CİLT : 8 TOPLANTI : 12

CUMHURİYET SENATOSU TUTANAK DERGİSİ

25 nci Birleşim

3 . 2 . 1973 Cumartesi

İÇİNDEKİLER

Sayfa

I. — Geçen tutanak özeti 488

II. — Başkanlık Divanının Genel Kurula sunuşları 488

1. — Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Amerika Birleşik Devletlerinin Santa Barbara şehrinde öldürülen iki hariciyecimizin cenaze töreninde Cumhuriyet Senatosunu temsilen gruplardan ve bağımsız üyelerden birer üyenin bulunmasına ve Cumhuriyet Senatosunun başsağlığı dileğinin Başkanlıkça Hükümete iletilmesine dair önergesi (4/88) 488

III. — Görüşülen işler 489

1. — 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu Millet Meclisi (1/734); Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167) 489

Sayfa

A) BAYINDIRLIK BAKANLIĞI BÜTÇESİ *489:518*

B) SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI BÜTÇESİ *520:523, 523:556*

C) ÇALIŞMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ *558:566,567 :598*

2. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi (1/746; Cumhuriyet Senatosu 1/126) (S. Sayısı : 172) 489,518 : 519,599 :600

3. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/742; Cumhuriyet Senatosu 1/127) (S. Sayısı : 171) 520,556 : 557,601 :602

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Devlet Bakanı İsmail Arar'ın, eski eserler kanunu tasarısının havale edilmiş olduğu komisyonlardan alınacak 3'er üyeden kurulu bir Geçici Komisyonda görüşülmesine dair önergesi kabul edildi.

1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı üzerindeki görüşmelere devam olunarak;

Adalet Bakanlığı bütçesi kabul olundu.

Saat 14,15'te toplanılmak üzere Birleşime saat 12,43'te ara verildi.

İkinci Oturum

İçişleri Bakanlığı bütçesi kabul olundu.

İmar ve İskân Bakanlığı bütçesi üzerinde bir süre görüşüldü.

Saat 20,30'da toplanılmak üzere Birleşme saat 18,50'de ara verildi.

Üçüncü Oturum

İmar ve İskân Bakanlığı bütçesi kabul olundu.

3 . 2 . 1973 Cumartesi günü saat 09,30'da toplanılmak üzere Birleşime saat 23,50'de son verildi.

Başkan	Kâtip
Başkanvekili	Cumhurbaşkanınca S. Ü.
Sırrı Atalay	*Bahriye Üçok*

Kâtip
Sivas
Hüseyin Öztürk

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 09,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı

KÂTİPLER : Mehmet Çamlıca (Kastamonu), Hüseyin Atmaca (Denizli)

BAŞKAN — 25 nci Birleşimi açıyorum. Müzakerelere başlıyoruz.

II. — BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — Ankara Üyesi Yiğit Köker'in, Amerika Birleşik Devletlerinin Santa Barbara şerhinde öldürülen iki hariciyecimizin cenaze töreninde Cumhuriyet Senatosunu temsilen gruplardan ve bağımsız üyelerden birer üyenin bulunmasına ve Cumhuriyet Senatosunun başsağlığı dileğinin Başkanlıkça Hükümete iletilmesine dair önergesi (4/88)

BAŞKAN — Bir önerge vardır, takdim ediyorum.

Yüksek Başkanlığa

Birleşik Amerika'nın Santa Barbara şehrinde vazife ile bulundukları sırada hain bir Ermeninin alçakça tertiplediği suikasta kurban giden ve şahadet mertebesine erişen Dışişleri Bakanlığımızın güzide elemanlarından Los Angles Başkonsolosu Baydar ve Muavin Konsolos Demir'in cenazeleri yurda getirilmiş bulunmaktadır.

Aziz şehitlerimizin bugün saat 11,15'te Dışişleri Bakanlığı önünde başlayacak cenaze törenlerinde Yüce Cumhuriyet Senatosunu temsilen gruplar ve bağımsız üyelerden birer arkadaşımızın bir Başkanvekilinin riyasetinde hazır bulunmasını ve Dışişleri Bakanlığımızın uğradığı bu büyük acı ve kayıplar dolayısıyle Yüce Senatonun başsağlığı dileklerinin Sayın Başkanımız tarafından bir telgrafla Hükümete iletilmesine karar ittihazını arz ve teklif ederim.

Ankara
Yiğit Köker

BAŞKAN — Gereğini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir, gereği yapılacaktır.

III. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu Millet Meclisi (1/734); Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167) (1)

A) BAYINDIRLIK BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

2. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/746; Cumhuriyet Senatosu 1/126) (S. Sayısı : 172) (2)

BAŞKAN — Bayındırlık Bakanlığı 1973 malî yılı Bütçe Kanun tasarısının müzakeresine başlıyoruz.

Grupları adına söz alan sayın üyeleri sırası ile takdim ediyorum: C. H. P. Grubu adına Sayın Fakih Özlen, Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Pırıltı, A. P. Grubu adına Sayın Hamdi Özer.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Millî Birlik Grubu adına C. H. P. Sayın Sözcüsü Fakih Özlen'le yer değişikliği hususunda anlaştık Sayın Başkan.

BAŞKAN — Efendim, buraya Millî Birlik Grubunun Sözcüsü de yazılmamış. Böyle bir not da yok.

HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Bir yanlışlık olacak, benim yazılı olmam lâzım.

FAKİH ÖZLEN (Konya) — Mahzur yoksa ben muvafakat ediyorum.

BAŞKAN — O zaman mesele yok. Sayın Haydar Tunçkanat Millî Birlik Grubu adına buyurun.

MİLLÎ BİRLİK GRUBU ADINA HAYDAR TUNÇKANAT (Tabiî Üye) — Sayın Senatörler;

Bayındırlık Bakanlığı kendine bağlı Karayolları Genel Müdürlüğü dışında Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları ile Devlet ve diğer kamu hizmetlerine ait binaların yapılması ile ulaştırma sektörünün tüm altyapı tesislerinin yapımı, bir kısmının bakım ve onarımını da üzerine almıştır. Karayolları bütçesi dışında 1 milyar 106 milyon Türk lirası Bakanlık bütçesine verilmiş, diğer daire ve bakanlık bütçelerinden Bakanlık Yapı İşleri Genel Müdürlüğüne 1 milyar 480 milyon lira, Demiryolları Limanlar ve Hava Meydanları İnşaat Genel Müdürlüğü bütçesine 44 milyon 950 bin lira ki, toplam olarak 1 525 270 000 lira transfer edilecektir. Böylece bakanlık 2 632 000 000 lirayı 1973 bütçe yılı içinde kullanacaktır. 3 milyarlık Karayolları Genel Müdürlüğünün harcamalarını da buna katarsak yıl içinde bu Bakanlığın 5,5 milyar liralık bir harcama yapacağı anlaşılıyor.

Bakanlıkta 2 189 teknik, 911 de idarî olmak üzere 3 100 kişi çalışmaktadır. Bütçe raporunda Bakanlığın bütçesi ile çalıştırdığı eleman sayısı karşılaştırıldığında Bakanlığın teknik kadrodan diğer kuruluşlara oranla önemli ölçüde fazla verim aldığı öne sürülüyor. Biz, bu görüşün tamamına katılmadığımızı belirtmek isteriz. Türkiye'de Devlet daireleri ve Kamu İktisadî Teşebbüslerinde teknik ve idarî eleman fazlalığından ileri gelen büyük bir boş kapasite vardır. Yetenekli bir kişinin yapabileceği bir iş için yerine göre iki, üç hattâ dört kişi alınmış olduğu görülür. Böyle olunca da yetenekli ve sorumluluk duygusu olan kimseler, dairelerde işleri sürüklemekte, diğerleri ise boş oturmaktadır. 2 189 teknik personel azımsanacak bir sayı değildir. Tam kapasite ile verimli çalıştırılırsa, yalnız Bayındırlık Bakanlığının değil, daha birkaç bakanlığın işlerini rahatlıkla yapabilirler kanısındayız. Aynı işin bir kaç bakanlıkta birden, hattâ aynı bakanlık içinde mükerreren yapıldığı görülür. Örneğin harita yapımı, kanuna rağmen önlenememiştir. birden, hattâ aünı bakanlık içinde mükerreren yapıldığı görülür. Örneğin harita yapımı, kanuna rağmen önlenememiştir.

Personel Kanununda ve yetişmiş elemanların ayrılmalarından şikâyet etmeyen yok. Kanun uygulanmasından doğan haksızlıkları düzeltmek üzere, hazırlanan kanun kuvvetindeki kararname ve teknik personel için getirilen yan ödemeler de konuyu çözümleyecek, şikâyet ve haksızlıkları azaltacak nitelikte değildir. Kök-

(1) 167 S. Sayılı basmayazı 30 . 1 . 1973 tarihli 21 nci Birleşim tutanağına eklidir.

(2) 172 S. Sayılı basmayazı 30 . 1 . 1973 tarihli 21 nci Birleşim tutanağına eklidir.

lü bir çözüm için, bilimin ışığında Türkiye gerçekleri de gözönünde tutularak yeni bir kanun hazırlanmasının zorunlu olduğu inancındayız.

Diğer yandan yurdun çeşitli bölgelerine dağılan yatırımların şartnamelerde saptanmış olan niteliklere göre yapılıp yapılmadıklarının yeterince kontrol edilmediğini ortaya çıkaran olaylar da vardır. Varto depreminde yıkılmış olan yatılı bölge okulunun betonunda kullanılan kocaman çakıl taşlarını bu kürsüden gösterdiğimi Sayın Bakan hatırlıyacaklardır. Demir, çimento ve diğer malzemelerin ne kadar eksik kullanıldığı veya kötü vasıflı olarak yapılan binaların bir deprem felâketiyle de olsa ortaya çıktığı bir gerçektir.

Sorumlu kontrol mühendisleri hakkında bir işlem yapıldığını duyan var mı bilmem? Yeni yapılan hastane, okul, lojman, hükümet konağı, spor tesisleri, hava meydanları inşaatlarında da gerekli kontrol zamanında yapılmadığı ve kabul edilirken eksik ve kusurlar üzerinde durulmadığından, sonradan milyarlar harcanarak bu kusur ve eksikliklerin bir kısmı düzeltilmekte ise de, bir kısmının düzeltmek dahi mümkün olamamaktadır.

1973 yılı program uygulaması koordinasyon kararında, geçmiş dönemde kalkınma plânlarımızda para ile ifade edilen hedeflerin tekabül ettiği mal cinsinden büyüklükleri, Plân uygulamasında gerçekleştirmek mümkün olamamıştır denilmektedir. Bu gerçeği Plânda tespit edilmiş olan fizikî hedeflerin, para ile ifade edilen karşılıkların çok gerisinde kaldığı şeklinde söylemek de mümkündür. Toptan eşya fiyatlarında hızlı artışın sebep olduğu, ayrılan paranın iştira gücünün azalması yanında, müteahhit firmaların yaptıkları işlerin etkin bir şekilde kontrol edilememesinden, yapıların süresi içinde bitirilememesi ve müteahhitlerden gelen maliyeti artırıcı tekliflerin kabulü, istenilen fizikî hedeflerin zamanında ve önceden tespit edilmiş olan para ile bitirilememesi de maliyeti artırıcı önemli bir etken olmaktadır.

Raporda İstatistik Enstitüsü çatı tadilâtının devam edeceği yazılı. Bu bina yeni yapılmamış mı idi? Çatısı neden tâdil ediliyor, daha önce proje ve inşaat kontrol ve tasdik edilmemiş mi idi? Bütün bunlardan sonra Bayındırlık Bakanlığının elindeki teknisyen ve idarecileri daha verimli ve etkin bir biçimde kullanarak yurt sathına yayılmış ve sorumlu bulunduğu irili ufaklı yatırımları, daha iyi denetleyerek maliyetlerin tespit edilen düzeyde kalmasını, yapıların zamanında bitirilmesini ve sağlamlığını daha iyi kontrol etmelidir. Şartnamelere ve projelere uymayan yapılara zamanında müdahale edilerek düzeltilmeleri sağlanmalıdır. Bakanlık, mevcut imkânlarla bu denetimi yeterli ölçüde yapabilir.

Bakanlık sanayi kuruluşlarının demiryolu bağlantılarını da yapmaktadır. Bakanlık bütçesinden yapılan bu yatırım, Devlet Demiryollarına da bir hayli külfet yüklemektedir. Başlangıçta her sanayi kuruluşu ve fabrikalar bu bağlantıyı ısrarla istemekte; fakat sonraları bu bağlantıları kullanarak demiryolları ile taşıma yapmamaktadırlar. Bu bağlantılar yapılmadan önce karşılıklı bir taahhüde girilmekte midir? Örneğin demiryolu bağlantısı yapıldığı takdirde bu tesis ve fabrika yılda en az şu kadar ton ham veya mamul maddeyi demiryolu ile yollamağı taahhüt ediyor mu, taahhüt yerine getirilmediği takdirde şu miktar tazminat ödenir biçiminde bir mukavele yapılıyor mu?

Bilindiği gibi karayolları, demiryollarına aşırı ölçüde rekabet ederek yük ve yolcunun büyük kısmını taşımacılığına çekmektedir. Karayolunu kullananlar bir vergi de ödemedikleri için karayolu ile taşıma demiryoluna oranla daha ucuz olmakat, fabrika ve tesisler, taşımalarında genellikle karayolunu tercih etmektedirler. Halbuki bu tesislere yapılan demiryolu bağlantıları ve bunların bakım ve idameleri Bayındırlık Bakanlığı ve Devlet Demiryollarına, yerine göre milyonlara malolmakta ve sonunda da herhangi ibr kazanç sağlanamamaktadır. Bu bağlantılar yapılmadan önce belirli bir yükün demiryolu ile taşınacağını, bu bağlantıyı isteyen kuruluş taahhüt etmelidir. Aksi halde bu bağlantı Devlet sırtından yapılmamalı, sanayi yatırım projesine dahil edilerek masrafı oradan ödenmelidir.

Liman barınak yapımlarının çok uzadığı, bir gerçek. Tahsisat azlığının payını bir yana bırakırsak zaman uzamasının da maliyeti artırdığı bir gerçek. Bakanlık, bir hükümet politikası olarak 10 adet liman ve barınağa başlayıp

bunları 10 - 15 yılda yükselen maliyetler içinde gerçekleştirecek yerde, daha az sayıda liman, barınak ve tesisleri kısa sürede bitirmesi için gerekli yıllık finansmanı sağlama yolunu benimsemelidir.

Hava meydanları inşaatında da aynı dağınıklığı görmemek mümkün değil. Halen işletmeye açık olan Yeşilköy, Esenboğa, Çiğli, Antalya, Erzurum, Van, Trabzon hava meydanlarının birçok eksiklikleri ve her türlü hava şartları altında hava trafiğine açık bulundurulmaları mümkün olamaz iken, Muğla'da sadece toprak ve kaya hafriyatı 100 milyonlara çıkacak bir meydan yapma ihtiyacının birinci derecede önem kazanmasını anlamak mümkün değildir. Bir askerî ihtiyaç olarak belirtilmesi de mantıkî olamaz. O bölgede Akhisar, Çiğli ve Cumaovası olmak üzere kullanılabilecek üç meydan vardır. Plâna rağmen bu konularda politik baskı ve çıkarların önemli ağırlıklarının sürdüğü anlaşılıyor. Para, insan ve teknik gücü gelişi güzel dağıtıp uzun yıllar üretime ve kullanmaya geçirilememesi yerine, bütün bu güçleri belirli anaprojeler üzerinde yoğunlaştırarak kısa zamanda hizmete ve kullanılmağa açmanın daha uygun bir politika olacağı inancındayız.

Bayındırlık Bakanlığı, kadrosunda bulunan elemanlarla hem kendi Bakanlığına hem de diğer bakanlıklara ait yatırımların plân ve projelerini hazırlayabilir. Halen bu konuda bir kısım projeler bakanlıkça hazırlanıyorsa da, bunun artırılmasında Devletin büyük kazançları olacaktır.

Karayolları Genel Müdürlüğüne geçiyorum. Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde Karayolları daha ziyade başlamış olduğu işleri bitirmeği hedef alan bir çalışma programını uygulama eğiliminde görülmektedir. Plân dönemi için ayrılmış olan 7,7 milyarlık tavan bunu gerektiriyor. Ayrılan ödeneğin mevcut şebekenin fizikî ve geometrik standartlarının yükseltilmesine harcanacağı anlaşılıyor. Devlet yolları uzunluğu 31 564 kilometre, il yolları uzunluğu 24 451 kilometre olarak belirtilmiştir, raporda. İkinci Beş Yıllık Plân döneminin son yılında karayollarının Plân tahmin hedeflerinin gerisinde kaldığı görülüyor. Plânın 451 sayılı karayolu şebekesi tablosunda Plân tahmininde 1972 de parke yolun 240 kilometreye ulaşması beklenirken, 150 kilometrede; beton asfalt yolun 3 bin kilometre olması gerekirken 1972 sonunda 1 508 kilometre, betonlu kaplamanın 20 500 kilometreye ulaşması beklenirken, 17 221 kilometrede gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Karayollarının elinde 1 milyar 350 milyon Türk liralık bir makine parkı vardır. Bunun yarısı, ekonomik ömrünü doldurmuş bakım makineleridir. % 100 yenilenmek istiyor. Bu parkın % 30 unu bakım makineleri teşkil ettiğine göre sadece bakım, makinelerinin yenilenmesi için % 10 yedek parçası ile birlikte 500 ilâ 550 milyon Türk lirasına ihtiyaç vardır.

Bu gerçekler karşısında eskiden beri tartışılan; fakat üzerinde yeterince durulmayan bir konuyu tekrar canlandırmak istiyorum :

Karayolları Genel Müdürlüğü 29 bini daimî, yaz aylarında da 7 - 8 bini geçici olmak üzere toplam 36 bin işçi çalıştırmaktadır. Daimî işçilerin gündeliklerinin yüksek olması personel masraflarını artırmakta, buna karşılık eldeki makine ve personeli çalıştıracak yeteri kadar da iş olmadığından işçilere ödenen ücret, makinelerin bakım ve idamesi için paralardan indirim yapılamadığına göre kısılamayan masrafların maliyetini artırmaktadır. Türkiye, karayollarında kullanılan bakım araçlarını yapacak duruma gelmediği için, bunları dışarıdan ithal etmek durumunda kalmaktadır. Halbuki, Türkiye'de büyük ölçüde açık ve gizli işsizliğin olduğu da bir gerçek. İstihdam sorunu, artan nüfusumuz karşısında Türkiye'nin çözümlenmesi en zor çetin problemlerinden birisi. Her mamul maddenin ithalinde, o ülkenin işçisine vermiş olduğu ücretin de birkaç katını ödemiş oluyoruz.

O halde karayolları makine parkını, zorunlu olan en düşük bir düzeyde muhafaza ederek makine açığını insan gücü ile karşılamak, bu arada sanayiin gelişmesine paralel olarak bu makinelerin bir kısmının da yurt içinde yapılmasını bir plân içerisinde gerçekleştirmek için ciddî ve gerçekçi atılımlar yapmak lâzımdır.

Üçüncü Beş Yıllık Plânın 456 sayılı tablosundan aldığımız bir karşılaştırmada, Türkiye'de 1 000 kişiye 9 taşıt, Almanya'da 1 000 kişiye 204 taşıt, Yunanistan'da 30 kişiye 1 taşıt; Türkiye'de 1 kilometre karayoluna 6 taşıt, Almanya'da 135, Yunanistan'da ise 21 taşıt düşmektedir. Türkiye'nin toplam yol ağı 59 500 kilo-

metre, Almanya'nın 159 500 kilometre, Yunanistan'ın 34 400 kilometredir. Almanya'da halen motorlu araç sayısı 18 milyon civarındadır. Türkiye'de ise, sadece 430 bindir. Almanya'da ki Ruhr Bölgesinde 400 kilometrelik bir alanda hergün 5 milyon motorlu araç hareket halindedir. Amerika Birleşik Devletlerindeki motorlu taşıt araç sayısının 100 milyonu aştığı biliniyor.

Bu gerçekler karşısında Türkiye mevcut yollarının geometrik ve fizikî standartlarını geliştirmek suretiyle aynı karayolu şebekesiyle daha uzun yıllar bu motorlu taşıt sayısını yıllık artışlarıyle birlikte karşılayabilir kanısındayım.

Mevcut karayolu, şebekemizin birkaç bölümü dışında kapasitelerinin çok altındadır. Karayolu taşımacılığının yıllardan beri bir düzene sokulamamış olması, karayolunu kullananların yapımı ve bakım masraflarını karşılamak üzere bir vergi ödememelerini de, demiryolu yük ve yolcu taşımacılığı, sistemler arasındaki rekabeti artırması, karayollarında yükleme ve trafik kanunlarında gerekli düzeltmelerin yapılamaması yüzünden artan kazalar, Türkiye'de çözümlenmemiş karayolu şebekesi sorununun mevcut olduğu görünümünü yaratmaktadır ki, bu görünüm zâhirî olup gerçek bu değildir. Türkiye, bugün yerli ve yabancı herkesin kabul edeceği ve Karayolları mensuplarının öğünebilecekleri mükemmel denilebilecek bir karayolu şebekesine sahiptir. 59 500 kilometreye ulaşan bu yol üzerindeki motorlu taşıt araçlarının sayısı ise, 430 bindir ki, 400 kilometrelik Ruhr Bölgesinde 5 milyon motorlu aracın hergün hareket halinde olduğu düşünülürse, bir kilometre yola 6 motorlu taşıt aracı düşen ülkemizde henüz bu konuda bir bunalım olduğu iddiası dayanıksız kalır. Karayolları şebekemiz fizik ve geometrik standartlarının artırılmasıyle önümüzdeki yıllarda da artacak motorlu araçların ihtiyaçlarına yetecek durumdadır. Almanya'da anayolların dışındaki yollar iki arabanın zorlukla geçebileceği genişliktedir. Türkiye'nin karayolu şebekesini kurarken, kapasitelerin çok altında motorlu araç trafiği olan karayolları da dahil olmak üzere çok geniş yapılmalarının ekonomik olmadığı bir gerçektir. Bu yolların ileride kapasite artışına paralel genişletilmek üzere istimlâkleri yapılmalı; fakat yurt ekonomisine ve plânlı kalkınmaya ters düşen bu tip lüks yolların yapımına bir son verilmelidir. Trafik kurallarına uyulmamasından artan trafik kazaları neden gösterilerek, karayolları şeritlerinin hiç de ekonomik olmayan genişletilmelerine bir son verilmelidir. Bu hem maliyeti yükseltmekte, hem bakım ve idame masraflarını artırmaktadır.

Karayolları şebekemizin gelişmesi, ülkemizin, birbirinden ayrı kapalı ekonomik toplumlar olmaktan çıkararak onun, pazar ekonomisine geçişinde önemli bir etken olmuştur. Türk halkının yıllardan beri özlemini duyduğu medeniyet ve kalkınmaya koşarken, önce tozlu yollara razı olurken, şimdi asfalt istemelerini doğal karşılamak lâzımdır. Ancak, anaartellerin geliştirilmesi aleyhine Karayolları Genel Müdürlüğünün olanakları bu sonu alınamayacak istekler için dağıtılmamalıdır.

İstanbul Boğaz ve Haliç köprüleriyle çevre yolları yapımının plân ve programa göre yürütülmekte olduğunu memnunlukla görüyoruz. Bu projenin erken başlaması ve istimlâklerle ilgili daha önceleri muhtelif vesilelerle bu kürsüden açıkladığımız görüş ve kanaatlarımız saklı olarak, bu projenin örnek bir biçimde uygulanmasından dolayı ilgilileri kutlamayı bir görev saydığımızı da belirtmek isteriz. İstimlâk bedelleri dışında 1,5 milyar liralık bir yatırımla 20 kilometrelik bir şerit, modern bir şantiye haline getirilmiş, 1974'de tamamlanacak olan bu sistemin özellikle yol ve köprü yapımı ile ilgili olarak geliştirilen en son tekniklerin uygulanmasında teknisyen ve işçilerimize kazandırdığı birçok şeyler olduğudur. Gönül arzu eder ki, burada geniş tecrübeler kazanan yerli teknisyenlerimiz dışarıya kaçırılmayarak, hizmet ve bilgilerinden yurt kalkınmasında geniş ölçüde yararlanılsın.

Sanayileşmemiş olmanın ve altyapı tesislerinin eksik olmasının birçok olumsuz yönleri yanı sıra iyi kullanıldığı takdirde olumlu sonuç verecek bir yönü de vardır. O da İstanbul Boğaz ve Haliç köprülerinin yapımında görüldüğü gibi köprülerin proje ve yapımlarında en son gelişen tekniklerin uygulanmış olmasıdır. Bu ise, kendisinden önce yapılmış olan köprülerden her bakımdan bir üstünlük ve maliyette azalma, inşaat süresinde kısalmayı da sağlamaktadır. Türkiye'de kurulması öngörülen sanayi için de bu görüş ve politikanın hâkim ol-

ması ve titizlikle uygulanmasıyle başka ülkelerin modası geçmiş eski fabrika ve tekniklerini bize büyük paralar karşılığında satmaları önlenmiş olacaktır. Bu avantajı iyi kullanmanın önemine de inanıyoruz.

Karayolları Genel Müdürlüğü birçok işleri emanetle kendisi yapmaktadır. Elindeki büyük makine parkı, teknik ve iş gücü potansiyelinin bu yolda değerlendirmesini olumlu karşılıyoruz. Âtıl kapasitenin bu Bakanlığın kendi genel müdürlüklerinin birçok büyük proje yatırımlarında da kullanılması, kalkınmamız ve onun maliyeti yönünden yararlı olacaktır. İskenderun Demir ve Çelik tesislerinin hafriyatında kullanıldığı gibi elindeki modern araçlarla Türkiye'deki hava meydanlarının hafriyat, pist ve taksürütlerini de yapabilecek durumdadır. Karayolları Genel Müdürlüğünün içinde bulunduğu durum, âtıl kapasiteye yeni iş sahaları bulmasını gerektiriyor.

Diğer taraftan, gene Bütçe Raporunda müteahhitlerin yetiştirilmesi ve korunması yolunda bir öneri de yer alıyor. Bir taraftan Karayollarının elindeki teknik iş gücü, makine kapasitesini kullanmak için işlerin emaneten yapılması zorunluğu ve yeni iş sahaları açmaya duyulan ihtiyaç karşısında müteahhitlerin korunup yaşatılması için nasıl bir tedbir tavsiye edilebileceğini kestirmek oldukça zor görünüyor.

Karayolları Genel Müdürlüğünün İstanbul çevre yollarından edinmiş olduğu tecrübe ve oradan başlanacak yol yapım kapasitesinin İstanbul - İzmit arasında yapılması düşünülen oto yolda kullanılacağı anlaşılıyor. Bu yolun batı ucu Edirne'ye Doğu - Güney ucu da Adana ve İskenderun'a kadar uzatılacağına göre, bu yolun yapılmasıyle birlikte Karayolları için olanaklarını geniş ölçüde kullanma imkânı hasıl olacaktır. Fakat bu yolun yapımında Karayolları olanaklarının geniş ölçüde kullanılarak işlerin emaneten yapılması yerine, yeni alınacak makineler de müteahhitlere verilerek yapılacaksa, bu yolun da maliyetinin tahminlerin üstünde olacağından kuşku duymuyoruz. Böyle bir politikanın uygulanması müteahhidi koruma uğruna Karayolları Genel Müdürlüğünü ve dolayısıyle yurt çıkarlarının ikinci plâna atılmış olacağı anlamına gelir.

Karayolları Genel Müdürlüğünün, bütçede verilen ödeneğinin yetersiz olduğu gerekçesi ile daha fazla ödenek istendiği anlaşılıyor. Bunu raportörler de belirtmişler. Bütçe Plân Komisyonu bir ölçüde bu istekleri karşılamak için Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesindeki ödenekleri artırmıştır.

Hükümet her yıl olduğu gibi bu yıl da denk bütçe iddiası ile Parlâmentoya geldi. Bütçe ve Plân Komisyonu da 1 milyardan fazla ilâveler yaparak kendi görüşüne göre o da bütçeyi denkleştirmiş. Bir şartla ki, bundan önceki yıllarda olduğu gibi Hükümet bu yıl da bütçe ödeneklerinden % 10 oranında bir kısıntı yapabilecek. Bu kısıntı ücret ve maaşlardan yapılamayacağına göre, her yıl olduğu gibi gene yatırımlardan kesinti yapılamayan kalemlerin payı da ilâve edilerek uygulanacaktır. Buna yıl içinde artacak fiyat artışlarını da katarsak, verilen bu ödeneklerle Plânın öngördüğü fizikî hedeflerin gerçekleştirilmesine yetmeyeceği açıktır. Yıl içinde, geçen yıllarda olduğu gibi birçok alacaklı Bakanlığın kapısını çalacak ve elleri boş dönecektir veya Bakanlık yıl içinde ek ödenek isteği ile Parlâmentoya gelecektir.

Ağırlık ve trafik kontrollarının da yeterli olmadığı ve etkin bir biçimde uygulanamadığı görülüyor. Devlet taşıma ihalelerinde ağırlık kontrolu yapılacağı gerekçesi ile yüksek fiyat verilmekte; fakat taşımada bu kontrol yapılmadığı için de ihaleyi alan taşıyıcı fazla yükleme yaparak, fazla kâr sağlamakta, Devlet ise bu taşıma işinden hem karayollarının erken bozulmasından, hem de kilo başına daha fazla ücret ödemetken iki yönlü zarara uğramaktadır. Kara trafik kontrolunun bir elden kontrol edilememesi ve gerekli düzenleme yapılamamış olduğu için ağırlık ve trafik kontrolleri bir bakıma yaygınlaşan rüşvet iddialarına da dayanak olmaktadır. Bunlar yeterli ve etken bir biçimde yapılamayacak ise, kaldırılmalarının bugünkünden daha sakıncalı sonuçlar doğuracağını sanmıyoruz.

Edirne'den başlayıp İstanbul, İzmit, Adana, İskenderun ve Antakya'ya kadar uzayacak oto yol denilen paralı bir yol yapılmasını da Hükümet benimsemiş görünüyor. Sayın Bayındırlık Bakanı bu yolun İstanbul, İzmit arasındaki bölümünün yapımına bu yıl başlanacağını açıkladılar. 1972 sonunda Türkiye'deki motorlu taşıt sayısı 430 bindir. Önümüzdeki beş yıl içinde 1977 de bu sayı artarak 657 826'ya ulaşacaktır.

Bu araçlardan kaçı bu paralı yolu kullanacaktır, bir hesabı yapılmış mıdır, bilmem. Çünkü, İstanbul - İzmit arasında gidiş ve geliş olmak üzere mevcut yol genişletilmektedir. Ayrıca, Haydarpaşa - İzmit - Arifiye arasındaki tek hatlı tren yolu çift hatta çıkarılarak elektrikli trenler işletilecektir. Önümüzdeki bir, iki yıl içinde bitirilecek olan bu çift demiryolunun üzerindeki elektrikli trenler bu dar boğazdaki karayolundaki yük ve yolcu yükünü geniş ölçüde hafifletecek ve dolayısıyle bu karayolu üzerindeki trafik de rahatlamış olacaktır. Hal böyle iken, aynı karayoluna paralel olarak yapılacak paralı oto yolunun ekonomik değeri ve kalkınmamıza katkısı ne olacaktır, bu yolu paralı birkaç turistten başka kimler kullanacaktır? Motorlu taşıt araçlarının 1977'deki sayısını vermiştik. Bunlardan ne kadarı bu bölgede paralı olarak bu yolu kullanarak amortismana yardım edecektir?

Biz bu yolun yukarıda açıkladığımız gerçek ve nedenler karşısında yapımının erken olduğu inancındayız. Bu, ekonomik ve verimli bir yatırım olmayacaktır. Buraya gömülecek paralar ve enerji ile çok daha verimli yatırımlar, çok daha kısa zamanda hizmete açılabilir veya üretime geçirilebilir.

Sayın senatörler, Grubum adına Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinde yapmış olduğum konuşmayı bitirmiş bulunuyorum. Beni sabırla dinlediğiniz için Grubum adına sizlere saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Pırıltı.

MGP GRUBU ADINA MEHMET PIRILTI (Antalya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

1973 malî yılı Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü Bütçelerini Millî Güven Partisi Grubu adına eleştirmek üzere söz almış bulunuyorum.

Bayındırlık Bakanlığı ile bu Bakanlığa bağlı Karayolları Genel Müdürlüğünün ifa ettiği hizmetler arasında yurdumuzun, ulaştırma faaliyetlerinin altyapısını teşkil eden karayolları, demiryolları, limanlar, barınaklar, hava meydanları ve akaryakıt tesisleriyle Devlet ve diğer kamu hizmetlerine ait binaların yapılması başta gelmektedir. Bunun dışında, katma bütçeli idareler, özel idareler, ve belediyelerce yapılacak binalarla ilgili büyük projelerin tasdiki ve bütün yapı işlerinde uygulanacak tüzük, yönetmelik ve şartnamelerin tanzimi de Bakanlığın görevleri arasındadır.

Yukarıda anahatlarıyla temas olunan hizmetlerin mahiyeti itibariyle yurt kalkınmasındaki önemi meydandadır.

Bayındırlık Bakanlığı Devletin ve toplumun temel hizmetlerini yapan bir Bakanlıktır.

Bayındırlık Bakanlığının iki problemi olduğu kanısındayız.

Birincisi, Bayındırlık Bakanlığının kendi dışındaki kuruluşlarla; bu cümleden olarak, Plânlama ile, Maliye Bakanlığı ile ve Personel Dairesiyle olan ilişkilerinde bir anlayış birliğine varılamamış olması.

İkincisi ise, bütçe kifayetsizliğinden dolayı hem Bakanlığın, hem de Karayolları Genel Müdürlüğünün verimli bir hizmet imkânından mahrum oluşudur.

Örneğin, Plânlama 1973 yılında bir miktar ağırlığı Devlet Demiryollarına verince, Karayollarındaki yatırımı denge sağlamak amacı ile kısıtlarsa hizmetler aksar, Plânlama da kendinden bekleneni yapmamış olur.

Plânlama, verimliliği, kârlılığı gözönünde tutarak tavsiyelerde bulunabilir. Aksine, ceffel - kalem şu kadar milyon lira kesince hizmetler aksıyor, yapılanların da birim fiyatı, maliyeti artıyor.

Bugün, Karayollarında standartlara uygun bir kilometre yolun maliyetinin 2 milyon lira civarında olduğu söylenmektedir.

Karayolları bugün rantabl olarak bir hizmet verememektedir. Bunun başlıca sebebi; ödenek yetersizliğidir. Türkiye'de ücret ortalaması 40 TL.'sı olduğu halde Karayollarında 62 TL. olduğu saptanmıştır. Buna sosyal yardımları da ilâve edecek olursak 70 liraya baliğ oluyor. İşgücü bu, milyar değerinde makine gücü var. Bunun amortismanı ve verebileceği hizmet nazara alındığında maliyetin yükselişi kendiliğinden ortaya çıkar.

Tahsisatı, bu değerleri nazara almadan keser veya vermez isek işgücü ve makine gücü âtıl olarak bekler. Kısıntılı bir bütçe ile yapılan hizmetlerinde birim maliyeti haliyle yükselir.

Bu vesile ile plâncılara maliyecilere ve sorumlu Bakanlık mensuplarına sesleniyorum : Bu makine parkı, işgücü kendilerine ait olsa, bir şantiye şefi veya müteahhit olarak boş durmamak için düşük değerle de olsa, az kâr da bıraksa hizmet görmek, iş yapmak için daha açık deyimiyle boş durmamak için ihaleye girmezler mi? Elbette boş durup zarar etmemek için bu tip kârsız görünen işleri dahi almaya çalışırlar. Makine gücünü ve işgücünü çalıştırmak aklın ve ekonominin icabıdır.

Şu halde niçin Devlet yönetiminde aslî unsur olan verimlilik, kârlılık ve tasarruf prensibine riayet edilmez veya ettirilmez.

İşgücü var, makine gücümüz var, daha acısı yatırım ihtiyacımız var, ödeneksizlikten dolayı bu hizmet sektörü verimli bir işletmeden mahrumdur.

Muhterem arkadaşlar;

Mal ve hizmetlerin üretimden tüketime intikalini sağlamak için köyden kasabaya, kasabadan şehire, şehirden daha geniş tüketim merkezlerine doğru gittikçe yaygınlaşan güçlü bir yol şebekesine olan ihtiyaç izahtan varestedir.

Bu ihtiyaç, ekonomik gelişme, sanayileşme, uygarlık seviyemizin yükselişiyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Bugün hâlâ 25 bin kilometreyi bulan il yollarımızın 12 bin kilometresinden fazlası yılın her zamanında geçit veremez durumdadır. İlçeler ile iller, bucaklar ile ilçeler arası yollarımızın feci durumunu bilmeyen arkadaşımız yoktur.

Türkiye'mizde bâzı bölgeler vardır ki, karayolu hizmetinde en geri kalmış durumdadır. Karayolu, ekonomik ve sosyal kalkınmanın da. sanayileşmenin de en önemli altyapısını teşkil etmektedir. Yolu olmayan bölgeler ürünlerini değer pahasına satma olanağından yoksun olduğu gibi, bunları işlemek, değerlendirmek için gerekli sanayi kuruluşlarının da evvel emirde yol şebekesinin tesis ve gelişmesine bağlıdır.

Yol olmadıkça doğal kaynaklarımızın gereği gibi değerlendirilmesi de mümkün olmamaktadır. Hal böyle iken, doğru olarak sanayileşmeyi hedef alan Üçüncü Beş Yıllık Plânda Karayolları Genel Müdürlüğünce tahakkuku öngörülen 13 milyarlık yatırım yerine, 7,1 milyarlık bir yatırımın ayrılması cidden üzüntü ile karşılanacak bir husustur.

Bütçeyi tetkik ettiğimiz zaman onarım ve bakım faslında harcamaların hayli kabarık olduğunu görmek mümkündür. Yapımda vasıflı olma keyfiyetine riayet edilmediği neticesi, pek kısa bir zaman sonra onarma lüzumunu hissettirmektedir.

Karayolları, cidden başarılı olmuş, göğüs kabartıcı bir Genel Müdürlüğümüzdür. Ne yazık ki son zamanlarda yalnız maddî yönden elini bağlamıyoruz, kıymetli çalışkan elemanlarını da kaybettiriyoruz. 657 sayılı Kanundan doğan aksaklığın, Yetki Kanunu ile de hal olmuş olacağını sanmıyorum. Ek ücret, fazla mesai ödeyememe Bakanlık emrindeki elemanları özel sektöre kaydırmaktadır. Hal böyle iken, bu Bakanlığa, Maliye Bakanlığının 1 ve 4 ncü dereceden kadro vermekteki tevakkisini, kıskançlığını anlamak mümkün değildir.

Turizm sektörü lüzumlu gördüğü yollara, ödenek ayırmakta ve bu ödeneği Karayollarına devrederek yolunu yaptırmaktadır.

Sulama işlerinde de bu böyle olmaktadır. Meselâ, Keban Barajında olduğu gibi. Sanayide ise, sanayi ile beraber, sanayinin ihtiyacı olan yollar plânlanmamaktadır. Örneğin;

Seydişehir - Manavgat yolu, alüminyum projesinin ikmâl ve tahliye yoludur.

Seydişehir, alüminyum tesisleri pek yakında faaliyete geçecek ve Antalya limanından ihraç edileceği için yolsuzluk, uzak mesafelerden ve arızalı yollardan, pahalı ve millî serveti heba edici bir tutum içinde nakliye yapılacaktır.

Aynı husus, Küre - İnebolu yolu, Samsun bakır tesislerinin ham cevherini ikmâl yoludur.

Keza, Elbistan - Kapıdere yolu, üç milyarlık linyit rezarvinin ihraç yoludur, ikmâl yoludur, vapım beklerler. Bu yönden Bayındırlık Bakanlığımızın Sanayi Bakanlığımızla koordone bir şekilde çalışmalarını plânlamasında fayda mülâhaza etmekteyiz.

Karayollarında yolcu yük taşımasındaki düzensizlik devam etmektedir. Son yıllarda yeniden başlayan ağırlık kontrolleri ile özellikle yük taşınmasındaki aşırı rekabet, fazla yükleme yapılması ve taşıtların yıpranması kısmen önlenmiş olmaktadır. Karayolu nakliyatında mesleğe giriş ve çıkış koşulları henüz tanımlanmamış ve güven verici bir ulaşımı sağlayacak gerekli kanunlar çıkarılmamıştır. Bununla be-

raber, son yıllarda karayolları üzerinde trafik denetiminin arttırıldığı kesimlerde kaza oranlarında belirli bir azalma olduğu görülmektedir.

Karayolları ile taşınan yolcu ve yük miktarı, önceki yıllarda olduğu gibi ağırlığını sürdürmeye devam etmiş ve ulaştırmanın diğer alt-sektörlerine oranla daha büyük bir artış göstermiştir.

Demiryolu ulaştırmasında, sistemdeki aksaklıklar giderilememiş, işletme düzeninin kurulamaması alt ve üst yapıdaki standart düşüklüğü ile çeken ve çekilen araçların eskiliği gibi sorunlar devam etmektedir.

Demiryolları tarafından taşınması mümkün olduğu halde, karayoluna kaymış bulunan yüklerin yeniden demiryollarına aktarılması yönündeki çabalarda, fazla etkili olunamamıştır.

Bütün bunlara rağmen, Bayındırlık Bakanlığı, raporda belirtildiği üzere birçok demiryolları hatlarının şebekelerinin onarım ve yapımına girişmiştir, çaba sarfetmektedir.

Hava meydanları yeterli bir standarta getirilememiştir.

Yeşilköy Uluslararası Hava Limanının yeni ve modern pistinin tamamlanarak 1972 yılı içinde hizmete açılışını şükranla karşılarız. Antalya Hava Meydanının 1973 yılında ihaleye çıkarılmak üzere Bütçede 10 milyon lira ayrılmış olmasını takdirle kaydetmek isteriz.

Bandırma ve Antalya Limanının 1973 yılında bitirileceğini raporda okumakla bir müjde telâkki ediyoruz.

İstanbul çevre yolu ve Boğaz köprüsü yapımı çalışmalarında Sayın Bakanın diğer hizmet dallarında gösterdiği çabaların yanı sıra müstesna bir gayretini müşahade etmekle şükran ve takdir hislerimizi ifade etmek bizim için zevkli bir vazife olmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım;

Sözlerimi burada bitirirken, Millî Güven Partisi Cumhuriyet Senatosu Grubu ve şahsım adına Yüce Heyetinizi selâmlarken, Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinin Türk Milletine ve değerli Bakanlık mensuplarına hayırlı, uğurlu olmasını dilerim.

BAŞKAN — Sayın Hamdi Özer, Adalet Partisi Grubu adına.

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Bayındırlık Bakanlığının 1973 yılı Bütçesi üzerinde A. P. Cumhuriyet Senatosu Grubunun görüş ve temennilerini arza çalışacağım.

Bundan önceki bütçelerinde yetersizlik konusu olan ve bu suretle tenkidedilen 3611 sayılı Kanunun yerini 1609 sayılı Kanun almakla, Bayındırlık Bakanlığı büyük bir uygulama sıkıntısından kurtulmuştur.

Sosyal, ekonomik, kültürel ve teknik gelişmelere paralel olarak ihtiyaç ve hizmet hacmi büyüdükçe ve uygulamalarda aksaklık görüldükçe kanunlarda süratle değişiklik yapılmıştır. 33 yıllık yıpranmış bir kanunla çağın anlayışına uygun olarak Bayındırlık hizmetlerini yönetmede çok zorluk çekiliyordu. Bu suretle kanunun boşluğunu insiyatifle kapatmak yoluna gidiliyordu.

Bugün 5539 sayılı Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevlerine dair Kanun da aynı şekilde köhneleşmiş bulunmaktadır. Bunda da süratli ve radikal değişiklik yapılarak çağın getirdiği hizmetlere yetişecek hale sokulmasını gerekli bulmaktayız.

Sayın senatörler ;

Bayındırlık hizmetleri ekonimik, sosyal, kültürel ve millî güvenlik alanlarında yurdumuzu bayındır hale getirerek, kalkınma plân hedeflerine ulaştıran en yararlı hizmetlerdir. Bu hizmetler, milletin arzusu ile yurt gerçeklerini ve malî imkânlarını teknoloji ve bilimin ışığı altında birleştirdiği ölçüde değerlenir ve büyükleşir.

Bu hizmetleri yürütecek olan Bayındırlık Bakanlığı bugün yapımcı ve yatırımcı görevlerine uygun bir teşkilâta kavuşmuş bulunmaktadır. Ancak yeterli ve yetenekli personeli kadrosunda bulunduramayan bir teşkilât, şemadan ibaret kalır ve bu şema ile hizmetler yürütülemez.

Bir hizmetin değeri, sağladığı yararla ölçülür. Bayındırlık hizmetlerinin neler olduğunu ve topluma sağladığı yararları bilmeden onun değerini takdir etmek mümkün değildir. 1069 sayılı Kanuna göre Millî Savunma Bakanlığının inşaat hizmetleri ile millî ve NATO altyapı hizmetleri ve Ulaştırma Bakanlığına bağlı genel müdürlüklere kanunlarla yapım yetkisi verilmiş olan özel ihtisas işleri hariç olmak üzere, Bayındırlık Bakanlığının görevleri iki anahat üzerinde toplanır. Birincisi demiryolları, liman ve kıyı tesisleri, hava meydanları, akaryakıt ve

doğal gaz boru hatları ve tesisleri inşaatı, bakım ve onarımı ile karayollarının yapım ve onarımıdır.

İkincisi, genel bütçeye dahil kuruluşlara ve özel idarelere ait bina ve tesisleri yapmak ve yaptırmak, Katma Bütçeli idarelerin ve belediyelerin yaptıracakları bina ve tesislerin her yıl üst sınırını tespit ve ilân etmek, üst sınırı aşan bina ve tesislerin proje ve keşiflerini inceleyip onaylamaktadır.

Sayın senatörler ;

Görülüyor ki, bayındırlık hizmeti bir toprağı vatan haline getiren hizmetlerdir. Onun geldiği her yer sevimli olur ve bu sevimli yeri kimse terk edip kaçmaz.

Adalet Partisinin hizmet felsefesinin temelinde vatandaşı bulunduğu yere ısındırmak gelir. Onun ayağına medenî hizmetleri getirip, onu yerine yurduna bağlamak ve evinden barkından tedirginlikten kurtarmaktır. Bütün bu hizmetlerin ulaşım yolu, bayındırlık hizmetleridir.

Bayındırlık hizmetlerinin yararlarını şöylece özetleyebiliriz. Bu hizmetler ;

Devlet hizmetlerini vatandaşın ayağına götürür, yurt içi ve yurt dışı kültür mübadelesini sağlar. Ekonomik ve sosyal kalkınmanın yurt sathına ulaşmasına ve yayılışına yol açar.

Toplum içinde bölgesel seviye farkı yerine dengesel bir seviyeyi kurar,

Millî güvenliğin sürat ve emniyet içinde cereyanını sağlar,

Yapımla ilgili yatırımları kalkınma plân hedefleri anadoğrultusuna yöneltmek için teknik, ekonomik ve sosyal bir anlayışı standart hale getirir.

Bunlar gösteriyor ki, yurt kalkınmasında görevli sosyal bir Devletin bel kemiği, Bayındırlık Bakanlığı ve kan damarları da Bayındırlık eserleridir.

Sayın senatörler ;

Bu kadar önemli ve dev cüsseli hizmetlerin yanında Bayındırlık Bütçesi maalesef pek cüce kalmaktadır. Hele bu hizmetleri yönetecek teknik personele verilen değer notu ne millî insafla ve ne de mantıkla bağdaştırılamaz. Çünkü, teknik insan değerlidir ve çünkü Tanrı yaratıcı, teknik insan yapıcıdır.

Öyle ise; teknik insana verilen, ondan fazlasıyle alınabilir.

Teknoloji çağında, evren potansiyelinden beşeriyete nimetler akıtmaya çalışan teknik insan bizde yük telâkki edilmekte ve yurt dışına sürülmektedir.

Muhterem arkadaşlar; her eser ve her hizmet kendisini yapanın aynasıdır. Eğer yetenekli ve yeterli teknik eleman kullanamazsak yapılan her hizmet topluma külfet olur. Kalitesiz, ömürsüz ve pahalı hizmetler bu toplumu çökertir. Ekonomik ve sosyal olmayan hizmetler toplumun işine yaramaz. Yurdun kalkınması ve toplumun refaha kavuşması bu anadüşünceleri uygulamaya koymakla mümkündür. Bu da ancak kendi öz evlâtlarının eliyle yapılabilir. Şu halde kendi evlâtlarımızı teknik alanda yetiştirip çoğaltmak, onları tatmin ederek kendi vatanlarının yapımını kendi ellerine vermek zorundayız.

Kendi eliyle kalkınamayan toplumlar, ,yabancı eller çekilince düşer.

Sayın senatörler;

Bayındırlık hizmetlerinin önemine olan inancımız, partimizin iktidar dönemindeki icraatıyle gösterilmiştir. Benim burada söyleyeceklerimi, yapılan eserler ifade etmektedir. Bu ifadeleri tercümeye kalkışmayacağım. Gören göz, duyan vicdan gerçeğin dilinden anlar.

Şimdi, huzurunuza gelen bütçe üzerinde de kısaca mâruzatta bulunacağım.

Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesi hariç tutulmak üzere Bayındırlık Bakanlığı bütçesi 1 106 800 000 lira olup, bunun içine eski yılların borçlarına ait 13 862 000 lira da dahildir. 6 bölüm halinde rakamlandırılan bu miktar hizmet hacmine göre sıralanırsa; 730 243 600 lirası ulaştırma yapıları inşaat, bakım ve onarım işlerine; 254 022 960 lirası Devlet yapıları yapım, bakım ve onarım işlerine; 91 048 200 lirası makine, teçhizat alım, bakım ve onarım işlerine, geri kalanı da destek hizmetleri ve genel yönetim için tahsis edilmiş bulunmaktadır. Görülüyor ki, yatırımın ağırlığı ulaştırma hizmetlerinde toplanmaktadır.

Yurdumuzun coğrafî durumu da ulaşım hizmetlerini önplâna almayı gerektiriyor. Avrupa ile Asya arasında bir köprü mahiyetinde olan Türkiye yarımadası, iki önemli boğazla karadenizden Akdenize ve oradan Cebelitarık ve Süveyş Kanalından dış denizlere akan trafiğin de güzergâhıdır. Böylece boğaz köprüsünün de

yardımı ile Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına deniz ve kara bağlantısı bulunan Türkiye, bu kıtalararası hava ulaşımında da tabiî bir hava alanı durumundadır. Yer yüzündeki bütün insanlar dünyayı tanımak merakı içindedir. Ulaşım kolaylığı bulunan ülkeler turistlerle kaynaşmaktadır. Bir tarih hazinesi olarak Nuh'un Nemrud'un ve birçok kutsal ve ünlü kişilerin de diyarı bulunan Türkiye, aynı zamanda tabiî bir harikalar koleksiyonunu sinesinde taşımaktadır. Bunun için turizm endüstrisine yatırılacak yatırım kısa süre içinde kendisini amortize edip finasman kaynağı haline gelebilir. Bütçede bu anlayışa yer verilmiş, fakat yeter derecede bir yatırıma yer verilmemiştir. Yatırımların dengesel ağırlıkları yerine bölgesel ağırlıklar taşıdığını da görmekteyiz.

Adalet Partisi olarak biz, dengesel ağırlığı kalkınmanın amacı olarak kabul etmekteyiz.

Sayın senatörler;

Demiryolları konusunda, bilhassa Pehlivanköy - Edirne - Bulgar hudut hattı, Tatvan - Van -İran hudut hattı kıtalararası ulaşımın akışı bakımından çok önemlidir. Yurdumuzdan Yunanistan toprağına girdikten sonra tekrar toprağımıza girip ve oradan Avrupa'ya geçiş gibi zorluk ortadan kalkacak ve CENTO devletleri ile olan ulaşım kesintisiz devam edecektir. Turizm bakımından da önemi çok olan bu hatlardan çok yarar sağlanacaktır.

Tecer - Kangal hattı ile Samsun suni gübre tesisleri için bağlantı ekonomik ve endüstriyel bakımdan, Gebze - Arifiye çift hattı ulaşım yoğunluğunu hafifletmesi bakımından çok önemlidir. Ancak, doğu ve güneydoğu yönüne giden hatlardaki bakım ve onarıma eğilerek ulaşımın normal bir sürate ulaştırılması zaruretine inanmaktayız.

Kıyı tesisleri yapım,, bakım ve onarım işlerinde Antalya ve Bandırma liman inşaatı ile İskenderun liman mendireği inşaatını. Samsun ve Derince limanlarının tevsiini, Tuzla tersanesini ve bunlara ilâveten turistik liman, barınak ve kıyı tesislerinin çoğaltılması hazırlığında bulunulmasını memnuniyetle tasvibetmekteyiz.

Hava meydanları yapım ve onarım işlerinde, Yeşilköy, Van, Gaziantep ve Antalya turistik hava alanı inşaatları ile Esenboğa, Adana, Trabzon ve Diyarbakır hava alanlarının tevsiini ve Yeşilköy THY bakım tesisleri ile diğer hava meydanları işlerinin yer aldığını da memnuniyetle görmekteyiz. Ancak, Kayseri, Malatya ve daha bunun gibi bâzı hava meydanlarının da yapım, bakım ve onarımına çok ihtiyaç duyulduğunu, bu gibi meydanların da diğer hava meydan işleri arasında yer almasını ummaktayız.

Akar yakıt ve doğal gaz tesislerinden sivil maksatlarda yararlanılmasını da uygun mütalâa etmekteyiz.

Bütün bunların yönetim, destek ve alt program hizmetleriyle en yararlı bir şekilde yürütülmesi ve sonuçlandırılmasını tavsiye ve temenni etmekteyiz.

Sayın senatörler;

Karayolları Genel Müdürlüğü bütçesi üzerinde de görüş ve temennilerimi kısaca arz edeceğim.

Konuşmamın başında da ifade ettiğim gibi 5539 sayılı kuruluş ve görevlerini tespit eden kanun biran önce değiştirilip uygulamaya konulmalıdır. Bu genel müdürlüğün yapmış olduğu hizmetlerin önemi çok büyüktür. Bu teşkilâtın işçisinden genel müdürüne kadar bütün personeli, en disiplinli bir çalışma ordusu halinde örnek bir feragat ve gayret içinde vazifelerini yapmaktadırlar. Tabiatın bütün güçlükleriyle savaşarak ve yenerek yollarına devam etmektedir. Bunun için onlara takdir duygularımızı ifade ile mâruzatıma devam edeceğim.

Hükümetin bu genel müdürlüğe 2 milyar 725 milyon 449 bin 733 lira ödenek teklifini az bularak buna 175 milyon lira eklemek suretiyle 2 900 000 000 liraya çıkartan Bütçe Karma Komisyonunun kararını çok olumlu bulduğumuzu ifade etmek isterim.

36 bin işçi çalıştıran bu genel müdürlüğün teknik personel sıkıntısı içinde hizmetleri yürütebileceğinden endişe duymaktayız. Personel kanunu uygulanmaya girdikten sonra tecrübeli ve uzman 313 mühendis teşkilâttan ayrılmıştır. Böylece 40 bin kişilik personel çalıştıran bu teşkilâtın beyni alınmış, gövdesi bırakılmıştır. Hizmetleri yöneten mühendislere yüksek kadrolar verilmiş, fakat hizmetleri uygulayan uzman mühendislere bu kadrolar verilmemiştir.

Böylece hizmetler, endirekt olarak sabote edilmiştir. Süratle bunun izalesine gidilerek yüksek dereceden ve yeterli sayıda kadrolar verilmelidir. Kararname ile kısıtlanan yan ödemeler yeterli bir dereceye yükseltilmemiştir. Evvelce verilmekte olan mahrumiyet zamları verilmeli ve çalışma saatleri dışında fazla mesai almaları sağlanmalıdır. Ücretler artırılarak hizmete talip çoğaltılmalıdır. Aksi halde bir işçiden daha az bir ücretle vazifeye başlayıp tecrübe ve ihtisasını artıran teknik personeli hizmette tutmak mümkün değildir. Bunlar ya özel sektöre ya da yurt dışına çıkıp gitmektedirler. Bunları önce yurda, sonra da yurt hizmetine bağlamanın lüzumuna inanmaktayız.

Sayın senatörler;

Karayolları Genel Müdürlüğü bugüne kadar 35 bin kilometre Devlet yolu, 24 500 kilometre il yolu yapmıştır.

Bunlar ekspres yol, 1, 2, 3, 4 ncü sınıf yollardır. Şimdi otoyollar inşasına da başlanmıştır. Yurdumuzun jeolojik ve topoğrafik durumunun arz ettiği güçlükler, ileri bir tekniğin kullanılmasını ve yeterli yatırımlar yapılmasını zarurî kılmaktadır. Hele otoyollar inşaı çok pahalıya mal olmaktadır. Türkiye'de henüz böyle bir yol trafiğe açılmamış, sadece 22 kilometrelik İstanbul çevre yolu inşaatı bu standart içinde yapılmakta ve bu yol güzergâhında bulunan Haliç, Boğaziçi köprüleri ile tüm tesislerin trafiğe açılışının 1 milyar 950 milyon liraya mal olacağı hesaplanmış bulunmaktadır. Bunun için paralı geçiş uygulamasına gidilmek zaruretine inanmaktayız.

Paralı yollardan geçiş, hem bu yolların maliyetini kısa zamanda amortize etmekte, hem de yeni yolların inşaatında finansman kaynağı sağlamaktadır. Bu yollardan geçiş yapanlar da ödeyeceği ücretle hem zamandan, hem de masraftan tasarruf sağlayacaklardır. Bu maksatla ödeyecekleri ücret, yararlanacakları tasarruftan bir miktar olduğu için, geçiş yapanlar onu ödemeyi seve seve kabul edecektir. Toplanan bu geçiş paralarının doğruca Karayolları Genel Müdürlüğü emrine verilmesini uygun bulmaktayız.

İstanbul Boğaz köprüsünden geçiş ücreti olarak 1973'te 112 milyon lira, daha sonraki yıllarda her yıl bir artışla 1995'te yılda 450 milyon liraya varacaktır. Böylece her yıl sağlanacak olan bu paralar yapılacak yeni yolların yatırımına eklenecektir.

Yapılmış olan yolların süratle bozuldukları bir gerçektir. Bunun için beton asfaltlar inşasına önem verilmeli ve bu inşaatta kullanılmak üzere ucuza mal olacak bir çimento tipi imaline gidilmelidir.

Sayın senatörler; Bayındırlık Bakanlığı bütçesi üzerindeki görüş ve temennilerimize ufak bir özet ekleyerek mâruzatıma son vereceğim.

İhaleler zamanında yapılmalı, buna ait kanun yeterli bir hüviyet ve süratle çıkartılmalıdır. Müteahhitlerin alacakları, zamanında ödenmeli, işin bir elden değişik ellere devrinden zaruret olmadıkça sakınılmalıdır. Müteahhitlere çıkartılan zorluklarla aşırı kolaylığın kapağı açılıp, altında yatan maksat araştırılmalı ve her çeşit aracılara kapılar kapatılmalıdır.

Merkezden ve mahallinden geniş ölçüde ve sürekli bir şekilde kontrol ve denetim yapılarak lüks, israf ve kapalı pazarlıklara engel olunmalıdır. Yapılan bina ve tesislerin ekonomik ve sosyal bir anlayış içinde sağlam ve standart bir nitelik taşımasına son derecede önem verilmelidir.

Sayın senatörler; mâruzatıma son verirken, Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin yurdumuza ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Bakanlık mensuplarına ve Yüce Senatoya grubum adına saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Fakih Özlen, Cumhuriyet Halk Partisi Grupu adına.

C. H. P. GRUBU ADINA FAKİH ÖZLEN (Konya) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına, aynı zamanda bir meslekdaş hüviyetim içinde Bayındırlık Bakanlığı, Karayolları Genel Müdürlüğü Bütçesi hakkında konuşmak üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Raportör arkadaşlarımızın titizlikle hazırladıkları raporların başında, Bakanlığın kuruluş ve görevleri, hizmetlilerinin nitelikleri hakkında şu bilgilere yer verilmiştir.

Bayındırlık Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı Karayolları Genel Müdürlüğünün hizmet kapsamı, yurdun tüm ulaştırma faaliyetlerinin altya-

pısını teşkil eden karayolları, demiryolları, limanlar ve hava meydanları ile, Devlet ve diğer kamu hizmetlerine ait binaların yapılması olarak belirtilmektedir.

Şöyle bir düşüneyim diyorum, biraz da duygusal olarak baharda, yazda, karda kışta üzerinden 150 kilometrelik hızla geçiverdiğimiz yollar. Kemah Boğazından Erzurum Yaylasına tırmanan, Van Gölü'nü feribotla yüzerek geçip, İran'a ulaşan demiryolları. Vatanımızın üç yanını çevreleyen kıyılarımız ve kara sularımızda, denizlerin dalgaları ve hışımlarına gögüs geren küçüklü büyüklü barınak, mendirek, rıhtım ve limanlar ve her uçuşumuzda havalara yükselirken ve maviliklerden süzülerek yere basarken, mutluluklarımızı ve heyecanlarımızı kucaklayan hava meydanları ve zamanın akışı içinde tarihimizin ayak bastığı her yerde, her vatan parçamızda şan, şeref ve asaletimizin hücceti olarak gölgeleri ufuklara boy veren medeniyet imzalarımız sayılan pek çoğu anıtlaşmış devlet binalarımızın hepsinin temelinden çatısına, başlamasından bitimine kadar emeği geçenlerin, hepsinde emeği, zekâsı, sanatı ve dehasını ve ömrünü harcayanların örgütünde şerefle hizmet ve görev yaptıkları Bayındırlık Bakanlığının Bütçesini görüşmekteyiz.

1934'de Teknik Üniversite adına bir öğrenci olarak Sinan gününde yaptığım konuşmada, «Fatih'in fethettiği İstanbul'u, Ayasofya'nın tahakkümünden Sinan'ın Süleymaniyesi kurtarmıştır,» demiştim. ve şöyle devam etmiştim; «Aramızdan kuşağımızın Sinan'larını çıkarıp, Cumhuriyetin abideleşecek yapıtlarını yapmayı başardığımız zaman, görevlerimizi yapabildiğimize inanacağız ve ancak bu şartla huzurlu ve mutlu olacağız.»

Anıt - Kabirin mimarı rahmetli Hocamız Emin Onat (Kendisini rahmetle anarım.) o zaman Üniversitede asistandı. Ne Anıt - Kabir, ne içinde oturduğumuz şu Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve ne de bakanlıklar ve fakülte binaları ile, asfalt caddeleri, yolları hava meydanları ile ve ne de bugünkü modern Ankara vardı ve Opera binası İstanbul gibi bir şehir için bile, lüks ve hayal sayılıyordu.

Biz Atatürk'ün kurduğu Ankara'yı dünyanın en güzel hükümet merkezlerinden birisi olarak tarihe hediye edecekesek, biz Fatih'in hisarlarla bağlamak istediği iki kıtayı, Asya ile Avrupayı birbirine perçinleyen, Cumhuriyet hükümetleri, Türk işçisi ve Türk mühendisinin yüz akı, uygarlık seviyemizin şahlanan bir simgesi olarak Çamlıca yamaçlarından, Ortaköy sırtlarına âdeta şahlanırcasına atılan Boğaz Köprüsünü İstanbulumuzun engin tarihine ve gelecek kuşaklara armağan edeceksek ve daha pekçok eserler yaratmak inanç ve cesaretinde isek, vatanımızı limanlar, köprüler, meydanlar ve anıtlaşacak eserlerle teçhiz ve tahkim etmek kararında isek, Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi münasebetiyle bu Bakanlık camiasının bütçe ile ilgili ve fakat yanlış takdim edilmiş bir iki sorununa daha eğilmemiz lâzımdır.

Raporun «Mizmetleri Geliştirme imkânları» başlığını taşıyan kısmını aynen okuyorum :

«Ana görevi tamamiyle teknik bir mahiyet arz eden Bakanlık camiasında 291 yüksek mühendis, 73 yüksek mühendis mimar, 39 yüksek mimar, 122 mimar, 238 mühendis, 995 fen memuru ve tekniker, 431 teknisyen olmak üzere, 2189 teknik personel çalışmaktadır. Bittabiî bu rakama Karayolları dahil değildir. Karayollarında ilk dört dereceye giren 267 pozisyon tespit edilmiş ve kararname ile 220 kadro verilmiştir. Kadroların ve mevcudun adedi bakımından çok sıkıntılı bir duruma girmiş bulunan Bakanlık ve Karayolları ayrıca personelinin niteliğini koruma bakımından; yani kadro derecelerinin takdiri bakımlarından da daha zor durumlarla karşılaşmaktadırlar.

Her iki idare maddî, manevî emekler ve kısa sayılmayacak zaman harcayarak yetiştirdiği vasıflı, tecrübeli, ihtisaslaşmış elemanlarını tutamamanın, kaçırmanın derin yaraları ile sakatlanmışlardır.

İmar İskân, Enerji, Köy İşleri ve diğer bakanlıklarda çalışan teknik personelin ve bu personele zarurî ihtiyaç duyan bakanlık ve kuruluşların, Personel Kanunu ile girdikleri zor durumun içinden çıkma zorunluluğu ve çarelerini bu Bütçe konuşulurken arz etmeye çalışıyorum; yani konu sadece Bayındırlık Bakanlığı ve Karayollarının değil, yatırımcı dairelerin de halli mutlaka şart olan müşterek konusudur.

Düşünelim bir kere; ihtiyacın olan teknik personeli istediğiniz kadar almak yetkiniz olmayacak. Buna ilâveten bulduğunuz veya yetiş-

tirdiğiniz vasıflı, tecrübeli, pek çokları hakikaten çok kıymetli personelinizi elden kaçıracaksınız ve bu halinizle 1995'e dayalı bir plânın yatırım sorunlarını omuzlayıp, uygulamak görevini yerine getireceksiniz. Churchill'in üslûbu ile hiç bir memlekette böylesine zor, böylesine olanaksız bir görev bu kadar az, bu kadar çalışkan, bu kadar vasıflı bir kadrodan bugüne kadar istenmemiştir. Böylesine bir fedakârlık, hiç bir zümre, hiç bir şahıstan beklenemez de..

Sayın arkadaşlarım; teknik personel lâfla peynir gemisi yürütmüyor. Omuzları, ömürleri üzerinde, zevkleri ve rahatlıkları pek çok ahvalde canları pahasına yollar, köprüler, binalar, anıtlar, barajlar, santrallar, kanallar, su şebekeleri yükseliyor. Konuya ısrarla ve tekrar tekrar devam etmemizin nedeni budur; devam ediyorum :

Personel Kanunu ve teknik personel sorunu pek çok yetkililer ve kısmen kamu oyu önünde yanlış takdim edilmiş veya yanlış anlaşılmıştır.

Teknik personelin bir imtiyaz, bir iltimas istediği, kendilerini üstün sayan kişiler oldukları veya meslek ve heyecanlarını beş on kuruş maaş farkı açısından değerlendirdikleri sanılmaktadır. Bu sanıyı peşinen ve şiddetle meslektaşlarım adına reddederim. Konuya temelinden girelim.

Bir Devlet memurunun kadrosu, kıdemi, aylığı ve ilâhiri nasıl tâyin edilir ve nasıl edilmelidir? Bildiğimiz, duyduğumuz, sorup öğrendiğimiz kadarı ile ister Devlet dairelerinde, ister özel sektör işyerlerinde olsun; başka memleketlerde, hadi biz de modaya uyalım, Amerika'da, Fransa'da tatbik edilmiş ve edilmekte olan usul şudur:

Bir örnekle izaha çalışayım; Karayolları Umum Müdür muavinlerinden bir tanesini alalım. Evvelâ bu yerin, bu makamın işini tarif etmemiz, tanımlamamız lâzım. Bunu bir ayrı heyete yaptırmak lâzımmış. İşin tarifini yaptıktan sonra, bu işin değerini, önemini puanlamamız lâzım, bu işin Karayolları Umum Müdürlüğünde ve Devletin diğer işleri arasındaki yerini, sırasını, sınırını saptamamız lâzım.

Aşındırması, risk ve rahatlık durumları da ayrıca puanlanmalıdır. Daha hatırlamadığım yönlerden bu işe muhtelif istikametlerden bakarak, bir nevi test usulü ile işin değeri ortaya çıkartılmalıdır. Bundan sonra bu işi gören personele geçilecek. Tahsil derecesi, kabiliyet, istidat, zekâ ve benzerî nitelikleri, tecrübe ve ihtisası, hulâsa akla gelen meziyetleri ve muhtemel kusur ve noksanları yönünden bu şahsı da kıymetlendireceğiz.

İş ve personel bakımından ayrı ayrı iki heyet tarafından yapılan bu değerlendirmeler yekûnu ile Karayolları Umum Müdür muavinliğinin; yani makamın değerini belirleyen puan ortaya çıkacak. Bütün Devlet teşkilâtında böyle ortaya çıkmış puanlara verilen sorumluluk, görev, yetki ve maddî manevî değer bu yere ve sahibine de aynen verilecektir. Teknik personel sorunu olarak anlatmaya çalıştığımız konu budur. Ne bir imtiyaz, ne bir iltimas konusu değil, bir eşitlik, bir manevî itibar ve tarafsız değerlendirme isteğidir; ve bunun hakkımız olduğu kanısında ve ısrarındayım.

Denecek ki, bunun için çok zaman alınırdı, zamanımız olmayınca da böylecene yapıverdik. Zamanın yokluğu noksanının bütün kusurunu ve bütün yükünü teknik personelin omuzlarına yüklemeye de hakkımız olmaması lâzımdır. Bu hususları kamu oyu başta olmak üzere ilgili ve yetkililere anlatıncaya kadar, parti olarak da şahsım adına da, uğraşacağımızı tekrar ederim. Bunu sayın meslektaşlarıma hoş görünmek, bir meslek gayreti içinde görünmek için değil, başlangıçta arz ettiğim vatanımızın, Milletimizin ve tarihimizin bizlerden beklediği görevleri, bu görevlerde çağımızın ve kuşağımızın haysiyet ve itibarını zedelemeyecek şekilde ve nitelikte yerine getirmenin heyecan ve zevkin muhafaza ve idame ettirmek için yapacağız.

Bütçe raporundan öğrendiğim bâzı hususlara da değineceğim.

Rahmetli meslekdaşımız Kemal Zeytinoğlu'nu tebrike gitmiştik. Sohbet arasında, «Devlet sektöründe bayındırlık işlerini standardizasyona götüremezsek, görevlerimizi yapmış sayılmayız.» demişti, rahmetli. O zamanlar her idarenin bir sözleşme modeli, bir ihale şekli, bir birim fiyatı, bir başka şartnamesi vardı. Herkes, her yiğit kendine göre bir inşaat uygulama yolu tutturmuş, izleyip gidiyordu. Bu elimizdeki bütçe raporundan o Devlet inşaatlarının yapımının Bayındırlık Bakanlığına verilişi ora-

nının yükseltildiğini memnuniyetle gördük. Ne var ki, her inşaatında çeşitli ihtilâflara yol açan Et - Balık Kurumunun bu prensibin dışına alınmasının hikmetini bir türlü kavrayamadık. Hükümet yetkililerinden ve Sayın Bakan arkadaşımızdan rica ediyoruz; Et - Balık Kurumunu dışarıda bırakmak şöyle dursun, dışarıda kalan bütün kamu sektörü inşaatlarını Bayındırlık Bakanlığının uygulaması prensibini, icap ediyorsa, yasalara bağlayarak bütün memleket çapında gerçekleştirmeye çalışalım. Bu, her şeyden evvel yapı niteliği ve maliyet düşürme sorunudur.

Zelzele mıntıkalarında dikkat ederseniz, yıkılmayan binalar az zarar görenler, ayakta durabilenler Bayındırlık Bakanlığına proje olarak, uygulama olarak yolu düşen yapılardır. Kaldı ki, İstanbul Belediyesinin bile bir Opera Binasının, Spor Bakanlığının bir İzmir tesislerinin, (misaller pek çoğaltılabilir) üstesinden gelemedikleri de meydana çıkmıştır. Bu öneri, Bayındırlık Bakanlığına iltimas değil, külfet yüklemek önerisidir; ama bayındırlık işlerinin sağlamlık, estetik, maliyet ve selâmetini sigortalama önerisidir.

Arada bir istidrat yapmak istiyordum. Binaların bakımına değinmek istiyordum. Allah kimseyi hasta edip, götürmesin; Ankara İhtisas Hastanesine gittim, bir asansöre girdim, asansörün içinden görülen duvarlar yürekler acısı, asansör yürekler acısı, bâzı yerler bakımsız. Bu bakımsızlık birçok yerlerde var, bunları bir zaptı rapta bağlayalım demiştim. Koridorda arkadaşlarım dediler ki, «Maliye, binaları vermiyor, kendisi bakmak istiyor ve kendisi de bu işin içinden çıkamıyor.» dediler. Arkadaşlar, Maliye bina bakımının içinden çıkamaz. Maliye taşradaki bir binanın; ki, olmuş öyle de bir misal var, onu da işittim; kalorifercisine 1 200 lira veriyormuş. Adam, «Bu 1 200 lira çok.» demiş, atmış onu üç yüzer liradan dört tane adam almış; ama kaloriferin arıza yapacağını bir türlü aklına getirmiyor. Yazının bu kısmına buradan devam ediyorum; yani bu hususta malûmatım var; ama bakım yönünden bir şeyler düşünmek lâzım.

Defterdarlık yanar, sabotaj, Opera yanar, kasit. Hele taşradaki binalar iki üç tane müstahdem ile Allah'a emanet edilmişlerdir.

Burada «Bugünkü mevzuatı ve tatbikatı bilmiyorum» demiştim; biraz öğrenmeye çalıştım. Şayet mevzuatta bir noksanlık varsa, biran evvel tamamlayıp, millî servetimiz, birçoğu âbidelerimiz olan bu tesisleri bakımsızlık ve zamanın tahribatından ve ihmalin nankör ellerinden kurtaralım istiyorum.

Örneğin; «Opera binasında sabotaj var» dendi. Sonra dış kaynaklardan haber geldi: «Nasıl yanar bu bina? Bir düğmeye basmak işi idi bunu önlemek.» dendi. Yine dışarıda Sayın Müsteşardan sordum ,«Bir tek kişinin basmasına lüzum yoktur, dört düğme ile sigortalı idi. Orada bulunan her hangi bir zat, hattâ artist, hattâ oranın müdürü, önünde işaretlenen düğmeye bassa inerdi perde.» dedi. Sokakta da bu düğmeye basacak görevlinin bir partili hatırı ile alınmış ayyaş bir vatandaş olup, yangın sırasında meyhanede kafa çekmekle meşgul bulunduğu söylendi. El insaf... Milyonlar harcayıp, milyarlar tutan tesisler yapacağız ve fakat bunların bakımı, temizliği, yangına karşı muhafazası için hem cimri davranacağız ve hem de cimrilik sınırını geçmeyen azıcık himmetimizi bile, partizanlık hatırına sıfıra indireceğiz. Eserler yapmak kadar eserlere sahip olmak da, mühim hünerdir. Her halde mevcut düzeni ıslah edelim, bunlara bir tedbir getirelim istiyor, öneriyoruz. Lûtuf buyurmalarını temenni ediyoruz.

Programın uygulamalar bölümüne şöyle bir göz attım; barınaklardan Antalya liman inşaatına, opera binasından demiryollarına kadar hemen hemen hepsi için, 1972'de bitti, 1973'de bitecek denilebiliyor. Hiçbir iş için şu veya bu nedenlerle iki sene gecikecek, 1975'te zor bitecek denmiyor. Para ödemenin bildiğimiz şartları ve sıkıntısı içinde, rapora bunu dercettirebilmiş olmak, Bakanlık camiası hesabına büyük başarı, tebrik ve teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bakanlık bünyesinde dairelerin işlerinin hepsinin ayrıntılarına girmiyorum, raporda hepsi var. Ayrıca sayın senatörlerin hepsi, ayrı ayrı seçim bölgelerindeki uygulamaları gözleri ile görmektedirler.

Özetlersek; kadrolarını, ödeneklerini verdiğimiz sürece, kaynak bulup para tedarik ettiğimiz müddetçe, Bayındırlık Bakanlığı ve Sa-

yın Bayındırlık Bakanımız, görevinin sahibi ve başarılı uygulayıcısıdır.

Şimdi de memleketimizin muvaffak olmuş kuruluşlarından, karşımda oturduğu için saygı ile yadederim; Sayın Nihat Erim'in zamanında kurulmuş olan Karayolları hakkında birkaç temennide bulunmak istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; hepimiz iyi bilelim ki, bugünkü yol şebekemiz memleketimiz için yetersizdir. Memleketimiz kalkınmaya devam ettikce ki, edecektir elbette, ettiği müddetce bugün mevcut şebekenin en mükemmel sandığımız kısımları da ihtiyacı; yani trafiği alamaz, karşılayamaz hale geleceklerdir.

Bugüne kadar küçümsenmeyecek nicelik ve nitelikte hizmet üretmiş olan Karayollarının, bundan sonra yapması lâzımgelen hizmetleri daha yüklü, daha geniş ve daha çok olacaktır demek istiyorum. Bu tahminimizle mutabakat halinde olunduğu takdirde, 1995 senesine projeksiyonlu kalkınma stratejimizde Karayollarına ayrılan kaynaklar, bugünden kestiremeyeceğimiz kadar kifayetsizdirler. Kaldı ki, bu örgütün pek çok kıymetli elemanını elinden kaçırmasına rağmen, makine parkı ve kalifiye teknisyen olarak öğünülecek bir potansiyeli de vardır.

Lütfettiler, İstanbul çevre yollarını ve Boğaz Köprüsü inşaatını Bayındırlık Komisyonu üyelerine gezdirip, anlattılar. Sadece bu kesimde bu iş tamamlanınca boşa çıkacak ve boş tutulması günah ve yazık, günah ve yazığın da ötesinde, masraf ve israf sayılacak çok kıymetli makine ve tesisler vardır. Göremediğimiz birçok yerlerde tam randımanla iş verilemediğinden, çalışamayan birçoklarının bulunduğu gibi. Bunların başındaki yetişmiş personeli de işiniz olmasa bile, sokağa bırakamazsınız; yani Karayolları işçi ve teknisyen kadrosunu belli bir tabanın altına düşürmek çeşitli nedenlerle mümkün değildir. Boş tutup hem israf yapıp, hem çürütecek, körleştirecek halimiz de yoktur. O kadar zengin değiliz. O halde bunları o yandan da baksak, bu yandan da baksak, Personel Kanunu da müşkülât çıkarsa, plâncılar da tekere taş koysalar, nafile; çalıştırmaktan başka çıkar yolumuz yoktur. Memleketimizin menfaati, kuruluşun selâmeti tam kapasite ile çalıştırmayı zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk bizi para ile yol yapmaya mecbur etmektedir. Bundan kaçınılamaz ve hiçbir Hükümet poltikası bundan kaçamaz, kaçamayacaktır. O halde tez elden mevzuatı, örgütü, tüzüğü hülâsa her ne lâzım ise, her şeyini tamamlayıp, uygulamaya başlamamız lâzımdır.

Sayın Genel Müdürden öğrendiğimize göre, esasen paralı yol yapımına mevzuat müsaitmiş. Ne var ki, Maliyemiz geliri kendisi alıp, tahsisatı kendisi takdir etmek prensibinde direniyor; bunda da elbet direnecektir. Bu işde de direniyormuş. Olmaz bu, arkadaşlar. Anlatmaya çalıştığım, yaptığım yolun gelirini doğrudan doğruya Karayollarına vererek, bu yoldan gelen para ile yeni yatırımlara geçmesini; yani durmadan duraklamadan kendi yağıyla kavrulan bir yan örgütle takviye etmemiz gerekmektedir.

Yine araya bir çıkış koyacağım. Karayolları kurulurken malûmuâliniz, akaryakıta bir zam koyarak bu teşkilâta gelir sağlandı; ama iş Maliye kanalından dolaştığı için, bir müddet sonra Karayollarının gelirini Maliyenin teknik ve mucip sebeplerle (Buna bir şey diyemiyorum) sıkması nedeni ile paralarını ödeyemez oldular. Ancak bu yoldan, ekspres yollar sorununa çözüm getirebiliriz. Sayın Bakanın İstanbul'da söylediği nutuklarda, değil Adana'ya kadar olan ekspres yol, benim kanaatimce İzmit'e kadar olan kısmı bile bugünkü bütçe şartları ile ve Plân görüşü ile yıllar yılı sürüdürülecektir. Bunu yaptırabilecek yol, bu yoldur kanaatindeyim.

Kıymetli arkadaşımız Sayın Bakanımızdan, biz mühendisler beceremedik, en akıllık mülkiyecilerden birini Bakan yapalım da, teknik personel konusunu maliyeci meslekdasların cenderesinden kurtarsın ümidini taşıdığımız kıymetli Bakanımızdan, adını Karayolları literatürüne geçirmesi için, bu konuyu halletmesini rica eder ve bekleriz. Karayollarını kuranları unutmayan kadirşinas Milletimiz ve karayolcular camiası, kendilerini unutulmayanlar albümüne almakta kusur etmeyeceklerdir.

Karayollarına iş bulma çarelerinin birini de, diğer kuruluşların yol sorunlarını kısmen veya tamamen veya ortaklaşa ödeneklerini vererek Karayollarına yaptırma yolunda bulunuyoruz.

Örneğin, memleketimizin en büyük tesislerinden Seydişehir Alüminyum Tesisleri var. Yakın gelecekte 100 bin nüfuslu bir şehir, 10 bin işçinin çalışacağı bu dev tesis için Akdenize bir yol açmak lâzım. Bu ve bu çeşit hizmetleri Karayolları kendi tahsisatı ile yapmaya kalkarsa, asıl görevi gayrikabili telâfi şekilde aksayacaktır ve para bakımındarn üstesinden gelmesine imkân da yoktur. Meselâ, Etibanka bunu anlatmak ve kabul ettirmek lâzımdır. Bilhassa Seydişehir - Akdeniz yolu konusunda Sayın Bakandan sevindirici haberler. beklemekteyiz. İlgililer ve yetkililer bu konularda anlayış göstermeli, tez elden karara varmak zorunluluğunu duymalıdırlar.

Sayın senatörler; Bakanlık görevlilerinin avuçlarının içi gibi bildikleri bu konularla burada vaktinizi almaktan maksadım, bu önerileri ve çözüm yollarını gerçekleştirecek mevzuat Yüce Senatoya geldikce Yüce Senatomuzun; yani hepimizin yapıcı katkılarımızı da ekleyerek, bu yüz akı kuruluşumuza yardımlarımızı esirgememizi rica etmek içindir. Esasen konular politik de değildir. Hangi kanaatta olursa olsun, bütün partililerin ve müstakil üyelerimizin kolayca birleşebileceğimiz konulardır. Bendenizin ve mensup olduğum partinin bir ölçüde paralı yol şekline; yani kamu hizmetlerinin paralı oluşuna karşı çıkmamız lâzımdı; fakat ihtiyaçlar, gelir kaynaklarımızın ve plânımızın sınırlayıcı engelleri bizi bu konuda tartışmaya girmekten uzak tutmaktadır. Karayollarının sorunlarında diğer partiler ve gruplarımızın da böyle olumlu, yapıcı düşüneceğinin itimat ve inancı içindeyiz.

Her biri geniş bilgi, tecrübe ve etütler isteyen çok yanlı olan, kendine has zorlukları bulunan birtakım problemlere bakış ve eleştirimin, çok noksanları, eksikleri olduğunun bilinci içindeyim. Sayın senatör arkadaşlarımdan ve Sayın Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları görevli ve yetkililerinden bunları hoş görmelerini, bağışlamalarını beklerim.

Mensubu olmakla şeref duyduğum Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına 1973 Bütçesinin uygulamasında sayın görevlilere yürekten başarılar diler, Yüce Senatoyu saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Kavak.

ABDURRAHMAN KAVAK (Siirt) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Bakan ve Bakanlığın güzide mensuplarını saygı ile selâmlarım,

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesi üzerinde konuşan arkadaşlarımın yapıcı tenkidlerine gönülden iştirak etmemek mümkün değil. Ancak bendeniz bölgemize aidolan bâzı hususları dile getirmek isterim.

Yıllardan beri yapılması ihmale uğrayan Şırnak yolu hâlâ yapılamamıştır. Şırnak'ta büyük bir kömür rezervi var. Şırnak - Siirt arasındaki mesafe yüz kilometre. Ancak biz Şırnak'a 450 kilometrelik Cizre yolu üzerinden gidebilmekteyiz ve kömür taşıyan arabalar da bu mesafeden Siirt'e gelmekte. Bunun üklfetini takdirinize bırakıyorum. Bu yolun bir an evvel yapılmasını ilgililerden istirham etmekteyiz.

Programda olan Cacas köprüsü ve yolunun da bir an evvel bir neticeye varmasını istirham etmekteyiz.

Batman'la Siirt arasında sözde bir asfalt yolumuz var. Bu yol değil, bir felâket. Biz, seyahat ettiğimiz zaman gerek şoförlerin ve gerekse vatandaşlarımızın acı ve ağır tenkidlerine mâruz kalmaktayız. Bu yolun senelerdir onarılması yapılmamaktadır. Bunun da teminini istirham ediyorum.

Baykan'ın Minar'le olan ilişkisi hâlâ temin edememiştir. Bu yolun bir an evvel programa alınmasını istirham ederim. Sayın Başkanı ve değerli arkadaşlarımı, Bakanı, Bakanlığın güzide mensuplarını saygı ile selâmlarken, bütçenin memleketimize, milletimize hayırlı olmasını saygı ile dilerim.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Yurtsever?... Yok.

Sayın Tarlan, buyurunuz efendim.

CEMAL TARLAN (Tekirdağ) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım;

Ben de Sayın Kavak gibi, mahallî iki konuya eğilinmek için söz almış bulunuyorum. Aslında bütçe müzakerelerinde bu konulara değinmemek icabeder. Ancak, icabediyor, zorlanıyoruz, onun için bu konulara temas ediyoruz; bunu bağışlamanızı bilhassa rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; konulara geçmeden evvel Sayın Özden'in de temas ettiği gibi

Karayolları Teşkilâtı hakkındaki öteden beri beslediğim görüş ve kanaatlerimi burada açıklamakta fayda mülâhaza ediyorum.

Muhterem arkadaşlarım; Karayolları Teşkilâtı, zannediyorum ki, 1948'lerde çok ehliyetli, kabiliyetli ve tecrübeli ellerle kurulmuştur. Memlekete çok hayırlı ve müspet işler yapmıştır, ciddî bir teşkilâttır. Bir aralık Personel Kanunu tatbikatı dolayısıyle personeline verdiği ödenekler zamanla tatminkâr olmaktan çıkmış ve değerli birtakım elemanlar kaybına sebebiyet vermiş ve bir kriz geçirmiştir. Bu müşkülâtın tamamen yenilmiş olup olmadığını bilmiyorum. Sayın Bakanın her halde burada lütfedecekleri izahatla buna da agâh olacağız.

Muhterem arkadaşlarım; bütün bu müşkülâta ve zamanla daralan kadrosuna rağmen teşkilât verimli çalışmasını yürütmeye devam etmiştir. Diğer bir sözcü arkadaşım, Karayolları çalışmalarının plân hedeflerinin dışında kaldığını söylemişlerdir. Belki doğrudur; ama bununla birlikte bu teşkilâta senelik ihtiyaç kapasitesini tamamen karşılayacak bir ödeneğin verilip verilmediğine de değinilmiş olsaydı, bu neticenin nedeni kendiliğinden meydana çıkmış olurdu. Verilen tahsisatın ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını bilmiyoruz.

Muhterem arkadaşlarım; bu teşkilâtın beğendiğim bir tarafı da yapamayacağı hizmete el sürmemesi ve aksine ele aldıklarını da büyük ihmallere uğratmaması intacetmelerini bilmeleridir; fakat hem istemeyerek ve hem de üzülerek ifade ediyorum ki, biraz sonra temas edeceğim iki örnek bu intibaa gölge düşürmek istidadındadır. İşte sırf değerli Bakanımıza ve dolayısıyle Karayolları Teşkilâtının değerli ve güzide mensuplarına bâzı bilgiler vermiş ve kendilerini uyarmış olmak için bu konuşmayı yapıyorum.

Değerli arkadaşlarım; Marmara bölgesi çevre yolu güzergâhının 40 kilometrelik bir kesimi, Tekirdağ ile Şarköy arasındadır. Bu yolun yapımına senelerden beri girilmemiştir, girilememiştir. Sebebolarak ileri sürülen, bir yandan maliye fazlalığı, bir yandan da trafik hesaplarının rantabl netice vermemiş olmasıdır. Bunlarda şüphe yok ki, büyük haklılık payı var. Yalnız, bu 40 kilometrelik sahil yolu, Türkiye'nin en güzel yerlerinden bir kesimdir, bir bölgedir. Arka tarafları bağlıktır ve turist gelimine çok müsait bir bölgedir. Yolun üzerinde bir kayalık, güzergâhın buradan geçmesine mani olmuştur. Ama tabiî biz, Tekirdağ'ından Şarköy'e gitmek için 80 küsur kilometre katediyoruz. Olamaz. Bunu düşürmek için mecburen sahilden içeri geçilmiş ve karadan bir güzergâh tespit edilerek il marifetiyle, il imkânlariyle yapımına başlanmıştır, verimli bir mesai olmuştur, hattâ belki de bağlanmak üzeredir; ama bu bizi tatmin etmiyor muhterem arkadaşlarım.

Esas yolun, sahilden geçmesi lâzımdır. Sayın Bakandan ve karayolları teşkilâtının değerli mensuplarından tekrar ve hassaten ricam şudur ki; bu güzargâhı tekrar elden geçirttikleri ve yeni etütler yaptırdıkları takdirde daha müsait neticelerle karşılayacaklarına ben inanıyorum. Böyle olunca; Tekirdağ ve Şarköy mıntıkasında yaşayan ve hepimiz senelerden beri arzuladığımız bir konunun tahakkukuna belki yeniden bir imkân kazandırmış olacağız. Bunu Sayın Bakandan ve diğer yetkililerden hassaten rica ediyorum.

İkinci mevzu muhterem arkadaşlarım, Tekirdağ - Hayrabolu arasındaki 53 kilometrelik makadam yolun asfaltlanması işidir. 1968 - 1969'larda yapılan teşebbüslerle Karayollarınca bu yolun asfaltlanmasına başlanılmıştır, dikkat buyurun başlanmıştır ve o sene 10 kilometrelik kısmı da yapılmıştır; fakat birden bire duyduk ki, bu asfaltlama ekibi oradan alınmış...

BAŞKAN — Umumi Heyete hitabedin lütfen.

CEMAL TARLAN (Devamla) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ve doğrudan doğruya Şarköy istikâmetindeki yola sevk edilmiştir. Eh biz dedik ki, öyleyse bu Şarköy yolu devam edecek mesele yoktur ve fakat gördük ki, 12 kilometrelik kısım yapıldı ve asfaltlama orada durduruldu. Sonraki senelerde yine bu yolun 13 kilometrelik bir kısmı asfaltlandı; ama ondan sonra da el - etek çekildi. Ben şimdi Sayın Bakandan bu asfaltlama Hayrabolu'ndan alınarak Şarköy istikâmetindeki stabilize yola niçin çekilmiştir, neden devam ettirilmemiştir, neden tercih olunmuştur gibi polemiğe çok müsait sorular tevcih etmeyeceğim. Yalnız,

Hayrabolu için güzergâh değişikliğine ihtiyaç vardır, kabul ediyorum; yol yükselmesi lâzımdır, masraflıdır kabul ediyorum; ama bu sene olmazsa gelecek sene bunların ihtiyarı suretiyle bu yolun mutlâk surette asfaltlanmasına zaruret vardır. Kaldı ki Sayın Bakanım, bizden sonra ele alınmış bulunan aynı mıntıkada bir başka iki ilçe yolu asfaltlanmış ve tamamlanmıştır. Akıl erdirmek zor. Binaenaleyh, daha fazla bu işleri sürüncemede bırakmadan intacedileceğine de inanarak Sayın Bakanımızdan, buradan eğer lütfedip müspet bir de cevap alabilirsem, çok memnun olacağımı arz ederim.

Karayolları ve Bakanlık bütçesinin memlekete ve millete hayırlı olması temennisiyle Yüce Senatoyu ve muhterem arkadaşlarımı hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Ayrım.. Yok.

Sayın Turanlı... Yok.

Sayın Kalpaklıoğlu... Yok.

Sayın Seyhan.

NECİP SEYHAN (Hakkâri) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Bendeniz de benden evvel konuşan Sayın Tarlan gibi konuşmamı sadece mahallî sorunlarıma ve Karayolları teşkilâtının verimli çalışmasına inhisar ettireceğim.

Değerli arkadaşlarım; Türkiye'nin en geri kalmış bir vilâyetinin bir temsilcisi olarak şunu samimiyetle ifade edeyim ki, medeniyetin ilk ışığı bence yoldur. Yol olmayan bir yerde hiçbir şey olmaz. Biz bunu vilâyetimizde çeşitli tecrübelerle müşahede ettik. Bayındırlık Bakanlığı, daha doğrusu Hükümet, plânında, programında bence evvelâ yola önem vermeli ve yolu yapılmamış olan bir yere hiçbir Devlet tesisi, inşaatı yapmamalıdır. 1964 yılında seçim vesilesiyle Hakkâri'nin ilçelerini gezdim. Merkez kazanın dışında beş kazası vardır; üç kazasına, afedersiniz, katırla ve bir kısım yere de yaya gitmek mecburiyetinde kaldım. O zaman Çukurca kazamızda yapılmakta olan bir sağlık ocağı için katırlarla çimento, demir gibi malzemenin çekildiğini gördüm, perişanlık içerisinde. Maliyetini de yol yapıldıktan sonra yapılan inşaatla kıyasladım; en aşağı % 100 nispetinde arttığını müşahede ettim. Bu bakımdan Hükümetten, yol yapılmayan yere tesis yapmamasını istirham edeceğim.

Değerli arkadaşlarım, bâzı sözcü arkadaşlarımızı, karayollarının çalışmasından pek haklı olarak şikâyette bulundular. Yol bakımından da her yönüyle de en mahrum bölgenin temsilcisi olan bendeniz, karayollarına şükranlarımı arz etmekle sözlerime başlayacağım. Ben, 25 sene evvel Hakkâri'nin bir kazasında kaymakamdım. Değil civarındaki kazamıza, vilâyet merkezine dahi atla gidiyorduk. Meselâ ben Yüksekova'da çalışırken Van'a gitmek için izin almıştım. Medenî vasıtaya kavuşmak için dört gün de hayvanla gittim. Şimdi, hamdolsun Van'dan üç saatte, üç buçuk saatte Hakkâri veya Yüksekova kazamıza gitmek imkânını bize karayolları sağlamıştır. Bu bakımdan ben Türkiye'de kurulmuş olan müesseseler içerisinde büyük bir başarı sağlamış olan karayollarına daima minnet ve şükranlarımı muhafaza etmekteyim.

Değerli arkadaşlarım; bu meyanda şu hususu da arz edeceğim. Bizim Hakkâri vilâyetinde Karayollarının iki şubesi mevcuttur. Birisi Hakkâri merkezinde, diğeri de Yüksekova kazamızda. Bu şubelerdeki makine parkı, eski olduğu kadar da çok yetersizdir. Bütün dileklerimizi olgunlukla ve olumlu olarak karşılayan Sayın Bakandan, bu şubelerimizin, (Yolun durumunu da arz ettim) makine, araç ve gereçlerini takviye etmesini bilhassa rica edeceğim.

Bundan başka sayın arkadaşlarım, bizim bu mevzuda birkaç sıkıntımız da mevcut. Bir tanesi Şemdinli - Yüksekova yolu; halen vasıta işlemekte, ama kışın bâzı yüksek tepelerden yol geçtiği için kapanmaktadır. Bu yolun birkaç sene evvel yeni bir etüdü yapıldı. Güzergâh değişikliği zannedersem Üçüncü Beş Yıllık Plâna da alındı. Sayın Bakan lütfederler, bunun hangi senede tahakkuk edeceğini ifade buyururlarsa, bölgemiz için bir müjde olacaktır.

Bunun dışında; Çukurca yolumuz, ki halen mevcuttur vasıta işlemektedir, vaktiyle Zap vâdisine, Zap suyuna çak yakın yapıldığı için, kışın büyük bir kısmını su almakta ve aylarca yolumuz kapalı kalmaktadır. Bunun da güzargâhın değişeceğine, daha doğrusu yo-

lun vâdinin daha yukarı kısımlarına alınacağını Sayın Bakan Hakkâri'ye teşriflerinde vatandaşlarımıza söylemişlerdi. Bunun da müjdesini bekliyoruz.

Değerli arkadaşlarım; sözcü arkadaşlarımız paralı yol yapımından bahsettiler, mehzurlarını faydalarını da izah buyurdular. Bendeniz şöyle bir teklifte bulunmak isterim. Bugün Türkiye'de zannedersem 500 bin civarında vasıta mevcuttur. Senede vasati her vasıtadan 100 lira hare sadece Karayollarına verilmek ve yolların yapımında kullanılmak şartiyle alınsa, senede 5 milyar tutuyor; yani şimdiki Karayolları bütçesinin aşağı yukarı üç misli, bu yol davamızı kıza zamanda halletmek imkânı mevcut olacaktır. Bu hususu Sayın Bakan bilmem artık nasıl ifade buyuracaklar? Bu 100 lira, ayda 8,5 lira ediyor, ki bu hiç kımseye dokunmayacaktır, dokunacak bir meblâğ değildir.

Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım; ben sözlerime nihayet vereceğim. Demin de ifade ettiğim gibi, yol bakımından hâlâ tam mânasiyle elverişli olmamakla beraber memleketin imkânlarını yakinen bildiğimiz için, biz bugünkü halimize şükretmekte ve Bayındırlık Bakanlığı teşkilâtına ve dolayısıyle Karayolları teşkilâtına minnet ve şükranlarımızı sunmayı vazife bilmekteyiz.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Özden.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım;

Bayındırlık Bakanlığı bütçesi görüşülürken Karayolları Genel Müdürlüğünden bahsetmemek mümkün değildir.

İftiharla ifade edeyim ki, Karayolları Genel Müdürlüğü diğer dairelere nümune olacak şekilde dikkatli, feragatli ve bilgili çalışmalariyle mümtaz bir mevki işgal etmektedir. Bütün parlâmanterlerin içinde Karayollarını övmeyen hiç kimseye tesadüf etmedim. Bu itibarla diğer Devlet umum müdürlüklerinin, Karayollarının çalışmalarını nümune almalarını dilerim. Bu vazifelerinin ifasında başarılar diler ve tebriklerimi sunmayı da bir vazife telâkki ederim.

Muhterem arkadaşlarım; geçenlerde gazetede çok üzücü bir olayla karşılaştım. Sevdiğim arkadaşımız Öztekin, Haliç köprüsünün daha bir sene inşaatının gecikeceğini ifade buyurdular. Bu, neden olmuştur, niçin olmuştur Tabiatiyle ilmî bir kapasiteye ihtiyaç olduğu için bunun üzerinde söz söylemek mümkün değildir. Ancak, yapılan sondajların bâzı böyle teehhürleri mucibolduğu meydana çıkmıştır. Keban Barajında hadiseler bunu gösterdi. Burada da yine sondajların iyi yapılmadığ neticesine varılmş oldu ki, Haliç'in öteden beri durumda olduğu meydanda idi. Asırlardan beri bütün muzahrefatı sinesinde taşıyan Haliç, aslında Cornedsor; ama hiçbir zaman o vasfını koruyamamıştır. Bütün fabrikaların, bilhassa mezbahanın getirdiği pisliklerle dolmuş bir vaziyette idi. Orada dikkalli bir sondaj yapmak icabederdi.

Kıymetli arkadaşlarım; Sayın Bakandan bunun üzerinde gerekli tafsilâtın verilmesini ve sondajın hangi eller tarafından yapıldığının ve bir hata olp olmadığını ilmî şekilde açıklanmasını rica ediyorum.

Muhterem arkadaşlarım; Bayındırlık Bakanlığının faaliyeti tabiatiyle bütçe ile mukayyettir, plânla mukayyettir ve yapılması lâzımgelen şeyler plâna bağlanmıştır. Bunun haricinde bir şey istemek mümkün değildir; görüyor ve iftihar ediyorum ki, plâna dahil olan meseleler, yerine getirilmeye çalışılmaktadır. Ancak yeter ki Maliye, arkadan islimi gönderebilsin. Bu islim gelmedikçe Bayındırlık Bakanlığının bir şey yapmasına maddeten imkân yoktur. Bu islimin de zaman zaman geciktiği ve bâzı zaman da verilmediği müşahede edilmektedir ve edilmiştir.

Ehemmi mühimme tercih, Maliyenin prensiplerinden olduğuna göre ve o prensiplerle kendine has düşüncelere ait olduğuna nazaran Maliyeyi tahdie etmek de elimden gelmiyor. Maliye Bakanlığı aslında her tahsisatın verilmesi işinde biraz kıskaç davranır; ama çok rica ederim bu bayındırlık işlerinde kıskançlıktan vazgeçilmelidir.

Muhterem arkadaşlar; mahallî meselelerimizden bizim İstanbul'da yollarımız dikkatle ele alınmıştır. Ancak Hadımköy'le Çatalca arasındaki yolumuz iyi değildir. Hadımköy Belediye Başkanı geçenlerde buraya geldi, su meselesini de bize anlattı ve yol meselesinde de

izahat verdi. Sayın Bakandan bunun üzerinde durmasını istirham ediyorum.

Muhterem arkadaşlar; sözlerimi kısa kesmek istiyorum. Bütçeler biraz teehhüre uğradı. Sözlerimin sonunda şunu arz edeyim ki, il yolları yapım ve onarım plânlaması diye Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından bu şekilde çıkarılan kitap cidden faydalı olmuştur Plân esaslarına göre tanzim edilmiştir, hepimiz bundan istifade ediyoruz. Kendilerini bu hususta da tebrik ederim.

Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Bayındırlık Bakanlığının mümtaz elemanlarına tebriklerimle beraber muvaffakiyetler dilerim.

Saygılar efendim.

BAŞKAN — Sayın Erdinç.

İBRAHİM ETEM ERDİNÇ (Kütahya) — En son sözü ben rica edeceğim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Sizden başka kimse yok. Zaten kifayet takriri de var, son sözü verebilirim.

Buyurun Sayın Mukadder Öztekin, Bayındırlık Bakanı, yapılmış olan tenkit ve temennilere cevap vermek üzere.

BAYINDIRLIK BAKANI MUKADDER ÖZTEKİN (Adana) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun pek muhterem üyeleri;

Gruplar adına yapılan konuşmalara bir genel girişten sonra burada teknik arkadaşlarımdan alabildiğim bilgiler ölçüsünde cevap verecek ve geriye kalan, tamamiyle cevaplandırılmamış konuları da ayrıca yazılı olarak arkadaşlarıma ulaştıracağım.

Yüce Heyetinize sunulan Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğünün 1973 malî yılı Bütçe tasarısı ile 1972 yılındaki çalışmalarımız hakkında bilgi sunmak üzere huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Bakanlığım görevleri;

1. Karayolları inşaatını,
2. Devlet ve diğer kamu hizmetlerine ait yapı işlerini,
3. Demiryolları inşaatını,
4. Limanlar ve kıyı tesisleri inşaatını,
5. Hava meydanları inşaatını,,
6. Akaryakıt ve doğal gaz boru hatları ve tesisleri inşaatını ve
7. Bütün bu inşaatların esaslı onarımlarını yapmak veya yaptırmak olarak belirtilebilir.

Bu hizmetlerin ortak niteliği yordumuzun ekonomik ve sosyal alanlardaki gelişmesinin altyapısını teşkil etmesidir.

Mevcut karayolu şebekesinin fizikî ve geometrik standartlarını yükseltmek, anaistikâmet yollarındaki noksan ve kopuk kesimleri tamamlamak, trafik kesafetine göre kaplamalı yol tûlünü artırmak ve oto yolları inşa etmek, turistik önemi haiz yolları inşa etmek, yolu olmayan ilçe ve bucaklara sosyal karakterde yol götürmek Karayolları konusundaki politikamızın anahatlarıdır.

Diğer ulaştırma altyapılarını teşkil eden demiryol şebekesinin standartlarını yükseltici idame ve yenileme yatırımlarını yapmak, yeni hatları modern işletme gereklerine uygun nitelikte inşa etmek; ticarî liman, balıkçı limanı ve turistik limanları ihtiyaçları en iyi şekilde karşılayacak vasıtalarda inşa, tevsi ve islah etmek, hava liman ve meydanlarını beynelmilel standartlara uygun olarak inşa, mevcutları tevsi ve islâh etmek diğer anagörevlerimizdir.

Çeşitli sektörlere dâhil Devlet ve diğer kamu binalarını fonksiyon, iklim şartları ve teknolojik imkânlara göre en ekonomik şekilde projelendirmek ve gerçekleştirmek, maliyet ve zaman tasarrufu sağlayacak şekilde çalışmaları plânlamak yapı işleri konusundaki temel prensiplerimizdir.

Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri,

İdarede yeniden düzenleme çalışmaları yapılması 5 yıllık plânlar ve yıllık programlarda öngörülmüştür. Bu konuda Bakanlığımızca yapılan çalışmaları ve sonuçlarını şöylece özetlemek mümkündür.

Bu konuşmam çok muhterem üyelere dağıtıldığı için burada vaktinizi almamak yönünden tekrarlamıyorum. Sadece başlıklarını okumakla yetineceğim.

Bayındırlık Bakanlığı Kuruluş ve görevleri kanunu 30 . 5 . 1939 tarihinde yayınlanan 3611 sayılı Kanun yerine kaim olmak üzere 33 sene sonra Yüce heyetlerinizin iltifatıyle yeni-

den ele alınmış ve bizim çektiğimiz sıkıntıları giderici bir şekilde kanunlaşmıştır. Bu kanunda yapılan esaslı değişiklikler sizlere takdim edilen konuşmamın içinde özetlenmiştir. En mühim bir noktasına değinmekle yetineceğim. Bir merkeziyetçi zihniyetten uzaklaşarak masa sorumluluğunu, görev ve yetki sorumluluğunu en iyi şekilde kademeye ve teşkilâta indiren bir kanun getirdiğimiz kanısındayız. Bunun uygulamada da faydalı olduğu 6 ay zarfında görülmüştür.

Bundan başka karayolları kuruluş ve görevleri kanun tadili tasarımız Hükümettedir. Gerek şahısları adına, gerek grupları adına konuşmacı arkadaşlarımız bu konuya değindiler. 5539 sayılı Karayolları Kanununun hem aksayan maddeleri, hem de paralı yol tatbikatına girişmeden evvel mevzuatta yapılması gerekli bu kanunun bünyesi içinde tadilleri ile kısa süre içinde Meclislere sunulacaktır. Konuşmanın sonunda vakit kalırsa, daha ziyade sabrınızı taşırmazsam, kısaca bu konuya da değinmek istiyorum.

Bunun dışında Yapı ve Tesis Onarım İşleri Eksiltmelerine Girme Yönetmeliğimiz 24.3.1972 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle yeniden revize edilmiştir.

Bayındırlık işleri kontrol yönetmeliği yeniden tanzim edilmiş ve 1972 yılının Nisan ayında Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle yürürlüğe konulmuştur.

Mimarlık ve mühendislik proje yarışma yönetmeliği çalışmaları bitirilmiştir. Resmî Gazetede yayımlanmak üzeredir.

Mimarlık ve mühendislik hizmetlerine ait tahminî bedelleri tespit şeklindeki yönetmelik, keza aynı şekilde yayım safhasına kadar çalışmaları ikmal edilmiştir.

Erişme kontrolü Karayolları Kanunu, Paralı Yol Kanunu ile birlikte uygulanacak ikiz kardeş kanun durumundadır ve bu da Yüce heyetlerinizin iltifatı ile geçen yıl yürürlüğe konulmuştur. Bu kanun bilhassa hız yollarımda giriş ve çıkışları disipline alan ve yapılacak paralı yolların işletmeciliğinde en mühim bir zaruret olan kanundur ve bu da daha evvel tensiplerinizle kabul edildi ve yürürlüğe girdi.

İnşaat ve tesisat müteahhitleri birliği kanununun Millet Meclisi Geçici Komisyonunda görüşülmesi bitti, bu da yakın zamanda inşallah kanunlaşacaktır.

Sayın Başkan, muhterem üyeler; 1972 bütçesinin 1 Şubat 1973 tarihi itibariyle gerçekleşme durumu hakkında sadece yüzde nispetini arz etmek istiyorum. Karayollarının 1,5 milyar civarındaki yatırımının 1 Şubat tarihi itibariyle fizikî gerçekleşmesi % 90'dır. Bu fizikî gerçekleşmeden şunu anlıyoruz. İşin fizikman bitiş şekli değil, maliyeden çıkan para harcamasını fizikî gerçekleşme oranı olarak kabul ediyoruz ve çok kere de işin gerçek durumu harcanan paradan ileri oluyor, istihkakların tanzimi dolayısıyle.

Yapı İşleri Genel Müdürlüğü 1 milyar 300 milyon lira civarındaki 1972 ödeneğinin 1 Şubat tarihi itibariyle % 84'ünü gerçekleştirmiş durumdadır.

Demiryolları, limanlar, hava meydanı ve akar yakıt boru hatları 1 Şubat tarihi itibariyle yarım milyarlık ödeneğinin % 75'ini gerçekleştirmiştir.

Bu vesile ile bir hususu da arz etmek isterim, genellikle bunu Bakanlığın bir övünme yahut yatırımları büyük çapta tahakkuk ettirme şeklinde mütalâa edilmemesini bilhassa Yüce Heyetinizden istirham edeceğim. Ben Bayındırlık Bakanlığının yatırımlarının 20 sene daha gerisine inemedim, mâzisini dikkatle tetkik ettim, kendilerine verilen yıllık tahsisatları sene sonlarında daima % 90'nın üzerinde gerçekleştirmek suretiyle görevlerini yapmışlar. Bu, Bakanlığın mâzideki ciddî çalışmalarının ve teamül haline gelen bir ciddî davranışının sonucu oluyor. Onun için rahatlıkla şurada ifade edebilirim; şubat sonunda biraz evvel arz ettiğim nispetler % 95'in üzerine çıkacaktır. Çünkü Bakanlığın çalışma tarzı, geleneksel çalışma tarzı bu başarıyı tabiî bir şekilde tecelli ettiriyor.

1973 Bütçe Kanunu tasarısı ile birlikte yeni bir sistem Türk Maliyesi tarafından ihdas ediliyor, Program - Bütçe, Bu, bizim Bakanlıkta çok yeni bir tatbikat ve uygulamayı gerektirdiği için bu konuda da arkadaşlarıma çok kısa bilgi arz etmek isterim.

Program - Bütçe yapılan her işin bir proje bâzında tespiti, maliyetlerinin gayet iyi hesaplanması ve sene sonunda da o işin Devlet Büt-

çesine kaça mal olduğunun tespiti. Özetle Program - Bütçenin havası ve esprisi budur. Biz bu yılki uygulama yılında 43 proje bazından; hatırımda kaldığına, özür dilerim rakamlarda hata edebilirim, karayollarında yedi büyük proje, yapılarda 13 civarında, demiryolları ve limanlarda, hava meydanları dahil, 43 proje ile bu sene ilk deneme uygulama yoluna giriyoruz. Ellerinizdeki Bütçe tasarılarında bu projelerin her birisi ayrı ayrı gösterilmişttir.

Gönül ister ki Devletin yapacağı her kalem iş, her yapı, geniş anlamı ile yapıyı kastediyorum, bir proje bazında personel giderinden inşaat giderlerine kadar tespit edilebilsin ve yıl sonunda da o işin başarısı müteferrik ve münferit olarak tetkik edilebilsin.

Bu program - bütçe Bayındırlık Bakanlığına diğer bütçelerden yapılan transferler hariç tutulmak üzere 1 milyar 118 milyon, karayolları için de 2 milyar 900 milyon olmak üzere 4 milyardan biraz fazla bir tahsisat öngördü Yalnız bu sene yine bir yeni uygulama oldu; geçen yıllar yoktu. Biz diğer bakanlıkların, ezcümle Millî Eğitim, Gençlik ve Spor, Sağlık Bakanlığının tahsisatlarını da kendi bütçemiz içinde gösterirdik. Bu sene onlar yatırımlara ait tahsisatlarını kendi bütçelerinde, burada huzurunuzda münakaşa edildikten sonra göstereceklerve 1 Mart tarihinde Bayındırlık Bakanlığı bütçesine bunlar transfer edilecek yatırımlar. Bunlarla birlikte bütçemiz 5,5 milyara çıkacak. 1 Mart tarihinden itibaren 1,5 milyarlık bir transferi de bekliyoruz.

Sizlere takdim ettiğim yazılı metinde konuların bütün detayları arz edilmiştir.

Muhterem arkadaşlarım; üzerinde çalışılan önemli büyük projelere de çok kısa olarak değinmek istiyorum. Burada konuşmacı arkadaşlarım da temas ettiler.

İstanbul Boğaz köprüsü, Haliç köprüleri ve çevre yolları bir sistemdir. 22 Km. çevreyolu 1074 metre tulunde Boğaziçi köprüsü ve 900 küsur, 1 kilometreden biraz az Haliç köprüsü tümü bir sistem halinde çalışıyor ve bu üç ünitenin maliyeti de 2 milyara yakındır, 1 milyar 900 küsur milyon.

Biraz evvel Sayın Özden temas etti bu konuya, bu vesile ile cevap arz etmek isterim. Haliç köprüsü inşaatının gecikmesi bahis konusu değil, o yanlış ifade edildi, belki ben yanlış ifade ettim, belki basın yanlış anladı.

Muhterem arkadaşlarım; bu bir sistemdir. Çevreyolu, Boğaziçi Köprüsü ve Haliç Köprüsü üçü bir anda biterse sistemin tümünden faydalanılır. Boğaziçi Köprüsü daha evvel başlamış, çevreyolları onun peşinden gelmiş. Haliç Köprüsünün ihalesi de Haliçin zeminindeki jeolojik nedenler ve bir de tekliflerin çok farklı olması sebebiyle bir süre gecikmiş. Meselâ, bana anlatıldığına göre 160 milyonla 350 milyon arasında teklif veren firmalar çıkmış, Haliçin zemininin arz ettiği özellikler dolayısıyle. Gayet tabiî Millet yararına böyle bir tercih yapılırken bir zamana ihtiyaç olmuş ve Haliç Köprüsünün geçen sene Aralık ayında temeli atılmıştır, işe başlamıştır. Verilen firma programın gerisinde değil, işi yapanlar hattâ biraz da ilerisinde gidiyorlar. Biraz da diyorum, meselâ biz bu yaz Haliç'e çakılacak kazıkların pek çoğunun bitmeyeceği endişesi içinde idik, tahminimizden önce bitti. Haliç su görüntüsü altında çok problemleri olan bir yer. 65 metre derinliğin 1,5 metresinde su var geriye kalan 40 - 50 metre derinliğe doğru inildiğinden her türlü teressübat dibi bulmadan evvel yine 5-6 metre yığınlığında bir balçık bunun hepsini geçerek dipte kazığı sağlam bir zemine çakabilmek, bu bir problemdi.

Ben şunu ifade etmek istedim; Ağustos ayında Boğaziçi Köprüsü ve çevre yolları Barbaros kavşağına, Mecidiyeköyü önüne kadar bitecek. Haliç Köprüsü programı içinde devam eden bu iş aynı zamanda sisteme girmediği için, bir senelik ferahlama süresi içinde tedbir almak lâzım. İlgilileri uyarmak amacı ile bu konuşmayı yaptım. Çünkü biz Boğaziçi Köprüsüne Haliç Köprüsü bitinceye kadar bilmecburiye İstanbul şehrini geçerek getireceğiz ve aynı yönden çıkış için de İstanbul şehrinin bir kısmından tekrar Londra asfaltı bulunacak. Soru budur, gecikme bahis konusu değildir. Programı ve süresi içinde o da bitecektir. Önümüzdeki sene Mayısta Haliç Köprüsü de bitecektir. Arkadaşlar beklenmedik, umulmadık bir durum olursa bilmiyorum; fakat muntazam ve süresi içinde biteceğine kaniim. Bunlar tahmin ve temenninin ötesinde devamlı kompütürle her ayın sonunda hesap dökümü yapılan ve

kritik noktaları tespit edilen çalışma programlarıdır.

Boğaziçi köprümüz, hepinizin de malûmu olduğu üzere temennimiz, 1973 Temmuz ayında ikmal edilerek diğer sistemle birlikte hizmete açılacaktır. Bu yönde çalışmalar çok normal gidiyor, inşallah bitecek. Çevre yolu ve Haliç köprüsü hakkında arzı malûmat ettim.

Hız yolları, konusu, bizim buradaki konuşmacı arkadaşlarımızın özellikle üzerinde durdukları bir konu olduğu için, ben de çok kısa olarak paralı yollarla bağlantılı bir malûmat arz etmek istiyorum.

Sayın Tunçkanat İstanbul - İzmit yolu dediler, diğer arkadaşlar da bunu biraz daha büyüterek tulünü ifade ettiler. Halbuki bu, tahminlerimizden de kısa bir yol. Gebze - İzmit arası sadece 1 milyara mal oluyor, İstanbul'dan İzmit'e kadar değil. Bu, gayet iyi tetkik edildi; iki senelik SPM metodu para - zaman değerlendirmesi üzerine yapılan bir çalışma. Bunu merak buyuran arkadaşlara Bakanlıkta arz etmeye hazırım. Sırf bu 40 Km. için, ne kadar vasıta geçeceği, beklenilen hedefler, kavşaklar, bu yola nerelerden petentrasyon yolların yapılacağı hakkında çok ciddî etüt yapılmıştır ve üç kademede mütalâa edilmiştir. İzmit - Yarımca, Yarımca - Gebze ve Gebze - Hereke arası olmak üzere üç kesimde bu 40 kilometrelik yol gayet iyi etütdedilmiştir. Mevcut yolla alâkası yoktur. Bu noktayı hassaten tavzih edeyim.

Paralı yol deyince bir çok vatandaşlarımız hemen yarın bir paralı yol sistemine girilecek zannediyor. Bizim şimdiki teşebbüslerimiz bu çalışmaların başlangıcı mahiyetindedir. Mevzuatta, teknik kadrolarda bu işin nasıl ele alınacağını, salâhiyetlerin neler olması lâzımgeldiği şeklindedir.

40 kilometrelik Gebze - İzmit yolunun maliyeti 1 milyarın üstündedir ve önümüzdeki Üçüncü Beş Yıllık Plânın beş senesinde bitirilmesi öngörülmüştür. Binaenaleyh, buna hemen başladık yarın para alacağız değil, beş sene sonra bu paranın alınması düşünülecektir. Yalnız şimdiden mevzuatın tanzimi ve bu arada diğer yolların da plâna, ve programa, ciddî etüde alınması gerekir.

Biz Üçüncü Beş Yıllık Plânın 1580 paragrafında yüce tasviplerinizden geçen bir ilkeden hareket ederek bu 5539 sayılı Kanundaki tadille yüce huzurunuza geleceğiz. Orada paralı yol ilkesi tensiplerinizle kabul edilmiştir ve bunun da mülhak bütçeli, döner sermayeli bir idare içinde yapılması da öngörülmüştür. Bir yeni bir teşkilât, apayrı bir kuruluş ve yep yeni bir kanun yerine, 5539 sayılı Karayolları Kanununda gerekli değişikliği yapıp bu intikal döneminde Devlete yeni bir kuruluş külfeti de getirmeden otoyol dairesi başkanlığı ve ayrıca bitmiş yollarda otoyol işletme müdürlükleri tesis edeceğiz. En mühimi kendimizin yaptığı yolların varidatını alabilmektir. Sayın Özden'in de söylediği gibi 5539 sayılı Kanunda bu hüküm mevcut.

Bizim Karayolları kuruluş kanunu ilk kabul edildiği anda Türkiye'de bir malî reform da ifade etmiş, tahsisi varidat ilkesine ilk defa ters düşen bir kanun olmuş, amacın yüceliği yönünden; fakat uygulamada bu kabul edilmemiş. Arkadaşlarıma yaptırdığımız bir hesapta 5539 sayılı Kanunla bizim namı hesabımıza, yani yol yapımı için toplanan parayı hesaplattık 4 milyar lira civarında. Bize Hazineden konsolide bütçe bünyesi içinde hiçbir yardım yapılmadan, bizi kendi halimize bıraksalar, bizim adımıza tahsil edilen meblâğı doğrudan doğruya bütçemize aktarsalar, karayolları bütçesi şimdi huzurunuzda 4 milyar ile olacaktı.

Bu uygulama da nedense Maliyeden geçiş sırasında bir yüzde nispetinde tenzile tabi tutulmuş. Onun için Boğaziçi Köprüsünde, Türkiye'deki paralı yol konusunda düştüğümüz hataya tekrar düşmemek için kanunda çok sarih hükümlerle geldik. Geçişlerden alınacak ücretler her sene karayollarının varidat bütçesine bir fasılla gelecek ve aynı miktarda da yapılacak otoyollarda masraf olarak gösterilecek dedik. Yılı içinde harcanmayanlar da müteakip yılların aynı şekilde bölümlerine aktarılacak böylece Hazineye gitmeyecek.

Bir noktaya bu vesile ile arkadaşlarımın dikkatini çekmek isterim. Bu kanunu süratle çıkartamazsak bu paralı yol sisteminin uygulamasında sıkıntı çekeceğimiz bir yana, Boğaziçi Köprüsünden (Nerede ise şurada 7 - 8 ay sonra hizmete açılacaktır.) ilk geçen vasıtadan da para

tahsil edemezsek, bundan sonra bu kanun bilâhara da kabul edilse bu işte de uygulamada birçok müşküller çıkar. Benim yakînen müşahede ettiğim bu konuda, kanunla birlikte Yüce Meclislerin de müzaheretini bütün delilleri ile istirham edeceğiz. İlk geçen vasıtadan para alamazsak, Türkiye'de paralı yol uygulamasının istikbalinden şahsan endişe ederim.

İstanbul - Ankara demiryolu hakkında da kısaca bilgi arz ettim.

Hopa, Bandırma, Antalya limanları, İstanbul ve İzmir limanları tevsiî konularında da arkadaşlarımıza takdim edilen notta bilgiler olduğu için zamanımızı almak istemiyorum.

Atatürk Kültür Merkezine ve Opera binasına arkadaşlarımız çeşitli açılardan değindiler. Kısaca şunu arz etmek isterim; alınan bütün emniyet tedbirlerine rağmen, Opera binası bir sabotaj sonu yanmıştır, bütün tedbirlere rağmen.

Arkadaşlar ben bu inşaata çok gidip geldim. Sayın parlâmenterlerin de gidip görmelerini tavsiye ederim. Yangına karşı, meselâ ufak bir şey arz edeyim, bırakın düğme meselelerini, ışıklı tertibat var; hafif bir sigara dumanı yahut kuvvetli bir duman bile derhal o ışıklarda alârma verecek kadar önceden tedbirler alınmış. Bütün bunlara rağmen bir sabotaj sonu yandığı bir gerçektir. Bunu yakînen bildiğim için yüce huzurunuzda arz etmeyi görev sayarım. Yüce Türk Milletine opera 48 milyona mal olmuştur. Tamirat ve onarımı için şimdi öngörülen meblâğ da budur. Ben, bu miktarla biteceğine de kani değilim. Çünkü ince bir iştir, bir sanat yapısıdır, uygulamada göstereceği yeni safhalar pek belli değil.

Yeşilköy Hava Limanı hakkında konuşan arkadaşlarıma burada fazla zaman almamak için yazı ile bütün teferruatı ile bilgi vereceğim. İyi bir safhada gidiyor. Temenni ettiğimiz seviyede değil; fakat bâzı ihaleleri yapmak üzereyiz, zayıf akım ve kuvvetli akım ihalelerini. Muvakkat tedbirlerimiz zamanında bitecektir. Bunu da yazılı olarak görüşmeci arkadaşa arz edeceğim.

Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Erzurum Atatürk Üniversitesi hakkında da ayrıca takdim ettiğim izahnamede bilgi var.

Burada sayın üyelerin müştereken temas etikleri en mühim bir konu, teknik personel sorunudur. Bu konunun artık çok sıkışık ve sıkıntılı bir seviyeye geldiğini samimiyetle itiraf etmek benim için de bir görev. Nedenleri üzerine eğildiğimiz zaman bir kısmının halledilmesi mümkün, bir kısmının da hallinin güç olduğu kanısına ben şahsan vardım. 657 sayılı Kanun ve onu tadil eden 1327 sayılı Kanun maalesef teknik personele, beklediği demeyeceğim, lâyık olduğu imkânları verememiş. Eskiden 10195 sayılı Kararnameye göre yevmiye ile istihdam edilen teknik personel, Personel Kanunu uygulamasına tabi olunca bütün Devlet memurlarından farklı olarak eksik ücret almaya başlamış, 400 - 800 lira arasında. Halbuki bütün Devlet personeli maaşında % 70 oranında bir artma olduğu halde, teknik personel 400 - 800 lira eksik ödenek almaya başlamış.

Gayet iyi hatırlıyorum, bu kanun burada müzakere edilirken birçok teknik arkadaşlarımız, mühendis arkadaşlarımız büyük bir heyecanla yarınki uygulamanın endişelerinden bahsettiler. Kanun o şekli ile çıktı. Bugün uygulayıcı biziz ve büyük bir sıkıntı içindeyiz. Teknik personeli tümü ile tatmin etmek kâbil değil muhterem arkadaşlarım; yani bir teknik personelin lâyık olduğu ücreti tümü ile vermek mükün değil. Bir misâl arz etmek isterim, yukarıda Bütçe Karma Komisyonunda da söyledim, Bursa Karayolları Bölge Müdürümüz 14 bin lira maaşla, araba, ev ve bir de temettüden muayyen bir yüzde ile Aromacya umummüdür olarak gitti. Biz Devlet olarak, hiçbir zaman bu ölçülerde bir rekabeti, bu imkânı, gitmek isteyen arkadaşa gitmesin diye veremeyiz.

Meseleyi sivri uçtan almanın sebebi şu : Ben yakınen müşahade ettim, bizim Karayollarında olsun, Bakanlıkta çalışan arkadaşlar olsun, çoğu bu astronomik paraların hayali peşinde bir iddiada da değiller. Ben yüzde yüz eminim ki, giden Bursa Bölge Müdürüne biz 5 bin lira verebilseydik, o 14 bin liraya 5 bin lirayı tercih edecekti. Gençti, heyecanlı idi, mesleğini seviyordu, gözünü Karayollarında açmıştı. Bu karayolları apayrı bir havası olan bir kuruluş arkadaşlar. Sizin takdir hislerinizin ötesinde bir geleneği, bir havası ve kendine has özellikleri olan bir kuruluş. Meselâ karayolları

açımında, kar açımında filan, bir yolun kapalı kalması veyahut o yolun bittiği bir bölge ile diğer bölgenin başlama yerinde birinin geç kalması, öbürünün daha evvel gitmesi aralarında bir hakaret mevzuu olacak kadar iddialı çalışan bir kuruluş. Onun için bu kuruluşta fazla paradan ziyade tatminkâr bir ücret bu konuyu halledebilir kanısındaydım; fakat bizim getirdiğimiz gerek 1 - 4 Kararnameleri kadro fevkinde hizmet imkânı sağlayan önemli yerler için 220 civarında oldu, 260 olsa idi belki konuyu bir derece halledecektir.

Bir de iş güçlüğü, teminindeki güçlük ve iş riski zamları uygulaması da bizim temenni ve arzularımız dışında birçok kuruluşların da aynı iddiada bulunmaları yüzünden temenni ettiğimiz nispette de çıkmadı. Bir demokratik idarede herkes Devletten eşit imkân istiyor ve bu eşit imkânın kriterlerini muayyen meslek grupları arasında çok kesin olarak tespit ve ayırmanız güç oluyor. Bakanlığında çalışan bir teknisyen, benim Bakanlığımda çalışan bir yüksek mühendisten kendisini hizmetinin arz ettiği özellikler ve güçlük yönünden hiçte mütevazi saymıyor. Meselâ geçende ben bir parlâmenterden yazılı soru önergesi aldım. Diyorki, sürveyanlara da niye yan ödeme vermiyorsunuz, Ben mühendisimi tatmin edememişken yevmiyeli çalıştırılmış sürveyana mı sıra geldi arkadaşlar? Şimdi ben içinde bulunduğum sıkıntıları samimiyetle arz etmek için bu konuyu olduğu gibi getiriyorum. Hakikaten bir problemdir.

Sayın Tunçkanat'ın söylediği, bizdeki âtıl güç konusuna da değinmek isterim. Kendileri yaptıkları hesapta Bayındırlık Bakanlığının iş hacmi itibariyle bir âtıl güçü olduğunu hattâ diğer bakanlıkların da birçok teknik proje işlerini almamızı söylediler; fakat biz bu durumda değiliz. Şöyle arz edeyim; meselâ Üçüncü Beş Yıllık Plânda 650 milyon yapıların yatırım hacmi, bugün 1,5 milyara çıkmış, yatırımlar yüzdeyüzden fazla artmış; fakat buna mukabil bizde teknik kadro eksilmiş. Bu yeni yatırım hacmi içinde mühendislik hizmetlerindeki artışa iki misli demeyeceğim, % 10 da diyemeyeceğim. Meselâ bizim carî masraflarımız 126 milyon lira tutuyor; % 4'ü mühendislere, % 4'ü de teknikerlere, yani% 8 civarında, Dış ülkelerdeki standartlara göre, yatırım hacminin % 10'u altında böyle bir mühendislik hizmeti öngörülmemiş biz bunda da geriyiz. Asgarî % 10'a iblâğ etsek o da iyi olur. Biz Bakanlık olarak konuyu gerektiği ölçüde yetkimiz sınırları içinde salâhiyetli mercilere ulaştırmaya çalışıyoruz. Son olarak Sayın Başbakan bu konunun bir hazırlıkla önüne gelmesini benden rica etti. Ben de bunun hazırlığı içindeyim, arkadaşlarıma talimat verdim. Hükümet çapında bir teşebbüs daha yapıp, bu konuya bir hal şekli bulmak için uğraşacağız; fakat söylediğim gibi, 14 bin liralık ücretlerle Devlet hiçbir zaman rekabet edemez.

Sayın arkadaşlarım; anahatları ile konuşmacılara kısa kısa cevap arz edeyim.

Sayın Tunçkanat'ın teknik personel konusuna değinmiştim. Harita Genel Müdürlüğü konusunda ise, vaktiyle Millî Birlik zamanında çıkarılan bir kanunla biliyorsunuz, bütün haritalar Harita Genel Müdürlüğü tarafından yapılıyor. Bizim iddiamız o değildir. Biz daha ziyade ufak harita yapmak zaruretindeyiz. Yoksa, Harita Genel Müdürlüğünün öngördüğü gibi, 1/2500 paftalarına kadar değil. Bazen bunu yapmaya mecburuz da, çünkü geç kalıyor. Bütün Türkiye'nin haritaları oradan yapılınca sırada gecikmeler oluyor.

Varto yatılı okulu yıkılması olayından bahsettiler. Bu 1965 yılında yapıldı ve 1966 zelzelesinde yıkıldı. Müteahhidi mahkemeye verilmiş, orada çalışan mühendisler de işten el çektirilmiş ve haklarında tahkikat yapılmaktadır. Bu konularda da kendilerine bilgi arz edeyim.

İstatistik Enstitüsü binası özellik arz eden bir binadır. Üst katında komprütürler var. Vaktiyle yapılırken düz çatı yapılmış. Bu klima tesisleri bakımından özellik arz ettiği için tadile uğradı. Sonra arkadaşlarım burada bana bilgi verdiler. Tecritli çatıları her beş senede bir değiştirmek zarureti varmış; yani beş seneden fazla tecritli çatıların ömrü olmuyor. Galiba yapılarda da yakın bir gelecekte, - o da teknik safhasında - bu tecritli çatı kaldırılıp, bildiğimiz klâsik çatıya gidilecek.

Demiryolları ve karayollarının limanlarla bağlantıları hakkındaki umumî temennilerinize yazılı olarak cevap vermek istiyorum. Zabıttan metni tam almak istiyorum. Barınaklar için de müsaade ederseniz yazılı cevap vereyim.

Muğla meydanı, Turizm Bakanlığı yatırımı konusudur. Bizim biliyorsunuz, bir de Devlet müteahhitliği görevimiz var. Turizm Bakanlığının yol, liman, meydan gibi onların yatırımı cümlesinden olanlar var. Tıpkı Tarım Bakanlığının balıkcı barınakları gibi.. Hizmeti onlar Plânlama ile mutabık kalarak takdir ediyorlar, infazın yerine getirilmesi de bize ait oluyor. Bu konuda da size yazılı olarak bilgi arz edeceğim.

Karayolları Üçüncü Beş Yıllık Plândaki tavan hadleri üzerindeki yenileme yerine, makine yerine, istihdamı artırıcı dediniz. Bunlara da yazılı cevap vereceğim efendim.

Bir noktaya değinmek istiyorum; trafik kesafetini takdim ettiniz. Türkiye'de dış ülkelere nazaran farklı bir uygulama var Dış ülkelerde % 80 özel vasıta, % 20 de ağır vasıta olur. Onun için yollarda trafik kesafeti bize nazaran yol hacmi üzerinde, yolun genişliği üzerinde etkili olmuyor. Bizde ise aksine, % 80 mal ve nakliye, % 20 de özel arabadır. Bu durumu da size bir teknik cevapla ayrıca arz edeceğim.

Sonra biz anaistikametteki yollara tahsisatımızın büyük bir kısmını ayırıyoruz, bu da % 70'dir ve küçük bir kısım değildir.

Emanet konusundaki ikazınıza da yazılı cevap vereceğim. Müteahhitler, ağırlık ve trafik kontrolü, İstanbul - İzmit yoluna dair trafik konusundaki sorularınıza umumî beyanımda cevap verdim zannediyorum.

Sayın Pırıltı, Devlet Personel Teşkilâtı, Maliye ve Bakanlığımız arasındaki görüşün daha iyi yürümesi temennisinde bulundu. Demiryolları, karayolları dengesi, ücret ortalaması, makine parkı hususlarında müsaade ederlerse Haydar Tunçkanat'a vereceğim cevapla bu aşağı yukarı aynı mahiyette, bunu da kendilerine yazılı olarak takdim edeceğim.

İl yolları için söylediklerini kitabımızda bulacaklardır. Tahmin ediyorum kitabımız biraz geç geldi, sayın üyelerin çekmecelerine attık. Yaptıkları temennilerin hepsinin cevabını o kitapta bulacaklardır. Bunun için ayrıca cevaplandırmayacağım.

Sanayi yatırımlarının yol, ulaştırma kısmının aynı proje içinde olmasını öngörüyorsunuz. Biz bu konuyu maalesef Plânlamada halledemedik. Proje bazında yol da görülürse, maliyete etkisi olur diye bunları hep ayrı mütalaa ediyorlar. Şahsî kanım itibariyle hatalıdır. Milyarlar verip bir tesis yapıyorsunuz, yapılan yatırımla kıyas kabul etmeyecek küçük ölçüdeki bir yol problemini ele almıyorsunuz.

Arkadaşlarım ve bilhassa Sayın Pırıltı Küre - İnebolu, Elbistan - Kapıdere, Seydişehir - Manavgat konularına değindiler. Ben bunlara Aliağa Rafinerisini de ekleyebilirim; yani daha eklenecek birçok konular vardır. Bunlar ayrı bir ilke olarak Plâna girmelidir. Bir sanayi yatırımının içine ulaştırma da girmeli, yoksa bunların hepsi muallakta kalacaklardır. Pekâlâ aynı sorun, cenupta üçüncü demir çelikte vardır, İçel'de yapılan büyük gübre sanayiinde bunlar da var.

Demiryolları, hava meydanları hakkında Antalya'yı seçim bölgeniz olduğu için söylediniz. 1973'de ihale edilecek değil, ihale edildi, tashih ederim. Meydan pist ihalesi yapıldı, liman da önümüzdeki yıl bitecek; temas ettiğiniz için arz ediyorum. Yeşilköy hakkında Haydar Tunçkanat bey'e arz ettiğim gibi, size de yazılı olarak bilgi vereceğim.

Sayın Hamdi Özer'in 3611 sayılı Kanun hakkındaki ve 5539'un değişmesi hakkındaki temennilerine, genel izahatım meyanında cevap verdiğim kanısındayım.

Teknik hizmetler sorununa da aynen iştirak ediyoruz, tenkitlerinde haklıdırlar.

Mahrumiyet zammı ve yüksek dereceler hakkında grup adına yapılan konuşmalara müsaadenizle yazılı olarak cevap arz edeceğim.

Paralı geçiş temennisine şükranlarımızı ifade ederiz. Çünkü, kamuoyunda buradaki görüşmelerin inikâsları bu teklifimizin çözümünde büyük rol oynayacaktır.

İhalelerin zamanında yapılması, müteahhit alacaklarının zamanında ödenmesi, aracılara Devlet kapılarının kapatılması, ekonomik ve sosyal nitelikte bina yapılması temennilerine aynen iştirak ediyorum. İhaleler için halen Meclise teklif edilmiş 2490 sayılı Kanunun tadili var. Bu bize büyük ferahlık getirecektir.

Müteahhit alacaklarındaki gecikmeler genellikle Parlâmentoda tenkit konusu olur. Bunun bir malî yönü var, bir de idarî yönü var arkadaşlar. Malî yönü bâzı ahvalde tahsil edilen vergilerle tahsisatların çok kere Merkez

Bankasından harcayıcı dairelere aktarılmasındaki sıkıntıdan doğuyor; bâzı ahvalde de idarî yönü var. Bilhassa arkadaşlarımın dikkatini bu noktaya çekmek isterim. Müteahhit itimat edilen kişi demektir; yani müteahhidi hem küçümsememeli, hem de fazla büyütmemelidir. Devlete, bir hizmet ifa etmek için söz vermiş kişi demektir. Binaenaleyh, bu ölçüler içinde saygılı bir münasebet kurmak zarurî. Meselâ, müteahhidin alacağını zamanında verelim diyorsunuz; fakat bugün bizim müteahhitlerden de alacaklı olduğumuz çok işler var; yani müteahhitlere yapılan fazla ödemeler de var. Meselâ halen benim Bakanlığımda halen tetkik edilen 33 milyonluk müteahhitlere yapılan fazla ödeme var. Biz bunları geri almakta çok sıkıntı çekiyoruz. Onun için ödeme vazifemizi zamanında, yerinde ve ölçüsünde yapalım; fakat ödeme konusunda pek istical etmeyelim. Devlet bu isticalin kefaretini nakden ödüyor, geriye almakta sıkıntı çekiyoruz. Hatırımda kaldığıma göre, müteahhit üzerinde de Devletin 33 milyon lira civarında alacağı var.

Sayın Fakih Özlen'in temennilerine de iştirak etmek elde değil. Bu mühendis olarak kendi meslekdaşlarına iltifatkâr hitapda bulundular. Ben de onlar adına kendisine şükranlarımı ifade ederim.

Seydişehir konusunda da yazılı bir cevap arz edeceğim efendim.

Sayın Abdurrahman Kavak, Eruh - Şırnak yoluna değindiler. Ben bu yaz sırf oraya kadar bu konuyu tetkik etmek için gittim. Şırnak yolu büyük bir yakıt kaynağı ve kendilerine de 2 Kasım 1972 tarihinde yazılı olarak bu konu ile ilgili bir mektup da yazmıştım. 1969 yılından itibaren bu yol yapılıyor. Özetlemek lâzım gelirse, 1974 yılında bitecek. Teferruata girmiyorum, ayrıca da teşrif ederlerse bunun nedenlerini kendilerine anlatırım. Malî portesi 30 milyonluk bir yoldur. Muayyen bir kısmı bitmiştir, 56 neı kilometreye kadar. Bu yaz yaptığımız çalışmalarda da müspet netice olduğu kanısındayım. Çünkü şimdiye kadar en ufak bir şikâyet gelmedi. Bunu kömür naklivesinin devam ettiğinin delili sayıyorum. Bir arada da kapandı, kar yolları raporunda gördüm. İki gün sonra tekrar açıldı 1974 yılında tümü ile bitecek ve bunun gerekli ödeneği de Bütçeye konmuştur.

M. İSA BİNGÖL (Muş) — 200 kilometrelik kısalma olacak Sayın Bakan.

BAYINDIRLIK BAKANI MUKADDER ÖZTEKİN (Devamla) — Sizi de hatırlıyorum, o zaman Bingöl'de idiniz ve hattâ ben sizi aradım, Şırnak'a bu kömür işi ile ilgili olarak gitmiştiniz. Büyük bir fayda sağlayacak, hattâ bu kadarcık bir yolun yapımı bile 180 bin ton civarında kömür istihsalini artırdı ve o muhitten de hiç bir şikâyet gelmiyor. 1974'de biteceğini bu kürsüden arz edebilirim.

Bir de Sayın Baykal bir yol daha söylediler. Onun iyice anlayamadım. Zabıtlardan alır, kendilerine cevap veririm.

Sayın Tarlan iki konuya değindiler; Tekirdağ - Şarköy arası ve bir de Tekirdağ - Hayrabolu yolları. Ben kendilerine 22 Ocak 1972 tarihinde çok kısa bir mektupla bu iki konuyu da arz etmistim. Ben bu yere gittim geldim arkadaşlar, kendilerinin de malûmudur. Kumbağ sahil Şarköy yoluna gittim, burası çok çetin bir yol. Bizdeki maliyet hesabına göre 100 milyon lira diyorlar. Ne derece büyük bir keşiftir ve bunu mektubumda da kendilerine arz etmiştim. Bu 100 milyon deyince, Karayolları bu büyük projeye bir sıra vermek ihtiyacı ile el atamamış; fakat Tekirdağ Valisi mahallî imkânlarla dozer ve kompresörle vehalk yardımı ile bu işe teşebbüs etmişti. Biz de bu gayretlerini ve oradaki çalışmalarını desteklediik ve kendisine ihtiyacı olan dinamiti ve hurda dozeri ve bir de kompresör tahsis ettik, sırf bu yolun yapımı için. Bu mahallî çalışmalara destek olma amacı ile bu yardımları yaptık.

Bu seneki programa bu yol için bir miktar ödenek konacaktır. Miktarını kendilerine bilâhara mektupla arz ederim.

Tekirdağ Hayrabolu yolu 1973 Programına alınmıştır, bitecektir. Vaktiyle oradaki çalışmalar niçin sekteye uğramış, bunları kendileri de bana söylemişlerdi; fakat 1973'te biteceğini burada kendilerine beyan edebilirim.

Sayın Seyhan'ın, Hakkâri ve Yüksekova şubelerinin makine takviye konusunu arkadaşlarıma tetkik ettireceğim. Bu sene 256 yeni grayder mübayaamız var, önümüzdeki aydan itibaren bunlar gelmeye başlayacaktır. Hattâ bu ayın sonunda gelmesi bekleniyordu. Bütün şubelerimiz ve bölgelerimiz takviye edilecektir.

Bu meyanda ihtiyaç ölçüsünde arkadaşlarımız oraya da makine tefrik ederler.

Bana «Şemdinli - Yüksekova proje çalışmaları 1974 yılına kadar devam edecek.» dediler; yani sizin istediğiniz çalışmaya bilfiil 1974 yılında başlanacak. Bizim Program Dairesinin verdiği bilgi bu.

Sayın Özden Haliç Köprüsüne değinmişti. Umumî beyanımda arzı cevap ettim.

Hadımköy - Çatalca temennisini de, tetkik ettikten sonra kendilerine yazılı mektupla bildiririm.

Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun pek muhterem üyeleri; vaktinizi fazla almamak için mümkün mertebe ana hatlar üzerinde arzı cevaba çalıştım. Burada konuşma yapan pek sayın grub sözcüleri ve şahısları adına konuşan arkadaşların cevaplandıramadığım konudaki temenni ve isteklerini yazılı olarak kendilerine ulaştıracağım.

Bayındırlık Bakanlığı camiasına ve Karayolları camiasına Meclisimizin gösterdiği iltifata lâyık olmaları ve devam ettirmeleri çabalarına ben de görevim süresince yardımcı olacağım. Hepsi adına bu iltifatkâr sözlerinizden büyük bir gurur duyduğumuzu şükranlarımla ifade etmek isterim. Teşkilât da buna lâyık olmuştur ve lâyık olma gayreti içindedir.

Hürmetlerimle efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Son söz Sayın Erdinç.

İBRAHİM ETEM ERDİNÇ (Kütahya) — Sayın Başkanım, değerli senatörler, Sayın Bakan ve Bakanlığın değerli mensupları kıymetli meslekdaşlarımı saygı ile selâmlamakla söze başlayacağım.

Muhterem senatörler; memleket kalkınmasında ve imarında büyük hizmet gören Bayındırlık Bakanlığı az bir teknik kadro ile çalışmaktadır. Personel Kanunu, intibaklarındaki hatalar, yan ödemelerin geciktirilmesi, teknik elemanların Devlet sektöründen kaçmalarını mucip olmuştur. Artan yatırımların kaliteli olarak yapılması ve programa uygun olarak zamanında yetiştirilmesi yeteri kadar teknik eleman teminine bağlıdır. Yetişmiş elemanların özel sektöre ve memleket dışına gitmeleri, kamu sektörü için büyük bir kayıptır.

Bakanlığın iç hacmı her sene artmakta ve buna mukabil teknik elemanlarda bir artış bulunmamaktadır. Bugün Bayındırlık müdürlüklerinin çoğunda mühendis yoktur. Yapı bölge müdürlüklerinin kurulmasının sebeplerinden birisi de budur. Hal böyle devam ederse,, bölge müdürlüklerine mühendisi bulmak güçleşecektir. Sayın Bakanın teknik elemanların derdini vukufla ele almasından memnun oldum. İnşallah olumlu bir şekilde hallederler.

Birinci Beş Yıllık Plân devresine dahil bulunan Gebze - Arifiye çift hattı inşaatı gecikmiş bulunmaktadır. Tatvan - Van - İran hudut hattı da normal şekilde işler hale getirilememiştir. Pehlivanköy - Edirne Bulgar hududu hattının ikmal edilerek, seyrüsefere açılması, Yunanlılara ödediğimiz büyük döviz kaybını önlemiştir.

Keban demiryolu varyantı, baraj su tutmaya başlamadan bitirilmesi için inşaat hızlandırılmalıdır.

Tecer - Kangal varyantının inşaatı işletmecilik bakımından çok faydalıdır.

Demiryolu için ayrılan 148 milyon 830 bin lira ödenekten, 90 milyon 969 bin lirası sarf edilebildiğine göre, kış dolayısıyle Marta kadar da çalışma imkânının azlığından program tahakkuk etmemiş olacak ve verilen ödeneğin üçte biri sarf edilemeyecektir.

Hava meydanlarına verilen 160 milyon 500 bin lira ödenekten, 46 milyon 159 bin lira sarf edilmiştir. Görülüyor ki, bunda da gerçekleşme oranı çok düşüktür.

Limanlar da aynı durumdadır. Bu yatırımların gecikmelerinin nedenlerini aramak lâzımdır.

Yapı işlerinde diğer sektörlerde yapılan işlere nazaran, bilhassa eğitim sektöründe gerçekleşmenin düşük olacağı, 100 milyon liranın üstünde bir paranın sarfedilemediği görülmektedir.

Bilecik varyantının ele alınması lâzımdır. Arifiye - Esenkent, Amasya - Irmak, Afyon - Antalya hatlarının yapılması faydalı olur. Bu hatlar da ele alınmalıdır. Bir program dahilinde balıkçı barınaklarının yapımına devam edilmelidir. Rize, Fatsa, Şile, Rumeli Feneri, Karaburun, Kefken barınaklarının inşaatı gecikmiştir.

Hava meydanları Yeşilköy Hava Limanının memlekete büyük faydalar sağlayacağına emin

bulunuyorum. Van Hava Alanının yaz kış seyrüsefere açık olarak inşası şayanı temennidir. Ankara ve İstanbul'a diğer vasıtalarla gidilmesi müşkülât arz eden Van hinterlantındaki vilâyetler de bu alandan istifade edeceklerdir.

Devlet binaları inşaatı her sene artış göstermektedir. Devlet binaları yatırımı Birinci Beş Yıllık Plânda 2 milyar 248 milyon lira iken, İkinci Beş Yıllık Plânda 5 milyar 566 milyon liralık yatırım yapılması öngörülmüştür.

Yapı İşleri Genel Müdürlüğünün de buna göre teşkilâtlanması lâzımdır. Yapı işlerinin kendisine mevdu milyarlarca liralık inşaatı vasıta yokluğundan dolayı kontroldan mahrumdur. Bölgelere ve bayındırlık müdürlüklerine her sene bütçeye konulacak ödeneklerle bir program dahilinde vasıta temini lâzımdır. İnşaata mühendis konulamadığına göre, milyarlarca liralık işlerin kontrolünü temin için vasıta temini zarurîdir. Programa alınmış ve başlamış işlerin müteakip yılda bitirilmesi için lüzumlu ödeneklerini Bayındırlık Bakanlığı Bütçesine konuması uygun olur.

İkmal için lüzumlu ödeneğin ilgili Bakanlık Bütçesine konulması kırtasiyeciliği artıracağı gibi, yanlışlıklara da sebep olabilir.

Bakanlığın merkez teşkilâtının kiradan kurtarılarak, bir yerde toplanması memnuniyeti muciptir. Taşra teşkilâtı için de bir program dahilinde binalar yaptırılarak, kiradan kurtarılması şayanı temennidir.

Karayollarımız arzu edilen bir seviyeye ulaşamamıştır. Trafiğin artması dolayısiyle stabilize yollarda toz, mühim bir sorun halini almıştır. Civardaki nebata, insana ve trafiğe zararı olan tozun giderilmesi için asfaltlamaya ehemmiyet verilmeli ve asfalt yapımı kapasitesi artırılmalıdır. Üçüncü Beş Yıllık Plânda Karayollarına ayrılan 7,7 milyar liralık ödenek, ihtiyaçları karşılamaktan uzaktır. Karayollarına lüzumlu ödenekler verilmediği için, milyonlarca liralık yol yapımı malzemelerinden gereklî randıman alınamamaktadır. Karayolları bu bakımdan tenkit edilmektedir. Karayolları bu devre mensupları Boğaz Köprüsü ve çevre yolları yapımı dolayısiyle, Karayolları tarihinde büyük bir yer işgal etmiş olacaklardır. Boğaz Köprüsü bu sene biteceğine göre, geçiş ücretinin şimdiden tespit edilmesi ve köprü başlarında yığınağın önlenmesi için tedbirler düşünülmelidir.

Karayolları bakım hizmetleri yetersizdir. Bütün Türkiye'ye kömürün nakledildiği Eskişehir - Kütahya yolunun tamiri maalesef ihmal edilmiştir. Her gün sustalar kırılmakta, millî servet heder olmaktadır. Simav Dağardı yolunun Bursa ile irtibatı için Harmancık'a bağlanması etüt edilmeli ve yolu yapılmalıdır.

Gediz - Âbide - Güce yolu yapımı henüz ele alınmamıştır. Rantabl olacak bu yolun tezlendirilmesi lâzımdır.

Altıntaş - Dumlupınar yolunun bir an evvel asfaltlanması zarurîdir.

Kömür havzasını kısadan Bursa'ya bağlayan Tunçbilek - Domaniç - Tahtaköprü yolunun fizikî standardının yükseltilerek asfaltlanması lâzımdır. Simav - Sındırgı yolu da asfaltlanma programına alınmalıdır.

Kütahya - Eskişehir ayrımı Bozüyük yolu yapımı yıllardır ihmale uğramıştır. Kütahya yollarının ihmali sebebi anlaşılamamaktadır.

Dilek ve temennilerimin yazılı olarak ve müspet imkân yaratılarak cevaplandırılmasını Sayın Bakandan rica edeceğim.

Bütçelerin Devlete, Millete ve Bakanlık mensuplarına hayırlı, uğurlu olmasını temenni eder, Bakana ve Bakanlık mensuplarına başarı dilekleri ile saygılar sunarım.

BAŞKAN — Bayındırlık Bakanlığı 1973 malî yılı Bütçe Kanun tasarısının müzakeresi bitmiştir. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

A) BAYINDIRLIK BAKANLIĞI BÜTÇESİ

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	6 822 080
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	10 801 160
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
103	Makine ve teçhizat alım, bakım ve onarım işleri	91 048 200
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Bölüm (Prog.)		Lira
111	Devlet yapıları yapım - bakım ve onarım işleri	255 782 960
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
112	Ulaştırma yapıları inşaat bakım ve onarım işleri	740 243 600
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	13 862 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Bayındırlık Bakanlığı «237 sayılı Kanuna göre satınalınacak taşıtlar» bölümünde sehven basılmamış olan bir kısmı zabıtlara geçmesi bakımından arz ediyorum.

11 adet, arazi binek, (altı kişilik) 4×4 şehir dışındaki yapım ve bakım işlerinin teknik kontrolluk hizmetlerinde;

12 kaptıkaçtı (şehir hizmetleri için) 4×2, şehir içinde muhtelif mahallerdeki yapım ve bakım işlerinin teknik kontrolluk hizmetlerinde.

Komisyon, tamam mı?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ YİĞİT KÖKER (Ankara) — Sayın Başkan, Komisyonumuzda biraz önce okuduğunuz değişiklik aynen kabul edilmiş idi. Ancak, bütçelerin Meclis Matbaasında basılması sırasında bu ibare sehven konulmamış bulunmaktadır. Bu maddî hatayı tashih bakımından zatıâlinizin okuduğu metnin (R) formulüne..

BAŞKAN — Zannedersem daha doğrusu, bu cetveller daha önce basılmış; fakat komisyonda cereyan eden müzakerat neticesinde kabul edilmiş olan bâzı hususat komisyonun raporuna girmiş olduğu halde cetvellere girememiş, onun tashihatıdır.

2. — Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/746; Cumhuriyet Senatosu 1/126 : 172)

BAŞKAN — Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçesine geçiyoruz.

1 nci maddeyi okutuyorum.

Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe Kanunu tasarısı :

Madde 1. — Karayolları Genel Müdürlüğünün 1973 malî yılında yapacağı hizmetler için, bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, 2 880 449 733 lira ödenek verilmiştir.

BAŞKAN — Okunan rakam, demin arz ettiğim sebeple Komisyonun raporunda mevcut olup, daha önce cetvel basılmış, eski rakam konmuş olduğu için tashihen okutulmuştur.

Şimdi (A) işaretli cetveli okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	26 213 579
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	100 689 286
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
103	Makine ikmal ve ambarlama hizmetleri	407 589 187
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Karayolları Plânlama Proje ve kesif işleri	63 877 269
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
112	Karayolları yapım ve onarım işleri	1 673 533 544
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
113	Yol tesis bakım işleri	601 597 135
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	6 949 733
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Madde 2. — Karayolları Genel Müdürlüğünün gelirleri, bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, 2 880 449 733 lira olarak tahmin edilmiştir.

BAŞKAN — (B) işaretli cetveli okutuyorum.

Bölüm		Gelir türü
2	Vergi dışı gelirler	25 000 002
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
3	Özel gelirler	2 855 449 731
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Bu da tashihli rakamdır.

2 nci maddeyi okunan (B) işaretli cetvel ile birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 3. — Karayolları Genel Müdürlüğünce 1973 malî yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler, bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Bu cetvelde yazılı gelirin tarh, tahakkuk ve tahsiline 1973 malî yılında da devam olunur.

BAŞKAN — Maddeye bağlı (C) işaretli cetvelle birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 4. — Karayolları Genel Müdürlüğünce gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişmeye yetki veren kanunlar, bağlı (G) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

BAŞKAN — Maddeyi (G) işaretli cetvelle birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 5. — Harcamalara ait formül, bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

BAŞKAN — Maddeyi bağlı (R) işaretli cetvelle birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 6. — 5889 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılan 5539 sayılı Kanunun 19 ncu maddesinin 1 nci fıkrasına göre, 1525 sayılı Kanun esasları dairesinde tahsil edilmiş olan paralar, Karayolları Genel Müdürlüğü Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvelde açılacak özel bir tertibe gelir, diğer taraftan (A) işaretli cetvelin ilgili projelerine ödenek kaydolunur.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 7. — Devlet daire ve müesseseleri, kamu tüzel kişileri, dernekler ile diğer kurumları aidolan ve bakımı Karayolları Genel Müdürlüğünce yapılan yolların kenarında bulunan ve yol güvenliği bakımından yola giriş ve çıkışlarının düzenlenmesi gereken tesislerin, (Akaryakıt satış istasyonları gibi) ilgilileri tarafından veya dış yardımlardan, etüt, araştırma ve proje hizmetlerinin ifası ile yol, köprü ve benzeri tesislerin yaptırılması ve bakımı maksadiyle Karayolları Genel Müdürlüğüne yatırılacak paralar (B) işaretli cetvelde açılacak özel bir tertibe gelir, diğer taraftan (A) işaretli cetvelde mevcut veya yeniden açılacak özel projelere Maliye Bakanlığınca ödenek kaydolunur. Karayolları Genel Müdürlüğü işin gerektirdiği ahvalde, gelir ve ödenek kaydı işlemlerini beklemeksizin (A) işaretli cetvelin ilgili proje ödeneklerinden gerekli harcamayı yapabilir. Yapılan kesin harcamalara göre tahakkuk eden miktarı, ilgili projesindeki ödenekten, harcama yapılan projeye aktarmaya Maliye Bakanı yetkilidir.

Bu ödenekten yılı içinde sarf edilmeyen kısmı ertesi yıla 1 nci fıkra esasları dairesinde devreden gelir ve ödenek kaydolunur.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 8. Bu kanun 1 Mart 1973 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 9. — Bu kanunu Maliye ve Bayındırlık Bakanları yürütür.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir, tasarı açık oya sunulacaktır.

1973 malî yılı Bütçesi Karayollarına hayırlı ve uğurlu olsun, aynı şekilde Bayındırlık Bakanlığı Bütçesi de hayırlı ve uğurlu olsun efendim.

B) SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI BÜTÇESİ

3. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/742; Cumhuriyet Senatosu 1/127) (S. Sayısı: 171) (1)

BAŞKAN — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1973 malî yılı Bütçesinin müzakeresine başlıyoruz. Grupları adına söz alan sayın üyeleri sırası ile okuyorum; C. H. P. Grubu adına Sayın Şevket Köksal, M. G. P. Grubu adına Sayın Abdülkerim Saraçoğlu, A. P. Grubu adına Sayın Nazım İnebeyli.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Şevket Köksal.

C. H. P. GRUBU ADINA ŞEVKET KÖKSAL (Ordu) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri, Sayın Bakan ve Bakanlığın çok güzide mensupları;

1973 senesi Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçeleri üzerinde Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına görüşlerimizi ve temennilerimizi arz etmeye çalışacağım. Sözlerime başlarken, umumî bütçe içinde Sağlık Bakanlığına ayrılan tahsisatın miktarları ve nispeti ve bu malî imkânlarla, sağlık hizmetlerinin ifasına ait görüşlerimizi şu anda aksettirmeyeceğim. Zira, Bütçe Komisyonunda bütçenin kifayetsizliği, bâzı hizmetlerin ve sene içinde yeniden açılacak tesislerin tahsisat yokluğundan hizmete açılamayacağı fikrini birçok parlâmenter arkadaşlarım ve raportörler oldukça detaylı olarak ortaya koymuşlardır.

Komisyondaki bu endişeleri Sayın Bakan, meselelerini ve mevzularını bilen ve aynı zamanda Bakanlığının güzide mensuplarının güven ve itimadını da aksettiren bir üslûpla cevaplandırmıştır.

Sayın Bakan, hizmetleri hiçbir şekilde tahsisat yokluğu gibi, sebeplerle aksatmayacaklarını, açılacak yeni yataklı tesisler için şimdiye kadar olduğu gibi, „icabederse sene içinde aktarmalar suretiyle hizmetleri en iyi şekilde yapabileceklerini ve hattâ bakanlı kolarak bu hizmetlerin görüşülmesinde asla mahcubolmayacaklarını da beyan etmişlerdir.

Bu açık ve berrak görüşler karşısında hem takdirlerimizi, hem de muvaffakiyet temennilerimizi arz ederek görüşlerimizi Sağlık Bakanlığının sağlık hizmetleri üzerinde teksif ederek ve biraz da zamandan kazanma imkânını bulmuş olacağız.

Burada ele alacaımız mevzu,, koruyucu hekimlik ve sağlığın sosyalizasyonu gibi Bakanlığın temel sağlık politikası olacaktır. Zira, sağlığın sosyalizasyonu programının kabulü ve tatbiki Türkiye'de sağlık hizmetlerine yeni bir ufuk açmıştır ve yeni bir hamle kazandırmıştır. Bu politikada münakaşalar ve karşılıklı görüş ayrılıkları ve ileri sürülen tezler gerçekte bu politikanın daha sağlam temellere oturtulmasında yardımcı olmuştur.

Yalnız bir hususu belirtmekte zaruret vardır. Bizde sağlığın sosyalizasyonundan alınan neticeleri Garp ile mukayese etmeye imkân yoktur. Garpta sağlığı sosyalize eden devletlerde alınan neticeler cidden ileri bir seviyeye ulaşmıştır. Zira, onlarda mediko - sosyal şartlar, mesken şartları, su tesisleri, kanalizasyon, yollar, hıfzıssıhha ve hijyenik mevzulardaki bilgileri, eğitim imkânları ve beslenme durumlarını halletmiş olmaları alınan neticeleri ileri seviyeye ulaştırmıştır.

Buradaki muvaffakiyetin sırrı, hizmet eden personelin bizden daha vasıflı olmasından değildir. Muvaffakiyetlerinin sırrı uzun vâdede yapılacak altyapı tesislerini ikmal etmiş ve bu zemin üzerinde koordine bir şekilde zamanı ve imkânı israf etmeden tam olarak değerlendirme olanağına kavuşmuş olmalarıdır.

Bizdeki sosyalizasyondan alınan neticeleri bizim bu mediko - sosyal imkânlarımız içinde değerlendirilmesi gerçeğini ortaya koymak için yukarıdaki hususları ifade etmiş oluyorum. Bu ifade ettiğim hususlara rağmen kanunun esprisine uymayan tatbik aksaklıklarını bakanlıklararası koordinasyonun temin edilmeyişine, hattâ bizzat Sağlık Bakanlığının kendi bünyesinde reorganizasyonu kuramayışına rağmen, sağlığın sosyalizasyonundan alınan neticelerin bir değer taşıdığını ifade etmek mecburiyetindeyim.

(1) 171 S. Sayılı basmayazı 30 . 1 . 1973 tarihli 21 nci Birleşim Tutanağına eklidir.

Gerçekten Sağlık Bakanlığı bakanlıklararası koordinasyonu kuramamıştır. Halbuki, sosyalizasyon kanununun esprisinde ve plânda bu koordinasyonun kurulması bir hedef olarak verilmiştir. İleri milletlerde tatbikat böyle olmaktadır. Zira, bir köyde yol, su, hattâ yerleşme plânları gibi temel hizmetlerde bir görüş birliği kurulamazsa, bir belediye hudutları içinde mesken şartları, hattâ yapacakları, içme suyu tesisleri, yolu, kanalizasyonları gibi altyapı tesislerinde müşterek bir mesuliyet ve sorumluluk şuuru yerleşmezse, sağlık hizmetleri Garp seviyesine kolay kolay ulaşamayacaktır.

Biran için muvaffak görünse dahi, bu muvaffakiyet zor şartlarla, büyük gayret ve fedakârlıklarla temin edilir ve elde edilen palyatif tedbirlerin muvakkat neticeleri olmaktan ileri gidemez ve Devlete çok pahalıya malolan bir taatbikattır.

Türkiye'nin sağlığından sorumlu olan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, meselelerine bu açıdan yalnız başına çözüm getiremeyeceğini altyapı tesislerinde belediyelerden, özel idarelerden alın da, Hükümet içinde müşterek bir sorumluluğun paylaşılmasındaki zarureti ortaya koymaktadır. Zira, Türkiye'nin sosyo - ekonomik durumu yukarıda belirtilen hıfzıssıhha ve hijyenik şartları ve altyapı tesisleri açısından bulaşıcı hastalıkların yerleşmesi ve yayılmasına çok müsaittir. Hal bu iken, ekonominin ve sosyal zaruretlerin yarattığı büyük şehirlere hızlı akımlar, yeni gecekondular ve yerleşmeler bu zeminleri alabildiğine genişletmektedir. Bu bakımdan, çözüm bekleyen bu temel meseleler yığılarak gelecek senelere devredilmekte ve ileride endişe edilecek bir durum yaratmaktadır.

Böyle bir zemin üzerinde hiçbir zaman olmasını istemediğimiz bir salgın hastalığın tahribatı çok büyük olacaktır. Esasen salgın hastalıklar iktisadî ve sosyal birçok meseleleri de beraberinde getirdiğini müşahade ettik. 1970 senesinde koleranın iktisadî hayatımıza getirdiğu zararın Ticaret Bakanlığı İhracatı Geliştirme Merkezinin 9 Aralık 1970 günündeki beyanatı ve Devlet Demiryollarının bundan mütevellit zararının ve bütçede bu hususta ayrılan paranın yüz milyonlarca liranın üzerinde olduğunu bilmekteyiz. Buna, turizm sektöründeki zararları ve birçok bilmeliğimiz mevzuları da ilâve edersek zarar da oldukça yüksek bir rakama ulaşacaktır.

Bu açıdan Sağlık Bakanlığının Hükümet içinde koordinasyonu kurmasını, sağlık bakımından halli oldukça zor ve bilhassa toplum ve çevre sağlığı bakımından uzun vâdede ıslah edilecek bu meselelerin mesuliyet ve sorumluluğunun müşterek olduğu fikri ve inancını kurmasını ve zaman kaybetmeden tatbike geçmesini candan temenni ediyorum.

Sayın senatörler; gerçekten sosyalizasyon kanunu, sağlık hizmetlerinde Cumhuriyetin kuruluşundan bu tarafa takibedilen sağlık politikasına yeni bir görüş ufku getirmiştir. Birinci, ikinci ve yeni tatbik edeceğimiz Üçüncü Beş Yıllık Plânlar bu politikanın uygulanmasında hedefler vermiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan beri takibedilen sağlık politikası, malî imkânlar, insangücü gözönüne alınarak monovalent bir hizmet tipine dayanıyordu; yani, hizmetlerin nevine ve cinsine veya bulaşık ve sarî hastalıklara göre örgütlenme usulü benimsenmişti. Bu usul o günkü imkânlarımıza ve şartlarımıza ve bir âfet halini alan salgın hastalıklara karşı gerçek sağlığı, halk sağlığını korumaya mâtuf esaslı, bir teşkilâtlanma idi. Bu monovalent teşkilâtlar verem savaş, sıtma savaş, trahom, frengi ve bulaşıcı hastalıklarla savaş gibi tamamen müstakil örgütlerdi. Zamanla bunlara yeni üniteler ilâve oldu.

Bu politika Cumhuriyetin başından beri uygulandı ve cidden başarılı neticeler alındı. Hattâ bu istikametteki başarılarımızın dünya sağlık literatüründe değer bulan özel bir yeri vardır. Bugün verem savaşı muvaffakiyetin zirvesine ulaşmaktadır. Sıtma böyledir trahom böyledir. İşte, sosyalizasyon bu politikayı daha tekâmüle götüren; yani bir monavalent sistemin özünü değil, işleyişini entegre eden, birleştiren bir sistemdir.

Bu sistemle sağlık hizmetlerinin maliyeti düşecek, onun yanında hizmetleri koordine bir şekilde yürütme imkânı doğacaktı.

Bu sistemle bir taraftan eğitimle ihtiyaçları karşılamaya mâtuf insangücünün yetiştirilmesinde reformlar yapmayı öngördüğü gibi, diğer taraftan yetişmiş insangücünü en iyi şekilde değerlendirme felsefesi getirilmişti.

Bu sistemle mevcut vasıta ve tesislerden âzamî istifade edilerek, mesuliyet ve sorumluluğu teşkilâtta birleştirme anlayışı getirilmiştir.

Bu sistem sağlığın dengeli bir şekilde Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar yayılması ve Devletin toplumun sağlığından sorumlu olduğuna ait güven ve inanç duygularını getirmişti.

Bu sistemle vatandaş daha hasta olmadan, onu bulaşıcı hastalıklardan korumanın, onu bulaşıcı hastalıklara karşı bilgiyle alınacak gıdalarla mukavim, sağlıklı bir bünyeye sahip kılmanın ancak gerçek sağlık politikası olacağı görüşü getirilmişti.

İşte sayın senatörler, sosyalizasyonun dünyadaki tatbikatı böyledir. Bu tatbikat ekonomik olduğu için itibar edilir, Sosyal adaletin ilkelerine en iyi uyduğu için itibar edilir, Sağlığı dengeli olarak millî hudutlar içinde temin ettiği için itibar edilir.

Son iki senedir Avrupa'da tedavi hekimliğine bu görüş içinde yer veren yeni bir tekâmül uygulanmaktadır. Tedavi hekimliğinde nüfusa göre hastaneler yapmak veya yatak adedini tespit etmek kriterleri, bu istikamette büyük malî porteli tesislerin yapılmasında bir tereddüt yaratmıştır. Bu yeni görüşte ileri sürülen tez şudur : Yatakh tesisler çok pahalıya malolmaktadır. Bu tesislerde bilhassa çocuk hastanelerinde çocukların ailelerinden uzaklaştırılmasının pedagojik büyük mahzurları meydana çıkmıştır. Kronik vakaların hastanelerde tedavisinin sosyolojik mahzurları araştırmalar neticesinde ortaya konmuştur. O halde, bu gibi vakaların evlerde tedavisinde hasta lehine büyük faydalar mevcuttur. Nitekim bu görüş oldukça itibar görmekte, gerek sağlığı sosyalize eden ve gerekse sağlığı sigortalı olarak yürüten devletlerde tatbik edilmektedir.

Sayın senatörler; konuşmamın başından beri arz ettiğim hususları bir neticeye bağlamak istiyorum. Türkiye'de 10 senedir sağlığın sosyalizasyonu tatbikatını yapmış bulunuyoruz. Bu 10 senelik tatbikatta sistem temelinde ve muhtevasında ihtilâf olmayacak berraklığa kavuşmuştur. Bu büyük bir tekâmüldür. Memlekette birçok hizmetler de olmuştur. Ancak, hükümetler çıkarılan plânların da öngördüğü bu temel politikaya eğilememişlerdir. Hattâ bazen hükümetler içinde bu temel politika istikametinde görüşlerini ortaya koyan bakan arkadaşlarımız bizzat Hükümet içinde en büyük tenkide maruz kalmıştır. Bazen bu politikaya büyük değer veren ve canlılık kazandıran sayın bakanlarımız olduğu gibi, bazen de bu politikayı talî gören sayın bakanlarımız olmuştur.

BAŞKAN — Sayın Şevket Köksal, bir dakikanızı rica edeyim. 10 dakikalık zamanını kullanmak üzere müzakerelerin devamını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler.. Kabul edilmiştir. Devam buyurun efendim.

ŞEVKET KÖKSAL (Devamla) — Teşekkür ederim, Sayın Başkan.

Bu politikayı talî gören sayın bakanlarımız olmuştur veya bilmeyerek bu politikayı aksatacak tatbikatların içerisine girmesi talî gördüğü intibaını yaratmıştır. Bütün bunların yanında Bakanlık bu sistemin icabı olan bir reorganizasyonu yapmakta tereddütler geçirmiş ve gelecek zamanlara devretmekte fayda görmüştür. Bu hususta birçok araştırmalar ve uyarılar Bakanlık arşivlerinde mevcuttur. Bu araştırmalara ait birçok şeyler, araştırmalara ait malûmat vermek isterim. Esasen birçok detaylar da bu kürsüden bu araştırmalardan bütçeler vesilesiyle gerek grubum adına ve gerekse şahsım adına bahsetmişimdir.

Meselâ bunlardan birisi Freyzer raporudur. 1973'te neşrolunan rapordur. Bu rapor, Sağlık Bakanlığının çalışmalarından birçok eksiklikler olduğu fikrini ortaya koymaktadır. Freyzer raporunun 31 sayfasından bir pasajı kısaca sizlere arz etmek isterim. Freyzer «Mevcut sağlık teşkilâtlarının yetersizliği, üç temel esas olan iyi eğitim iyi denetim ve iyi organizasyonun sağlanmamasındaki nispî başarısızlıkta yatmaktadır.» der. Ayrıca Freyzer «Bu, ilgili birçok faktörlerden ileri gelmektedir. Yetişmiş idareci azlığı, bölgesel idare yokluğu, Aşırı derecede merkeziyetçilik, yetersiz koordinasyon, için ciddiyetle ele alınmayışı, hattâ ekseriya tetkik edilmemiş olması, Memleketin geniş çapta değişiklik arz eden bölgelerinin özel şartların, monovalent sağlık personelinin verimsiz şekilde çoğaltılması; bir kelime bile temel sağlık politikasının yokluğudur.» şeklinde konuşmalarını devam ettirir.

Sayın senatörler, Profesör Freyzer'in kanaati budur. ve raporu oldukça da uzundur. Kendilerine her hususta katılmaya imkân göremiyorum. Ancak, birçok gerçekleri acı, fakat dostça ve istifade edilecek şekilde ortaya koymasını da takdir ediyorum.

Sözlerimi burada bitirmek isterim. Umumiyetle tenkidlerin ne kadar kolay yapıldığını her zaman müşahade ederiz. Zor olanın, mesuliyetle meseleleri çözüme götürmek olduğunu da biliyorum. Bir şeyi ifade etmek isterim; Sağlık Bakanlığının da zor şartların Bakanlığı olduğunu, zor şartlarda gayet mahir olarak meselelerini çözüme götüren bir bakanlık olduğunu da biliyorum.

Sayın Bakan Demir'in ve kendilerine büyük güveni olan güzide sağlık mensuplarının bu gerçekleri çözüme götürecek enerji, bilgi ve cesaretle mücehhez olduklarını biliyor ve candan inanıyorum.

Bu vesile ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesinin hayırlı olmasını temenni eder. Yüce Heyetinize saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — 14,30'da tekrar toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma saati : 13,05

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı.

KÂTİPLER : Hüseyin Atmaca (Denizli), Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

BAŞKAN — 25 nci Birleşimin ikinci oturumunu açıyorum.

Müzakerelere devam ediyoruz.

Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Saraçoğlu söz istemişlerdi. Onun yerine Sayın Sami Turan, zatıâliniz mi okuyacaksınız?

SAMİ TURAN (Kayseri) — Evet efendim, müsaade buyurursanız.

BAŞKAN — Peki efendim, Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Sami Turan.

M. G. P. GRUBU ADINA SAMİ TURAN (Kayseri) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi üzerinde Sayın Saraçoğlu konuşacaklardı; fakat aniden rahatsızlandıkları için yazdığı metni aynen okuyacağım.

Sayın Başkan, sayınarkadaşlar,

Millî Güven Partisi Grubu adına Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi üzerinde dilek ve temennilerimizi arz etmek üzere huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Bugünkü Anayasamızın 49 ncu maddesinin «Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbî bakım görmesini sağlamakla ödevlidir. Devlet yoksul veya dar gelirli ailelerin sağlık şartlarına uygun konut ihtiyaçlarını karşılayıcı tedbirleri alır.» hükmü ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının üzerine alacağı ödevi tayin etmiştir.

Milletin sosyal ve ekonomik hayatı ile ilgili diğer Anayasa maddesi de 41 nci maddesidir. «İktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir» der.

Bu her iki madde de şimdi müzakeresini yaptığımız Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının vatandaşın sağlıklı ve insanca yaşaması için yapması icaboden görev ve vazifelerini tam açıklığı ile bildirmiş ve hizmetin anayolunu çizmiştir.

Hizmetle ilgili bâzı kanunlarda sağlık personeli yetiştirmek, ilâç sanayiini murakabe etmek, bulaşıcı hastalıklarla savaşmak, beslenme şartlarını ıslâh etmek, koruyucu ve tedavi edici hekimliği sevk ve idare etmek, gelecek nesillerin sıhhatli yetişmesini sağlamak, sağlık hizmetleri-

ni halkın ayağına götürmek gibi ödevleri de Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına yüklemiştir.

Bu duruma göre insanı ana rahminden ölümüne kadar çok değişik ve çeşitli cepheleriyle sağlam, zeki, yararlı ve müreffeh yapabilme ve yaşatabilme mesuliyetini üzerine almış olan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına yüklendiği vazifenin ağırlığı ulviliği nispetinde değer vermek ve aynı zamanda bütün siyasî yatırım ve mütalâaların üstünde tutmak gerekir.

Muhterem arkadaşlar; şüphesiz ki, herşeyden daha üstün olan insanın hayatiyetiyle uğraşan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yukarıda madde, madde ar zettiğim bu kadar geniş hizmetleri vatanın en ücra köşesinde yaşayan vatandaşın ayağına kadar kendi başına götürmesine imkân yoktur. Bunun için diğer ilgili bakanlıklarla koordone ve ahenkli bir şekilde çalışması lâzımdır. Bakanlıklararasındaki koordinasyon ve ahenk ne kadar fazla olursa Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına yüklenen vazife de o kadar iyi ve mükemmel olur.

Bugün, 224 sayılı Sosyalizasyon Kanununa istinaden 1962 senesinden beri Anadolumuzun Diğu, Güneydoğu, Kuzeydoğu, Orta Anadolu, Trakya ve Ege de 25 il, 3 eğitim ve araştırma bölgesinde 189 ile ile 12 bin 177 köyde tatbik ettiğimiz sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu sisteminin yer yer aksamasının ve istenilen seviyede randıman alınmamasının sebebi arasında sağlık ve yardımcı sağlık personelinin noksanlığı yanında; yol, su, elektrik, emniyet ve asayiş durumundaki noksanlığın da büyük bir rolü vardır. Bu da ilgili Bakanlıkların Sağlık Bakanlığı ile koordinasyon noksanlığından ileri gelmektedir. 1973 yılında 8 ili daha kapsayacak olan sosyalizasyon tatbikatında muvaffak olmak için hizmetin anatesisleri ile birlikte, altyapı tesislerinin de bu hizmetle paralel olarak yürütülmesi lâzımdır. Aksi takdirde bu ideal hizmette muvaffak olmağa imkân yoktur.

Hastayı kış, yaz emniyet için de sağlık ocağına veya hastaneye göndermezsek, temizlik için su bulmaz, çamurlu, kirli, kurtlu su içirirsek, sağlık ve sosyal hizmetini köylünün ayağına götürmüş sayılamayız.

Bir taraftan, sağlık personelini yetiştirelim bunları sosyal adalet çerçevesi içinde bölgelerarasında tevzi edelim, mahrumiyet bölgelerinde çalışan personeli maddî ve manevî bakımdan tatmin edelim, bununla beraber altyapı tesislerini de ikmal edelim ki, bu hizmeti tam ve lâyıkı ile köylünün ayağına götürmüş sayılalım.

Muhterem arkadaşlar; bir nebze de bulaşıcı hastalıklardan bahsetmek istiyorum. Halk sağlığını en çok alâkadar eden, bulaşıcı hastalıklarla savaş mevzuunda Sağlık Bakanlığının göstermiş olduğu olumlu faaliyet sayesinde geçen yıllara oralna bulaşıcı hastalıklarda takdire şayan bir azalma görülmektedir. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinin 1973 yılı raporuna göre bunlardan 1971 yılına nazaran kızamıkta 1972 yılında % 54, dizanteride, % 35, paratifoda % 11, çocuk felcinde % 29, tifoda % 25 nispetinde bir azalma görülmektedir. 1972 yılı içinde çiçek hastalığı vakasına rastlanmamıştır. Kayıtlara göre, memleketimizde 12 704 frengili vakası vardır. Yeni tespit edilecek frengi vakaları karşısında Bakanlığın çok müteyakkız ve hassas davranması ve gereken tedbiri alması lâzımdır.

Yurdumuzda, halen 3 737 cüzzamlı bulunduğunu elimizdeki Bütçe raporundan öğrenmiş bulunuyoruz. Lepra savaşının memleketimizde muvaffak olması için Sağlık Bakanlığı, üniversite ve Dünya Sağlık Teşkilâtının koordine bir şekilde çalışmalarının devamında fayda mülâhaza ediyoruz.

62 bölge başkanlığı ve 340 şube şefliği ile yurt sathında yaygın teşkilâtıyle 1957'den beri sürdürülen sıtma eradikasyon çalışmalarının Güney - Doğu'daki sıtma intikali ve Çukurovadaki sıtma mihraklarını söndürünceye kadar mücadelenin enerjik bir şekilde devamının lüzumuna kaniiz.

Sayın arkadaşlar;

Bizde, verem savaşı 1953 yılında BCG aşısı kampanyası ile başlamış ve 1960 yılında kurulan Verem Savaş Genel Müdürlüğü ile Millî Verem Savaş Programiyle daha enerjik bir durumda faaliyetine devam etmiştir. Kifayetsiz bütçesine rağmen bu teşkilât, seyyar röntgen cihazları BCG aşısı ve tüberkülin testleriyle, köye ve köylünün ayağına kadar gitmeyi başarmıştır. Bu hizmet yalnız Türk Milletinin değil, dünya milletlerinin de takdirini kazanarak kendisinden Türk mucizesi olarak bahsettirmiştir. Yalnız şunu da belirteyim ki, verem hastalığı ekseriya çocukluk hastalığıdır, cehalet

hastalığıdır. Uzun süren bir enfeksiyon olduğu için aynı zamanda da zengin hastalığıdır. Gıda ve beslenme ile büyük bir ilgisi vardır. Bunun için halkın ekonomik gücünü yükseltmeden onu iyi beslenme şartlarına kavuşturmadan, veremi ülkemizde yanlız tıbbî tedbirlerle yenmeye ve bu sahada tam muvaffakiyet sağlamaya imkân yoktur.

Bir toplumun sağlığının, o toplum fertlerinin ekonomik durumu ve beslenme tarzları ile sıkı bir münasebeti vardır. Ruhen ve bedenen sağlam bir nesil yetiştirmek için halkın ekonomik durumunu düzeltmeli onu tek yönlü, karın doyurucu gıda maddesiyle beslenme durumundan kurtarıp, et, süt, yumurta, peynir gibi besin değeri yüksek gıda maddelerini kolaylıkla alıp yiyebilecek seviyeye çıkarmalıyız.

Muhterem arkadaşlar;

Trahom hastalığı da halkı tehdit eden bulaşıcı hastalıklardan biridir. Trahom komplikasyonlarıyle insanların gözlerini kör eden ve dolayısıyle toplumun ekonomik gücünü azaltan manen de çökerten bir hastalıktır. Bugün, dünya nüfusunun altıda biri trahomludur. Yeni istatistiklere göre dünyada yarım milyon trahomlu hasta vardır. Bu hastalığın yaptığı komplikasyon ve ihtilâtlarından dolayı dünyada 10 ile 11 milyon kör yaşamaktadır. İnsanlık kadar eski olan trahom hastalığı tropikal memleketlerin hastalığıdır. Aynı zamanda da geri kalmışlığın ve ilkelliğin de sembolüdür.

Yüz yıllar boyunca Mısır, Suriye, Tunus, Cezayir, Fas ve Uzak -Doğuda hüküm sürmüştür. Memleketimizde de altyapı ve çevre sağlığı şartlarından nispeten eğitimden mahrum geri kalmış vilâyetlerimizde trahom vardır. Türkiye'de trahom mücadelesine 1925 yılında başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında memleketimizde 3 milyon trahom vakasının mevcut olduğu tahmin edilmektedir. Son istatistiklere göre 158 bin 384 trahom vakası kayıtlı ve tedavi altında olmak üzere yurdumuzda 300 bin trahomlu vaka olduğu tahmin edilmektedir. Trahom hastalığı vakalarında görülen bu bariz azalma bu sahada çalışan personelin cansiperane gayretli çalışmaları ve son zamanlarda bu hastalığa karşı kullanılan tesirli antibiyotiklerle mümkün olmuştur. Güney - Doğu bölgesi altyapı ve çevre sağlığı bakımından geri kalmış bir bölgedir. Bu hastalıktan tam netice almak için tıbbî tedavi ile beraber koruyucu tedbirlerinin de alınması lâzımdır. Bu hastalığın mücadelesinde daha başarılı çalışmalar temenni ederiz.

Muhterem arkadaşlar;

Şimdi kanser hastalığıyle savaş konusundan da kısa olarak bir nebze bahsetmek istiyorum. Bu hastalık arkeolojik bilgilere göre insanlık kadar eskidir. Ölüm sebepleri arasında kalp ve damar hastalıklarından sonra ikinci sırayı almaktadır. Kanser hastalığı bütün dünyada sosyal bir âfet halini almıştır. İstatistiklerden öğrendiğimize göre dünyadaki her yüz bin kişiden 300'ünün kanser hastalığından öldüğü anlaşılmaktadır. Dünya Sağlık Teşkilâtı yayımlarından anlaşıldığına göre , bizde de senede yüz ile 150 bin kişinin kanser hastalığından öldüğü anlaşılmıştır.

İnsanların en verimli ve en üretici çağı olan 25 - 40 yaşları arasında kansere yakalanma şansının fazla olması, kanserle savaşın bu yönü ile ne kadar ehemmiyetli olduğunu ifade eder. Biz de de kanserle metotlu ve plânlı bir şekilde mücadelenin zamanı gelmiştir. Kanser tedavisinde yegâne avantaj, erken teşhistir. Bu hususta kütlevî tarama ve araştırmalara başlamalıyız. Bunun için de bölge hastaneleri ve yurdun her tarafında dispanserler açmalıyız. Bununla paralel olarak kanser hastalığındaki teşhis ve tedavisindeki yenilikleri günü gününe takip ve tatbik edecek personeli de yetiştirmekten geri kalmamalıyız.

Başka bir konu da korunmaya muhtaç çocuklar konusudur:

Bu mesele senelerden beri devam edegelmektedir. Sayıları 200 bin kadar tahmin edilen anasız, babasız, kimssiz olan bu çocukları sürünmekten, içki, kumar, esrar gibi kötü alışkanlıklardan kurtarmak lâzımdır. Bu mücadele ile alâkadar olan belediye, özel idare Millî Eğitim Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı arasındaki koordinasyonun daha iyi işler hale getirilmesi veya bu işlerle doğrudan doğruya meşgul olabilecek bir genel müdürlüğün Bakanlık bünyesinde kurma cihetine gidilmelidir.

Diğer bir konu da, bugün yaygın olarak oto boyalarında, ayakkabıcılıkta, deri, vernik,

radyo ve mobilyacılıkta kullanılan ve kok kömürü ve petrolden çıkarılan benzen maddesidir. Benzen maddesi çok zehirli bir maddedir. Teneffüs yollarıyle çabuk absorbe olan ve lösemi, ablastik, anemi gibi kan hastalıklariyle kan zehirlenmesi ve allerjik hastalıklara da sebep olduğu bâzı neşriyatlarda zikredilmektedir. Bakanlığın bu hususta kontrol ve mürakabeleri var mıdır? Bu hususiaki fikir ve mütalâaları nedir, öğrenmek istiyoruz.

Diğer bir konu da, Başkentimiz Ankara'nın mâruz olduğu kirli hava konusudur. Bu mevzu, Yüce Parlâmentomuzda muhtelif vesilelerle enine boyuna konuşulduğu ve üzerinde durulduğu için bendeniz Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesi dolayısiyle kısa olarak değinip geçeceğim.

Malûmunuz olduğu üzere kalınlığı gün geçtikçe artan Ankara'nın kirli hava tabakası insanlar için hayatî bakımdan tehlike arz etmeye başlamıştır. Kömür zerreleri karbon ve kükürt müştakları ile meşbu bir hale gelmiş olan bu hava kanser, astım ve dimağ yorgunluğuna sebep olmaktadır. Başkentimizin üzerinde bir kâbus gibi çöken bu kirli hava tabakasından bir an evvel kurtulmak lâzımdır. Bunun için elektrik, havagazı, kükürt ile rutubeti alınmış kömür veya merkezî ısıtma sistemlerinden hangisi uygunsa bunun projesi yapılsın ve biran evvel bu projenin tatbikine geçilsin. Aksi takdirde Ankara'da yaşama, hayatî bakımdan çok güçleşecektir. Bunun için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının, Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanlığı ile belediye ve diğer ilgili müesseseleri bu hususta uyarması ve onlarla koordine bir şekilde çalışması lüzumuna inanıyoruz.

Yirmi yıl evvel kurulmuş olan Ana Çocuk Sağlığı Teşkilâtının verimli gayret ve çalışmalarını takdirle müşahede etmekten memnun oluyoruz ve zevk duyuyoruz. Sağlık hizmetlerini köye ve köylünün ayağına götüren bu teşkilâtın yurt sathına yaygın bir şekilde yaygın bir teşkilât haline getirilmesini temenni ediyoruz. İleriden beri bu kürsüden Ana Çocuk Sağlığı Teşkilâtının bir genel müdürlük olarak çalışmasının temini için temenilerde bulunmuştum. Bir defasında da eski Bakan Sayın Vedat Âli Özkan, burada beyanatlariyle bir genel müdürlük haline getirileceğini vadetmişlerdi. Bu teşkilâtın Türkiye'nin bütün bölgelerine yaygın bir şekilde çalışmasının sağlanmasını temenni ediyoruz.

Sözlerime son verirken; bütçenin memleketimize, milletimize, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına hayırlı ve uğurlu olmasını temenni eder, Yüce Senatoyu ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı değerli mensuplarını saygıyle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Karayolları Umum Müdürlüğü 1973 malî yılı bütçesine açık oyunu kullanmayan sayın üyeler lütfen oylarını kullansınlar.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Nazım İnebeyli.

A. P. GRUBU ADINA NAZIM İNEBEYLİ (Sinop) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının 1973 yılı bütçesi üzerinde, Adalet Partisi Senato Grubunun görüşlerini arz etmek için huzurunuzda bulunuyorum.

Sosyal ve ekonomik bütün faaliyetlerin kaynağı olan sağlığın insan hayatında, şüphesiz ayrı bir değeri vardır. Toplumumuzda koruyucu sağlık hizmetleriyle sosyal hizmetlerin önemi henüz anlaşılmadığından, sağlık hizmetleri sadece hastalığın tedavisi ile değerlendirilmektedir. Sağlık ve çalışma gücü, biri diğerini tamamlayan aynı eşdeğerde iki unsur olduğundan, sağlıkla ilgili hizmetler aynı zamanda çalışma gücünü de geliştirerek iş değerini ve geliri artıracaktır. Çalışma gücünü kaybederek yaşamak, başkalarının himayesine muhtaç kalma korkusu insanı hayatı boyunca etkileyen bir güvensizlik belirtisidir.

Bu görüş içinde sağlığın korunması, arızalarının giderilmesi, teminat altına alınması, insana insan haysiyetine yaraşır bir yaşama ortamı hazırlayarak toplumun huzur ve refahını sağlayacaktır. Sağlık hizmetleri bu nitelikleri ile kalkınmanın aracı ve aynı zamanda amacı olmaktadır. Anayasamız, herkesin ruh ve beden sağlığı içinde yaşamasını ve tıbbî bakım görmesini teminat altına alarak sağlık hizmetlerini Devlete görev olarak vermiş bulunmaktadır.

Sağlık hizmetleri, koruyucu ve tedavi edici hizmetler ve sosyal yardım olmak üzere Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesinde üç ana bölümde toplanmış bulunmaktadır. Bu hizmet-

lerin kişisel eğilim ve inisiyatif yerine, Anayasa doğrultusunda ve plân hedeflerine göre toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ve plân için kontrollü ve disiplinli bir gelişme göstermesi gerekirken, plânla uygulama arasında bir bağlantı kurmak çoğu kez mümkün olamamaktadır. Plân, sağlık hizmetlerinde ülkenin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayacak nitelik ve nicelikte gelişmesini, koruyucu sağlık hizmetlerini yaygınlaştırarak tedavi hizmetlerine aşırı talebin önlenmesini uygulanacak sağlık politikasının hedefi olarak verdiği halde, tedavi hizmetlerinde yatak adedindeki artışın plân hedeflerine yaklaştığını, diğer hizmetlerin bu hedefin gerisinde kaldığını görmekteyiz.

Ayrıca Beş Yıllık Kalkınma Plânında ve yıllık uygulama programlarındaki kademeli bir sağlık sigortasının gerçekleştirilmesi yer almış olmasına rağmen, gerçekleştirme bir yana, aksine engellenmiştir. Tedavi sağlık hizmetlerinin tek elden idare edilerek bir düzenlemeye geçilmesi öngörülmüş ise de, bu yönde bir çalışma görülmemiştir. Bu durumda ister istemez şu akla geliyor; ya gerçeklere uymayan hayalî bir plân yapılıyor, yahut plân yanlış verilere göre yapılmakta veya yapılan plân Bakanlığın imkânlarını ve kapasitesini aştığı için uygulanamıyor. Bu konu üzerinde fazla durmak istemiyoruz.

Değerli arkadaşlarım; sağlık hizmetlerinde memleket çapında bir birlik ve bütünleşmeye gidilememiştir. Bir tarafta sosyalizasyon uygulaması, birkaç ilde entegrasyon denemesi, büyük merkezlerdeki yataklı sağlık kuruluşlarının bir kısmında full - time, bir kısmında part - time sistemi, koruyucu sağlık hizmetlerinin her ünitesinin ayrı ayrı çalışması, sağlık hizmetlerimizde dağınıklık ve karışıklık görüntüsü vermektedir. Bu durum, deneme ve arama safhasını aşarak kökleşmiş bir sağlık politikamızın olmadığını göstermektedir. Sosyalizasyon uygulaması çeşitli güçlüklerle karşılaşmış olmasına rağmen, Üçüncü Beş Yıllık Plânda bunun devam edeceği bildirilmektedir. Ancak; yavaşlama, duraklama ve bazen hızlanma göstererek yürütülebilmesi bu sistemin köklü bir sağlık politikası olabileceği hakkında tereddüt yaratmaktadır. 1973 yılında yeniden 8 ilin sosyalizasyon kapsamına alınması ile hızlanmış gibi görünürse de, finansman güçlüğü daha ilk yılında bu programın yarısının gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Sağlık hizmetlerini karışıklık ve dağınıklıktan kurtararak entegre bir sistem içinde, hizmette güç birliği yaratarak verimi artırmak ve gideri azaltmayı öngören sosyalizasyonun, Plân hedeflerine uygun olarak gelişemediği, Plânda da gizlenmemektedir. Gerçekten bir reform niteliğinde olan sosyalizasyon programının gelişmesini engelleyen sebeplerin genel prensiplerden çok; sosyal, ekonomik ve kültürel bünyemize uygun olmayan yönlerinden ileri geldiğine inanmaktayız.

Sebepler genellikle dört nokta üzerinde toplanmaktadır :

— Maddî imkânsızlık;

— Altyapı tesislerinin tamamlanmaması;

— Hekim ve yardımcı sağlık personelinin temininde güçlük;

— Halkın eğilim noksanlığı.

Sağlık hizmetleri için genel bütçeden ayrılabilen pay sınırlı olmaktadır. 10 yıl içerisinde bu pay % 4 - 5 arasında değişmiştir. Yol, su, elektrik gibi altyapı tesislerinin tamamlanmamış olmasının program uygulamasını geniş çapta etkileyeceği tabiîdir. Sebeplerin izalesi bir zaman işidir; hastalığın ise bir âciliyeti vardır. Esasen sıkıntı da buradan doğmaktadır. Sosyalizasyon bölgesinde uzman hekim kadrolarından % 34'ü, pratisyen hekim kadrolarından % 31'i tamamlanabilmiş ve halen 224 uzman ve 373'ü pratisyen olmak üzere 697 hekim mevcuttur.

Hekim dışında diğer yardımcı sağlık personelindeki bu artışa karşılık bu personellerin görevleri olan hizmetin nitelik ve niceliklerinde istenilen verimin alınamadığı görülmektedir. Lepra 952'den 2 533'e çıkmış; tüberküloz 9 896'dan 55 348'e çıkmış; trahom 80 195'den 122 465'e yükselmiştir. Çok yüksek bulduğumuz bu rakamları Bütçe Karma Komisyonunun raporundan almış bulunmaktayız. Resmî belgelerden alınmış olsaydık, bunun ciddiyeti üzerinde inancımız biraz zor olacaktı. Aşı tatbikatlarında da memnuniyet verici neticeler alınamamıştır.

Sosyalizasyon hakkında kesin bir bilgi sahibi olabilmek için yıllık giderler ve personel artışı ile hizmetteki verim, yani hizmetin maliyetinin bilinmesi gerekmektedir. Gerçi, kamu görev-

lerinde kârlılık aranmaz; fakat verimlilik aranmaktadır. Batı ülkelerinde her işletme veya hizmetin verimlilik hesapları çeşitli yönleriyle yapıldığı gibi, insan için de verimlilik esasına göre rantabilite hesapları yapılmakta, pahalı bir yatırım olan insandan azamî randıman alabilmek için yaşama süresini uzatacak çareler aranmaktadır. Böyle bir hesabın sadece sosyalizasyon için değil, Bakanlığın bütün ümitlerinde yapılmasını rica ediyoruz.

Sosyalizasyon bölgelerine 10 yılda sağlık evi, sağlık ocağı, bölge hastanesi, araç, gereç ve kısmen de altyapı için 600 - 700 milyon yatırım yapılmıştır. 1973 yılı için istenen ödenek miktarı 1 023 303 883 lira olup Bakanlık bütçesinin % 41,7'sinin karşılığıdır. Bu bölgelere yeni atanan genç hekimlerin teorik bilgileri yanında pratik tecrübeleri olmadığından tedavi hizmetlerinde istenilen derecede başarılı olabileceklerini zannetmiyorum. Gerçekten sağlık ocakları çoğunlukla hasta sevk merkezleri gibi çalışmaktadırlar.

Ebeler ise, okullardan çok bilgisiz çıkmaktadırlar. Sağlık evlerine gönderilmeden önce bölgelerindeki hastanelerde tekrar bir eğitime tâbi tutulmaları isabetli bir yol olacaktır. 271 855 gebeden 126 448'inin sağlık personeli tarafından doğumları yapılmıştır, ki bunun geri kalanı mahallî ebeler tarafından yapılmaktadır. Bu örnek ebelerin durumunu gayet güzel açıklamaktadır. Poliklinik, klinik, lâboratuvar, ameliyat, röntgen muayeneleri sosyalizasyon öncesine göre fazla bir farklılık göstermemektedir.

Sosyalizasyon bölgesinde ve uygulamasında karşılaşılan en büyük güçlük şüphesiz ki hekim teminidir. Boş kadroların üniversitelerden yeni mezun olacaklarla veya mecburî hizmet mükellefiyeti ile kısa zamanda doldurulacağına inanmak zordur. Yanlış bir anlamaya meydan vermemek için açıklıkla ifade edelim; sosyalizasyon programının prensiplerinin karşısında değiliz. A. P. iktidarı zamanında bakanlık sorumluluğunu taşıyanlar bu programı uygulamak için samimî olarak gayret sarfetmişlerdir. İktidarda başkalarının olduğu zamanlarda da fazla bir gelişme olmamıştır.

Değerli arkadaşlarım; Bakanlık, devam eden hizmetler ve yeni yatırımlar için 1973 yılında 2 452 812 195 lira ödenek talep etmektedir. 1972 Bütçesine göre % 15,75 fazla olan bu ödeneğin genel bütçe içindeki payı % 4,04 olmaktadır. Diğer bakanlık ve kamu kuruluşlarına genel bütçeden yaptıkları sağlık harcamalarıyle birlikte payın artması tabiîdir. Ayrıca, dernek ve kişilerin sağlık ve sosyal hizmetlerinde kullanılmak üzere yaptıkları veya yapımına katıldıkları çeşitli tesis ve bağışlar ile koruyucu sağlık hizmetlerinde beklenen çalışmaları, sağlık hizmetlerine küçümsenmeyecek bir biçimde bir destek sağlamaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Meclislerdeki yıllık bütçe görüşmelerinde bütçenin yetersiz olduğunu söylemek bir gelenek halini almıştır. Aslında sağlığın bedeli yoktur; sağlık için yapılacak harcamalarda bir sınır çizmek mümkün değildir. Gelişmiş ülkelerde genel bütçeden sağlık harcamaları için ayrılan miktar yaklaşık olarak % 10 civarındadır. Buna göre kıyaslama yapılırsa bu bütçe, gelişmiş ülkelere göre yarısı kadar olmaktadır. Ancak, her memleketin imkânları farklıdır ve bütçeyi de bu imkânlar içerisinde düşünmek zorundayız.

Sağlık sigortası gibi sağlık hizmetleri için önemli finansman kaynağının ihmal edilmesi, memleket sağlığını bir çıkmazın içine itmiştir. Bu ihmalin bağışlanacak tarafı yoktur. Hele, inceleme bahanesiyle Türkiye Büyük Millet Meclisinden tasarıyı geri alanlar memleket sağlığına büyük zarar vermişlerdir ve zannederim bunu bir vicdan muhasebesi yapacaklar ve hatalarını anlayacaklardır. Sağlık sigortası sadece finansman kaynağı olmayıp, yaklaşık olarak 30 milyon kişiye sosyal güvenlik getirecektir; güçsüzleri himaye edecek, sefaleti önleyecek ve halkın kendi sağlığı için yaptığı sağlık harcamalarını bir sisteme bağlayarak hasta, hekim ve sağlık kuruluşları arasında sürüp giden huzursuzluğu da önleyecektir. Tasarı Meclisdedir, görüşülmeye hazırdır, katılmadığımız yönleri vardır. Zamanı geldiğinde bunları ifade edeceğiz ve konu dışına çıkmamak için bunun fazla ayrıntılarına girmek istemiyorum.

Değerli üyeler; diğer bir husus da bâzı bölgelere hekim teminindeki güçlük ve hekimlerin yurt sathındaki dengesiz dağılışıdır. Halen Bakanlık kadrolarında 17 579 hekimden 2 399'u uzman, 1 225 pratisyen olmak üzere 4 188 hekim, 5 263 sağlık memuru, 5 771 hemşire ve

hemşire yardımcısı ve ebe bulunmaktadır. Sağlık hizmetlerini Bakanlığın bu kadrosu ile yürütebilmesi mümkün değildir. Durum cidden düşündürücüdür. Bâzı bölgelerde hizmeti aksatmamak için bir aylık süre ile rotasyon uygulamaları yapılmış ve buralara hekimler gönderilerek buna kısmen çare bulunmuştur. Bakanlığın hekim kadrolarının noksanlığının sebepleri görebildiğimiz kadarı ile şunlardır :

Yataklı ve yataksız kuruluşlar arasında hekim ve yardımcı personelin maaş ve ücret farklılığı;

Bâzı bölgelere atanan hekimlerin gitmeyerek istifa etmeleri;

Bir kısım hekimlerin de dış ülkelere gidip, oralarda çalışmalarıdır.

Bunun içindir ki, yataklı ve yataksız sağlık kuruluşları işleten kamu kuruluşları için personellerinin maaş ve ücretlerini aynı seviyeye getirmek için anlaşma veya birleşmeleri şarttır. Özellikle yataklı tedavi işletmesinin tek elden idaresi zarureti doğmaktadır. Zira, sağlık personeli bulabilmek için kuruluşlar arasında sürdürülen rekabet ileride daha fazla sıkıntılara sebep olabilecektir.

Bu arada bir noktaya da işaret etmek isterim; Bakanlık, herşeyden önce İktisadî Devlet Teşekkülleri, belediye, özel idarelerin yataklı veya yataksız sağlık kuruluşları ile birleşme yollarını arayarak güç birliğine gitmelidir. Böyle bir birleşme sağlık kuruluşlarını tek elden idarenin önhazırlığı olacaktır. Ayrıca, sosyalizasyon bölgeleri sağlık ocaklarındaki boş kadrolar doldurulunceya kadar mobil hizmet uygulanmalıdır. Hizmeti daha cazip bir hale getirmek için maaş ve yan ödemelerle birlikte ve çalışma saatleri dışında çalışmaya mecbur tutulan hizmetler için döner sermaye gelirlerinden ödenmek üzere sembolik olmayan prim sistemine geçilmelidir. Bununla birlikte kadrosuzluk sebebiyle terfi edemeyen personele kadro sağlanmalı, intibak hataları ve yan ödemelerindeki adaletsizlikler giderilmelidir. Bütün bu tedbirler alındıktan sonra netice vermezse, ancak o zaman zorlayıcı tedbirlere başvurulabilir ki, zorlayıcı tedbirlerin durumu düzeltebileceği hakkında iyimser olamıyoruz. Hekim, herşeyden önce vicdanına karşı sorumludur.

Değerli arkadaşlarım; bu durumun bir de hekimleri ilgilendiren yanı vardır, Bakanlık kadroları noksanlaştıkça Bakanlık kuruluşlarında çalışan hekim ve yardımcı personelin hizmeti yük olmaktadır. Özellikle taşrada çalışanlar çok zor durumdadırlar. Geceli - gündüzlü günün 24 saatinde nöbetçi gibi çalışan hekimler vardır.. Nihayet hekimde insandır ve tahammülünün de bir hududu vardır.

Ayrıca Hükümet tabipliğinin, adlî tabip görevinin mutlaka bir şekle bağlanması gereklidir. Hekimliğin itibarıyle ilgilidir.

Sayın Bakandan rica ediyorum, Bakanlığında çalışan hekimlerin, daha doğrusu hekimliğin itibarını korusunlar ve onlara sahip çıksınlar.

Diğer bir konu da; hekim ve yardımcı sağlık personelinin gelişmiş bölgelerde ve büyük merkezlerde toplanmalarıyle, yurt sathında hekimlerin dengesiz dağılımıdır. Aslında bu durumun yaratılmasının sebebi, tedavi kurumlarında yatakların dengesiz dağılışıdır. Bakanlığın 49 449 yatağından 15 400, yani yaklaşık olarak 1/3'i Ankara, İzmir, İstanbul gibi üç büyük şehirde toplanmış bulunmaktadır. Ankara'da 657, İstanbul'da 539, Sinop, Bitlis, Nevşehir'de 13 000, Çorum, Maraş, Muş'ta 14 000, Yozgat, Niğde, Adıyaman'da 16 000, Gümüşane'de 18 000 kişiye bir hekim isabet etmektedir.

Anadolunun çoğunluğu fakir olan ilçeleri sağlık kuruluşu istedikleri zaman ya «Sıranız gelmedi» veya «Dernek kurun yardım edelim» diyeceksiniz. Buna karşılık gelişmiş bölgelere, büyük merkezlere en modern tesisleri kuracaksınız, üstelik oralarda çalışan hekimlere full - time tazminatı gibi avantajlar tanıyacaksınız ve sonra da «Hekimler dengesiz dağıldığı için hizmeti yürütmekte zorluk çekiyorum» diyeceksiniz. İnsaf ediniz, acaba bunu mazeret olarak göstermeye hakkınız var mı?

Yatak verimlilik oranı ise, düşüktür. Boş yatak kapasitesi % 44,6, 10 000 kişiye düşen yatak ise % 24,7'dir ki, Plân hedeflerine yakındır.

Yataklardaki dengesizlik kadar, tıbbî âlet ve malzemenin dağılışında dengesizlik vardır ve bu durum geniş çapta israfa yol açmaktadır. Bu konuyu bitirmeden önce, altını çizerek tekrar ediyorum, kamu kesiminde çalışan hekim ve yardımcı sağlık personelinin tümünün full - time içine alınması zarureti vardır. Ancak, hizmette verimi azaltan tazminat yerine, genel sağlık si-

gortasından veya diğer hastane gelirlerinden finanse edilecek ve bölgelere göre farklı uygulanacak âdil bir prim sistemine geçilmesi zaruridir. Full - time tazminatı sadece koruyucu sağlık hizmetlerinde çalışan hekim ve personeline verilebilir.

Atamalarda bölgesel rotasyon usulü uygulama imkânı bu suretle doğmuş olacaktır. Hekimlerin dengesiz dağılışı kısmen önlenmiş olacaktır. Bununla birlikte, büyük merkezlere hasta akımını önlemek için, hasta göndermeyi şekle bağlamak büyük yarar doğuracaktır.

Değerli arkadaşlarım; Anayasa sosyal güvenlik hakkını teminat altına almış bulunmaktadır. Bakıma muhtaç çocukların, işgücünü kaybeden sakatların ve yaşlıların sosyal yardımla korunması, Sağlık Bakanlığının görevlerindendir. Dernekleri eliyle veya iane şeklindeki yardımlarla çok büyük önemi olan hizmetin faydalı olarak yürütüldüğü inancında değiliz. Anayasanın sosyal Devlet espirisine uyarak, mevcut sosyal güvenlik kuruluşlarını da bünyesinde toplayacak, sosyal güvenlik Bakanlığının kurulması şarttır.

Memleketimizde trafik kazaları hızla artmakta ve her sene sadece trafik kazalarında binlerce kiş sakat kalmaktadır. Rehabilitasyon merkezleri yetersizdir ,önemle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Çevre sağlığı hizmetleri, çevre sağlığının en bozuk olduğu köylerden başlanmalıdır. Köy içmesularının kontrolü yapılmalı, sağlığa zararlı olanların ıslahı veya yapımında Köy İşleri Bakanlığı öncelik kazanmalıdır. Köylerde evlerin ve umumî helâların kapalı şekle getrilmesi, banyosuyle birlikte üstü kapalı çamaşırlık gibi hizmetler, az miktarda da olsa yardımlarla teşvik edilmelidir. Yardım, çimento, demir, tuğla gibi yapı malzemesi şeklinde de olabilir

Personel maaşlarını veremeyecek kadar güçsüz olan bâzı küçük belediyelerin çevre sağlığı hizmetlerine de Bakanlık el atmalıdır. Süratle gelişen anaçocuk sağlığı, faydalı bir hizmeti yürütmektedir. Ancak, bu kuruluşa bağlı çalışan aile plânlamasının faaliyetleri yetersizdir. Kalkınmayla büyük çapta ilgisi sebebiyle ciddiyetle ele alınıp gereken önem verilmelidir. Halen doğum hızı % 2,7'dir. Başka bir istatistiğe göre ise, % 3'tür ki, bu fevkalâde yüksek bir rakamdır. Kalkınan memleketlerde doğum hızı % 1,5' un üstünde olduğu takdirde uzmanlar bunu felâket kabul etmektedirler. Gelişmiş ülkelerde bu oran % 1 civarında veya bunun altında bulunmaktadır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının her bütçe görüşmesinde daima övülen hizmetlerden birisi olan, sıtma eradikasyonu çalışmalarında endişe verici olmamakla beraber, 1972 yılında sıtmanın yayılma temayülü gösterdiği belirtilmektedir ve sebep olarak da klorlu ensektisitlere mukavim anakültürün geliştiği gösterilmektedir. Bildiğimiz kadarıyle, Sıtma Savaş Teşkilâtı sivrisinekle değil, sıtmalının tedavisiyle uğraşır ve sıtma da memleket çapında alınmış olan başarılı netice bu usulde alınmıştır.

BAŞKAN — 10 dakikamız kaldı efendim.

A. P. GİRUBU ADINA NAZIM İNEBEYLİ (Devamla) — Bitiriyirum Sayın Başkan.

Yeri gelmişken bu mücadelede emeği geçenlere teşekkürü bir borç biliriz.

Bakanlığın övülen hizmetlerinden birisi de şüphesiz verem savaş çalışmalarıdır. Bu çalışmaları takdir etmekle beraber, sosyalizasyon bölgesindeki tüberküloz sayısının artışını izah edemiyoruz.

Çevre kirlenmesi bütün dünyada olduğu gibi, memleketimizde de aktüel bir konudur. Irmak yataklarının, deniz ve göllerin sanayi artıklarıyle kirlenmesi, sanayileşmenin beraberinde getirdiği sorunlardır. Özellikle Ankara'nın havası Ankaralıları zehirleyecek hale gelmiştir.

Son olarak ilâç konusuna da kısaca değinmek istiyorum: Memleketimizde kamuoyunu yakından ilgilendiren, zaman zaman aktüel hale gelen ilâç konusu, anahatlarıyle yerli ilâç hammadde imalâtı, ham ve mamul madde imalâtı, ilâçların kalite ve fiyat kontrolu gibi çeşitli yönü bulunan ilâç konusu bir türlü açıklığa kavuşamamıştır.

Sözlerimi bitirirken, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinin memlekete, Millete ve Bakanlığa hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Yüce Senatoyu Grubum ve şahsım adına saygıyle selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Özer.

HAMDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan sayın senatörler, Bakanlığın güzide mensupları, hepinize saygılar sunarak 10 dakika içinde mâruzatta bulunacağım.

Böyle bir bütçenin üzerinde 10 dakika konuşmak, kısa bir başlangıçla sonuca varmak demektir ki, elbette ki takdir edersiniz, bu mümkün değildir.

Bakanlığın görevi, ismindeki anlamla ifade edilmektedir. Ancak Bakanlığın fonksiyonuyle bu ismin analizini yaptığımız zaman, bunları birbirine intibak ettirmek mümkün değildir. Bu Bakanlık bir Sağlık Bakanlığı mıdır? Evet. Bir Sosyal Yardım Bakanlığı mıdır? Hem evet, hem hayır. Çünkü, bünyesinde bulunan bir Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğüyle, Sosyal Yardım Bakanlığı kapsamında büyük bir görevi ifa edebileceği kanaatinde değiliz ve bunu vazifesini yaptığı süre içinde de görmüş veya göstermiş durumda değildir.

Bu Bakanlık, koltuğunda iki karpuz taşımaktadır. Birisi sağlık, diğeri ise sosyal hizmetler. Büyük Atatürk zamanında bu isim verilmiştir; fakat o zama hakikaten karpuzlar küçüktü, ama şimdi 15 milyondan, 36 milyona yükselmiş bulunuyoruz.

Sağlık hizmeti dediğimiz zaman zaten sosyal hizmettir; fakat her sosyal hizmet sağlık hizmeti değildir. Şu halde, Sağlık Bakanlığının sağlık hizmetlerini iki elle tutabilmesi için, sosyal yardım hizmetlerini, Devlet sosyal güvenlik hizmetleri halinde, Devlete bağlı diğer bir kurumda toplaması hususunu Hükümete telkin etmesini bekliyoruz.

Sosyal güvenlik hizmetleri, ferdin sağlık ve bütün yaşantısını sosyal güvenlik altına alacak hizmetlerdir. Bunu ise, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğünde uygulamaya imkân yoktur. Çünkü, ne bütçesi itibariyle buna imkân bulabilir, ne de mevzuatı itibariyle. O halde, yalnız sağlık hizmetlerini hakkıyle ifa edebilmesi için, sayın Bakanlığın Hükümet nezdinde telkinatta bulunarak, Devlet sosyal güvenlik kurumu genel müdürlüğü adında bir sosyal kurumun teşkili hususunda gayret göstermesini bekliyoruz.

Bu şekilde olduğu takdirde, Sağlık Bakanlığı olarak, bütün gücünü onu taşımaya ayırsın; fakat sosyal yardım gibi çok geniş kapsamlı olan bir bakanlığın doğmasına veyahut da böyle bir kurumun doğmasına engel olmasın. Haddi zatında bu varmış gibi görülüyor; ama Bakanlığın 10 parmağından sadece iki parmağı bu hizmeti tutmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; sosyal refah Devleti. Sosyal refah Devleti yalnız çalışanlar için sosyal güvenlik kurumları kurmak değildir. BAĞKUR Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu gibi teşekküller vücut bulmuş; fakat çalışamayanlar, sakatlar, ihtiyarlar, hastalar, bakıma ve korunmaya muhtaçlar için böyle bir kurumun teşkili cihetine gidilmemiştir. Sosyal hizmetler sosyal güvenlik kapsamında mıdır? Sosyal yardım sosyal hizmetlerin tamamını ifade etmekte midir? Sosyal refah nedir ve bunların tam manasıyle bir analizini yaptığımız zaman, burada Sosyal ve Yardım Bakanlığı dediğimiz vakit, bunları içine alır bir teşkilâtı görmekte güçlük çekiyoruz.

Muhterem arkadaşlar; eğer böyle müstakil bir genel müdürlük, bir kurum kurulacak olursa, gönüllü kuruluşlarla genel bütçenin münasebetlerini koordine etmek ve hizmetleri yurt sathına yaymak daha kolay bir şekil alacaktır. Şimdi her şey kendi başına cereyan etmekte ve bâzı noktalarda kesafet peyda etmekte, bâzı noktalarda da bu hizmetler kendisini dahi göstermemektedir.

Bu teşkilâtın kaynağı ne olacaktır? Bir defa kurulsun, onun kaynağı milletin seve seve gönülden yapacağı yardım duygusu olacaktır.

Muhterem arkadaşlar; çok kıza zaman içinde konuşmamı bitirmeye çalışıyorum. Şimdi, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının, sağlık hizmetleri konusuna dokunarak mâruzatıma son vereceğim.

Muhterem arkadaşlar; doktorlar tatmin edilmedikçe, ne hastalık teşhis edilebilir, ne de tedavi. Ömürlerinin çoğunu tahsil içinde tüketen bu insanları Personel Kanununun derecelerine tabi tutarsak, hastanelerimiz boş kalır, yurt dışına doktor ihracına devam olunur.

Bugün, hinterlantiyle 800 000 nüfusu olan Malatya Devlet Hastanesinde yıllardan beri bir sinir mütehassısı yoktur. Milyonlarla yapılan Arapkir, Pütürge hastanelerinde bir tek doktor dahi yoktur. O milyonlarla hizmete hazır bekleyen bina yıkılmaya terk edilmiş durumdadır. Bunun sebebi, doktorların tatmin edilemeyişleridir.

Muhterem arkadaşlar; verem savaşında büyük başarılar gösterilmiştir; ama biliyorsunuz, verem savaşı ve vereme sebebolacak keyfiyeti ortadan kaldırmak ayrı ayrı konulardır.

Sıtma da öyle. Yalnız güney illerimizden bâzılarında sıtmanın yeniden hortladığını duymaktayız ve komşu illere sıçramadan derhal bunun önünün alınmasını bekliyoruz.

Garip gelecek, ama bir şeyi ifade etmeden geçemeyeceğim. Sıtmaya karşı savaş zaferle neticelendikten sonra, halkın bâzısında şikâyetler başladı. «Keşke sıtma yeniden gelse de şu sivrisineklerden kurtulsak» diyenler var. Emin olunuz, sabahlara kadar uyku yüzü görmeden o semizlemiş sivrisineklerin elinde sıhhatlerini köktetn kaybedenler var. O halde sivrisinek mücadelesine devam ederken bilhassa halkın sağlığını bu yönden de nazarı itibara almak lâzımdır.

Sayın senatörler; ihtiyaçlar çok gelişmekte, ihtiyaçlara göre de hizmetlerde gelişme olmaktadır ve olması lâzımdır. Binaenaleyh, ihtiyaçları teşkilâtlandırmak mümkün değildir; fakat teşkilâtı ihtiyaca uydurmak daima mümkündür ve zorunludur. Bu bakımdan tekraren arz ediyorum, sosyal hususları bu Bakanlık kendi bünyesinden ya koparsın Devlete teslim etsin, bunun bir tek elden idaresi için Hükümette telkinatta bulunsun veyahut da bunun altından hakkıyle kalkmaya çalışsın.

BAŞKAN — Vaktiniz doldu sayın Özer, bitireceğim dediğiniz için daha önceden ihtar etmedim.

HAMDİ ÖZER (Devamla) — Sayın Başkan, bitiriyorum.

Muhterem arkadaşlar; hakkaten bütün sağlığımızı, (Her şeyimizi diyebilirim, çünkü sağlıkla beraberdir) borçlu bulunduğumuz hekimlerimize karşı, onları tatmin edici kanunlar geldiği vakit bütün gücümüzle ve onların dahi aklından geçmeyecek birtakım imkânları sağlamakla ancak onlara karşı olan minnettarlık duygumuzu kısmen olsun ifade edebiliriz.

Onların hiç bir zaman muayyen bir istirahat saati yoktur. Sinemada iken derhal çağırılırlar. uykuda iken derhal çağırılırlar, vazife başına giderler; ama bütün bu hizmetlerine karşı biz onları «Personel Reformu» dediğimiz ve bir taraftan da rağbet görmeyen öyle bir merdivene tırmandıracak olursak, bu basamaklardan patır patır yuvarlananlar gibi, onlar da bu memleketi terketmek zorunda kalırlar. Nitekim çok güzide doktorlarımız bugün yabancı diyarlarda, onların hastanelerinde, üniversitelerinde vazife görmektedirler ki, kendiniz bunlara muhtaç olduğumuz halde, onlar da memleket hasretini duyduğu halde, biz bunlara bu imkânı veremiyoruz. Bu bakımdan kendilerine bütün gücümüzle lâzım gelen kolaylığı gösterelim.

Hepinize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Kınaytürk, buyurunuz.

ÖMER FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Sayın Başkan, değerli senatörler, kıymetli Bakan, Bakanlığın güzide elemanları;

Benden evvel konuşan değerli arkadaşlarım Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının hemen bütün konularına temas ettiler. Bendeniz birkaç nokta üzerinde durmayı uygun gördüğüm için söz almış bulunuyorum.

Sağlık hizmetlerini koruyucu ve tedavi edici hekimlik olmak üzere, Devlet adına Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının yürütmekte olduğu yüksek malûmlarımızdır.

Sağlık hizmetlerinde hasta tedavisinden ziyade, ferdi hasta etmemeyi ön plâna almak gerekir. Bunun için de çevre sağlığı şartlarının düzeltilmesi, koruyucu hekimlikte başta gelen bir konudur.

Kanalizasyon tesisleri, sıhhî içme suyu, gıda maddelerinin kontrolü gibi hizmetler çevre sağlığının düzeltilmesinde büyük önem taşır.

1972 yılında çevre sağlığı konularına gereken önemin verilmesi, içme ve kullanma sularının dezenfeksiyonu memnuniyet verici olmuştur. İçme ve kullanma sularının klorlanan yerlerde, başta bağırsak enfeksiyonları olmak üzere su ile geçen hastalıklarda büyük bir azalma görülmüştür.

İllerimizin % 82'sinde klorlama cihazının mevcut olduğu, % 18'inde bulunmadığı, hizmetin kireç kaymağı ile, bidonla damlatılma usulü ile yapıldığı bildirilmektedir. Ayrıca ilçelerimizin % 18'inde de klorlama cihazının bulunmadığına işaret edilmektedir.

Gerek illerimizde ve gerekse ilçelerimizde noksan bulunan klorlama cihazlarının bir an evvel temin edilmesi hususunda Bakanlığın gerekli ilgiyi göstermesinin lüzumlu olduğuna işaret etmek isterim.

1972 istatistiklerine göre bulaşıcı hastalıklar yönünden geçen yıla nazaran daha iyi bir sonuç alınmıştır. Kızamıkta 1971 yılına nazaran 1972 yılında % 54, çocuk felcinde % 29, dizan-

teride % 35, tifo'da % 25, paratifoda % 11 azalma tespit edilmiştir.

1972 yılında hudut kapılarımıza kadar gelmiş olan çiçek salgınının yurdumuza girmemiş olmasını takdirle ifade eder ve Bakanlığın, başta Bakan arkadaşımız olmak üzere bu hizmetlerinden dolayı kendilerine şükranlarımızı ifade etmek isteriz.

Bakanlığın, bu yıl koruyucu hekimlik hizmetlerine, geçen yıllara nazaran daha fazla ödenek koyması memnuniyet verici olmuştur.

Tedavi hizmetlerine gelince : Yataklı tesislerde geçen malî yılda yatak başına 17 liradan hesaplanan ödenek, bu yıl yatak başına 25 lira hesaplanmıştır ki, bu dahi bugünkü şartlar karşısında yeterli değildir. Türkiye'deki tedavi yataklarının % 52.9'u Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının, % 47,1 Bakanlık dışı kuruluşlarındır. Bu da gösteriyor ki, hemen yarıya yaklaşık bir oranda tedavi hizmetleri Sağlık Bakanlığı dışındaki diğer kuruluşlar tarafından yapılmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde yataklı tedavi kurumları için alınması öngörülen tedbirlerden sağlık hizmetlerinin tek elden yönetilmesi, temel ilkedir. «Tek elden yönetme, yönetime ulaşmaş için de yataklı tedavi tesisleri Üçüncü Beş Yıllık Plânın ilk 2 yılı içinde tek bir kurum haline getirilecek» denilmektedir. Ancak, Millî Savunma Bakanlığının özel nitelikleri ve üniversitelerin eğitim araçları dışındaki bütün diğer kamu kuruluşlarına bağlı hastaneler bu kuruma devredilecektir. Bu durum karşısında Sosyal Sigortalar Kurumu hastaneleri işçi - işveren özellikleri nazara alınmadan yukarıda işaret edilen temel ilkeye dayanılarak devir muamelesi yapılacak mıdır? Bunun aydınlatılmasını ve bu konuda değerli Bakan arkadaşımızın ne düşündüğünü öğrenmek isteriz.

Hastanelerde ayakta tedavi hizmeti, genellikle yatarak tedaviye oranla daha ucuz bir hizmettir. 6 poliklinik hastası, yatarak tedavi edilen bir hastanın maliyetine eşittir. Bu nedenle poliklinik hizmetlerine daha fazla chemmiyet verilmesi yerinde olur.

1971 yılı sonu itibariyle 11 103 183 ayakta tedavi yapılmış olup, nüfusun yaklaşık olarak 1/3'üdür. Yine aynı sene içerisinde 1 340 571 hasta yatarak tedavi edilmiştir. 1966 - 1970 arası 5 yıllık ortalamaya göre yatarak tedavi gören hastaların % 83'ü ücretsiz, % 17'si ücretli tedavi görmüştür. Bu nispetlere göre Bakanlığın fakir hatalara daha çok imkân verdiğini takdirde ifade etmek yerinde olur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bu güzel hizmeti isminde bulunan sosyal hizmet namı ile tamamiyle imkânsızlara, fakirlere ve dar gelirlilere vermektedir; ama tatbikatta görülmektedir ki, bu sosyal yardım maksadiyle tatbik edilen asgarî ücret tarifesinde çok defa Devletin hiç mecbur olmadığı zengin hastaların ve meselâ bankalar ve emsali kuruluşların hastalarına da tatbik edilmektedir. Bunun açık mânası Devletin 100 liraya mal ettiği yatak ve tedavi ücretini 15 - 25 liraya zengin müessese hastalarına ve zengin şahıslara uygulamaktadır ki, her gün için yatak başına Hazineden bu hastalara sosyal yardım yapmak gibi hiç mecbur olmadığı bir hizmeti görmektedir. Bu ise, Bakanlığın «Sosyal sağlık» ismi ile yanyana oturtulamaz.

İşaret edilen banka v. s. müesseseler sağlık hizmetleri için kendi sosyal yardım sandıklarına yüksek sağlık primleri yatırmaktadır. Bu paraların ancak 1/5'ini sarf ederek Devlet kesesinden hastalını tedavi ettirmekle, sağlık prim fazlaları kendilerine kalmaktadır. Eğer Devlet bunları hakikî maliyeti üzerinden tedavi ederse, bunlardan aldığı paralarla kendini daha fazla sosyal hizmetlere verebilir. Dolayısıyle fakir hasta yatakları da artabilir.

Değerli arkadaşlarım, sağlık personeline gelince :

Standart kadrolara göre 13 yatağa bir mütehassıs hekim olması gerekirken, 26 yatağa bir mütehassıs hekim düşmektedir ki, böylece mütehassıs hekim açığı % 50'dir.

Hemşire durumuna gelince : 3 yatağa bir hemşire olması gerekirken, halen 11 yatağa 1 hemşire düşmektedir ki, hemşire açığı da % 70' tir.

Bu rakamlar gösteriyor ki, hastaneelrimizde sağlşk personeli kadroları çok noksandır. Bu ihtiyacın nasıl giderileceğini Bakanlığın bir plân dâhilinde ele almasını ve gereğini yapmasını temenni etmekteyiz.

Değerli arkadaşlarım; şu kısa zaman içerisinde birkaç temennimi de arz ettikten sonra huzurunuzdan ayrılacağım :

1. Fakir hastaların aleyhine işleyen, 1959 senesinde tespit edilen hastane ücret tarifesinin yeniden tetkik ve tespit edilmesi şarttır.

2. Personel giderlerinin halihazır kadro mevcuduna göre hesaplanmış olduğunu öğrenmiş bulunmaktayız. Halbuki 1973 malî yılında yeniden hizmete girecek tesisler için talebedilecek kadroların malî portesinin 75 milyon lirayı bulacağı ifade edilmektedir.

Buna göre bu zarurî ihtiyacın Maliye Bakanlığından nasıl karşılanacağı ve bu sorunun cevabını nasıl vereceği ve bu nedenle de Bakanlığın şimdiden konu üzerine eğilmesinin lüzumlu olduğuna işaret etmek isterim.

3. Sağlık hizmetlerinde çalışan personel için, eşit hizmet yapanlara eşit ücret ve özlük hakkı tanıyacak bir statüyü Bakanlık süratle gerçekleştirmelidir. Bakanlıkta görev yapan personelin de her yönden tatmini lâzımdır.

4. Tayinlerde, raporda da işaret edildiği gibi, bölgesel hizmeti esas alan âdil bir rotasyon sistemi uygulanmalıdır.

5. Genel Sağlık Sigortası Kanunu tasarısı bir an evvel Yüce Meclislerden geçirilmelidir.

6. Bakanlık bir iki büyük merkezde geçen sene de ifade ettiğimiz gibi, tekrar üzerine basarak söylüyorum, başlarında yetkili ve bilgili mühendislerin bulunduğu elektronik tamir atelyeleri teşkilâtını mutlak kurmalıdır. Tıbbın süratle gelişmesi ve her gün piyasaya yeni arz edilen yeni değişik modeldeki aletlerin muhayyaalarından sonra, çalıştıkları müesseselerde bakımsız kalması ve tamir edilememesi karşısında hemen bütün hastanelerin depoları bir tıbbî alet mezarlığı halindedir. Tamir edilemiyor deyip depolara atılan aletlerin pek çoğu tamir edilip, yenisinin alınmasından kurtularak, döviz tasarrufu da sağlanabilir.

7. Özel hastaneciliğe önem verilmelidir. Özellikle, kuruluşları anında araç ve gereçlerin temininde gümrük muafiyetleri sağlanması her bakımdan memleket için faydalıdır.

8. Sosyalizasyon bölgelerindeki hizmetlerin, başarılı olabilmesi için sadece Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının değil, diğer bakanlıklar ve kamu kuruluşlarının da bu bölgedeki hizmetlerine öncelik vermeleri ve işbirliği içinde bulunmaları lüzumludur.

9. Yan ücret sisteminde bu Bakanlığa % 30 bir hak tanınmıştır. Bilhassa yardımcı personel bundan hiç hissesini almamış gibidir. Bu nedenle Bakanlıkta huzursuzluk devam etmektedir. Bu konuyu Bakanlar Kuruluna Sayın Bakanın götürerek halletmesi ve önemli üzerinde durması lüzumludur.

10. Son olarak ve özellikle daha çok fakir hastalarımızın yararlandıkları 300 yataklı Ankara Kanser Onkoloji Kliniği gibi Türkiye'nin bir iki büyük şehrinde de aynı şekilde kanser hastanesi ve onkoloji kliniğinin kurulması lüzumludur.

Değerli arkadaşlar, beni dinlemek lütfunda bulunduğumuzdan hepinize sonsuz saygılarımı sunarken, 1973 malî yılı bütçesinin memleektimize ve milletimize, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ve teşkilâtına hayırlı ve uğurlu olmasını temenni eder, hepinize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Kalpaklıoğlu, buyurunuz.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Sağlık Bakanlığının Bütçesi görüşülürken bir iki mevzua dokunmak istiyorum. Söyleyeceğim sözler kısa olacak ve esasen, söylenmemiş sözler de olmayacak. Belki herkesin söylediği veya birçoğunun tekrar ettiği sözleri ben de kendi üslûbum içinde ifadeye çalışacağım; fakat meşhur bir söz vardır, bilirsiniz; «Söylenmedik söz yok, işitilmedik söz çok» denir. Mesele, işitilmesinde ve değerlendirilebilmesindedir.

Dokunacağım meselelerden biri, doktor tâyini meselesidir.

Muhterem arkadaşlarım; bildiğiniz gibi, bir çok şehirlerimizde ve hastanelerimizde doktor noksanı vardır. Bunlar muhtelif sebeplerden ileri gelmektedir. Birincisi, her şeyden evvel, doktor azlığıdır. Onun üstünde ayrıca durmak istiyorum; fakat tatbikatta görüyoruz ki, Sayın Bakanlık mümkün mertebe kendi görüşü içerisinde açığı doldurmak için muhtelif doktorları muhtelif hastanelere ve vilâyetlere yollamaktadır. Bâzen bir doktoru, istediği yere Bakanlık göndermediği için, orası aylarca yıllarca boş kalmakta, doktorlar rapor almakta o vazife zaman içinde boş kalmasına rağmen o doktor da başka bir yol bulup, bilâhara istediği yere gitme yolunu aramaktadır.

Benim müşahedeme göre, mademki bugün doktor azlığı ve doktor tatmin edilmezliği vardır; o halde bir doktorun tâyininde evvelemirde (doktorun ve doktorluğun bir politik yönü olmadığına göre) doktoru, istediği yere vermek suretiyle tatmin cihetine gitmesi ve o boşlukların böylece doldurulma imkânını sağlamasında fayda mülâhaza ederim. Bir doktora, «mutlaka filân yere gideceksin» diye ısrar edilmemeli, üstüne varmamalı ve büyük bir mahzur yoksa, istediği yerde vazife görmesini prensip itibariyle kabul etmelidir. Bunda fayda mülâhaza ederim.

Muhterem arkadaşlar; bir de ilâç meselesi var. İlâç meselesi buraya bir iki defa geldi, gitti. Dört beş sene evvel Sayın Bekata burada ilâç mevzuunu açtı. Zannediyorum zamanın Sağlık Bakanı da geldi; «Bugüne kadar ilâçlar istenilen fiyata alınıp, satılıyordu ve biz buna müdahale edemiyorduk; ama bugün artık biz bir esas tespit ettik, ta bidayet maddeden imalâtına kadar, satışına kadar her şeyi birer birer tespit ve tâyin ettik. Artık bundan sonra her şeyin kuruşuna kadar bir objektif ölçü içerisinde tespit ve tâyin edilmesiyle, normal kârın ötesinde ilâçlara bir kuruş zam, keyfî bir imalât ve alım satım, istenilen fiyat yüksekliği mümkün değildir, bundan sonra olmayacaktır» diye kati bir lisan ile ifadede bulundu. Zabıtlara da geçti. Heyhat.. Görüyoruz ki, yıllardan beri ilâçların fiyatı yine objektif usullerle tespit ve tâyin edilememekte ve istenildiği zaman istenildiği şekilde fiyatlar yükseltilmektedir ve sayın bakanlık ve onun erkânı da bu ilâç dedikodusunu ve pahalılaşmasını bugüne kadar önlemiş değildir.

Sayın Bakan belki de kürsüye çıkıp, kendilerine göre haklı olan tarafı göstermeye çalışacaktır. Belki haklı olduğu, hak vereceğimiz tarafı da olacaktır; ama müşahademiz şu ki, Türkiye'de ilâçlar, Bakanlığın yüzde yüz murakabesi altında, onların tespit ve tâyin ettiği fiyatlarla alınıp satılamamakta, imalâtçılar çok kere piyasaya hâkim olmakta ve fiyatları da istedikleri gibi tespit ettirmektedirler. Bu da, halkın sızlandığı bir mevzudur. Sayın Bakan belki burada, «Almanya'da şu ilâç, Türkiye'den pahalıdır. Fransa'da bu ilâç, Türkiye'deki fiyatının iki mislidir» diyerek lehimize, belki bâzı misaller de verecektir; ama müşahedemiz şu ki, ilâç fiyatları her zaman yükselmekte.

Muhterem arkadaşlarım, şu hususu arz edeyim, ilâç fiyatlarının yükselmesinde satıcılar ve imalâtçılar tarafından kurnazlık yapılmaktadır. Şöyle ki, Hükümet veya Bakanlık muayyen ilâç üzerinde duruyor, fiyatını indirtiyor. İlâçların fiyatının indirilişi, bakıyorsunuz % 10, % 20. İndirilen kalemlere bakıyorsunuz % 10, % 20, % 30, fakat bir de çıkışa bakıyorsunuz öteki ilâçlarda, % 30, % 40. Bir taraftan % 10 inerken, öbür yandan % 30 - 40 çıkıyor ve inenle çıkanı hesap ediyorsunuz, bakıyorsunuz ki yekûn itibariyle çıkış, inişten daha fazla ve halkın aleyhine oluyor. Bunu Sayın Bakan ve onun erkânı yakinen bilirler. Hiç olmazsa, «Bunlar nasıl oluyor?» bunun izahını kendi ağızlarından işitirsek öğrenmiş oluruz. Eğer bunun önü alınmıyorsa, neden alınamadığını da burada kendi ağızlarından işitmek suretiyle, Milletin mümessilleri olarak bizler de bu işi biraz daha öğrenmiş oluruz.

Muhterem arkadaşlar; bir mevzu da, hastanelerin bakımsızlığı. Hastanelerimiz umumiyetle (daha ağır bir kelime kullanmaktan içtinap ediyorum, bakımsız tâbirini yeter görüyorum) bakımsızdır. Bir çok hastanelerimize gittiğimizde, girdiğimizde hakikaten her yerinde sabun kokusu, temizlik müşahede etmemiz lâzım gelirken, maalesef bu sabun kokusu ve temizlik nadiren göreceğimiz, şahidolacağımız bir mesele olarak karşımıza çıkıyor. Yıllardan beri hastaların ve hasta sahiplerinin tedirgin olduğu ve zaman zaman ilgililere duyurduğu, temizlik için rica ettiği mevzular, hastanelerimizde maalesef temin edilememektedir ve özel hastanelerle mukayese ettiğimiz zaman muhterem arkadaşlarım, özel hastanelerin bakım ve temizliğini çok kere, resmî hastanelerin, Devlet hastaneelrinin daha üstünde görüyor ve müşahede ediyoruz. Belki Sayın Bakan haklı olarak, «Ben, Maliye Vekâletinden istiyorum; temizlik için, bakım için, hizmet için personel istiyorum, kadro istiyorum, verilmiyor ve az bir personelle bu işi yapmak mecburiyetinde kalıyorum. Binaenaleyh bunun ötesinde bir temizlik, benim için mümkün olmuyor» diyecek; ama Sayın Bakan (sempatiktir, ikinci defa gelmiştir bu Bakanlığa) bu işin anhasını, minhasını da oldukça bilir. Gönül istiyor ki, Sayın Bakan, Maliye Bakanı ve Başba-

kan üzerine tesir icra ederek, bunun temizliği neye bağlı ise, vâbeste ise izahını yapıp onları ikna etmek suretiyle bakım personelini her hastane için gereken miktarda artırmak suretiyle pis hastanelerin temiz hastaneler haline gelmesini temin etmeye medar olsun. Zamanında, böyle bir temizliği bu hastanelere alışkanlık haline getirirse, kendisinin de büyük eseri olur ve biz de kendisini bu hizmetinden dolayı Millet olarak iyilikle yâdederiz, kendi gitse bile hâtırası kalır.

BAŞKAN — İki dakikanız var efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Bağlayacağım Sayın Başkanım.

Muhterem arkadaşlarım; mühim bir şey daha var öteden beri bütün iktidarların düştüğü bir hatadır bugünkü iktidarı da öyle görüyorum. O da şu; «Mektep açacağım.» Birini ikmâl etmeden öbürünü açarız. «Hastane açacağız.» birinin bakımı, temizliğini temin etmeden, doktorlarının yarısı var, yarısı yokken, hemen yanındaki vilâyete veya kazaya bir hastane daha açarız. Niçin? Moda haline geldi muhterem arkadaşlar Her vilâyette bir, iki, üç hastane. Olabilir, vilâyet için bir şey söylemiyorum, bir dereceye kadar söylemiyorum. On tane kazası var. onunda da hastane var, yirmi tane kazası var. yirmi tane de hastane var. Milletin milyonları oraya bina olarak gömülmüş, kaloriferler yapılmış, muhasebe memurundan hizmetçisine kadar hepsinin kadroları tamam. Doktor? Doktor yok. Doktorsuz hastane olur mu? Bu bina neye yarar? Milletin her ay, her yıl milyonları gider o boş binaya, bir de muhafazası ile mükellef hale gelirsin; Milletin sırtında yük...

O halde bu hastanelere, bu kadar para verip, bu kadroları şişirip hiç işe yaramaz hale getirinceye kadar buradaki kadroları vilâyetlere veya öteki bakımlı kaza hastanelerine aktarsanız (hamdolsun artık memleketin yolları, vasıtaları var) orada tedavisi mümkün olmayan hastaları, onun yanındaki yakın yere taşısanız, oraya götürseniz, oradaki kadrodan da böylece tasarruf edip, diğer tarafa bizatihi hizmetten istifade edilse daha iyi olmaz mı? Hayır; moda halinde. Oraya da açarız, oraya da açarız, hepsi noksandır.

Muhterem arkadaşlar; size ifade edeyim, Kayseri Devlet Hastanesi yapılalı elli seneyi mütecavizdir. Koskoca, dev gibi hastane, milyonlar yatırılmış, o pavyon, bu payvon, o pavyon. Artık isim söylemeyeyim, bu koskoca, dev gibi hastanenin içerisinde tam kadro ile çalışılmıyor. Nerede kaldı, kazalarda çalışılacak... Bir rapor alacak, yarısını alır raporun oradan, beri tarafa gider, oradan da yarısını ilâve eder. Hasta olan insan nasıl tedavi edilecek?

Hal böyle iken, kazalara, oraya buraya mütemadiyen hastane açıp da noksan kadro ile imkânsızlıkla birbirimizi kandırmanın ve bizi gayeye götürmeyen yolda ısrar etmenin mânasını izah etmek pek mümkün olmuyor.

BAŞKAN — Vaktiniz tamam efendim.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (Devamla) — Vaktim tamam; teşekkür ederim Sayın Başkan.

Arkadaşlarım, söyleyeceğim zaten bundan ibaret. Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için hepinize teşekkür ederim. Bu bütçenin de Türk Milletine hayırlı olmasını temenni eder ve onun takipçisi olan sağlık erkânına teşekkürlerimi sunarım.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Seyhan.

NECİP SEYHAN (Hakkâri) — Değerli arkadaşlarım;

Sağlık Bakanlığı Bütçesi üzerindeki temenni ve tenkitlerimi iki mevzuda özetlemeye çalışacağım. Temas edeceğim ilk mevzu, Sayın Kalpaklıoğlu'nun da biraz evvel söylediği gibi, hastane ve doktor meselesi.

Hakkâri'de son yıllarda, bölgemizin nüfusuna nispetle, oldukça büyük bir hastane yapıldı, ama yapıldığından bugüne kadar bu hastaneye tek bir pratisyen doktordan başka doktor tâyin edilemedi. Sayın Bakanın himmetleriyle, yaz mevsiminde birkaç ay için operatör veya dahiliye mütehassısı, rotasyon şeklinde, hastanemizde faaliyet gösterdi. Kazalarımızdaki doktorlarımız; yani hükümet tabiplerimiz sık sık inhilâl etmekte ve bu kazalarımıza doktor tâyini için biz de sık sık Sağlık Bakanlığını, Bakanı, Genel Müdürü rahatsız etmekteviz. Meselâ geçen sene, ki kışın yolu kapanan Beytüşebab kazamız bir kışı doktorsuz geçirdi. Yetkililerden öğrendiğime göre, Tıp Fakültesinden yeni mezun olan bir genç doktor ayda 3 300 - 3 500 lira civarında net para almakta imiş. Emsali fakültelerden mezun olan gençlerin bunun yarısını dahi alamadıkları bir hakikat.

Demek ki, doktorlarımızı vazifeye, hizmete götürmekte sadece para meselesi yeterli değil. O halde kanaatimce, Sağlık Bakanlığı başka bir tedbir almak zaruretindedir; kanunla, yönetmelikle, nizamname ile icbar edecek. Bunun başka bir çıkar yolu yoktur. Doktorun istediği kadar para alsa da bâzı mahrumiyet bölgelerimize gitmemekte ısrar ettiği açık bir hakikattir. Ben, bu hususta Sayın Bakandan yeterli malûmat rica edeceğim.

Değerli arkadaşlarım; temas edeceğim ikinci mevzu, hepimizin eskiden beri yakından ilgilenmekte olduğu Sıtma Savaş Teşkilâtı mevzuudur.

Ben çocukluğumda, bilhassa yaz aylarında günaşırı titreme ve yanma halinde bu sıtma nöbetine yakalanırdım. Hattâ, hattâ 1946 yılında Manavgat'ta kaymakamken dahi, bu menhus hastalığın pençesinden kurtulamadım. Yıllar boyu memleketimizde bir âfet halinde süregelen bu sıtma hastalığının önlenmesi konusunda, memleketimizdeki diğer kuruluşların içerisinde, hedefine yaklaşan ve ulaşan hemen hemen yegâne teşkilât Sıtma Savaş Teşkilâtı ve bunun feragatle çalışan mensuplarıdır.

Personel Kanunu çıktıktan sonra, yan ödemeler mevzuu oldu. Daha evvel Personel Kanunun hükümleri icabı yapılan intibaklarda 1969 yılında çıkardığımız Sağlık Savaş Memurları Kanunu ki, galiba 1183 sayılı Kanunla trahom ve sıtmada çalışan sağlık savaş memurlarını tevhit ettik ve o zaman bu kanunla da yeni kadro alınmaması, yani mevcut memurlarla çalışılması, iktifa edilmesi prensibini de kabul etmiştik. Bugün halen bunların miktarı 3 200 sıtma sağlık savaş memuru ve 400'de trahom sağlık savaş memuru olmak üzere 3 600 civarındadır. Şimdi biz bunların intibakkını yaparken, Personel Kanununun geçici 3 ncü maddesi hükmüne de aykırı olarak, müktesep haklarından noksan alacak şekilde intibaklarını düzenledik. Sosyalizasyon bölgesinde verilen zammı 16 ay gecikme ile verdik. Bunun dışında bu yan ödemelerde, yani eleman teminindeki güçlük zammı ve işgüçlüğü zammı hususlarında bu personele hiçbir hak tanımadık. Halbuki ebe, hemşire, sağlık memuru, hemşire yardımcısı yardımcı sağlık personeli sınıfına mepsupturlar. Aynı sınıfa mensup bir kısım memurları tatmin ediyorsunuz, bu ödemelerden faydalandırıyorsunuz; ayın 30 gününün 25'ini köyde geçiren ve birçok sıkıntılara katlanmış olan sağlık savaş memurlarını tamamen bir tarafa itiyorsunuz, faydalandırmıyorsunuz.

Malûm olduğu üzere bir savaşta elbetteki kumandanın, başkomutanın büyük rolü var, ama esas savaşı yapan, süngüsü elinde savaşa atılan neferlerdir. İşte bu sağlık savaş memurları da sıtma mücadesinin neferleri mesabesindedir. Üstelik kendi emsali olan yardımcı sağlık personel sınıfına ayda 300 - 400 lira gibi bir yan ödeme imkânını veriyorsunuz; arz ettiğim gibi, kıt kanaat geçinen, feragatle sağlık savaş memurlarına hiçbir şey vermiyorsunuz.

Zannedersem Sayın Bakan, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bünyesindeki 30 küsur bin personele yan ödeme verilmesini kabul buyurmuşlardır. Şimdi 3 200'ü sıtma savaş memuru ve 400'de trahom savaş memuruna ki ceman 3 600 sağlık savaş memuru oluyor, ayda 300 lira veriyorsunuz. Tahmin ediyorum senede 14 veya 15 milyon lira tutuyor. Milyarları içine alan bir bütçede bu 15 milyonu vermek suretiyle, feragatle çalışan cefakâr sağlık savaş memurlarını da tatmin etmek yoluna gidilmesini Sayın Bakandan hassaten rica ederim. Hepinize saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Sayın Özden, buyurun.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Sayın Başkan, çok değerli senatörler;

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesi müzakere edilirken, mesleğim olmadığı halde, bu kürsüyü işgal ettiğimden dolayı kıymetli Bakanlık erkânından ve kıymetli arkadaşlarımdan özür dilerim.

«Canım her vakit çıkıyor, hukukî meseleler söylüyorsun. Bunları bırak da, biz de yalnız doktorlara has olan meseleleri izah edelim» diyecek arkadaşlarım bulunur; ama karımca kaderince mesleğim icabı doktorluğa biraz yakın olup onlarla beraber vazife görmemiz itibarıyle bâzı mevzulardaki fikirlerimi açıklığa çıkarmak istiyorum.

Az bir bütçe ve dar kadrolarla Türkiye'nin sağlığını temine uğraşan Bakanlığın, elinden

geldiği her türlü gereği yerine getirmeye çalıştığını görüyorum; fakat bu çalışmaların bilhassa sosyalizasyon işlerinde tam mânasiyle bir organizasyona bağlandığı görüntüsünü veremediği için de üzüntü çekiyorum. Bu karışıklığın ortadan kaldırılmasını değerli Bakan arkadaşımdan bilhassa rica ederim. Çünkü bütün kompetan arkadaşlarımız bu mevzulara temas etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlar; Türkiye'de hastanelerimiz, yatak adetleri ve tedavi malzemeleri nüfus oranımıza göre yeterli değildir. Hele İstanbul, Ankara, İzmir, Adana gibi büyük şehirlerimizdeki hastaneler, tedaviye muhtaç vatandaşların her gün hücumlarına mâruzdurlar. Bir kısım hastalar tedavi göremeden, yatak bulamadan, ilâç alamadan, ameliyat olamadan hastane kapılarından dönmek mecburiyetinde kalmaktadırlar. Bu hal bir faciadır.

Sosyal bir Devlet olduğumuzu sadece kuru kuruya iddia etmek sadre şifa vermez. Sosyal Devlet Anayasada değil, halkın içinde ve ihtiyacında kendisini göstermelidir. Sosyal Devlette hastanelere müracaat eden vatandaşlardan para almanın mânasını, çok affedersiniz, iyice kavrıyamıyorum. Bu meseleyi ciddî olarak halletmeliyiz ve her vatandaş sağlık hizmetlerinden hiçbir ayrılık gösterilmeksizin tam mânasiyle istifade ettirilmelidir.

Muhterem arkadaşlar, hastanelerin bir araya getirilmesi konusunda, bundan evvelki bütçelerde bâzı önerilerim olmuştur. Burada da bunları tekrar etmeyi lüzumlu görüyorum.

Silâhlı Kuvvetlerimize ait hastaneler hariç, Devlet, belediye ve diğer müesseselere ait hastaneleri Bakanlık çevresinde toplamanın lüzumuna inanıyorum. Bunu birkaç defa da izah ettim. Meselâ Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları hastaneleri var, çeşitli belediyelere ait hastaneler ve sağlık yerleri var, Vakıflara ait hastaneler var, PTT Genel Müdürlüğüne ait çeşitli yerlerde hastaneler, prevantoryumlar var, esnaf hastaneleri var, üniversitelere ait hastaneler var, Devlet hastaneleri var. Haydi diyelim ki bir eğitim işi olduğu için, üniversite elindeki hastaneleri istisna edelim; fakat diğer hastaneleri bir araya getirmekte fayda görüyorum.

Muhterem arkadaşlarım; çocuk psikiyatri merkezleri maalesef çok azdır. Yakın bir hastam dolayısiyle İstanbul'daki bu nevi yerleri çokça gezdim ve çok üzüntü çektim. Çapa'daki müessese oldukça iyidir; fakat dardır. Yanında yapılan müessesenin biran evvel hizmete açılmasını Sayın Bakandan rica ederim.

Muhterem arkadaşlarım, burada çok önemli bir meseleye temas etmeden geçemeyeceğim. Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak okullarda bulunan öğrencilerin ciddî bir muayeneden geçirilmeleri ve büyüyünceye kadar dosyalarının tertibi lâzımgeldiği kanısındayım. Yakın akrabamdan birisinin çocuğu ilkokulda çok hafif bir bunalım gösterdi. Doktor bu durumu ailesine haber verdiği halde, onlar önem vermediler ve doktor da, idare de onu takibetmedi. Çocuk ileride daha feci bir hale geldi, takibedilmediği ve tedavi edilmediği için. Kabahat kimin? Biraz düşünelim. Bu hususta bir kanun tasarısının getirilerek taraflara, yani velilere ve idarelere mesuliyet tahmil etmek ve bunu müeyyidelendirmek iktiza edeceğini düşünüyorum. Sayın Bakanın bu hususta bize aydınlatıcı haberler vermesini rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, hastabakıcı meselesi çok önemli. Her gün görüyoruz, hastalarımız oluyor gidiyor görüyoruz. Hastalıklarla ve hastane ile hiç ilgisi olmayan bir adam, hastanın başına getiriliyor ve onun eline teslim ediliyor. Bu fecaat günler, aylar, seneler geçiyor bir neticeye varılmıyor. Acaba Bakanlık bu mevzuda ne düşünüyor? Bunu da anlamak isterim.

İlâçlar pahalı. Halk, müthiş bir ilâç pahalılığı içinde kıvrım kıvrım kıvranıyor. 100 liralık, 120 liralık, 150 liralık ilâç var. 300 - 500 lira alan faraza bir gece bekçisi ki, eline 550 lira eline geçiyor, nasıl 150 lira verip de ilâç alacak Bir kısım halk bu ilâçları bedava buluyor, bir kısmı ise bedava alamıyor. Bu bir dengesizliktir. dengesizliği de ortadan kaldırmak lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, Türkiye'de verem, sıtma trahom ve frengi gibi hastalıkların, kısmen olsun tedavisi yoluna gidilmiş ve bunların bir kısmı ve bilhassa sıtma verem ortadan kaldırılmıştır. Ben tropikya geçirmiş bir in-

san olarak sıtmanın ne demek olduğunu bilirim. Uzun seneler Nusaybin'de bulunduğum zaman kalkamayacak hale gelir, biraz tedavi görür, ondan sonra tekrar hastalanırdım. Cizre'de de öyleydi; fakat Refik Saydan bunun devasını buldu; bu kürsüden hürmetle, saygı ile aziz hatırasını anarak, önünde eğilirim.

Türkiye Verem Savaş Derneği, Türkiye'den veremin silinmesi için büyük gayretler içindedir. Ve bu gayretler ciddî semereler vermiştir. Bu derneğin yaptığı yardımlardan dolayı, dernek mensuplarına ve derneğe yardım yapan Bakanlıktaki arkadaşlarıma ve Bakana teşekkürlerimi sunmak isterim.

Muhterem arkadaşlarım; yatırım harcamaları içinde İstanbul ve Ankara'da inşa edileceği bildirilen 500'er yataklı iki onkoloji hastanesinin programa girmiş olmasını takdirle karşılıyorum. Cidden kanserin sebep ve amillerini bulma çalışmalarına kadar para harcansa yerinde sayılmak iktiza eder. Zaten bu maksatla 500'er yataklı iki hastane yapılması programa dahil olmuştur.

Ayrıca bu yıl sekiz il de sosyalizasyon programına alınarak, sağlık ocaklarının inşaatına bütçede önem verildiğini takdirle görüyorum.

Muhterem arkadaşlarım, burada çok üzücü bir konuya değinmeden sözlerimi bitiremeyeceğim.

Bütçemiz 62 milyar lira olarak kabul edilmiş; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına da 2 553 312 155 lira ayrılmıştır. Bir doktor arkadaşımla hesabettik, bütçenin % 4'ü nispetinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına ödenek veriliyor. Dikkat edelim arkadaşlarım. Millî Savunma Bakanlığı bütçesini de geçenlerde tetkik ettik, ve onayladık; % 20'ye yaklaşık bir edenekle karşı karşıyadır. Evet Millî Savunma Bakanlığına verilmesin demiyorum. İhtiyaç varsa verilsin; fakat bu Bakanlığa, hepimizin hayatı ile Türkiye'de yaşayan insanların, vatandaşlarımızın hayatı ile ilgili olan bir Bakanlığa 2 milyar verilmesindeki hikmeti anlıyamıyorum. Geçen bütçelerde bunun üzerinde çok durmuştuk, halen de duruyoruz. Bâzı bakanlıklar üvey evlât muamelesi görüyor. Bilmiyorum bunda aldanıyor muyum? Bunların başında Adalet Bakanlığı vardır, ondan sonra bu bakanlık geliyor. Bu üvey evlâtlık meselesi de Maliyeden geliyor kanaatindeyim. Şu fikirlerden vazgeçseler de bakanlıkların tam hareket etme kabiliyetini temin edici ödenekler verseler.

BAŞKAN — Vaktiniz tamam efendim.

EKREM ÖZDEN (Devamla) — Sayın Başkanım, ben de zaten bitiriyorum.

Muhterem arkadaşlarım, temennilerim, düşüncelerim bundan ibarettir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesinin Bakanlığa ve Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyorum, hepinizi sevgi ve saygı ile selâmlıyorum.

BAŞKAN — Sayın Aksöley, buyurunuz.

MEBRURE AKSÖLEY (İstanbul) — Sayın Başkan, sayın senatörler;

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesi görüşülürken sadece bir temennimi Yüce Senatoya arz etmek için çok kısa bir zamanınızı işgal ediyorum. Yüce Heyetinizi ve insanların ıstırabını gidermeye çalışan Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının sayın mensuplarını saygı ile selâmlarım.

Sayın arkadaşlarım; müşahadelerime dayanan dileğim şöyledir:

Hastanelere başvuran köylü, şehirli, zengin, fakir, tanık veya ahbap olmayan tüm vatandaşlara eşit muamele edilmelidir. Bu sözleri nâciz arkadaşınız 1946 yılı Sağlık Bakanlığı bütçesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden söylemiştir, zabıtlarda vardır. Ne yazık ki arkadaşlarım, 27 yıl sonra bugün de aynı konuyu Yüce Heyetinize getirmek ihtiyacını duydum. Özellikle yoksul, hasta vatandaşlarımız hastanelerin bahçesinde inlemeye sevkedilmeyip; vatansever, fedakâr hekimlerimizin şefkatine ve himayesine tevdi edilmelidir.

Örnek vermekle sizleri üzmek istemiyorum. Yoksul, hasta vatandaşlarımızın ıstırabına yakından şahidolduğum çeşitli, acıklı sahnelerle karşılaştığım için bu derde deva bulalım diye konuyu Yüce Senatoya getirdim. Bu hususta yakından tanıdığım, saydığım ve güvendiğim Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının hassasiyetinden de asla şüphe etmiyorum. Bir genelge ile bu ıstırabın giderilmesini diliyorum. Köylü vatandaşlarımızın da sağlığı ile yakından ilgilenilmesi hususuna da önemle işaret etmek istiyorum.

Bu vesile ile Yüce Senatoyu, sayın Bakanlık mensuplarını saygı ile selâmlıyor ve bu bütçesinin Türk Milletine hayırlı ve başarılı olmasını diliyorum.

BAŞKAN — Şimdiye kadar 6 sayın üye konuştu. İki sayın üye de sırada var. Kifayet takriri var; fakat, bir sayın üyeye söz vermekle, birine de son sözü vermek sureti ile meseleyi kapatmak istiyorum.

Sayın Ertuğ, buyurunuz.

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Sayın Başkan, değerli senatörler ve değerli meslekdaşlarım;

Yüksek huzurunuzda sadece bir sağlık konusunu getirmek istiyorum. Bu başta sayın ve sevimli Bakanım olmak üzere Sağlık Bakanlığı Teşkilâtını ve şurada bulunan herkesi, hattâ Ankara'da yaşayan bütün Ankaralıları kendi öz sağlık problemleri yönünden ilgilendiren bir konudur.

Bu konu geniş bir kapsamı olan ve muhtelif yönleri bulunan çevre sağlığı içerisindeki hava kirliliği konusudur.

Muhterem arkadaşlarım; burada ilk belirtilecek husus, hava kirliliği ile hava kirliliğine sahip çıkacak hiçbir makamın, mercinin bulunmayışıdır. Özür dileyerek söylüyorum, çirkin bir teşbih yapacağım; sokaklara, caddelere evinizin kanalizasyonunu, lâğımlarını akıtmak bugün bize ne kadar korkunç görünüyorsa; belki bundan daha tehlikeli olan, havaya doğru çıkan simsiyah dumanları salmak ve her nefes alışımızda muayyen zehirleri solunum sistemimize sevketmek gibi bir hürriyet hiçbir müdahaleye tabi olmaksızın yürütülmektedir. Bu gayet iptidaî ve gayet ilkel bir hürriyet kullanma tarzıdır.

Bu itibarla diyorum ki, mevzunun sahibi yoktur. Ne belediye müdahale edebilir; ederse mahdut umumî prensipler içerisinde ancak ceza vermek sureti ile müdahale edebilir; ne vilâyet müdahale edebilir, ne de her hangi bir bakanlıkta bunun merciini bulabilirsiniz. Bu itibarla büyük bir boşluk vardır. Bu boşluğun doldurulması Hükümet meselesidir. Esasen bunun ya Başbakanlığa bağlı bir müsteşarlık halinde veya bir genel müdürlük halinde organize edilmesi zaruret haline gelmiştir.

Sayın senatörler; hava kirliliğinde alınması lâzımgelen tedbirlerin başında bir kanun meselesi vardır. Burada çok değerli Bakan arkadaşıma ufak bir serzenişte bulunacağım. Bu kanun maalesef komisyonlarda dosyalar içerisinde yatmaktadır. Bu kanunu ben evvelâ bir teklif olarak getirmiştim, sonra Sağlık Bakanlığı tasarıyı getirince ikisini birleştirdiler; fakat bunu yürütüp çıkarmak imkânı olmamıştır.

Şu halde birinci ihtiyaç, bu meselenin bir sahibinin çıkmasıdır. Bu konu aynı zamanda sağlık açısından da Bakanlığın sarılması gereken bir mahiyet arz etmektedir.

İkincisi; kanunun biran önce çıkmasında Sağlık Bakanlığının eskiden mevcut gayretlerinin yeniden harekete geçirilmesi ricamızdır.

Muhterem arkadaşlarım; hava kirliliği yalnız Ankara için bir problem değildir. Hava kirliliğini tarif etmek gerekirse şöyle söylemek doğru olacaktır: Kötü vasıflı linyit kömürünün bilgisizce, lâubalice yakılmasından meydana gelen birtakım zehirli atmosfer kirliliğidir diyebilirim.

Şimdi mesele böyle söyleyince, bir yeni yönü ile meydana çıkıyor; yakıt politikası yönü ile. Şunu kabul etmek mecburiyetindeyiz ki; Türkiye yakacak maddesi olarak linyit kömürünü kullanmak mecburiyetindedir. Yakıt politikamızı buna göre tanzim etmek zorundayız. Çünkü taşkömürü istihsalimiz tamamen demir - çelik istihsali ile bloke edilmektedir ve bunun yanında Türkiye'de gayet büyük bir facia olmaktadır. 12 milyon ton odun, yani orman mahsulleri yakıt olarak kullanılmaktadır, ki dünyanın hiçbir medenî veya kalkınma çabasında olan ülkesinde böyle bir zarar yoktur. Orman mahsullarinin % 80'i ağaç sanayiine gider ve ancak % 20'si yakılır. Bizde bu tamamen tersinedir.

İkinci mesele; yine tarımımız için büyük bir darbe mahiyetinde olan tezek yakma meselesidir. Türkiye'de 75 milyon başhayvan olduğunu ve bunun meralardaki gübre miktarının da 120 milyon ton olduğu hesaplanmıştır. Bunun yarısı meralarda kalıyor. Diğer yarısı da, 60 milyon ton gübre tezek olarak yakılıyor. Gayet küçük bir kalori karşılığı yakılmaktadır. Bu tezek yakılmayıp tarımda kullanîlacak olursa, tarım üretiminin değer artışı miktarı 3 milyar

lirayı bulmaktadır, ki 3 milyarlık bir değeri tarım imkânlarının arasından çıkarmış oluyoruz.

Şu halde biz yakıt olarak ancak linyit yakmak mecburiyetindeyiz. Linyiti götürdüğümüz her yerde de hava kirliliği olacaktır. Anadolu'nun birçok şehirlerinde başlamıştır. Artık Ankara meselesi değildir, Türkiye meselesidir. Size şehir olarak da isim verebilirim: Eskişehir, Konya, benim vilâyetim olan Elâzığ ve daha birçok vilâyetleri sayabilirim. Coğrafî ve meteorolojik şartlar oralarda da hemen hemen aynıdır. Binaenaleyh, bu tehlike başgöstermiştir.

O halde şimdi bu tehlikeye inanmayan kimse kalmamıştır, Herkes inanmıştır; fakat çözüm yoktur. Ben size çözüm getiriyorum ve Sayın Sağlık Bakanından da, Hükümetin üyesi olarak lütfedip bununla ilgilenmesini rica ediyorum. Bunu, Enerji Bakanlığına da şimdi arz edeceğim.

Çözüm şudur:

Çözüm, şehirlere gazdan ve tozdan arıtılmış linyitin sokulmasıdır. Bunun haricindeki linyitin sokulmamasıdır. Ankara'da gördüğünüz sokaklara yıkılan, yığılan, kamyonlardan indirilen kömürler demin misalini vardiğim tezek mahiyetinde, iptidaî, bakımsız, hemen ocaktan, tozu ile, toprağı ile getirilip şehre verilmektedir. Bu bir cinayettir. Biliyorsunuz Londra'da bir günde 4 000 kişi ölmüştür. Bunu yapan Hükümet Ankara'daki bu duruma bir son vermelidir. Ankara bu hududa girmiştir. Ankara'da kirlilik derecesi bugün normal standardın üst hududunun 10 mislidir. Metremikapta normal 200 mikrogram olması lâzımken 2 400 mikrogramdır. Daha geniş, daha manidar rakamlarla söyleyeyim. Bir mevsimde Ankara atmosferine, havasına düşen kükürt oksitlerinin miktarı 57 600 tondur; yani 5 tonluk 11 bin kamyondur. Binaenaleyh, bu kadar vahim bir tehlikeyi getirip de Ankara'lıların nefes alma cihazlarına saçılması, Hükümetin buna vasıta olması; murakabe etmek şöyle dursun, vasıta olması cinayet işlemekten başka bir şeyle tavsif edilemez. Özür dileyerek söylüyorum.

BAŞKAN — Bir dakikanız var Sayın Ertuğ.

CELÂL ERTUĞ (Devamla) — Bitiriyorum efendim.

Binaenaleyh, meselenin çözümü şudur: Bu kömürleri tasfiye etmek için tesislere ihtiyaç vardır. 120 bin ton kapasiteli bir tesis 100 milyon lira civarında malolmaktadır. Bir taraftan 5 milyon ton olan linyit üretimimizi 20 milyon seviyesine çıkarmak mecburiyetindeyiz. Bu tehlike gittikçe büyüyecektir. Binaenaleyh, linyit üreten her merkezin yanıbaşına bir tasfiye tesisi kurmak zorundayız. Bu kömür tasfiye edildiği zaman 2 ton nakledeceğinize, % 40 suyu atıyorsunuz kalori ve hacim bakımından ise daha kalorisi bol ve nakli daha kolay bir kömür elde ediyorsunuz.

Çözüm ortadadır. Orta - Doğu Üniversitesinde, MTA'da araştırmalar yapılmıştır. Briket yapma şekli vardır; ön projeleri yapılmış, tesislerin hazırlıkları tamamlanmıştır. Ben 16 seneden beri bu konuda çok nefes tüketmişimdir ve hazindir. 1956 - 1958 arasında üniversite hocası olarak yaptığım tetkikler (o zaman linyit istihlâki 120 bin tondu, şimdi 1 milyon tona yakındır) sırasında hava kirliliği 200 mikro gram civarında idi; şimdi 2 400 mikro gram, 11 misline çıktı ve en ufak bir değişiklik olmadı. Hiç kimse, hiçbir suretle alâkadar olmadı. Mütemadiyen komisyonlar kuruluyor, komisyonlar çalışmalarına devam ediyor, toplanıyor komisyon, dağılıyor komisyon bu kadar.

Çok rica ediyorum; medenî bir ülkede bu ayıptır, yüz karasıdır, bu kadar lâubalilikle insanların zehirlenmesine sebep olunuyor. Çok vahim hâdiseler cereyan etmektedir. Kimse insan sağlığına değer vermediği için aldıran yok. Çocuklarımız, öz çocuklarınız ileride birtakım kötü hastalıklara hergün birer adım yanaşmaktadır, yaklaşmaktadır. Bunun için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanının şahsında Hükümete, Hükümet üyesi olarak sayın arkadaşıma çok rica ediyorum, harekete geçsinler ve biz de bir aksiyon görelim; yani bir şey yapılıyor densin. Herkes birbirine soruyor: Bu vahim hava, bu felâket diyor; fakat felâketleri her halde kanıksadık, bir şey yapıldığı yok.

Efendim, vaktim doldu, bu temennimi aynı heyecanla Sayın Bakan arkadaşımın duyduğuna inanıyorum ve yardımlarını yakında bir hareketle, bir fiille bir hamleyle göstermesini

bekliyorum. Bütçenin de Bakanlığa, memlekete hayırlı olmasını diliyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Kifayet takririni takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Huzurlarımızda müzakeresi yapılan Bakanlık bütçesi hakkında yeteri kadar sayın üye konuşarak konu aydınlığa kavuşmuştur.

Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederim.

Afyon Karahisar
Musa Kâzım Karaağaçlıoğlu

BAŞKAN — Sayın Bakanın konuşması, ondan sonra sırada bulunan bir sayın üyenin son söz hakkı ve soru sormak isteyen bir sayın üyenin de soru hakkı baki kalmak üzere müzakerenin kifayetini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tenkit ve temennilere cevap vermek üzere Sayın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemal Demir.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI KEMAL DEMİR (Bolu Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun sayın üyeleri;

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi vesilesiyle şahsım ve Bakanlığım adına Yüce Başkanı ve Yüce Senatoyu saygıyle selâmlarım.

Sayın Başkan; gerek grupları adına ve gerekse şahısları adına yaptıkları konuşmalar ile değerli senatörler Bakanlığımız çalışmalarını övücü, uyarıcı, kınayıcı ve bize ışık tutucu konuşmalar yapmışlardır. Gerek ben ve gerekse Bakanlığım mensupları bu konuşmaların ışığında çalışmalarımızı daha ileriye götürmek için gayret sarf edeceğiz ve bu çalışmalardan yararlanacağız. Bu yapıcı konuşmalar için şükranlarımı ve saygılarımı sunarım.

Konuşmamı, zamanın darlığını da dikkate alarak mümkün mertebe teferruattan kaçınmaya dikkat ederek; ama bâzı konularda bir kısım meseleleri belirtmeye çalışarak ve bu konuşmayı yaparken ilgili konularda belirtilmiş olan görüşler hakkındaki kanılarımı da söyleyerek tamamlamaya çalışacağım.

Önce, Bakanlığımız bütçesinin genel rakamları hakında özetle görüşümü arz etmek istiyorum.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi Bütçe Karma Komisyonuna 2 452 873 000 lira olarak geldi. Ankara'nın çevre sağlığı hizmetlerinde kullanılmak kaydiyle Ankara Belediyesine transfer edilmek üzere konmuş olan 100 milyonun dışında, bizim kendi talebimizle yalnız 500 bin lira bir ilâve yapılmış ve bütçemiz 100 milyon lira hariç (Bu 100 milyon lirayı Ankara Belediyesine belediyenin çevre sağlığıyle ilgili bir kısım hizmetlerini görmesi için devredeceğiz) 2 453 312 000 lira ile çıkmıştır, Bütçe Komisyonundan.

Bütçe Komisyonunda Bakanlığımız bütçesinin genel bütçeye oranı % 4,404 idi; fakat genel bütçeye yapılan ilâvelerden sonra bu oran % 3,99'a düştü. Bütçe Karma Komisyonunun genel bütçeye yapılmış olan ilâveler sonucunda almış olduğu bir kararla, cari harcamaların bir kısmından % 6,5 kısıntıyı bütün bakanlıklar bütçesinden yapmasiyle bu oran % 3,96'ya düştü. Gerek % 6,5 kesinti, gerekse % 10 kesinti ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesinden 275 890 000 lira kesinti yapıldı.

Bunları şunun için arz ediyorum : Ben Bütçe Karma Komisyonunda Bakanlığımın bütçesi görüşülürken; bütçenin bir denge meselesi olduğunu, genel bütçe içerisinde bütçelerin yerinin o dengeyi muhafaza etmek için korunması lâzımgeldiğini bildiğim ve buna inandığım için. Bütçe Karma Komisyonunda gerçekten değerli arkadaşlarımın değerli tekliflerini Bakanlığım bütçesi içerisinde mevcut rakamların içinde yürütebileceğim kanaatiyle, hi bu kanaati hâlâ muhafaza ediyorum, bu hizmetleri teşkilâtımın dikkate alarak yerine getireceğini; ama bütçenin genel muvazenesinin bozulmaması bakımından, benim Bakanlığım bütçesine bir ilâve yapılmamasını istemiştim.

Şimdi hizmetlerin karşısında, hâlâ bu sene uygulanan bütçe metodu içinde 275 milyon lira, % 6,5 ve % 10 kesintiyle, eksiğiyle bir bütçeyi uygulamakla karşı karşıyayız.

Bâzı bakanlıkların bütçelerine yapılmış olan zamlar seyyanen bir kısım bakanlıklara yayılmıştır.

Takdire saygım ve takdire uymam kadar tabiî bir şey yok; ama ben bunları, bütün bu şartlara rağmen yerleşmiş, meselelerini bilen, bugüne kadar yaptığı çalışmalarla asgarî rakamlar içerisinde hizmeti üst seviyede getirmenin gayretine ve bilgisine sahibolmuş Bakanlığım teşkilâtının, bu durum karşısında dahi hizmetleri yürütmede kendine düşen görevi olağanüstü gayretle yerine getirmeye çalışacağını belirtmek için arz ediyorum. Çünkü Bütçe Komiskonuna takdim ettiğimiz bütçede 1971 yılına nazaran cari harcamalardaki artış oranı % 15 idi, şimdi % 1,7'ye düştü; yatırım harcamalarındaki artış oranı % 22 idi, % 9,7'ye düştü; transfer harcamalarındaki artış oranı % 19'du, % 7'ye düştü.

Bunun hizmetlere intikal etmemesini sağlamak bakımından, görevimizi yerine getireceğimizden ve yıl içerisinde insan sağlığı gibi önemli bir konuda gerçekten sıkıntı ile karşı karşıya kalırsak, Maliyenin ve Devlet Hazinesinin insan sağlığını korumada ihmalkâr olamayacağı varsayımından hareketle, bu yıl olduğu gibi önümüzdeki yılda da eksik kalemlerde ek ödenekle Yüce Meclislerin karşısına çıkma ümidiyle bu inancımı bir taahhüt halinde Yüce Senatoya sunmuş bulunuyorum.

Bu genel çerçeve içerisinde Bakanlığımızın çalışmalarını özetlemeye çalışacağım.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı hizmetlerini, konuşan arkadaşlarımın da belirtiği gibi, iki genel çizgi üzerinde toplamak mümkündür. Bunun birisi sağlık hizmetleridir, diğeri sosyal yardım hizmetleridir.

Sağlık hizmetleri Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında koruyucu sağlık hizmetleri ve tedavi edici sağlık hizmetleri tarzından bölünebilir. Sağlık hizmetlerinin ağırlığı, koruyucu sağlık hizmetlerindendir. Ancak Bakanlığımız hizmetleri ister koruyucu, ister tedavi edici hizmetler olsun öncelikle personel eliyle yürütülen, ağırlığı personelin vasfına ve sayısına dayanan hizmetler olduğu için, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının personel durumu hakkında özetle bilgi sunmak istiyorum.

Sayın senatörler; Bakanlığımız çalışmalarını aksatan faktörlerin başında personel sorunu gelmektedir. Bu değişik gruplar adına ve şahıslar adına yapılan konuşmalarda da belirtilmiştir, bir gerçektir.

Halen Türkiye'de 17 579 hekim vardır. Bunun 4 188'i Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığında çalışır. Bu % 23,8 oranıdır. Diğerleri % 25'e yakını diğer kurumlarda çalışır, % 50'ye yakını serbest olarak çalışır.

Halen Bakanlığımız kadrolarından uzman kadrolarının % 62'si, pratisyen kadrolarının % 40'ı, eczacı kadrolarının % 25'i, diş tabibi kadrolarının % 25'i, sağlık memuru kadrolarının % 88'i, hemşire kadrolarının % 36'sı, köy ebesi kadrolarının % 97'si doludur..

Sağlık ve Sosyal ardım Bakanlığı hizmetinin aksamasında personel sorununun, sorunların en önemlisi olduğunu arz ettim. Aslında personel yetersizliğinden doğan sorun, personelin sayısında olduğu kadar, personelin dağılışındaki dengesizlikte de mevcuttur. Bugün Türkiye'de personel dağılımında büyük bir dengesizlik vardır.

Bir grup sözcüsü arkadaşım «Dengesiz dağılım ve dengelerin sosyal yapıları biribirinden farklı oldukça, farklı ücret sistemleri uygulanlıkça, merkezlerde full - time ve ona benzer sistemlerle geri kalmış yörelerde çalışan personele verilen daha fazla para verilirken, personel dağılımındaki dengesizliği Bakanlığın kınaması doğru mudur?» diyor.

Sayın senatörler; ben gerçeği ifade ediyorum, Bakanlık gerçeği ifade ediyor. Elbetteki farklı ücret sisteminin uygulanması, elbetteki Türkiye'nin değişik bölgelerinde, değişik sosyal yapıların bulunması personel dağılımındaki degesizliğin amillerinin başında gelmektedir; ama bunlar zaman içerisinde oluşmuş, zaman içerisinde gelişmiş ve bugün uygulamada karşımıza çıkmış vakıalardır. Bunları bir kalemde ortadan kaldırmanın güçlüğü karşısında bâzı tedbirlerin yanında, bir kısım yasa tedbirlerinin de araştırmak gerekeceği tabiîdir ve bunu tabiî karşılamalıdır.

Personel yetersizliğini gidermek için, sayıca yetersizliği gidermek için alınmış ve alınmasına devam edilen tedbirlerin başında öğretim müesseselerinin çoğaltılması gelmektedir. Halen Türkiye'de 10 tıp fakültesi, 34 sağlık koleji, 28 sağlık okulu, 3 yüksek sağlık okulu mevcuttur. Rakamlara girerek fazla vaktinizi almaktan çekiniyorum; ama süratle personel sayısını artıracak tedbirler gelişmiştir, geliştirilmesine devam edilmektedir. Önümüzdeki yıllarda ve yakın bir gele-

cekte yılda 1 000'e yakın hekimin fakültelerden mezun olacağı bugün mevcut tıp fakülteleri sayılarından anlaşılmış haldedir.

Personelin sayısını artırıcı tedbirlerin yanında sosyal ve ekonomik imkânların geliştirilmesi, yan ödemeler, full - time tazminatları; full - time tazminatlarını bölgeler arasındaki dengesizlik bakımından kınamak mümkündür; ama full - time tazminatı özellikle eğitim hastanelerinde verilmektedir. Eğitim hastaneleri dışında full - time uygulanılmamasına dikkat gösterildiği nazara alındığında, full - time uygulamalarının eğitim hastanelerinde çalışan sağlık personelinin eğitime daha fazla vakit harcamaları ve genç değerli ilim adamlarının, genç değerli hekimlerin muayenehane kaygusu duymadan full - time bünyesinde bu eğitim müessesesinde eğitim açısından ve hasta tedavisi açısından daha yararlı olmasını sağlaması bakımından değerlendirilmesi gerekir.

Sosyalleştirme bölgelerinin cazip kılınması, lojman, lojmanın yanında o lojmanların iç imkânlarını sağlamak ve son yaptırdığımız İhtisas Tüzüğünde olduğu gibi sosyalleştirme bölgesinde çalışan hekimlerin bu çalışma sonucunda arzu ettikleri bir dalda ihtisas yapabilmeleri, daha güçlü hale gelmeleri gibi tedbirler...

Üçüncü Beş Yıllık Plânda öngörülen yurt kalkınması hizmeti :

Sayın senatörler, Sağlık Bakanlığı olarak biz, yurt kalkınması hizmetinde bütün üniversite mezunlarına büyük ümit bağlamış bulunmaktayız. Böylece üniversitelerden mezun olmuş sağlık personeli, ülke ihtiyaçları içerisinde ve halk sağlığını korumada daha dengeli bir dağılımın içerisine yan tedbirlerin sağladığı imkânlarla da sokulabilmiş olacaktır.

Bunun yanında uzmanlara mecburî hizmet kanunu Meclis Genel Kurulu gündemindedir. Görüşülüp yasalaşmak imkânı bulursa, bir kısım arkadaşlarımın belirttiği gibi birçok hastanelerde mevcut uzman kadrolarını doldurmak, karşılamak mümkün olabilecektir.

Elbette bugün uygulanmakta olan çeşitli ücret sisteminden en çok şikâyetçi olan bakanlık, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığıdır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının personeline ödediği ücretin çok daha üstünde ücret, diğer kuruluşlarca personele ödenebilmektedir. Bu, zamanın oluşturduğu ve bugün bizim karşımıza getirdiği bir tatbikattır. Bunu giderici tedbirler, gerek yan ödemeler bünyesinde gerekse diğer kadrolar bünyesinde giderilmeye ve çözülmeye çalışılmaktadır.

Eşit işe eşit ücret sistemi, Üçüncü Beş Yıllık Plânın ilkeleri arasındadır. Aynı işi görenler aynı ücreti alacaklardır, farklı iş görenler farklı ücret alacaklardır.

Yan ödemeler konusunda yardımcı sağlık personelinin, özellikle hastanelerimizde çalışan ve sağlık hizmeti gören personelin yan ödemeden yararlanması konusunda dilekler belirtildi. Bugün Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı hastanelerinde 20 bine yakın yardımcı personel açılışmaktadır. Tüm yardımcı personel sayısı 30 binin üstündedir; ama bunun 20 bine yakını hastanelerimizde hasta hizmeti gören yardımcı müstahdem personeldir.

Halen mevcut kararnamede 10 bin civarında personele yan ödeme imkânı sağlanmıştır. Diğerlerine sağlanamamıştır. Önümüzdeki tatbikat yılı içerisinde bunu daha iyi şekilde değerlendirmenin imkânlarını Bakanlık olarak ve şahsen Sağlık Bakanlığının başında bulunan Bakan olarak araştırmaktayım, gerçekleştirmek için gayret sarfetmekteyim.

Doktorun tayininin istediği yere yapılmasını Sağlık Bakanlığı esasen prensip olarak kabul etmiştir. Şimdi Sağlık Bakanlığının uygulaması sayın senatörlerin bildikleri gibi aynen şöyledir: Biz münhal kadrolarımızı herkesin görebileceği, alıp okuyabileceği bütün sağlık müdürlüklerine giden bültenlerle ilân ederiz. Hekim personel bu münhallerden birisini beğenir, müracaat eder, orası boş ise bir başka tayin yapılmamışsa mutlaka veririz. Ancak, eğer hekim dolu kadroların yanında yeni kadrolar ihdas edilmek suretiyle bir hizmet yeri istiyorsa, elbette onu oraya tayin etmeyiz ve biz gerçekten kadro şişirerek bir kısım meslektaşımızı tayin olmak istediği müesseselere tayin etmiş olsa idik, şimdi İstanbul, Ankara ve İzmir'deki oran bugünkünün bir misline çıkmış olurdu.

Değerli senatörlerin bu uygulamada aslında bize destek olduklarını daima düşündüm. Münhal kadro bulunmayan yere talep vardır diye ben ve Bakanlığım tayin yapmamıştır ve yapmamak için gayret sarfetmektedir.

Mecburî hizmetliler mutlaka sosyalleştirme bölgelerine gönderilmektedirler. 1 yıl ve 1 yıldan az mecburî hizmeti kalmış olanlar ancak

sosyalleştirme dışına çıkabilmektedirler. Onlar da sosyalleştirme dışındaki 1 sayılı cetvelimizdeki mahrumiyet bölgelerinde görev alabilmektedirler. Bize yapılan müracaatlarda talepler, genellikle standart kadrolu hizmet yerlerinde olmaktadır. Elbette oraya tayin yapmamaktayız ve bir kısım arkadaşlarımız boş yerlere razı olup gitmekte, bir kısım da ayrılıp serbest çalışmakta veya başka müesseseye geçmektedir; ama bu tabiî olan bir şeydir.

Personele ihtiyacı olan yer için ancak personel istihdamı söz konusu olabilir. Aksi takdirde dengesiz dağılımı daha çok dengesiz hale getirmekten başka bir şey sağlamaz. Biz de, hekim personelin arzu ettiği yerde çalışmasını isteriz. Şart; oranın hekime ihtiyacı olması ve kadrosunun boş bulunmasıdır.

Sağlık savaş memurları yan ödemeleriyle ilgili görüşleri paylaşırım. Bu görüşleri gerçekleştirmenin gayreti içindeyim.

Sayın senatörler; koruyucu sağlık hizmetleri sağlık hizmetlerimizin esasını teşkil eder. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi uygulamaları bunların başında gelir. Türkiye'de sağlık hizmetlerinin belirli bir millî plân dahilinde yapılması gereğini savunan arkadaşlarım, bu millî plânın aslında sağlık hizmetlerini sosyalleştiren plân olduğunu kabul etmelidirler.

Türkiye'de bugüne kadar yapılan uygulamalarda, gerçekten değişik siyasî partilere mensup görevli ve sorumlu arkadaşlarım, daima sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinden yana olmuşlardır, onu biraz daha ileriye götürmek için gayret sarfetmişlerdir. Zaman zaman duraklama olmuştur, ama bu duraklama uygulamada bâzı eksikliklerin giderilmesi ve daha iyi halde geliştirilmesi nedenlerine dayanmıştır.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi uygulamasını aksatan nedenlerin başında finansman güçlükleri gelmemektedir. Aslında bu sistem gerçekten, arkadaşlarımın da belirttiği gibi ucuz bir sistemdir. Yatarak tedavi sisteminden çok daha ucuz bir sistemdir. Bugüne kadar yapılmış olan yatırımlar daha yaygın hale getirilmemişse, (benim gördüğüm bu) para yetersizliğinden ziyade hizmeti yaymak karşısında, bu hizmeti yürütebilmek için yeteri kadar personeli paralel yetiştirememe ve bir âhenk içerisine sokamamaktan doğmuştur.

İkinci Beş Yıllık Plân döneminde bugün geldiğimiz noktada, 1972 sonunda Türkiye'de 25 il ve 3 eğitim ve araştırma merkezinde sosyalleştirme uygulaması yürümektedir. Bu bölgelerde 872 sağlık ocağı, 2 351 sağlık evi vardır. 189 ilçe, 12 177 köy bu kapsam içindedir. 7 200'ü köylerde 2 800'ü şehirlerde olmak üzere 10 milyon nüfus bugün sosyalleştirme kapsamı içindedir.

Mevcut 25 il için bugüne kadar 451 milyon 196 bin lira harcama yapılmıştır. Bunun 403 milyonu inşaatlar için 47 milyonu makine ve teçhizat için olmuştur.

Üçüncü Beş Yıllık Plân, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinde yeni ve gerçekten ileri hamleler getirmiştir. Üçüncü Beş Yıllık Plânda 10 yıllık perspektif içerisinde 1982 de sosyalleştirmenin bütün yurda yaygın hale getirilmesi öngörülmüştür. 1982'de sosyalleştirme bütün yurdu, ülkeyi kaplayacak şekilde yaygınlaştırılmış olacaktır.

Bu 10 yıllık dönemde yaygınlaştırma yatırım ve insan gücü sınırlılığı nedeniyle asgarî standartta tutulacak ve 1982 ile 1995 arasındaki dönemde gerek personel ve özellikle sağlık ocaklarının hitap ettiği nüfus sayısı bakımından bu standart yükseltilecektir.

Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde 10 bin nüfusa 1 sağlık ocağı ilkesi, ondan sonraki dönemde 7 500 nüfusa bir sağlık ocağı ilkesine dönüşecek ve ocak sayıları geliştirilecektir. Bu, uzun vâdeli perspektifin öngördüğüdür. Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde, 5 yılda personel sıkıntısı nedeniyle sosyalleştirme uygulamaları yavaşlandırılmayacak, aksine hızlandırılacaktır.

Personel için özendirici tedbirler alınacaktır.

Yan ödemeler, lojman, ihtisas imkânı, yurt kalkınması hizmeti, ihtisastan sonra mecburî hizmet gibi yan desteklerle sosyalleştirme uygulamalarının daha iyi, personel yönünden daha iyi işler hale egtirilmesi sağlanacaktır. Ülke nüfusunun 2/3'ü 1977'de sosyalleştirme içine alınmış olacaktır. Beş yıl içerisinde sosyalleştirme yeni baştan 21 yeni ilde daha uygulanacaktır. Bu yeni 21 il ile yeniden 18 milyon 400 bin nüfus sosyalleştirme içine alınmış olacaktır. Bugüne kadar yapılan uygulamalardaki 10 milyon nüfusla bu, 28 milyon 400 bin nüfusa ulaşmış olacaktır. 1 402 sağlık ocağı, 4 516 sağlık evi yapılacaktır. Bütün bu yatırımlar için önümüz-

deki 5 yıllık Plân döneminde 1 milyar 20 milyon para sarfedilecektir.

Sayın senatörler, 1973 yılı için Plân ve Bütçe Komisyonunda yapılan ilâve ile 10 il sosyalleştirme hudutları içine alınacaktır. Bu 10 ilde 378 yeni sağlık ocağı yapılacaktır. Sivas'ta bundan önceki yıllarda eksik kalmış olan 27 sağlık ocağı yapımı ile Sivas tamamlanmış olacaktır. 1973 yılında Türkiye'de 405 sağlık ocağının inşası başlayacak, 10 ilin sosyalleştirme uygulaması 2 yıl içinde tamamlanacaktır. Bu 10 ilin kapsamına, Sivas'la beraber 27 ocak tamamlanacağı için, 4 milyon 700 bin nüfus girmektedir.

Batı'da sosyalleştirmeden alınan sonuçların daha ileri oluşu değerli grup sözcüsü sayın senatörler tarafından personelin vasfından ziyade altyapı hizmetlerinin iyi ve yeterince yapılmış olmasına bağlandı. Bununla aynı kanaatte olduğumu belirtmek isterim.

Bakanlıklararası koordinasyon yeterince kurulamamış olabilir. Bakanlıklararası koordinasyonun sağlanması için Bakanlık, her sosyalleştirme uygulamasına takaddüm eden yıllarda gerekeni yapmıştır. Ancak, ülkenin ekonomik şartları, sosyalleştirme hızı ile beraber altyapı hizmetlerini yürütememişse, bunun nedenlerini sayın senatörlerin yıllarca takip ettikleri bütçelerde benden daha iyi bildikleri kanaatındayım. Sosyalleştirme hızına, egrçekten altyapı hizmetleri ayak uyduramamaktadır ve altyapı hizmetleri sosyalleştirmeye ayak uyduramadığı için hız bakımından, bir kısım sosyalleştirme bölgesinde altyapı hizmetleri noksanından doğma aksamalar da olmaktadır. Ama hemen belirtmeliyim ki, sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinde aksamalar büyük bir çoğunlukla personel sıkıntısından doğmaktadır.

Prof. Fraiser Brokingto'nun raporu Bakanlığımızda müteaddit defalar incelenmiş ve gerçekten Türkiye gerçeklerine uygun yönü ile çoğu zaman bundan yararlanılmıştır.

Siyasî parti gruplarının ve sayın sözcülerinin tümü, sosyalleştirme uygulamalarını benimsediklerini söylemişlerdir. Bu, bizim için gerçekten sevindiricidir, gerçekten ümit vericidir. Bundan sonraki çalışmalar içinde Bakanlığın tek dayanağı olan yüce Senatonun, Parlâmentonun çalışmalarıza güç katacak görüşü olduğu için bizim için yararlıdır, yararlı olmuştur. Ancak personel sağlanıncaya kadar mobil sistemlerin uygulanmasıyle beraber olmamız mümkün değildir. Mobil sistem dediğimiz, araçlarla hekim personelin köyleri dolaşmasıdır. Hekim arkadaşlarım; özellikle geri kalmış yörelerde görev yapmış arkadaşlarım bilirler; bir jeepe binen hekimin bir köyden öbür köye, o köyden diğer köye geçerek sağlık hizmetlerinin sosyalleştirmesi uygulamasından beklediğimiz, hem çevre sağlığı hizmetlerinin, hem koruyucu sağlık hizmetlerinin ve hem de bir büyük ölçüde tedavi edici hizmetlerin uygulanmasını böylesine mobil ekiplerden beklemek lâzımdır. Hizmetlerin uygulanmasını böylesine mobil ekiplerden beklemek lâzımdır. Hizmetin aksaklıkları olabilir, bunları geliştirmelidir. Personel sağlamak için güçlükler olabilir, bu güçlükleri yenmeye daha evvelce gayret sarfetmelidir. Ama sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi için lüzum görülen aksaklıkları giderinceye kadar mobil sistem gibi sistemlere de bel bağlamamalıdır kanaatindeyim. Bu kanaatımı da tekrarlamak istiyorum.

Çevre sağlığı hizmetleri için; genellikle sayın senatörler ve sözcüler çevre sağlığı bakımından, özellikle bulaşıcı hastalıklar bakımından 1972 yılında bir gerileme görülmesini memnuniyetle karşıladıklarını belirttiler. Yalnız bir sayın sözcü bu görüşün tam aksini belirtti. Sağlık Bakanlığının raportörlerin hazırladığı bir rapora dayanarak bir yanlış yargıya vardığı kanaatıyle düzeltmek ihtiyacını duyuyorum.

Raportörlerin hazırladıkları raporun 16 ncı sayfasında; trahom savaşı için iller sayılarak, oranları da gösterilerek, bugün bu oranlar süratle düşürülmüştür, denmektedir. Oranların; diğer iller de sayılarak, bilmem nereye düştüğü memnuniyetle saptanmış bulunmaktadır, denmektedir.

«Kızamıkta 1971 yılına nazaran 1972 yılında % 50, çocuk felcinde % 31, dizanteride % 38, tifoda % 36, paratifoda % 30 oranında azalma tespit edilmiş.» denmektedir.

Şimdi sayın sözcüyü yanıltan hususun ne olduğunu gördüğümü zannediyorum. Sosyalleştirilmiş illere ait rakamlar var; sayın sözcünün burada yanıldığını zannediyorum. Sosyalleştirme hizmeti, bütün aksamalara rağmen, daha önceki

yıllara nazaran bu hizmetin uygulandığı bölgelerde gerçekten hizmetlerin geliştiğini göstermiştir. Sosyalleştirmeden önce bu bölgelerdeki hizmet çapı ile, standartı ile bugün sosyalleştirmeden sonra bütün aksamalarına rağmen; gerek koruyucu hizmetler bakımından, gerek tedavi edici hizmetler bakımından büyük bir ilerleme olduğu da muhakkaktır. Bunu belirtmek için hazırlanmış olan cetvelden okuyorum:

Frengi; sosyalleştirmeden önce 9 272, sosyalleştirmeden sonra 4 095. Lepra; sosyalleştirmeden önce 952, sosyalleştirmeden sonra 2 533. Tüberküloz; sosyalleştirmeden önce 9 896, sosyaleştirmeden sonra 51 348. Trahom sosyalleştirmeden önce 80 195, sosyalleştirmeden sonra 12 245.

Arkadaşımın buradan yanıldığını görüyorum. «Yanıldığı» diye ifade ediyorum, çünkü sosyalleştirmeden önce bu yıllarda bu nispette trahomlu, bu nispette frengili, bu nispette tüberkülozlu tespit ediliyordu. Türkiye'de bugün tüberkülozun arttığı söylenebilir mi? Sosyalleştirme uygulamasından sonra öylesine bir tarama başlamıştır ki, sosyalleştirme uygulamasından sonra ilçelerde hekim yokken; bütün eksikliklerine rağmen, sağlık ocaklarındaki bütün eğitim eksikliğine rağmen, ilçeler bünyesinde hekim ve yardımcı hekim personelin taramalarıyle tespit edilmemiş olan vakalar tespit edilmeye başlamış ve meydana çıkarılmıştır. Bu, sosyalleştirme uygulamalarının başarılarını göstermek için konmuş bir cetveldir.

Nitekim yine arkadaşımız, çiçek aşısında azalma olduğunu belirtti. Evet, çiçek aşısı sosyalleştirmeden önce 873 885 idi. 1971 yılında yalnız 595 489'dur. Arkadaşımız diyor ki, «873 885'ti, 595 489 oldu.» 873 885, sosyalleştirme uygulama tarihi olan 1963 yılına kadar o bölgelerde uygulanmış olan aşıdır. 1963 yılına kadar Cumhuriyet tarihimizde sosyalleştirme bölgesinde uygulanmış olan çiçek aşısının sayısı 873 bin küsurdur. Yalnız bir yılda; 1971 yılında uygulanan çiçek aşısının sayısı 595 bin küsurdur. Tüberküloz, boğmaca için de böyledir. Yanılmanın burada olduğunu görüyorum, bir yanlış ifade olmaması için arz etmiş oldum bunları.

Aslında tabiî bu, yıllardan beri alışılagelmiş bir hizmet perspektifi içerisinde sağlık personelinin alıştığı bir hizmet anlayışı içerisinde yapılmış olan çalışmaların sonucudur; bunlar ne bir yılda, ne de bir kaç yılda elde edilmiş ürünlerdir. Çevre sağlığı hizmetlerinin görülmesinde ve aşılama çalışmalarının yürütülmesinde yıllardan beri Sağlık Bakanlığı uzman haline gelmiştir.

Çevre sağlığı ve diğer frengi, lepra ve diğer hastalıklarla ilgili bilgileri arkadaşlarım sundular. Çok az vaktim kaldı, dokunmak istemiyorum.

Hava kirlenmesi konusundaki görüşlere katılmamak mümkün değildir. Sağlık Bakanlığı olarak biz, hava kirlenmesinden halk sağlığı, insan sağlığı bakımından tedirgin olmaktayız. Koordine yürütülen çalışmalarla birinci derecede ilgili bakanlıklar; özellikle gaz ve tozdan arınmış linyit kullanma gibi, bunun yanında diğer tedbirleri almak bakımından hazırlıklar içindedir. Değerli arkadaşımın heyecanına katılıyorum. Bu heyecanı paylaşarak görevimde noksan olmamaya çalışacağıma inanmalarını rica ediyorum.

Gerçekten Türkiye'de ve özellikle Ankara'da kirletme hürriyeti var. Dünyanın ekonomide gelişmiş ülkeleri dahi hava kirlenmesi sorununu yalnız ve tek başına devlet eliyle çözememişlerdir. Bundan kısa bir süre önce Stokholm'de yapılan toplantıda, hava kirlenmesi konusu görüşülmüş ve orada «Kirleten öder.» prensibinden hareketle, kim hava kirlenmesinde etken oluyorsa; özel veya kamu kuruluşunun hava kirlenmesinin önlenmesi için mutlaka bir fona katkıda bulunması öngörülmüştür. Yani devlet çalışmalarına para olarak finansman bakımından yardımcı olması öngörülmüştür. Parlâmentoda bulunan tasarı görüşüldüğü zaman, öyle ümit ediyorum ki, «Kirleten öder.» prensibinden hareketle bir fon içerisinde hava kirlenmesine etken olan kamu ve özel kuruluşların da bir ödeme ile karşı karşıya bırakılmaları lâzımgelmektedir.

Klorlamaya önem verilmektedir. Daha da çok önem vermek için gereğini yapacağız. Benzolün yapıştırıcı maddeler arasından çıkarılması hususu, zehirli bir madde olduğu için, incelenmiştir.

İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı Tüzüğünü değiştirecek hazırlıklar sonuçlanmıştır. Bu hazırlıklar İstanbul Tıp Fakültesi ve Çalışma Ba-

kanlığı ile beraber yürütülmüştür. Şubat ayında; içinde bulunduğumuz ayın sanırım 20'sine doğru toplanacak olan Sağlık Şûrasının gündemindedir. Benzol, yapıştırıcı maddelere tüzükte yapılan değişiklikle % 1 oranını geçmeyecek şekilde konabilecektir. Bu nispet te zehirli olmamaktadır.

Verem konusunda ulaştığımız nokta, gerçekten Batılıların Türk mucizesi diye övecekleri bir mükemmeliyettedir. 1953 yılında başlayan program ile 5 defa taranmıştır ülke. 63 milyon tüberkülin testi yapılmıştır Türkiye'de. 28 milyon 294 bin kişi B. C. G. ile aşılanmıştır. Bu çalışmalar yanında, 6 milyon 391 859 da çiçek aşısı bu teşkilâtın çalışmalarından yararlanılarak yaptırılmıştır.

Halen, Türkiye'de 229 verem dispanseri vardır. Bunlar, bir plân dahilinde süratle geliştirilmektedir. 1973 yılında bunlara yenileri ilâve edilecektir. Derneklerin katkısı, gerçekten verem savaşında halkın devletle işbirliğinin en güzel örneği olarak başarının sağlanmasının en önemli etkeni olmuştur.

Sayın Özden, derneklere burada teşekkür ettiler; ben de kendilerine teşekkür ederim. Gerçekten, Verem Savaş Derneği ve diğer dernekler, özellikle Sağlık Bakanlığının hizmetleriyle ilgili olarak kurulmuş dernekler, gönüllü çalışmalarıyle Bakanlığımızın hizmetlerini yüceltmekte ve ileriye doğru götürmektedir ve çoğu zaman bu başarıdan da biz payımızı almaktayızdır. 1973 yılında on verem savaş dispanseri yapılacaktır. Üçüncü Beş Yıllık Plân dönemi içerisinde elli verem savaş dispanseri yapılacaktır; on yıllık perspektif içerisinde yüz verem savaş dispanseri tamamlanmış olacaktır.

Sıtma konusunda; gerçekten son yıllarda Adana bölgesinde bir gelişme olmuştur. Bu, sıtmadan nakil olan anofelin yeni ve kullanageldiğimiz ensektisidlere karşı mukavemetinden doğmaktadır; ama «Sağlık Bakanlığı sıtmayla uğraşır, sıtmalıyı tedavi eder; sivrisinekle uğrasmaz» görüsünü paylasman mümkün değildir. Sağlık Bakanlığı, evvelâ sıtmayı taşıyan sivrisinekle uğraşır, onun üremesine mâni olur, sonra da, eğer yakalanan varsa, sıtmalıyı tedavi etmeye çalışır; ama öncelikle sivrisinekle mücadele eder.

Bu sene turistik bölgelerde sivrisinek mücadelesinin, haşarat mücadelesinin, belediyelerden Sağlık Bakanlığına devri plânda öngörülmüş, 1973 yılı için bütçeye para konmuştur. 1973 yılında, yalnız sıtma için değil, özellikle haşaratın zararlı etkileri için turistik bölgelerde bu mücadele Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yapılacaktır.

Ana - çocuk sağlığı konusuna değerli sözcülerin belirttiği önemi vermekteyiz. Aslında, beden ve ruh sağlığı içerisinde genç kuşakların yetişmesi, ana ve çocuk sağlığı teşkilâtının gelişmesine ve oluşmasına bağlıdır. Halen Türkiye'de 55 il merkezinde 60 şube, 712'de ana - çocuk sağlığı istasyonu vardır. 7 ilimizde ana - çocuk sağlığı merkezimiz yoktur. Onların da 1973 yılı için; yeni inşaatın uzun zaman alacağı, hizmetin de çok önemli olduğu dikkate alınarak, kiralık binalarda hizmete devam etmek üzere hazırlıkları yapılmıştır. Mart ayından itibaren ana - çocuk sağlığı merkezi bulunmayan Kastamonu, Sinop, Hatay, Çorum, Uşak, Kütahya, Bilecik illerimizde kiralık binalarda ana - çocuk sağlığı hizmeti gerçekleştirilecektir.

Nüfus plânlaması çalışmalarının arzu ettiğimiz istikamette ve yaygın halde gelişemediği şüphesizdir. Nüfus plânlaması uygulamaları, teşkilâtın yurt ölçüsünde yaygınlaşamamış olması nedeniyle, bâzı merkezlerde gelişmiş, geri kalmış bölgelerde özellikle gelişme imkânını fazlasıyle bulamamıştır. Ancak, Üçüncü Beş Yıllık Plân, nüfus plânlamasıyle ana - çocuk sağlığının birleştirilmesini öngörmüştür. Ana - çocuk sağlığı teşkilâtından da yararlanmak düşüncesiyle, ikisinin de ananın ve çocuğun sağlığına hitabetmesi nedeniyle bunu gerçekleştirecek kanun hazırlanmıştır. Her iki genel müdürlük bir kanunla kurulduğu için, muciple kurulan bir genel müdürlük olmadığı için, bir muciple lâğvedilerek yerine yeni bir genel müdürlük kurulması mümkün olmadığından, bir kanun hazırlanmış ve Yüce Meclislere sevk haline getirilmiştir.

Kanser savaşı ve kanser konusunda değerli sözcülerin ve konuşan sayın senatörlerin belirttikleri gibi, kanser gerçekten insanlık için büyük bir tehlike teşkil etmeye başlamıştır. Tıp ilerledikçe, kalp ve damar hastalıkları dışındaki hastalıklar için tedavi imkânları daha kolay hale gelmiş ve böylece kalp, damar, kanser hastalıkları, dünyada insan ölümleri için

en önde gelen hastalıklar halini almıştır. Halen bütün dünyada tahminen yirmi milyon civarında kanserli bulunduğu belirtilmektedir. Yılda tahminen iki milyon insan kanserden ölmektedir. Bu, % 20 eder. İnsanların en verimli çağı olan otuz ilâ altmış yaşları arasında kanserin görülmüş olması, önemini ve dünya ekonomisi bakımından da taşıdığı ehemmiyeti göstermektedir. Yurdumuzda henüz kanserin halk sağlığı bakımından taşıdığı önemi tespit edecek kriterler, araştırmalar tam olarak yapılmamış olmakla beraber, dünya kriterlerine dayanarak ve bâzı ölçülerle yaptığımız tahminlerde Türkiye'de yılda yüz, yüz elli bin kişinin kansere yakalandığını ve bunun yarısına yakınının kanserden öldüğünü ifade etmek mümkündür.

Kanser, iyi olabilir bir hastalıktır. % 95'e kadar iyi olan cinsleri vardır. Önemli olanı erken teşhisi ve iyi tedavi edilmesidir. Dispanserler yaygınlaştırılacaktır, hastane içerisindeki üniteler geliştirilecektir, yeni üniteler kurulacaktır. Derneklerin desteklenmesiyle millî bir kanserle savaş örgütünün kurulmasına çalışılacaktır. Bunun hazırlıkları yapılmıştır. Üçüncü plân döneminde 10 000 nüfusa 1,5 oranı dikkati alınarak, 1977 sonuna kadar, yani 5 yıllık dönemde yeni 2 500 yatak yapılacaktır. Halen, Türkiye'de 300 kanser yatağının bulunduğunu ifade edersem, Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde yapılacak olan yeni 2 500 kanser yatağının taşıdığı önemi belirtmiş olacağımı sanırım. 1982 yılı sonunda; yani 10 yıllık perspektif içinde yeniden 4 500 ilâvesiyle 7 300 kanser yatağına ulaşılmış olacaktır. 1973 yılında İstanbul ve Ankara'da beşer yüz yataklı merkezler kurulmaktadır. Kanserle ilgili olarak yapılan yatırımlarda genellikle beşer yüz yataklı bölge hastaneleri tarzında inşaata gidilmektedir.

Ruh sağlığı bakımından, yirminci yüzyılda insanların ekonomik, sosyal ve kültürel yönleri yanında ruh sağlığı ile ilgili görüşlerinde de büyük bir değişiklik olmuştur. İlim ve tekniğin ilerlemesi, süratli kalkınma çabaları içindeki bunalımlar, alkolizm, geri zekâlılık fuhuş, göçler, gecekondu problemleri genellikle ruh sağlığı üzerine etken olan ve ruh sağlığını ters yönde etkileyerek ruh hastalarının artmasına neden olan faktörler olmaktadır. Halen dört ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde 5 000 yatağımız vardır. On binde 26 oranı içerisinde on binde 3 ruh ve akıl hastalıkları geliştirilecek, beşer yüz yataklı bölge hastaneleri halinde 1977 yılına kadar 3 500 yeni akıl ve ruh hastalıkları hastanesi yatağı yapılacaktır. Halen 5 000 yatağımız mevcuttur. Böylece 8 500'e ulaşılmış olacaktır. Üçüncü beş yıl sonunda 1982'de bu rakam 14 600 olacaktır. 1973'te Gölbaşı'ndaki ek tesisler geliştirilecek, Bakırköy'de bir ilâve inşaat yapılacaktır.

Çocuk psikiyatrisi konusunda gerçekten Bakanlık olarak yeteri kadar görevimizi yapabilmiş değilizdir. Ancak, Çapa'daki ünite Sağlık Bakanlığıyle ilişkili bir ünite değildir. Üniversiteye bağlıdır. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının İstanbul Bakırköy'de bir ünitesi vardır ve bunu geliştirme gayretleri içindeyiz.

Yataklı tedavi hizmetleri: Ülkemizde halen onbinde 25,1 oranında hasta yatağı vardır. Plân hedefleri gerçekten aşılmıştır hasta yatağı bakımından. Ancak bu dağılım, dengesiz bir dağılım halindedir. Bâzı bölgelerde plân hedeflerinin üstüne çıkılmıştır, birçok bölgelerde de plân hedeflerinin altında kalınmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde yataklı tedavi kurumları bakımından yeni yatak yapımında standardın altında kalmış olan iller özellikle ele alınacaktır; yatak cinslerinde farklı oranlar dikkate alınacaktır.

Doğumevlerine öncelik verilecektir. Akıl ve ruh sağlığı, onkoloji ve özel dal hastaneleri ayrı değerlendirilerek bölgelere serpiştirilecektir.

Böylece 1982 yılı sonunda Türkiye'de on binde 33 yatağa ulaşılmış olacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plânda her yıl 2 800 yeni yatak yapılacak ve beş yıl sonunda 14 000 veni yatak yapılmış olacaktır. Bunun için Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde 2 milyar 380 milyon lira sarf edilecektir. 1973'te 17 müstakil ve ek tesislerle beraber, 2 695 yatak yapılacaktır. 1977 yılı sonunda Türkiye'deki yatak sayısı 150 000'e, 1982 sonunda da 160 000'e ulaşmış olacaktır.

Yataklı tedavi kurumlarının tek elden yönetimi uzun yıllar tartışılan bir konudur. El-

bette ki, değişik kurumların elinde bulunan yataklı tedavi müesseseleri tek elden yönetildikleri zaman, hem personel israfı ve hem de malzeme, işgücü israfı önlenmiş olacaktır. Bir kısım müesseselerde hasta yatağında yıllık kapasite düşüklüğü vardır. Bir kısım müesseselerde de; özellikle Sağlık Bakanlığı hastanelerinde bu işgal oranı çok yüksektir. Hattâ bâzı yerlerde normal ölçüleri de aşmaktadır. Ancak, yataklı tedavi kurumlarının bir elden yönetimi Üçüncü Beş Yıllık Plânda öngörülmüştür. Kanaatim odur ki, yataklı tedavi kurumları genel sağlık sigortası çıktıktan sonra bilhassa, mutlaka tek elden yönetilecektir. Ancak bu yönetimi, değişik kuruluşlarda bulunan tüm yataklı tedavi kurumlarının Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlanarak onun elinden yönetimi tarzında değerlendirmemek lâzımdır. Kanaatımca bu, doğru da değildir.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Devletin kendisine verdiği halk sağlığı hizmetlerini görürken, koruyucu hizmetlere öncelik verir. Tedavi edici hizmetler, koruyucu hizmetlerin devamı olan hizmetler tarzında yürür. Tüm yataklı tedavi kurumları, hastaneler hangi kuruluşta olursa olsun, döner sermayeli bir müstakil kuruluşta birleşmelidir; bir müstakil kuruluş eliyle yürütülmelidir. Sağık ve Sosyal Yardım Bakanlığı da elinde bulunan hastanelerini o müstakil kuruma devretmelidir. O müstakil kurum, tek elden bunu yönetmeli ve böylece hem personel, hem malzeme israfının önüne geçmeli; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığıyla olan irtibatı, bu kurumun yönetiminde tedavi hizmetleriyle koruyucu hizmetleri iştirak ettirmek, birleştirebilmek için olmalıdır. Üçüncü Beş Yıllık Plânın öngördüğü ilkelerin bu tarzda gerçekleşebileceğine ve böyle gerçekleştiği zaman yararlı olabileceğine inanmaktayım.

Genel sağlık sigortası hazırlanmıştır, Parlâmentoya gelmiştir. Gerçekten, Yüce Senatoya şükran duygularımı arz etmek isterim. Geçici Komisyon, çok iyi ve süratli bir çalışmayla sevk etmiş olduğumuz tasarıyı daha da geliştirerek, oluşturarak olumlu istikamette çıkarmıştır ve Genel Kurula öncelik ve ivedilikle sevk etmiştir, ilk fırsatta görüşülme imkânını bulabileceğimizi ümit ediyorum.

Genel sağlık sigortası kanun tasarısı yakın bir geçmişte verilmiştir. Ama verildiği tarih ve ona ön olan tarihlerde hazırlanmış bir tasarı değildir; uzun yıllar Sağlık Bakanlığında yapılmış olan çalışmaların sonucudur. Bu çalışmalar değişik sorumlu Bakan arkadaşlarımın zamanına rastlamıştır. 1969'da Genel Sağlık Sigortası o zamanki arkadaşım tarafından Meclislere sunulmuştur. Sonradan, Meclisten incelenmek üzere geri alınmıştır; tarafımızdan da gözden geçirildikten sonra, çok fazla olmayan bâzı ufak değişikliklerle, bir kısım prensip noktaları üzerindeki değişikliklerle yine Meclislere sevkedilmiştir. Böylece, uzun yılların emeğini taşıyan ve değişik siyasî görüşlerin, siyasî parti görüşlerinin de üzerinde bulunduğu, ittifak ettiği bir tasarı halinde, uzun bir çalışmanın mahsulü olarak, yüce meclislere gelmiştir.

Banka personelinin Bakanlık hastanelerinde ucuz tedavi edildikleri bir vakıadır. Hastanelerimizdeki özel yatakların ücretleri aslında çok yüksek değildir; ama Genel Sağlık Sigortası Kanunu çıktıktan sonra, tüm vatandaşlarımız gibi banka personeli de aynı sigorta kapsamı içerisine gireceği için, zannediyorum bu farklılık da ortadan kalkmış olacakdır.

Özel hastanelerin daha iyi olduğundan şüphe etmiyorum. Sayın senatör, benim meseleye mutlaka birşey söyleyeceğim kanaatinde olmalıdır. Gerçekleri ifade etmekten hiçbir zaman çekinmemişimdir. Elbette ki özel hastaneler, bizim hastanelerimizden daha farklıdır. Ama bunda yalnız personel nedeni yoktur. Bunda, özel hastanelerin çok küçük hastane oluşu, hasta sayılarının az oluşu, çok yüksek ücretlerle orada hastaların tedavi edilişi ve bizim hastanelerimizde hastaların zaman zaman yanyana karyolalarda yattıkları, personelin yeterince eğitilebilmiş olamaması, Türkiye'nin gerçekleri içerisinde durumun bu oluşu buna etken olmaktadır. Farklı bir ifadede bulunmayacağım, ama daha iyi işler hale getirmek için; kendi müesseselerimizdir, halkımızın, vatandaşlarımızın orada daha iyi şartlarda tedavi edilebilmelerini sağlamak için imkânlarımızı kullanmaya gayret sarfedeceğiz.

Sayın Başkan, müsamahanıza sığınıyorum, 45 dakika arz ettim, vakti biraz geçiriyorum, ama bitiriyorum sayın Başkanım.

BAŞKAN — Hakkınızdır efendim, 1 saat oldu, ama devam edebilirsiniz.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI KEMAL DEMİR (Devamla) — 1 saat olmadı sayın Başkanım; ama bitirmeye çalışıyorum, çok afedersiniz. İlâç konusuna geliyorum.

Sayın senatörler; ilâç, insan sağlığında en önemli unsuru teşkil eder. İlâç sanayimiz gelişmiştir; ilâç sanayimiz ihraç olanaklarına kavuşmuştur. Millî ilâç sanayimiz, gerek kalite ve gerek fiyat kontrolü bakımından halk yararına denetleme altında tutulduğu ve bu iş bu şekilde yürütüldüğü takdirde, kapasite itibariyle ihraç olanaklarına ulaşmış olduğu noktada bâzı eksikliklerin ve ihtiyaçların içerisinde de bulunmasına rağmen, halk sağlığında büyük bir yer işgal ettiği kanaatindeyim.

Türkiye'de halen 112 imalâthane vardır, bunun 13'ü yabancı kuruluştur. 89 depo, 3193 de eczane vardır. Fiyat ve kalite kontrolü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından yapılır. Kalite kontrolünü ülke ölçüsünde yeteri kadar ve kemalî ile yapabildiğimizi zannetmiyorum; ama bütün imkânlarımızla bu kalite kontrolünü yapmaktayız ve imkânlarımızı 1973 yılı içerisinde geliştirmek üzere de programlandırmış bulunmaktayız.

7 Nisan tarihli Kararname ile ilâç fiyatlarında başlayan yeni uygulama, sayın senatörlerin henüz hafızalarında taze olarak duraktadır ve bunda hiç şüphe etmiyorum.

Türkiye'de ilâç konusunda sınaî maliyet sistemi uygulanmaktadır. Maliyet + kâr. Maliyete etki yapan unsurlar; tabiî hammadde, tabiî direkt imalât masrafları, ambalâj masrafları, vesaire gibi endirekt masraflar + kâr. Daha önceden beri uygulanan sınaî maliyet sisteminde bir değişiklikle 7 Nisan tarihinden bu tarafa daha objektif hale getirici bir uygulama yapılmaktadır. Bu uygulamanın takibettiği seyri sayın senatörler bilmektedirler.

Bugün Türkiye'de 4 bin müstahzar için ruhsat alınmıştır ve 4 bin civarında ilâç ruhsatlı olarak piyasada bulunmaktadır.

Şimdi, «İlâç fiyatı yıllardan beri objektif usullerle saptanamamıştır.» denmektedir.

Dünya bunu yapamamıştır. Fransa, biz sınaî maliyet sistemine geçtiğimizden hemen sonra sınaî maliyet sistemini terk etmiştir. Biz, sınaî maliyet sistemini esas olarak almıştık. Uygulamalar yeni gelişmeleri gerektirmiştir ve daha doğrusu, daha da geliştirerek devamlı olarak sınaî maliyet sistemi veya diğer sistemler içerisinde objegtif kuralları uygulama çareleri araştırılmıştır.

Bugün uygulanan sistem gerçekten ilâç fiyatlarını tespitte etken olan faktörler ve müesseseler arasında farklılık yaratmadan bir uygulama sağlayacak şekilde olan bir kararname mevzuudur. Bugünkü şekli ile indirilen fiyatlar, kalemler 10 - 200 kalem, artanlar 30 - 50 kalem şeklinde değildir. Sayın senatör; kendisine büyük saygı duyduğumu hiç hatırdan çıkarmadan, kendilerini ikna etmek için her halde birşeyler bulup söyleyeceğim düşüncesinden de kendimi sıyıdarak, gerçekleri ifade etmeye çalışacağım. Ben, onları acı da olsa söylemeye çalışmışımdır; çünkü ülkemizin gerçekleridir ve acı da olsa, tatlı da olsa bizim yenmeye çalışmamız gereken sorunlardır.

7 Nisan tarihli Kararname gerçekten ucuzlama getirmiştir. İlâçların % 80'inde % 26,5 nispetinde ucuzlama; % 18'inde de fiyat artışı getirmiştir. İlâçların % 18'i nispetinde fiyat artışı yapmıştır; çünkü o ilâçlara etken olan hammadde fiyatları artmıştır. İlâçların muayyen bir nispetinde ucuzlama getirmiştir; çünkü o ilâçlara etken olan hammaddelerin fiyatlarında düşme olmuştur. Aslında, uygulanan kararnamenin getirdiği ilâç fiyatı, hammaddelerinin fiyatlarındaki değişikliğin aynen ilâca aksetmesidir. Bir de, endirekt masraflardaki masraf oranının düşürmesidir; progapanda masraflarını azaltmasıdır; buna ilâveten de kâr oranını azaltmasıdır.

Şimdi ucuzlayan veya pahalılaşan ilâç fiyatları konusuna geliyorum. Ucuzlayan, bir hammaddesi ucuz olduğu için; iki, hammaddesiyle beraber kâr nispeti düşürüldüğü için ucuzlamıştır. Kararnameden dolayı bir ucuzlama; buna ilâveten propaganda masraflarının düşürülmesi v diğer endirekt masraflar oranı ve kâr oranının azaltılmasından doğmuştur.

Şimdi, ben, «ilâç fiyatları bu kararname ile ucuzlamış mıdır, ucuzlamamış mıdır?» ı bir cümle ile sayın senatörün dikkatine arz etmek istiyorum. İlâç fiyatları bu kararname ile ucuzlamamış olsaydı, bu kadar gürültü kopar

mıydı? Eczanesinden imalâthanesine ve deposuna kadar ilâç fiyatlarını gerçekten toplam olarak ele aldığınız zaman ve halkın kullanma ölçüsünde ele aldığınız zaman, ilâç fiyatlarında total bir ucuzlama olmamış, olsaydı, eczane elindeki ilâcı yeni fiyatla sattığı zaman büyük zarar ettiğini söyler miydi? İmalâtçı bundan yakınır ve acaba nasıl meseleyi çözebilirim diye çareler arar mıydı? Onun için, ilâç fiyatları ucuzlamıştır.

Daha ucuzlayabilir mi? Mesele, sistemde değil; ilâca müessir olan maddelerin fiyatlarının ucuzlaması veya artmasındadıd.r Hammaddesi düşen ilâçların fiyatları düşecektir; hammaddesi çıkan ilâçların fiyatları çıkacaktır. Esasen bir sanayi kolunda da başka türlü olması mümkün değildir. Ama bir kere daha ifade etmek istiyorum, Türkiye'de ilâç sanayii ihraç olanaklarına kavuşmuştur; ihracat yapmaktadır. Bu, sanırım belirtilmesi de icabeden bir husustur. Gerek fiyat bakımından ve gerekse kalite bakımından ilâç fiyatları mutlaka denetlenmelidir.

Üçüncü Beş Yıllık Plân bir önemli unsur getirmektedir. İlâç konusu çok tartışılan bir konudur, Yüce Senatoda belki vaktinizi aldım, ama söylemek mecburiyetindeyim; bu, ilâç tüketiminin azaltılmasını öngörmektedir. İlâç enflâsyonunun önlenmesini öngörmektedir. Türkiye'de eş etkide olan çeşitli ilâçlar vardır; aynı değer ve ölçülerde etki yapan, aynı istikamette etki yapan çeşitli ilâçlar vardır ve benzer etkisi olan ilâçlar vardır. Üçüncü Beş Yıllık Plân, bunlar için verilmiş ruhsatların tekrar elden geçirilerek, eş etken olan ilâçların teke indirilmesini öngörmektedir.

Ancak bu bir mevzuat meselesidir. Bu, bir mevzuat meselesi olduğu gibi, birçok güçlükler de doğurmaktadır. Fakat Üçüncü Beş Yıllık Plân Yasama Meclislerince yasa haline geldiğinden bu tarafa, sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı olarak biz, yeni ilâç ruhsatı almak üzere yapılmış bütün müracaatları bu âmir hüküm gereğince bir ilmî kurula sevk ederek, eğer o ilâçtan Türkiye'de yeter ölçüde; (miktar itibariyle söylüyorum) yapılan bir müstahzar varsa, yenisine ruhsat vermemekteyiz. Bu uygulamamız başlamıştır. Bu uygulamamız, Üçüncü Beş Yıllık Plânın yasalaşması ile başlamıştır ve devam etmektedir. Yani biz, Üçüncü Beş Yıllık Plândan bu yana eş etkide olan yeni ilâçlara ruhsat vermemekteyiz.

Son bölüm olan sosyal hizmetler konusuna geliyorum.

Gerçekten, Sağlık Bakanlığının adı, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığıdır. Başta da; «Sağlık hizmetleri» ve «Sosyal yardım hizmetleri» olarak iki kalın çizgi ile çizmek mümkündür diye arz ettim. Ama bir gerçeği daha ifade etme kistiyorum; Sağlık Bakanlığı bugüne kadar Sağlık Bakanlığı olarak çalışmıştır; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı olarak çalışamamıştır. Hızlı sanayileşme ve şehirleşme toplum yapısını öylesine değiştirmiştir ki, ailelerin geleneksel yapıları bozulmuştur. Bu, olağandır; dünyanın her yerinde ve her ülkesinde olmuştur. Hızlı sanayileşmenin getirdiği; çeşitli ülkelerde de aynı biçimde getirdiği bir sorundur. Bu, gecekondu problemlerini, terk edilen, reddedilen çocuk problemlerini, bakıma muhtaç halde terk edilen yaşlılar problemlerini süratle artırmıştır. Türkiye'de geleneksel aile yapıları, umumiyetle yaşlıların müesseselerde bakımını öngörmüyordu. Ama sosyal gelişim içerisinde şimdi yaşlıların bakımı bir problem halindedir. Terk edilen ve reddedilen çocukların bakımı bir problem halindedir. Hiç şüphesiz Sağlık Bakanlığı, Üçüncü Beş Yıllık ve onu takibeden beşer yıllık plân perspektifi içerisinde Sosyal Yardım Bakanlığı hizmetini önplânda tutmalıdır ve hiç şüphesiz sosyal güvenlik müesseseleri geliştikçe Türkiye'de bütün bu müesseseleri bir elde toplayacak ve hepsinin üzerinde bir yönetim kuracak bir güçlü kuruluşa ihtiyaç duyulacaktır.

Bu dağınıklık, daha ziyade hizmetlerin çeşitli kuruluşlarda görülüşünden de doğmaktadır; sosyal hizmetlerin 6 yaşına kadar Sağlık Bakanlığı, 6'dan 12 yaşa kadar Millî Eğitim Bakanlığı ve değişik dernekler elinde yürütülmesinden doğmaktadır. Bunları tek elde toplayacak Sosyal Hizmetler Kurumu Kanunu Meclis Genel Kurulundadır ve gerçekten bir önemli kanun olarak yasalaştığı zaman, sanırım onun getirdiği imkânlarla malî gücü daha fazla olan ve tek elden yönetildiği için de dağınıklığı ortadan kaldıran bir uygulama meydana gelebilmiş olacaktır.

Çalışan annelerin çocukları için kreşler, süratle ihtiyaç halinde gelişmektedir. Halen Ankara'da 120, İstanbul'da 150 kreşimiz vardır ve önümüzdeki senelerdeki inşaatlar ve yeni kuruluşlarla bunları geliştirmek düşüncesindeyiz.

Rehabilitasyon hizmetleri Bakanlığımızca da önemli hizmetler olarak gözükmektedir. Değerli senatörlerin belirttikleri görüşlere katılıyorum. Gerçekten rehabilitasyon merkezi olarak Sağlık Bakanlığının elinde, Ankara'daki merkezin dışında, bir müstakil merkez yoktur. Önümüzdeki yıllarda bunların gelişmesi imkânları olacaktır. Rakamlarım vardı, ama çok vakit geçtiği için arz edemiyorum.

1973'te Ankara, İstanbul ve İzmir'de yaşlılık yurtları yapılacaktır. Kastamonu Çocuk Bakım Yurdu inşaatı da devam edecektir. 1973 yılında iki bakım çocuk yurdu, iki kreş ve gündüz bakımevi, bir rehabilitasyon merkezi yapılacaktır, bir çocuk sitesinin inşasına da başlanacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plân döneminde 300 milyon lira sosyal hizmetlere yardım yapılacaktır. Gerçekten, sözümün başında da arz ettiğim gibi Sağlık Bakanlığı, bugüne kadar sağlık hizmetlerine öncelik vermesi nedeniyle sanırım, sosyal hizmetler alanında yeteri kadar hizmet sahibi olamamıştır. Aslında bu, yalnız Bakanlığın sağlık hizmetlerine önem vermesinden de doğmamaktadır. Bu, Türkiye'nin son yıllardaki süratli gelişmesi nedeniyle, sorunda bir çoğalıştan dolayı görünür hale gelmektedir. Süratli şehirleşmeler, süratli sanayileşme sosyal sorunları; çocuk, orta yaş ve ilerlemiş yaşlarda sosyal sorunları artırdığı için, sorun, önemli bir sorun olarak ülkede karşımıza çıkmıştır ve Sağlık Bakanlığı bundan sonraki çalışmalarıyle bunu halletmek için demin de arz ettiğim gibi, beş yıl içerisinde 300 milyon öngörmüştür ve daha da fazlasını öngörmek mecburiyetindedir. Bundan sonraki çalışmalarıyle, «Sosyal Yardım Bakanlığı» ismine de lâyık bir şekilde değerlendirebileceği ümidindeyim.

Sayın Başkan, müsamahanızı suiistimal etmemeye çalışmış olmakla beraber, biraz vakti aşırdığımı görüyorum, özür diliyorum.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının, değerli sözcülerin ve konuşan sayın senatörlerin belirttikleri görüşleri de değerlendirerek, Yüce Parlâmentonun ve Yüce Senatonun güvenine lâyık bir çalışma anlayışı içinde, bütçe güçlüklerini de yenmeye çalışarak, bugüne kadar feragatle ve gerçekten bilgiyle olağanüstü gayretle yürüttükleri sağlık hizmetlerini, bundan sonra da yürütmede eksiksiz olmak ve Yüce Senatoya lâyık olabilmek için, gerekli görev anlayışı içinde bulunacaklarını arz eder; temsil ettiğim Bakanlığım adına en uç bölgesinde görev yapandan, merkezde görev yapana kadar, Bakanlığım mensupları adına ve şahsım adına Yüce Senatoya saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Bakan bir dakika. Bir soru talebi var.

Buyurun.

HAYRİ MUMCUOĞLU (Tekirdağ) — Efendim, Sayın Bakanın tatminkâr açıklamalarında sorumun cevabını buldum. Mâruzatındaki cevaplarının gerçekleşmesini temenni ederim.

Teşekkürlerimi arz ederim.

BAŞKAN — Son söz Sayın Yılmaztürk'ündür.

MEHMET NAFİZ ERGENELİ (Edirne) — Sayın Başkan, benim de sorum vardı.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Mumcuoğlu kifayet önergesinden önce talepte bulunmuşlardı, kifayet önergesi sorulara da şâmil olduğu için özür diliyorum.

Buyurun, Sayın Yılmaztürk.

ALÂEDDİN YILMAZTÜRK (Bolu) — Sayın Başkan, muhterem senatörler, çok değerli meslektaşlarım;

Sağlık Bakanlığı bütçesinde senatör arkadaşlarımın ve Sayın Bakanın mufassal izahatından sonra pek söyleyecek bir husus yok. Ancak, bir noktayı işaret etmek için söz almış bulunuyorum.

Ankara - İstanbul yolu üzerinde günde ortalama 18 000 ilâ 25 000 adet motorlu taşıt vasıtası geçmetke olduğu malûmlarımızdır. Bir iki yıl önce İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza Kürsüsü tarafından tertiplenen trafik kazaları mevzuundaki seminere, Adlî Tıptan da benim iştirakim dolayısıyle orada gördüğüm bir manzarayı ve ondan sonraki senelerde artan trafik kazaları karşısında, Sağlık Bakanlığının buna yardımcı olması noktasından bir iki hususa işaret edeceğim.

Ankara - İstanbul yolu üzerinde en çok trafik kazası, benim memleketim olan Düzce ovasında 50 kilometrelik bir mesafede meydana gelmektedir. 1972 yılına ait rakamları arz ediyorum; geçen sene 470 adet trafik kazası meydana gelmiş, 110 vatandaşımız hemen vefat etmiş, 504 yaralanma tespit edilmiş; bunların büyük bir kısmı uzuv kaybı ve zaafı şeklinde neticelenmiştir. 49 514 adet zabıt tutulmuş; yani ufak kaza veya zaptı icabettiren hadise olarak gözüküyor. Bu hadiselerden bir kısmı ceza, bir kısmı tazminat şeklinde 1 113 105 lira tahsil edilmiş ve bu trafik kazalarında motorlu taşıt vasıtalarında 6 500 000 liralık hasar tespit edilmiştir. Yani aşağı yukarı 50 kilometrelik bir Düzce ovasında; Ankara - İstanbul yolu üzerinde günde 20 bin lira değerinde nakil vasıtası harabolmakta, ortalama günde iki kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebebolacak seviyede kaza meydana gelmektedir. Ancak, bu kazaların her gün olmadığını ifade edersek; Düzce Devlet Hastanesinin haftada bir 15 ilâ 20 yaralıyla dolup taştığını ifade edersem mübalâğa etmemiş olurum.

Diyeceksiniz ki, Sayın ve çok değerli Bakan Düzce'li olduğu için bunları bilmez mi Elbette bilir; ama «Sayın Bakan Düzce'lidir de onun için Düzce'ye trafik kazaları hastanesi veya istasyonlarının yapımı meçzuunda hizmet götürüyor.» denmesin nedeniyle, hizmetin aksamamasını Bakanlık ilgililerinin dikkatine sunmak için arz ediyorum.

Demek oluyor ki, trafik kazalarını önlemek için yapılacak olan sağlık tesislerinin, yardımcı hastanelerin ve istasyonların yapımında, yalnız haritaya bakıp yol kavsaklarını nazarı itibara alarak; «Burası vilâyet merkezidir burava lâzımdır; orası kazadır orava lüzumlu değildir» gibi bir düşünceden öte, kazanın en çok meydana geldiği yerler gözönüne alınmalıdır. Trafik kazasının meydana gelişlerinde yol sebepleri nakil vasıtalarının süratine ait sebepler, iklim faktörleri ve bunun yanında yayaların ve nakil vasıtalarının kaza yapmalarına mâni olacak nedenlerin de tesiri nazarı itibara alınmak lâzımdır. Yağmur nedeniyle, iklim faktörüyle; düz ovada yolu düz gördüğü zaman Avrupa yollarında olduğu gibi süratle giden vasıtanın karşısına çıkan yaya veya herhangi bir canlı hayvanı ezmemek maksadıyle yuvarlanma, takla atma gibi birçok nedenlerle burada kaza fazla miktarda olmaktadır.

O halde, Sağlık Bakanlığı ve sağlık tesisleri noktasında, buraya ayrı bir önem atfetmek gerektiğine işaret etmek istiyorum. Hiç şüphesiz, Bolu Devlet Hastanesinde iki cerrahın bulunması, Düzce Devlet Hastanesine iki operatörün verilmiş olması, Gerede'nin, Kızılcahamam'ın Sakarya'nın takviye edilmiş olması ve bu arada kan nakline yardımcı bâzı bakteriyolojik çalışma ve yardımcı personelin ilâvesinde fayda mülâhaza ediliyor, ama bunun ötesinde 10 kişi, 20 kişi, 30 kişinin birden yaralandığı otobüs kazaları ve nakil vasıtalarının çarpışmalarından meydana gelen toplu yaralanmaları süratle karşılayacak ölçüde sağlık ve trafik kazalarını önleyici istasyonlara mutlaka büyük ölçüde ihtiyaç var.

Türkiye çapında yapılan bu trafik seminerinde Türkiye'de en büyük ölçüde ve en fazla miktarda kazanın Düzce ovasında meydana gelmesi çok şayanı hayret ve teessüf edilecek bir noktadır. Bu bakımdan, Sağlık Bakanlığı ilgililerinin bilhassa dikkatini çekmek istiyorum. Burada özel olarak; artık hastanenin kadrosu mu genişletilecek, mutlaka özel trafik hastanesinin yahut bununla ilgili, buna yardımcı sağlık tesis veya istasyonları mı ihdas edilecek çok kıymetli Bakanımın malûmları olduğu bu noktada, biraz evvel işaret ettiğim gibi Sağlık Bakanlığı ilgililerinin dikkatini çekmek için arz ettim.

Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı tesekkür eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı 1973 malî yılı bütçe kanunu tasarısının müzakeresi tamamlanmıştır. Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

B) SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANLIĞI BÜTÇESİ

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	9 523 458
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	177 216 172
	BAŞKAN — Bir önerge var, takdim ediyorum.	

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

	Daire ve kurum	Program kodu	Alt program kodu	Ödenek türü kodu	Faaliyet proje kodu	Harcama kalemi Yüzler	Onlar	Binler	Miktar TL.
Eklenen	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	102	02	1	001	400	490	491	250 000
Düşülen	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	112	03	1	001	300	360	361	250 000

Cetvelde gösterilen değişikliğin kabulünü arz ve teklif ederim.

Gaziantep
İbrahim Tevfik Kutlar

Gerekçe :

1973 yılında memleketimizde toplanacak olan uluslararası kongre sayılarının artışı ve ayrıca Bulgaristan, Polonya, Romanya, Yunanistan, Irak, Sağlık Bakanlarının ülkemizi ziyaret etmesi dolayısıyle lüzumlu ağırlama giderlerini sağlamak amacıyle.

Adana
Muslihittin Yılmaz Mete

BAŞKAN — Yani bu önergeyle, Bakanlığın 102 nci bölümünde matbu olarak gösterilen 177 216 172 liraya, 250 000 lira eklenmek suretiyle, 177 466 172 oluyor. Buna mukabil, 112 nci bölümden; yani 86 927 265 lira matbu rakamdan, 250 000 lira düşülmek suretiyle 86 677 267 olması talebedilmektedir. Komisyon bu önergeye iştirak ediyor mu?

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Gerekçe muvacehesinde iştirak ediyoruz.

BAŞKAN — Komisyon katılıyor. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum, kabul edenler... kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

102 nci bölümü tekrar okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
102	Destek hizmetleri	177 466 172
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Koruyucu sağlık hiz. ve sosyalleştirme	1 115 903 883

BAŞKAN — Burada 10 milyon liralık bir tashih vardır. Sayın Komisyon bu tashihi Umumi Heyete izah etmek ister misiniz? Burada matbu olarak 1 125 903 883 lira olarak gözüküyor.

Zannedersem bu, Komisyonda kabul edilen rapora geçmiş olan; fakat bu matbu liste daha önce basıldığı için, burada gözükmeyen kısmın tashihidir.

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — 100 milyon indiler; 10 milyon liraya mütaalliktir.

BAŞKAN — Evet efendim. Okunan rakamı oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi demin kabul edilen takrire göre 112 nci bölümü okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
112	Ana çocuk sağlığı ve aile plânlaması	86 677 265
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
113	Yataklı tedavi kurumları	1 061 344 683

BAŞKAN — Bir önerge var, takdim ediyorum.

Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına

Cetvelde gösterilen değişikliğin kabulünü arz ve teklif ederim.

Gaziantep
İbrahim Tevfik Kutlar

İstanbul Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi mevcut durumuyla fevkalâde sıkışık ve ayrıca da hastaların barınmasına ve tedavisine kötü yönde etkide bulunan eski ve gayrimüsait binalar halindedir.

Bu duruma çare bulmak amacıyle Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Bayındırlık Bakanlığı birkaç yıldan beri müşterek çalışarak fikir projelerini yarışma yoluyla elde etmişlerdir. Bu defa toplam maliyeti 34,5 milyon olacak 1 100 yataklı sitenin etüt ve projesini yapmak üzere 1973 yılında 435 000 TL. lüzum hâsıl olmuştur. Bayındırlık Bakanlığının bu talebi bütçenin Parlâmentoya tesliminden sonra geldiği için lüzumlu ödenek Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının bütçesine konulamamıştır.

Çok önemli olan bu inşaatın bir an evvel başlayabilmesi için 1973 yılında tatbikat projelerinin hazırlanabilmesi lüzumuyla sözü geçen Bakanlığa gerekli olan bu ödeneğin temini.

Adana
Muslihittin Yılmaz Mete

	Daire ve kurum	Program kodu	Alt program kodu	Ödenek türü kodu	Faaliyet proje kodu	Harcama kalemi: Yüzler	Onlar	Binler	Miktar TL.
Eklenen	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	113	03	2	001	300	310	312	435 000
Düşülen	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	113	03	2	001	700	710	—	435 000

BAŞKAN — Komisyon bu önergeye katılıyor mu efendim?..

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, esasen katılıyoruz. Ancak, acaba okunmada bir yanlışlık mı oldu? Bizdeki önerge suretinde 453 000 TL. olarak görünmektedir.

BAŞKAN — 435 000 TL. sı. Bu 113 numaralı bölümde umumi yekûna tesir etmiyor, sadece bölüm içinde bâzı intikaller efendim.

BÜTÇE KARMA KOMİSYONU BAŞKANI KEVNİ NEDİMOĞLU (Zonguldak Milletvekili) İştirak ediyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon önergeye katılıyor. Önergeyi oylarınıza arz ediyorum... Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölümü, okunan şekliyle oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bölüm (Prog.)		Lira
114	Sosyal hizmetler	69 242 339
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	23 154 395
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi hayırlı olsun.

3. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı ve Karma Bütçe Komisyonu raporu (Millet Meclisi 1/742; Cumhuriyet Senatosu 1/127) (S. Sayısı : 171) (1)

(1) 171 S. Sayılı basmayazı 30 . 1 . 1973 tarihli 21 nci Birleşim tutanağına eklidir.

BAŞKAN — Maddeleri okutuyorum.

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısı

Madde 1. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğüne 1973 malı yılında yapacağı hizmetler için, bağlı (A) işaretli cetvelde gösterildiği üzere, (17 853 070) lira ödenek verilmiştir.

BAŞKAN — (A) işaretli cetveli okutuyorum.

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel yönetim	988 517
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
102	Destek hizmetleri	1 698 341
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
111	Uluslararası ilişkilerden doğan bulaşıcı hastalıklardan korunma	14 521 894
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	644 318
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Kabul edilen bağlı (A) işaretli cetvelle birlikte 1 nci maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 2. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünün gelirleri, bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (17 853 070) lira olarak tahmin edilmiştir.

BAŞKAN — (B) işaretli cetveli okutuyorum.

Gelir türü		Lira
1	Vergi gelirleri	13 003 500
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
2	Vergi dışı gelirleri	209 000
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	
3	Özel gelirler	4 640 570
	BAŞKAN — Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.	

Kabul edilen (B) işaretli bağlı cetvelle birlikte 2 nci maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 3. — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğünce 1973 malî yılında elde edilecek gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler, bağlı (C) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Bu cetvelde yazılı gelirlerin tarh, tahakkuk ve tahsiline 1973 malî yılında da devam olunur.

BAŞKAN — Maddeyi bağlı (C) işaretli cetvelle birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 4. — Harcamalara ait formül bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

BAŞKAN — Maddeyi bağlı (R) işaretli cetveliyle birlikte oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 5. — 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile bu kanunun bâzı maddelerini değiştiren ve buna bâzı maddeler ekleyen kanunların uygulanmasından doğan istihkaklar için bütçeye konulan ödenekler yetmediği takdirde (B) işaretli cetvelin yılı içinde gerçekleşecek gelir fazlalarını karşılık göstermek suretiyle (A) işaretli cetveldeki ilgili ödenek miktarlarını artırmaya Maliye Bakanı yetkilidir.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 6. — Bu kanun 1 Mart 1973 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 7. — Bu kanunu Maliye ve Sağlık ve Sosyal Yardım bakanları yürütür.

BAŞKAN — Maddeyi oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarı açık oya sunulacaktır.

1973 yılı Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü bütçesi hayırlı ve uğurlu olsun.

Karayolları Umum Müdürlüğü bütçesine açık oyunu kullanmayan sayın üye var mı efendim?..

Yok. Oylama işlemi bitmiştir.

C) ÇALIŞMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ :

BAŞKAN — Çalışma Bakanlığı 1973 malî yılı Bütçe kanun tasarısının müzakeresine başlıyoruz. Lütfen Çalışma Bakanlığı yerini alsın.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Lütfi Bilgen, buyurunuz.

C. H. P. GRUBU ADINA LÜTFİ BİLGEN (İçel) — Sayın Başkan, sayın senatörler; Çalışma Bakanlığı bütçesi üzerinde mensubolduğum C. H. P. Grubu adına söze başlarken Yüce Senato'ya saygılar sunarım.

Türk siyasî tarihinde ve sosyal yapısında en çok etki yapan Çalışma Bakanlığı üzerinde müspet, ya da menfi çok şey söylenmiştir. O kadar çok şeyler söylenmiştir ki, kuruluşu bile espirili dedikodu ile siyaset pazarına sürülebilmiştir.

1946 yılında Çalışma Bakanlığı kurulduğu zaman, şu anda Meclislerde millet adına görev yapan parlâmenterlerin çok büyük ekseriyeti henüz üniversite tahsilini tamamlamamış, hattâ orta ve ilk tahsilde olanları vardı. Hayata atılmış olanların çoğu da özel iş, ya da memuriyet hayatlarının ilk yıllarını yaşadıkları için politikanın içinde değillerdi. Fakat o günlerin hareketli politika gidişini takip ediyorlardı ve Demokrat Partinin ilk sahneye çıkış yıllarında söylenen her şey piyasada kapışılıyor, istikbalde memleketi kurtaracak fikirler olarak ciddîye alınıyordu. Hattâ o kadar inanılıyordu ki, lâstik balonlar bile çelikten gösterilebiliyordu. Bu balonlardan birine göre Çalışma Bakanlığı güya şöyle kurulmuştu :

O tarihte Hükümeti yeniden tedvire memur edilen Başvekile Cumhurbaşkanı «Sadi'yi unutma» demiş. O da Sadi'yi unutmamış, Sağlık Bakanı olarak almış ama, «Konuk» olarak almış, listeyi Devlet Başkanına takdim etmiş. Devlet Başkanı listeyi görünce şaşırmış. Gerçi orada bir «Sadi» varmış, ama «Konuk»muş. Halbuki kendisi «Irmak»tan bir «Sadi» düşünüyormuş ve bu «Sadi Irmak»a ulaştırılmışmış. Sadi Konuk'a da Başvekil söz verince iş çatallaşmış. Düşünmüşler, 2 Sadi'ye de ayıp olmasın diye «Konuk» olan Sadi'yi Sağlık Bakanlığında ev sahibi yapmışlar, «Irmak»a da bir iş bulmuşlar, «Çalışma Bakanı» olsun deyivermişler ve bu gönülleme Bakanlığı böylece doğmuş.

Kıymetli arkadaşlarım, bu espri dedikoduyu buraya koymaktan maksadım, Senato'da şu saatlerde ağırlaşan havayı gidermek için değil, ileride Türk Milletinin kaderine hâkim olacak bir siyasî teşekkülün, daha doğarken meseleleri ne kadar hafife aldığını tebarüz ettirmek içindir. Bu havadis esprisini piyasaya sürenler, daha dün denecek bir tarihe kadar aynı partinin içindeydiler ve Türkiye'de çalışma hayatının nasıl tanzim edileceği hakında Avrupa'dan getirtilen heyetlerin bu maksatla verdikleri raporların devlet arşivlerinde mevcut olduğunu ve bir Çalışma Bakanlığı kurulması zaruretinin doğduğunu daha partilerinden ayrılmadan önce öğrenmişlerdi, biliyorlardı. Ama, bu derece ciddî ve memleketi sosyo - ekonomik yönden son derece etkileyecek bir çalışmayı da bu derece hafife almışlardı. Sonu malûm; «Karpuz kabuğu ile beslenen atın ölümü sudan olur.» Atasözü yerine geldi.

1950'lerden önceki muhalefet partisi birçok vaatler yanında, grev hakkını da vaat etmişti. Çünkü Çalışma Bakanlığının cidden gereğini gördüler, o günün iktidarını bu yönde de geri kalmışlıkla itham edebilmek için, daha ileri bir adım olan «Grev hakkı» sloganı ile işçileri ve işçi namzedi ameleleri yanlarına alarak iktidarı devralmışlardı. Fakat bundan sonra muhalefete iken vaat edilen grev hakkı unutuldu, ama lokavt; kanunu olmadığı halde sessiz sedasız yürütüldü. Zira iktidar artık esas dayanağını bulmuştu.

Grev hakkı yerine görev hakkı tanınan işçi ve amele sadece oy dayanağı kalmış, güçlü çevreler ise iktidar sahibi olmuşlardı. Bu defa Grev ve lokavt» sloganını C. H. P. ele aldı. 1961 Anayasasına yerleştirinceye kadar bütün gücü ve samimiyetiyle çalıştı ve başardı. Artık bundan sonra amele yok, işçi vardı.

Bir zamanlar kırsal bölgelerden verimli alanlara vagonlarla gelen ameleler, istasyonlarda işverenlerin çiftlik kâhyaları tarafından toplanarak işyerine götürülüyorlar, iş veriliyor; fakat para verilmediği haller de oluyordu. Öyle bir mekanizma kurulmuştu ki, amele de kendisinin parayı hak etmediğine inanıyordu. Çünkü toprak sahibinin adamı, bunlar işyerine götürünce şöyle pazarlık ediyordu. «Şu gördüğünüz yerdeki kanal veya ark açılacak. Burada çalışırsa-

nız yevmiyeniz şu kadar lira olacak. (O günkü rayicin üstünde de bir rakam) Fakat biz, sizi önce bir imtihan edeceğiz, beğenirsek alacağız.» diyordu. Köyünü, ailesini terk eden insan, bir iş bulabilmek için hemen bu teklifi kabul ediyor ve imtihan başlıyordu. Soru şuydu : «Oraya getirilen 50 veya 60 amele birer metre arayla dizilecekler; önlerinde açılacak kanalın, ya da arkın yeri zaten her amelenin önünde çizilmiştir; elinde beli vardır, burada bir saat çalışarak kanal açacaksınız ve ağa gelip görecek. Beğenirse, hepinize günlerce ve hattâ aylarca iş var. Ağa, işi gevşek görür, beğenmezse almayabilir. Ben de ısrar edemem kabul mu?» der. O noktaya gelen amele elbette bunu kabul edecektir. «Tabiî» der ve işe sarılır. İşe sarılır; ama herbiri sanki bir buldozer... Çünkü devamlı iş ve ekmek sahibi olmak, ya da işsiz kalmak hep o bir saatlik çalışmaya bağlı. Zavallı adam bir günde harcayacağı tüm enerjiyi bir saatte harcayarak hissesine düşen kanalı açar ve bitap düştüğü anda iş sahibi gelir; fakat beğenmez. Kâhyasına çıkışır, «Ben senden adam istedim, uyuz mahluklar değil.» der ve çeker gider. Çünkü bütün takdir hakkı kendisinindir. Ellerinde belleriyle gelen 50 - 60 kişinin eli belinde kalarak, dönmekten başka yapacağı bir şey de yoktur zaten. Zira, şikâyet mercileri de hep yüzüne kapanmaktadır. Zaten Devlet kapıları hep yüzüne kapana kapana o hale düşen insanlar, tüm itimatlarını yitirdikleri için haklarını aramayı bile unutmuşlardır. Tabiî ertesi günü aynı numara; yeni bir 50 - 60 kişilik bir amele grubu yine aynı imtihan, aynı hüsran devam eder; ama bu arada kanalın açılması da bedavadan sağlanmıştır. İşte bir zamanlar manzara bu şekildeydi.

İşte bütün bu sosyal çöküntüleri düzeltmek için çalışmak, inanarak çalışmak gerekiyordu. Emrinde amele olarak kalmasını isteyenlerin onları işçi olarak görmeye tahammülleri olamazdı elbette. Bundan dolayı da işçi haklarını savunan herkese, savunma derecesine göre bu tip adamlar, çamur atacaklar, kışkırtıcı diyecekler, komünist diyeceklerdi. Türkiye'de bütün bunlara göğüs gerecek biri lâzımdı, bir fedaî gerekiyordu.

Devir değişmişti; 1960'da, 1961'de Anayasal haklarla amele, artık işçi olmuştu; ama işçinin de insanca bir hayata kavuşması için mutlaka işçi düzenini değiştirecek olan Anayasanın emrettiği kanunların yapılması gerekiyordu. C. H. P.'nin, yarım da olsa iktidarda bulunduğu sırada Çalışma Bakanı olan Sayın Bülent Ecevit'in üstün gayreti ve usanmaz ısrarlarıyla gerekli kanunlar çıkarılarak işçiye grev hakkı, işverene lokavt hakkı; her iki tarafa da toplu sözleşme hakkı kazandırılmıştı ve işçi kesiminde sağlanan bu düzen değişikliğinin Türk Milletine zararlı değil, çok faydalı olduğu anlaşılmıştı. Bu haklar tanınırken de, bu düzen değişikliğinden dolayı menfaatı bozulanlar, bunun komünistlik olduğunu, Türk işçisinin ehil olmadığı için grev hakkını yerinde kullanamayacağını ve Türk ekonomisine büyük zararlar vereceğini söylemişlerdi.

Bugün görüyoruz ki, bu haklar ancak iyi işletilemediği zaman kötü neticeler vermekte, patlamalar olmakta, ekonomimiz oralarda zarar görmektedir. İyi işlediği yerlerde ise faydalı olmaktadır. Grevler dolayısıyle kaybolan işgücünün tüyler ürpertici olduğunu söyleyenlere, hattâ plâna yazanlara, başka memleketlerdeki tatbikatlarıyle mukayese etmelerini tavsiye ederim.

Demirperde gerisi ülkelerinde grev hakkı olmadığı için, konumuzun dışındadır; ama her yönüyle seviyesine çıkmaya çalıştığımız batı demokrasilerinde tahaddüs eden işgücü kaybıyla bizimkini mukayese edebiliriz.

Batı Avrupa'da 1 yılda her bin iş saatının grev dolayısıyle kaybolan miktarı 4'den 16'ya kadardır. Amerika'da bu kayıp binde 44 dür; yani Amerika'da her bin iş saatından 44'ü grev dolayısıyle kaybolmaktadır. Türkiye'de ise, her bin iş saatının ancak biri grev dolayısıyle kaybolmaktadır; ama o memleketlerin hiç birinde işverenler bundan şikâyet etmedikleri halde, bizim memleketimizde bâzı işverenler, içinde bulunduğumuz ara rejimin koşulları içinde, işçi kesimini sahipsiz farz ederek, «Grevler yüzünden memleket batıyor.» yaygarasını basmaktadırlar. Maksatları, bu kesimde yapılan düzen değişikliğini bozarak, eski bozuk düzeni geri getirmek ve işçiyi tekrar amele derekesine düşürmektir; ama bunda başarı kazanamayacaklardır.

Şunu iyi bilmek gereklidir ki, sosyal varlıkların da yaşları ve gelişmeleri vardır. Nasıl ki

biyolojik bir varlık olan insanı bir yaş küçültemezsek onun tekâmül eden zihnî yapısını da geri döndüremeyiz. Tabiatiyle hep gelişen insanlar teşekkül eden sosyal yapıyı da eriştiği seviyenin altına indirmek imkânsızdır. Biz, bunların sadece korunmasına değil, mevcudun da ıslahına çalışan bir partiyiz. Seçim bildirilerimizde yazdığımız gibi, işçi paralarının mutlaka işçiye harcanmasını isteriz. Maalesef, bu husus zamanımızda ve dün de hakkıyla gerçekleştirilememiştir.

Örneğin; Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerinden işçinin de işverenin de, hattâ hastanedeki doktorun, personel ve hastane yöneticilerinin de şikâyetleri vardır. Burada, güya tasarruf adına, israf yapılmaktadır. İşçi, hasta olarak gittiği poliklinikte hakkıyle ve ciddiyetle muayene olamazsa, elbette şikâyetçi olacaktır. Bir yılda 600 bin kişi istirahat alırsa, elbette işveren de şikâyetçi olacaktır. En çok 20 kişiye bakılabilecek bir zaman içinde, 80 ilâ 100 kişinin muayenesi istenirse, elbette doktor da şikâyetçi olacaktır. Bir hasta muayenesi için asgarî 15 iilâ 20 dakika gerekirken, bir iki dakika içerisinde hastanın ifadesini almak, muayene etmek ve üzerinde düşünerek teşhisi de koyduktan sonra reçetesi yazılarak, hastaya gerekli talimatın da verilmesi istenirse, elbette hakikî teşhis ve tedavi yerine semtomatik tedavi için reçeteye çok ilâç yazmak mecburiyeti hasıl olursa, elbette çok ilâç masrafı oluyor diye Kuruluş da şikâyetçi olacaktır.

O halde ne yapmalıyız?..

1. Bir doktorun bir günde muayene edebileceği hasta sayısı mutlak surette tespit ve tahdit edilmelidir.

2. Hastanın istediği doktora gitmesi, bu seçme hakkını kullanması sağlanmalıdır.

3. Klinik doktorlarının sayısını da, bir hastayı, ameliyat sırası gelecek diye haftalarca hattâ aylarca hastanede, ya da dışarıda sıra beklemekten kurtaracak şekilde artırılmalıdır.

4. Bütün bunlar için gerekli kadroda hasis davranılmamalıdır.

İşçi mesken kredileri daha rasyonel bir biçimde işletilmeli ve büyük şehirlerde olduğu gibi, Anadolu'nun küçük ünitelerinde de bu imkânlar sağlanmalıdır.

Sosyal Sigorta hizmetleri, gitmesi gereken iş yerlerine daha başlangıçta gitmeli; inşaat esnasında işçinin sağlık ve sosyal güvenliği sağlanmalıdır. Maalesef bugün birçok yerlerde bunun tersi olmaktadır. Anadolunun herhangi bir kasabasında bir vatandaş ev inşaatına başlamaktadır. Kanunen iş sahibinin haber vermesi gerekir; fakat o, tahmin edeceğiniz sebeplerden ötürü bildirmemekte ve inşaatı sigorta yönünden kaçak olarak yapmaktadır. Bu defa da, bölgenin Sosyal Sigortalar Kurumu bitmiş inşaata gelerek kaç iş günüyle yapılabileceğini belli kriterlere göre tahmin ederek primini almaktadır. Sanki Sosyal Sigortalar Kurumu, sırf inşaatlardan para teminine çalışmaktadır. Geç de olsa, cezalı da olsa inşaat sahibi parasını ödemekte, Sosyal Sigortalar Kurumu hakkını almaktadır; ama inşaat esnasında çalışan işçinin hakkı nereye gitmiştir? Hastalığına, yaralanmasına, sigortanın ne katkısı olmuştur? Tabiî burada bir tatbikat ve mevzuat hatası da vardır; ama tatbikatı yapmakla görevli memurların, müfettişlerin de içinde bulundukları güç durumdan kurtarılmaları gerekir.

Bugünkü kuruluşa göre Sosyal Sigortalar Kurumunda iki tip müfettiş vardır. Bir kısmı doğrudan doğruya Genel Müdürlüğe bağlıdır ve içe dönük teftiş yapmaktadırlar. Halkla pek temasları yoktur ve harcirah bakımından da bulunan bir formülle, kısmen de olsa tatmin edilmişlerdir. Bir diğer müfettiş grubu da sigorta müfettişleridir; kurumlarda, taşrada görevleri vardır, halkla, işverenle asıl temas eden, kahır gören bunlardır. Görevleri dışı dönüktür, işveren ve işçi menfaatları arasındaki dengeyi sağladıkları oranda başarılıdırlar; fakat bunların tatmin yolu yeterince sağlanamamış ve hattâ Genel Müdürlük müfettişleri iseviyesinde bile tutulmamışlardır. Bakanlığın, bu farkı gidermek için mutlaka bir çare bulmasını temenni ve ümit etmekteyiz.

Sosyal Sigortalarla ilgili bütün aksaklık ve temennileri bu kısa zamana sığdırmak elbette mümkün değildir. İşçi kesiminin tüm derdine de burada değinecek zamanımız yoktur. Muhtelif vesilelerle bunları söyledik ve söylemeye devam edeceğiz.

Dışarıda çalışan işçilerimizi de sahipsiz bırakmaktan vazgeçmeliyiz.

Bir Timothy olayı vardır. Yer yerinden oynadı. Kimdir bu Timothy? Bir İngiliz afyon kaçakçısı. Türk Kanunlarına göre hüküm giymiş, cezasını çeken bir suçlu; ama bütün İngiliz halkı ve Hükümeti onunla meşgul; bayramını bile unutmadılar. Bütün bunlar, sadece İngiliz olduğu için oluyor. Bizim dışarıdaki işçilerimiz ne suçlu ve ne de kusurludur. Sadece ailesini geçindirmek için yabancı memleketlerde en güç şartlarda çalışarak namusuyla para kazanan ve getirdiği milyarın üstündeki dövizle, Devletin döviz sıkıntısını gidererek en büyük millî hizmeti görmüş halis Türk çocuklarıdır. Biz bunlara sahip çıkmıyor, çıkamıyoruz. Kendileri için değil, bari sağladıkları dövizin hakkı için olsun, bunlara sahip çıkalım da maddeten ve mânen kaybetmeyelim.

Yabancı memleketlere işçiden gayrı yüksek tahsil yapmış vatandaşlarımız da gidip, iş bulmak suretiyle senelerce çalışıyorlar; ama kaç kişi Türkiye'ye döviz getiriyor veya gönderebiliyor? Elbette bu, onun kınanacak yönü değil, sosyal seviyesinin bir icabıdır. Yaşantısı itibariyle orada fazla para artırması mümkün değildir. Bunun, haklı tarafları vardır. Beğensek de beğenmesek de bu böyledir; ama para artırabilenin ayrı bir değeri yoksa bile, hiç olmazsa eşit değeri olması lâzımdır.

Bağ - Kur'a halkımızın gösterdiği ilgiyi şükranla anarız. Bunu, diğer sınıfların da takiip etmesi gerekmektedir. Tarım işçileri, orman işçileri, çeşiitli işçiler, geçici işçiler ve bütün Türk Milletinin sosyal güvenlik kapsamına alınması şarttır ve Anayasa emridir.

Çalışma Bakanlığının ödevi her yıl artmaktadır. Gelişen bir ülke için elbette böyle olacaktır. 1960'da 6 423 323 liralık bütçesiyle genel bütçeye oranı binde 9'du. 1973 yılında 116 milyon liradan fazla bir parayla genel bütçeye oranı binde 18 dir. Artış iki kattır.

BAŞKAN — 10 dakikanız var efendim.

C. H. P. GRUBU ADINA LÜTFİ BİLGEN (Devamla) — Müddetin hepsini de kullanmayacağım Sayın Başkanım.

Sosyal Devlet bütçelerinde bu nispet artışını daha da hızlı görmek isteriz.

İş ve İşçi Bulma Kurumu hakkında şikâyetler olmaktadır. Bilhassa dışarıya gidecek işçilerin sıralarında atlatma olduğu iddiaları gittikçe yaygınlaşmak istidadındadır. Bu husus dikkatle önlenmelidir.

Kapıcı daireleri için, kanunda yeni yapılan apartmanlar hakkında bâzı kayıtlarla insanca yaşanacak bir yer halinde inşası öngörülmüşse de; eski yapıların kapıcı dairelerinin sıhhî şartları yürekler acısıdır. Pek az apartmanda onların da insan olduğu düşünülerek, içeriye güneş sızdırılmıştır; ama çok büyük ekseriyetinde sıhhî şartların en küçük kısmı dahi sağlanmamıştır.

Örneğin; Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde eski apartmanları şöyle ayaküstü tetkik ettiğimiz zaman bile, inşaat sahası içerisinde müsait bir yerin var olduğunu görebiliriz. Kısacası, eskilerin de hal çaresi vardır, yapılmalıdır.

1972 yılında 14 milyar 500 milyon liralık varlığa sahip olan Kurumun 1973 yılı için bâzı tasarıları vardır. Bunların gerçekleştirilmesinde elimizden gelen gayreti, parti olarak bizim de göstereceğimizi beyan etmekten zevk duyarım. Ancak bu plânda, geçmiş yıllarda da pek fazla ciddiye alınmayan bir hususun önemsenmediği kanısına varmamam için, Sayın Bakanın açıklamada bulunmasını istirham ederim.

Mesele şu :

Türkiye dışına giden işçiler önce tek başına gitmekte, fırsat bulurlarsa ve isterlerce sonradan ailelerini de götürmektedirler. Dışarıya giden her işçinin başlangıçta rüyası olan bu husus, çoğu kez gerçekleşememektedir. Bunun da sebebi, ya işçi umduğu kazancı bulamamakta, ya da kendisi hızla değişerek, geride bıraktığı ailesini, çocukalrını unutmaktadır. Bir başka grup işçi de vardır ki, orada kalmak için belli bir yıl vardır kafasında. Bu zaman içinde ailesine muntazam para göndermekte, onlara saygılı olmaktadır. Tasarladığı parayı artırdıktan sonra da memleketine temelli dönmektedir. Bu defa ailesiyle kendi arasındaki sosyal dengenin bozulduğunu fark edince, bir aile faciası başlamaktadır. Zira işçi, gittiği ileri memlekette az da olso bir değişikliğe uğramıştır. Kendisi orada iken bunun farkında değildir; ya da farkında ise bile, kendisiyle beraber geride bıraktığı ailesinin de tekâmül ettiğini sanmış veyahut hayalinde öyle geliştirmiştir, fakat dönüste çıplak gerçek ortaya çıkmakta ve seviye far-

kından doğan aksaklık aile faicasının başlangıcı olmaktadır. Bazen de işçi daha ilk izinli geldiği zaman bu seviye farkını farketmekte ve aile bozulmaktadır. Aile esasına dayanan Türk toplumunu kökten sarsma istinadında olan bu hususa bilhassa dikkat edilmesini ve işçilerin ailelerini en kısa zamanda yanlarına almalarına yardım ve hattâ teşvik edilmesini temenni ederiz.

Sayın senatörler, Çalışma Bakanlığı ve onu ilgilendiren kesim üzerinde, mensubu olmakla şeref duyduğum Cumhuriyet Halk Partisinin görüşlerini, zamanın imkânı içinde anlatmaya çalıştım. Elbette bunlar, bu yönde söyleyeceklerimizin hepsi değil; ama bir kısmıdır. Her vesile ile görüşlerimizi açıklamaya devam edeceğiz. Düzelmesi gereken bütün sahalarda, düşündüğümüz düzen değişikliğini gerçekleştirinceye kadar işçi kesiminde ise değiştirdiğimiz düzeni veya kurduğumuz insanca düzeni tekrar bozdurmamak için mücadele edeceğiz.

Bütçenin Türk Milletine hayırlı ve uğurlu olmasını diler, Yüce Senatoya Grubum adına saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe Kanunu tasarısının açık oylamasına (107) sayın üye iştirak etmiş; (107) kabul oyu ile tasarı kabul edilmiştir.

Millî Güven Partisi Grubu adına Sayın Fehmi Baysoy, buyurun.

M. G. P. GRUBU ADINA FEHMİ BAYSOY (Erzincan) — Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım;

Millî Güven Partisi Grubu adına, Çalışma Bakanlığı Bütçesi üzerindeki görüşlerimizi arz etmek için huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Çalışma Bakanlığı Bütçesiyle ilgili olarak mühim gördüğümüz bir konuya, başta değinmek istiyorum.

Yurt dışına işçi gönderilmesi politikasını; yeni istihdam olanakları yaratarak, yurdumuzda yıllardır süregelen gizli ve açık işsizlik konularını hafifletmesi, yurda döviz getirmesi suretiyle de dış tediyeler dengesinin sağlanması ve yatırım olanaklarına kaynak bulunması suretiyle işçilerimize iş imkânları yaratması, işçilerimizin yabancı dil, meslek öğrenimleri ve mesleklerini geliştirmeleri, bilgi ve beceri kazanmaları, yurt ve dünya sorunları üzerindeki görüş açılarının genişlemesi sonucu, yurdumuzun kültürel yapısının gelişmesine katkıda bulunması, gerek işçilerin gerekse aile üyelerinin sağlıklarının garanti altına alınması suretiylede memleketin sağlık hizmetleri maliyetinin azaltılması gibi yararlarına içtenlikle inandığımız için benimsiyor ve destekliyoruz.

Ancak işgücü göndermelerinde, millî ekonomimizin bugünkü gerekleri ve yarınki hedefleri birinci plâna alınmalıdır. Bu bakımdan ön koşul, zannederim nitelikli işçi gönderme yerine, düz işçinin mesleğe yöneltilmesi ve meslekî eğitimden geçirilerek sevki gerekir.

Millî ekonomi yönünden diğer bir konu, işçi tasarruflarının yatırımlara yöneltilmesi, özellikle iş kurma eğiliminde bulunanların, kendilerinin de çalışma olanağı bulabileceği girişimler için özendirme tedbirlerinin alınması lâzımdır. Örneğin, bunların gruplaşmalarına yardım edilmesi, millî kuruluşlarla ortaklıklar tesisine olanaklar aranması, proje ve kredi kolaylıkları sağlanmasıdır.

Söz buraya gelmişken; geçen seneki bütçe konuşmalarımda da tebarüz ettirdiğim gibi, Çalışma Bakanlığının bünyesinde malî imkân bakımından dev bir müessese vardır ki, bu da Sosyal Sigortalar Kurumudur.

Bu müessese, her nedense öteden beri işletmeciliği zararlı görmüş, elindeki malî imkânları ya tahvillere, ya hana, ya da apartmanlara yatırma yoluna gitmiş, daha doğrusunu söylemek lâzım gelirse, işin kolay tarafını tercih etmiştir.

Halbuki bu yatırımlar, yurt ekonomisine düşündüğümüz kadar yararlı olmamaktadır. Bu imkânlar, yukarıda belirttiğimiz gibi, işçi tasarruflarıyle birleştirilerek yeni yeni iş sahaları ve sanayi yatırımları yapıldığı takdirde, hem memleketin sanayileşmesine büyük yardım yapılacağı gibi, bu tasarruflarını burada kullanan işçilere de memleketlerine döndükleri zaman, geniş mikyasta iş sahası temin edilmiş olacaktır.

Diğer bir konu da, ikili istihdam sözleşmelerinin, mümkünse yeniden gözden geçirilmesi ve işçilerimizin yurt dışında bulundukları sırada ve devamlı olarak dönmeleri halinde memleketimizde meslek eğitimlerinin, işçi kabul

eden ülkelerle birlikte finanse edilerek sağlanması için hükümler konulmasının yararlı olacağı kanısındayız. Ayrıca, yurt dışında bulunan işçi çocuklarının eğitimi için gereken tedbirlerin süratle alınması zorunludur.

İki taraflı sözleşmelere değinince, Avrupa Konseyince kabul edilen ve ikili sosyal güvenlik sözleşmelerinin yerini alacak olan «Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi» ne de değinmek isteriz.

Avrupa Konseyi Üyesi olup da henüz sosyal güvenlik sözleşmesi yapmadığımız diğer ülkelerdeki işçilerimizin sosyal güvenliklerini teminat altına alacak bu sözleşmenin Yüce Meclislerden biran önce çıkartılması çok yararlı olacaktır.

Öte yandan, işçilerimizin sürekli yakınma konularından bâzılarına da işaret etmek zorundayım.

Yurt dışında bulunan işçilerimizin çocuk paralarının süratle ilgililerin eline geçmesi, özellikle kırsal bölgelerdeki eş ve çocuklarının sağlık yardımlarından gereği gibi yararlanması, yabancı ülkeler sigorta mercileri tarafından gönderilen araç - gereç ve iyileştirme vasıtalarının yurda kolaylıkla girmesinin sağlanması, ayrıca, işçilerimizin devamlı olarak yurda dönüşlerinde veya izinli olarak geliş - gidişlerinde uçaklarımızda ve gümrüklerde gördükleri kötü muamelelerin artık son bulması zaruridir.

İşçilerimizin yurtda toplu dönüşlerinin millî ekonomimize ne gibi etkiler yapabileceğinin şimdiden araştırılması ve gerekli tedbirlerin düşünülmesi uygun olacaktır. Ancak, bütün bu sorunların çözümlenebilmesi için, Bakanlığın ve bağlı kuruluşlarının yeterli derecede örgütlenebildiği kanısında değilim. Özellikle yurt dışı örgütünün yeterli olduğu kanısında değiliz. Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü Kuruluş Kanunu çıkalı bir yıla yakın bir süre geçtiği halde, Kadro Kanunu henüz çıkarılamamış ve atamalar yapılamamıştır. İşçi, hizmet beklemektedir. Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü Kadro Kanununun bir an önce çıkarılması zorunludur.

Yurt dışı işçi bulma hizmetlerinin de süratlendirilmesi, hizmetin etkin ve verimli hale getirilmesi için İş ve İşçi Bulma Kurumu yeniden düzenlenmelidir. Yurt dışına işgücü göndermelerinde, işçi yoğunluğunun fazla olduğu sektör ve bölgelere öncelik veren bir sistem geliştirilmelidir.

Yurt içi işçi sorunlarına gelince :

Bunu size müşahede ettiğim bir durumla arz etmek isterim. Sene 1948, Tarım Bakanlığı müfettişi olarak Muğla vilâyetinde teftişte bulunuyorum. Milâs'da bir Fethiye'li çiftçi ile karşılaştım. «Niye geldin?» dedim. «Buradan işçi götüreceğim» dedi. Halbuki bir akşam evvel yanımdaki arkadaş, orada işçi temin eden bir zata, çıkardı kapora verdi. Yarım saat sonra ikinci bir işçi temin eden arkadaş geldi, ona da çıkardı kapora verdi. «Niçin bunu yaptın?» dedim. «Efendim, burada işçi sıkıntısı o kadar fazla ki, biri getirmezse belki biri getirir diye verdim» dedi. Arkasından Trabzona gittim Trabzon'da tütün başeksperin yanında oturuyorum; bir Çalışma Bakanlığı müfettişi geldi; «Efendim, ben sizden şikâyetçiyim, siz bizden işçi almıyorsunuz» dedi. Adam, «Efendim, biz, geçen sene bizde çalışmış kalifiye işçiyi alıyoruz, ondan sonra boş kalan yerler için işçi alıyoruz.» dedi.

Bu, 1948'de oluyor. Bu seneki Bütçe Karma Komisyonundaki konuşmaları şöyle bir tetkik ettim İlyas Kılıç arkadaşımız, «Bafra'daki Tekel işyerine 400 tane işçi lâzım, müracaat eden işçi 1700; Alaçam'daki işyerinde 190 işçiye ihtiyaç var, müracaat eden işçi adedi 8000; Samsun'da 800 işçiye ihtiyaç var müracaat eden 30 bin' diyor. Bakan da bunu konuşmasında teyidediyor. Demek ki, 1948'de olan hadise, biraz daha büyüyerek devam ediyor. Bu, anladığıma göre iyi örgütlenememenin bir neticesi olsa gerektir.

Bizde, işçiye talep zamanları aşağı yukarı her mıntıkada ayrı ayrıdır. Bunlar grafiklerle tespit edilmeli, işçi hareketleri organize edilmelidir. Hattâ o kadar ki, seyyar işçi ekipleri tesis edilmelidir. Vakıa buna bâzı yerlerde başlanmıştı; bâzı yerlerde işçi barınakları ve işçi yatakhaneleri temin edilmişti, ama ne derecede kadar çalışıyor ne yapıyor bunu bilmiyoruz. Eğer zaten onlar orada çalışsa idi, şu dediğim hadise biraz daha iyiye gitmiş olacaktı.

Sayın arkadaşlarım, bütün bu problemlere Bakanlık ve bağlı örgütlerin kuruluş kanunları sıkı sıkıya ilişkilidir. Bu kanunlar ise çeyrek asır önce hazırlanmış, uygulamaya konulmuş

metinlerdir. Günün gerçeklerine cevap verecek nitelikte değildir. Çalışma Bakanlığı, İş ve İşçi Bulma Kurumu ve Sosyal Sigortalar Kurumu kanunları yeniden gözden geçirilmelidir.

Diğer bir konu da; Sosyal Sigortalar hastaneleridir. Hakikaten bu hastaneler çok mükemmel iş yapan hastanelerdir. Fakat maalesef hastane niteliğinde olmayan binaların içinde, hattâ hattâ gayrisıhhî şartlar içinde de yerleştirilmiş hastaneler olan yerlerimiz de vardır. Bu arada Doğu'da ve geri kalmış vilâyetlerimizde de maalesef yeterli doktor ve sağlık personeli bulunmadığı için, sağlık hizmetleri gerilemektedir. İmkânlar dahilinde bunun üzerine eğilinmesini lüzumlu görmekteyiz.

Vakıa bu söyleyeceğim, sadece Çalışma Bakanlığının değil de, daha ziyade Hükümetin üzerine eğilmesi lâzım gelen bir konudur. Taşra teşkilâtına baktığımız zaman, sade Çalışma Bakalığında değil, birçok teşekküllerde yeteri adette memur göremezsiniz. Zaman zaman işler bu yüzden aksar. Buna mukabil Ankara'ya veya büyük şehirlere geldiğiniz zaman, bâzı daireleri memurla tıklım tıklım dolu bulursunuz. İşin fenası, bu bir mesai müddeti içinde kendisine yeteri kadar iş verilemeyen memur işsizlikten etrafta çalışan arkadaşlarını da çalışamaz hale getirmektedir. Şu halde buna bir an evvel eğilip, memuru az ola dairelere bu memur yığıntılarını yavaş yavaş kaydırmak suretiyle bir muvazene tesisii lüzumlu olduğuna kaniyiz.

Çalışma Bakanlığı bütçesinin işçilerimize, memleketimize hayırlı olmasını temenni eder, hepinizi saygı ile selâmlarım.

BAŞKAN — Adalet Partisi Grubu adına sayın Faruk Kınaytürk, buyurunuz.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Sayın Başkanım, vakit doldu.

BAŞKAN — Efendim, 15 dakika uzatırız, 15 dakika daha geç toplanırız.

Buyurun Sayın Kınaytürk.

AP GRUBU ADINA ÖMER FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

Çalışma Bakanlığının 1973 Malî Yılı Bütçesi üzerinde Adalet Partisi Grubunun görüş, temenni ve tenkitlerini arz etmek üzere huzurunuzda bulunmaktayım.

Genel olarak bu Bakanlık, Devlet Örgütünde iktisadî ve sosyal gelişmeye ilişkin kararların hazırlanmasına ve uygulanmasına insan gücü açısından yaklaşmakla görevlidir. 4841 sayılı Kuruluş Kanunu ile sosyal politika sahasında almış olduğu geniş görevlerle, demokratik düzende hürriyet ve adalet içinde dengeli ve süratli kalkınma yolunda olan memleketimizde iş hayatının düzenlenmesi, çalışanların sosyal güvenliklerinin teminat altına alınması ve yaşama seviyelerinin yükseltilmesi, çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin memleket vararına koordine edilmesi ve çalışma gücünün umumî refahı artıracak şekilde verimli kılınması, işgücü zayiatının önlenmesi gibi sosyal ve ekonomik karakter arz eden tedbirlerin alınması ile yükümlüdür.

Ayrıca, 1961 Anayasasının getirdiği yeni hükümlerle bu Bakanlığın görevleri birkaç misli daha artmıştır. Toplumun, bu Bakanlığın faaliyetleri ile yakın ilgisi de nazarı dikkate alınırsa, hizmetin önemini ve tahmil ettiği yükün ağırlığını gösteren sosyal panorama kolaylıkla tersim edilmiş olur.

Bu kadar önemli hizmetleri bulunan Çalışma Bakanlığının 1973 malî yılı Bütçesi 116 164 511 lira olup, bunun 61 513 666 lirası cârî harcamalar, 2 355 000 lirası yatırım harcamaları ve 52 295 845 lirası da sermaye teşkili ve transfer harcamalarıdır. 52 295 845 lira olan transfer harcamalarının 46 231 210 lirası İş ve İşçi Bulma Kurumuna verilmektedir.

Bu bütçenin muhtelif senelere göre genel bütçe ile oranı mukayese edilirse 1964 - 1970 arasında % 1 - 1,6 arasında değişmektedir. Bu yıl % 1,8'dir. Hızla çoğalan Bakanlık hizmetlerinin yetersiz ödenekle nasıl karşılaşacağını muhterem Bakan arkadaşlarımızdan sormak isterim.

Ayrıca, bu seneki 2 355 000 lira olan yatırım harcamaları geçen seneki 2 235 000 lira olan yatırım harcamaları ile mukayese edildiğinde, aradaki 120 000 lira farkın da yetersiz olduğunu belirtmek isterim.

Kadro durumuna gelince: 1953 yılında 6050 sayılı Kanuna göre verilen kadrolarda, 1967 yılında kurulan yurt dışı teşkilâtı hariç, 1971 yılına kadar her hangi bir artış olmamıştır. 1971 - 1972 yılları içinde çeşitli kararnamelerle alınan ve serbest bırakılan yeni kadrolarla Bakan-

lığın toplam kadrosunun 968 olduğunu görmekteyiz.

«Sosyal Devlet» ilkesinin önem kazandığı 1961 Anayasasından sonra Çalışma Bakanlığının görevlerinde önemli artışlar olmuştur. Ayrıca, 1931 ve 1475 sayılı İş Kanunları ile bâzı istisnalar hariç, bir kişiye kadar işçi çalıştıran bütün işyerlerinin iş kanunları kapsamına alınması, 274 ve 275 sayılı kanunların getirdiği önemli görevler, takdir buyurulacağı üzere yetersiz kadrolarla karşılanamaz.

Diğer taraftan, bir milyona yaklaşan yurt dışındaki işçilerimizin pekçok sorunlarına cevap vermek için Bakanlığın lüzumlu kadrolarla teçhiz edilmesinin lüzumuna inanmaktayız.

Muhterem senatörler, bu genel çerçeveyi çizdikten sonra Bakanlık bütçesini şöylece tahlil etmeyi uygun görmekteyiz:

1. — Parti görüşümüz,
2. — Bakanlığın mevzuat çalışmaları,
3. — Diğer faaliyetleri,
4. — Dilek ve temennilerimiz.

1. — Parti programımızda ve iktidarımız zamanındaki hükümet programlarımızda işaret ettiğimiz gibi, iş hayatında istikrar ve düzene, hür sendikacılığa, sosyal güvenliğe, çalışma şartlarının düzeltilmesine, işgücünün hak ettiği karşılığı alması için asgarî ücret tespitine ve nihayet işçilerimizin kütle halinde teşkilâtlanarak işveren karşısına sendika ile çıkıp ücret için kollektif pazarlık usulüne taraftar olduğumuzu belirtmek isteriz.

Hür sendikacılığı; ücret pazarlığı, çalışma şartları ve demokratik düzende verimi artıran mesleği ve beşerî takviye eden faydalı bir müessese olarak görmekteyiz. Sendika hürriyetine karşı müdahaleyi, demokratik hak ve hürriyetlere karşı yapılmış bir müdahale sayarız. Sendikacılığın meslekî bir dayanışma vasıtası olarak kullanılmasını benimser, siyasî baskı ve emeller için vasıta haline gelmesine şiddetle karşı olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Meslekî eğitimi ve kalifiye işgücü yetiştirilmesini teşvik ve bu hususta sendikalarla işbirliği yapmanın doğruluğuna inanırız. Sosyal adaletin temel şartını, herkesin kabiliyetine göre bir işe sahip olabilmesinde ve geçim seviyesine uygun bir gelir sağlama imkânının bütün vatandaşlar için teminat altına alınmasında görürüz.

İşsizliği önlemek için istihdam imkânlarının plân hedeflerine uygun şekilde genişlemesini, sanayileşme yolunda yeni iş sahalarının açılmasını doğru görürüz. Çalışanların sayısının artırılmasını ve emeğin karşılığını her işçinin tam olarak almasının temin edilmesini anaprensip olarak kabul ederiz.

İktisadî kalkınmamızın; insan gücü, sermaye ve tabiat kaynaklarımızın âhenkli bir şekilde kullanılması ile mümkün olacağına inanırız.

Sermaye, emek ve teşebbüsü biribirine muhtaç ve yekdiğerini tamamlayan anaunsurlar olarak görürüz. Bunun için de dengeli bir çalışma ortamı yaratmanın doğruluğuna inanırız. Çalışma ve işyeri şartlarının düzeltilmesine, işçi sağlığını çevreleyen bütün tedbirlerin alınmasına, işyerlerinin ciddî teftişine, işçi konutlarına ayrılan fonların artırılmasına, ferdî mesken kredilerinin verilmesinde kolaylık sağlanmasına, bugünkü şartlar karşısında yeterli seviyeye çıkarılmasına ve meskenlerin Türk örf ve âdetlerine cevap verecek şekilde ebatlarının büyütülmesine taraftar olduğumuzu belirtmek isterim.

Değerli arkadaşlarım, Bakanlığın mevzuat çalışmalarına gelince:

İşçi - işveren arasındaki âhengi sağlayacak mevzuat sayesinde çalışma ve istihsal gücünün ve gayrisafî millî gelirin hâsılasının artacağı ve çoğalan nüfusa dengeli olarak intikal edeceği aşikârdır. Bu nedenle de, yetersiz mevzuatın süratle giderilmesi lüzumuna inanmaktayız.

Rapordan öğrendiğimize göre, Meclis Başkanlığına verilmiş ve komisyonlarda beklemekte olan kanun tasarılarından bilhassa Tarım ve Orman İş Kanunu tasarısının 1471 sayılı İş Kanununun 5 nci maddesini değiştiren kanun tasarısının, yine tarım ve orman işçilerinin sosyal güvenliklerinin sağlanması için 506 sayılı Kanunda yapılacak tadil tasarısının süratle kanunlaşmasını, işçi sağlığı ve iş güveni kurulları hakkındaki tüzüğün, işyerlerindeki işin durdurulması ve işyerinin kapatılmasına ait tüzüğün, işçi ücretlerinden ceza olarak kesilen paralar hakkındaki tüzüğün ve fazla çalışma tüzüğünün bir an evvel çıkarılmasını temenni etmekteyiz.

Değerli senatörler, Bakanlığın diğer faaliyetlerinden en önemlileri çalışma hayatının düzenlenmesi, denetimi ve toplu iş ilişkilerine ait faaliyetlerdir. Bakanlığın bunları lâyıkı ile ya-

pabilmesi için İş Kanununa tabi tüm işyerlerini tespit etmesi şarttır. Rapordan öğrendiğimize göre, çalışma müdürlüklerince tespit edilen işyeri sayısı 1971 yılında 123 742 iken, 1972 yılı Kasım ayı sonuna kadar 206 505'e yükselmiştir. Sosyal Sigortalar Kanununa tabi işyeri sayısı gözönünde tutulduğundan bu sayının gerçek durumu aksettirmediği ortaya çıkmaktadır.

1972 yılında uygulanmaya konulan yeni tescil sistemi tamamlandığı takdirde, iş kanunlarına tabi tüm işyeri sayısının 250 bin civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu işyerlerinin en az senede bir defa denetlenmesi düşünüldüğü takdirde, bunun mevcut 244 kadroya mukabil 98'i boş ve 146'sı işgal edilen müfettiş kadrosu ile nasıl gerçekleşeceğini düşünmek yerinde olur. İşlerin yoğunluğu karşısında süratle 50 iş müfettişi kadrosunun daha verilmesine ihtiyaç olduğu belirtilmektedir ve bu kadronun verilmesine taraftarız.

Yine rapordan öğrendiğimize göre, 1972 yılı sonuna kadar, gerek özel ve gerekse kamu kesiminde toplam olarak 1 793 işyerinde 225 765 işçiyi içine alan 1 120 toplu iş sözleşmesi ve 9 542 işçiyi içine alan, 567 gün devam eden 196 800 iş günü kaybına sebep olan 36 grev vakası, ayrıca 628 işçiyi içine alan, 186 gün devam eden, 14 585 iş günü kaybolan 8 lokavt vakası tespit edilmiştir.

Bu rakamlar 1971 senesi ile mukayese edilirse, geçen senenin iki lokavtına mukabil bu sene 8 lokavt olmuşsa da, kaybolan işgücünün, gerek grev ve gerekse lokavtın azalmış olduğunu göstermektedir.

Toplu iş ilişkilerinin ülke yararına uygun bir biçimde yürütülmesinin, grev ve lokavta gitmeden, öncelikle barışçı yollardan geçilmesinin genel ekonomiye büyük katkıda bulunacağı aşikârdır.

Toplu iş ilişkilerini düzenleyen 274 ve 275 sayılı kanunların, Anayasanın iptal kararına uyularak yeniden düzenlenmesinin yerinde olacağını belirtmek isterim.

Grev ve lokavtı, işçi teşekkülleri ile işverenler arasındaki açık pazarlığı 1961 Anayasası ile getirilmiş bir hakkın neticesi olarak görmekteyiz. Grev ve lokavt hukuk düzeni içersinde yürütülürse bu hareketi normal karşılarız. Yalnız, grevlerin memleketimizin ekonomik ve sosyal hayatını felce uğratacak seviyeye varmasına hiç bir surette taraftar olmayacağımızı belirtmek isterim. Hele kanunsuz boykot, grev, işgal ve tahriplere karşı Partimizin en küçük bir müsamaha göstermeyeceğini katiyetle ifade etmek isterim.

Bâzılarının düşündüğü doktriner gaye taşıyan, sosyalist gaye altında işçilerimizin haklarını kanunsuz hareketlerle alabilecekleri telkin ve teranelerini asil işçilerimizin şiddetle reddetmelerini yarınki iş hayatımız için en büyük bir teminat saymaktayız. Hakikatle en küçük bir bağlantısı olmayan bu ifadelerin, hasretini çektikleri ülkelerdeki işçilerin, değil ücret pazarlığı, serbest konuşma ve hür yaşama imkânları olmayan gerçekler karşısında neyi pazarlık edecekleri sorusu daima cevapsız kalmaya mahkûmdur.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Kınaytürk.

Hatibe tahsis edilen zaman dolmcaya kadar müzakerelerin uzatılmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

A. P. GRUBU ADINA ÖMER FARUK KINAYTÜRK (Devamla) — Ama ben yarım saatte bitiremem. 15 dakikamı da kullanayım. Zaten kararı öyle aldınız.

BAŞKAN — Hayır, öyle almadım. O zaman Oturumu kapatacağım.

Hatip yarım saat daha zaman istemektedir. Sayın üyeler yorulmuştur. Bu itibarla akşam oturumunda konuşmaya devam etmesini kararlaştırıyorum.

Saat 20,30'da tekrar toplanmak üzere Birleşime ara veriyorum.

Kapanma saati : 19,00

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati : 20,30

BAŞKAN : Başkanvekili Mehmet Ünaldı

KÂTİPLER : Hüseyin Atmaca (Denizli), Mehmet Çamlıca (Kastamonu)

BAŞKAN — 25 nci Birleşimin 3 ncü oturumunu açıyorum.

Müzakerelere devam ediyoruz.

Sözü yarıda kalmış olan Sayın Kınaytürk, A. P. Grubu adına buyurunuz.

A. P. GRUBU ADINA Ö. FARUK KINAYTÜRK (Burdur) — Sayın Başkan, değerli senatörler;

Bâzılarının düşündüğü doktriner gaye taşıyan sosyalist maske altındaki işçilerimizin haklarını kanunsuz hareketlerle alabilecekleri telkin ve teranelerini asil işçilerimizin şiddetle reddetmelerini yarınki iş hayatımız için en büyük bir teminat saymaktayız. Hakikatle en küçük bir bağlantısı olmayan bu ifadelerin, hasretini çektikleri ülkelerdeki işçilerin, değil ücret pazarlığı, serbest konuşma hür yaşama imkânları olmayan gerçekler karşısında neyi pazarlık edecekleri sorusu daima cevapsız kalmaya mahkûmdur. İşçilerimiz kadar aynı hukuk düzeni içinde işverenlerimizin de ekonomik ve sosyal güvenliklerinin teminat altına alınmasını parti olarak benimsemiş olduğumuzu belirtmek isteriz.

Değerli senatörler, işçi sağlığı, iş güvenliği, istihdam ve sosyal güvenlik hizmetlerine gelince; Çalışma Bakanlığı bünyesi içinde yer alan sosyal güvenlik kuruluşları, memleketimizin sosyo - ekonomik gelişimi üzerinde etkilerini gittikçe artırmaktadır. 1973 tahminlerine göre, Sosyal Sigortalar Kurumu ile Bağ - Kur'un kapsamı içine girenlerin sayısının 1 800 000'e ulaşacağı belirtilmektedir. Bu iki kuruluşun 1973 yılı içindeki gelir ve giderlerinin toplamının ise 6 milyar liraya yaklaşacağı hesaplanmıştır.

İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda Bakanlığın sadece kusur arayan bir zihniyetin dışında, işçi ve işvereni eğiten, öğreten ve her hususta kendilerine rehber ve yardımcı olan bir çalışma yolunu seçmiş olmasını yerinde bulmaktayız.

Devlet - işçi - işveren üçlüsünün konu etrafında birleşmesinin doğruluğuna inanmaktayız. Çeşitli iş kollarında iş kazalarını ve meslek hastalıklarını doğuran nedenleri bilimsel bir açıdan araştırarak, önleyici ve koruyucu tedbirlerin alınmasının lüzumuna kaniiz.

Hızla sanayileşmeye gidişimiz ve teknolojiden yoğun şekilde yararlanma yoluna girişimiz, bu konunun önemini daha da artırmaktadır. İş kazaları ve meslek hastalıklarının çoğalması sonucu işyerlerinin denetiminin sağlanabilmesi için, iş güvenliği müfettişlerinin grup başkanlarının 5'ten 10'a çıkarılmasıyle bütün ülkede çalışma yapılabileceğinin bildirilmesini memnuniyetle karşılıyoruz.

Yurt dışı işçi sorunları :

Dışarıdaki işçilerimizin memleket kalkınmasında önemli katkıda bulundukları bütün açıklığıyle ortaya çıkmıştır. Ayrıca, bulundukları ülkelerde memleketimizi temsil etmeleri yönünden de büyük önem arz etmektedirler. Bu nedenle, işçilerimizle eş ve çocuklarına Devletin ilgisinin ve desteğinin kaçınılmaz bir vazife olduğu meydandadır. Onun için bu konunun bir Hükümet politikası olarak benimsenmiş olmasını yerinde bulmaktayız.

İkinci Beş Yıllık Plânda öngörüldüğü üzere; dışarıda çalışan işçilerimizin ekonomik, toplumsal ve kültürel sorunlarının çözümünde bakanlıklararası işbirliğinin sürekli olarak gerçekleştirilmesi için alınacak tedbirlerde Çalışma Bakanlığı sorumlu kılınmıştır.

Ayrıca Hükümet programına göre, yurt dışında çalışan ve yurt ekonomisine büyük katkıları olan işçilerimizin çeşitli sorunlarıyle yakından ilgilenileceği ve yurt dışına gerekli hizmetlerin ulaştırılması için 1579 sayılı Kanun hükmüne dayanılarak Yurtt Dışı İşçi Sorunları

Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Ancak, Genel müdürlüğün kadroları henüz alınmadığından, Bakanlığın diğer dairelerinden geçici olarak temin edilen mahdut personelle işçi sorunları yürütülmektedir ki, bu da sorunlara gereği gibi cevap verememektedir. Bu bakımdan biran evvel genel müdürlük kadrolarının teminini Sayın Bakan arkadaşlarımızdan istirham etmekteyiz.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının 1970 program taslağının çalışma sorunları bölümünde; işçi sorunlarına ilişkin bakanlıklararası koordinasyon ve işbirliğinin sağlanması görevinin Çalışma Bakanlığı Başkanlığında yürütüleceği öngörülmüştür.

Ayrıca, yönetmelik hükümlerine göre 1972 senesi içerisinde işçilerimizle eş ve çocuklarına; ölüm, hastalık, işsizlik, sınır dışı edilme meslekî eğitim, moral eğitimi amacıyle tiyatro, folkler, müzik ve konferans gibi faaliyetler gösterilmiş midir? Bunlar için ne sarf edilmiştir? Sonuçları nedir? Cenazelerin yurda nakillerinde ve bilhassa gömülecek yere kadar götürülmesinde Bakanlığın faaliyetleri ne olmuştur? Ve 1972 senesinde kaç cenaze yurda getirilmiş ve getirilmeyen olmuş mudur?

Bugün halen yurt dışındaki işçilerle eş ve çocuklarının sayısının 1 milyona yaklaştığı belirtilmektedir ki, bu rakam her 25 Türkten birinin dışarıda olduğunu göstermekte olduğundan, dış ülkelerde yaşayan işçilerimizin büyük bir önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Dış ödemeler dengemizin sağlanmasında önemli yeri olan işçi dövizlerinin miktarlarına göz attığımız zaman, 1972 yılının 1 Ocak - 21 Ekim tarihleri arasında yurda gelen 1 milyon 699 milyon 400 dolar toplam döviz gelirinin 594 milyon 500 bin doları işçi dövizi ve 530 milyon 700 doları ihracattan gelen döviz ve arta kalan 471 milyon 200 doları diğer kalemlerden gelen dövizlerdir. Buna göre, 1972 senesinin ilk 10 aylık süresinde işçi dövizlerinin ihracat dövizlerini aşmış bulunduğunu görmekteyiz.

1971 - 1972 yılının aynı dönemiyle mukayese edersek, işçi dövizlerinin % 61 artış gösterdiği görülmektedir.

İşçilerimizin, sosyal, kültürel ve diğer çeşitli ve çok yönlü sorunları bulunmaktadır. Özellikle bulundukları ülkelerin dilini, yasalarını ve âdetlerini bilmemeleri ve eğitime tabi olmadan gönderilmiş olmaları nedeniyle, hak ve çıkarlarının gereği gibi korunmaması büyük maddî ve mânevî kayıplarına sebebolmaktadır.

Ayrıca, aşırı dinî ve siyasî propogandalara hedef olmaktadırlar.

Dışarıdaki işçilerimizin, gerek bulundukları ülkelerde ve gerekse Türkiye ile ilişkilerinden doğan çeşitli sorunlarının yurt içinde ve yurt dışındaki ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılarak çözümlenmesi yolunda süratli ve etkili tedbirlerin alınması ve ayrıca yeni iş piyasaları aranması ve uygun şartlarla işçi gönderilmesi olanaklarının araştırılması yerinde olacaktır.

Diğer taraftan, işçilerimizin dış ödemeler dengesinin sağlanmasında olduğu kadar, gönderdikleri dövizlerin plan ilke ve hedeflerine uygun bir tarzda değerlendirilmesi halinde, sanayileşmemizde ve memleketin kalkınmasında da o derece önemli katkısı olacağı aşikârdır. Ayrıca, yurt dışına işçi göndermekle yurdumuzda işsizlik baskısı hafiflemiş olacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi sonunda yurt dışındaki işçilerimizden yaklaşık olarak 3 milyar dolâr beklenilmektedir, ki bu rakam, Türkiye'nin 15 yıllık Üçüncü Kalkınma Plan döneminde konsorsiyum'dan alabilmeyi' umduğu faizli borçtan fazladır. Memlekete bu kadar önemli hizmetde bulunan dışarıdaki işçilerimizin her çeşit hak ve menfaatlerinin korunması, yabancı ülkelere daha çok sayıda ve daha iyi şartlarla işçi gönderilmesi ve Türkiye'de işçi güvenini sağlayacak kârlı yatırım olanaklarını hazırlamak ve bu hususta işçilerimize gerekli bilgileri vererek Avrupa bankalarındaki yatan dövizlerinin yurda getirilmesini sağlamak lâzımdır.

Sosyal güvenlik hizmetleri;

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun bütün yurtta bir işçiye kadar uygulanması işleminin tamamlanmış olması; hastalık sigortasının sigortalıların eş ve çocuklarına, Adana ili hariç, diğer bütün illerde uygulandığını, 1973 yılında da Adana ilinin uygulanmasının gerçekleşeceğinin bildirilmesini memnuniyetle karşılarız.

1973 tahminlerine göre sigortalı sayısının 1 600 000'e ulaşacağının bildirilmesi, sosyal gü-

venlik bakımından işin ciddiyetinin önemini ortaya koymaktadır.

Bu münasebetle, sigorta hastanelerinin durumuna değinmek isteriz. 1972 yılı içerisinde yataklı ve yataksız tesis sayısı toplam olarak 215 ve yatak sayısı 13 209; 1973'de tesis sayısı 217, yatak sayısı 14 970 olacaktır. Ayrıca, 1973'de yataklı sağlık tesisleri 61 den 65'e ve yatak sayısı da 13 290'dan 14 973'e yükselecektir. Dispanser sayısının 71'den 68'e, sağlık istasyonunun 83'den 81'e düşeceği bildirilmektedir.

Görülüyor ki, Sigorta Kurumu sağlık tesislerine büyük önem vermektedir.

Tedavi faaliyetlerine gelince: Rapordan öğrendiğimize göre, gerek kurum sağlık tesislerinde ve gerekse anlaşmalı doktor ve müesseselerdeki tedavi faaliyetlerine bakarsak; 1971'de kurum tesislerinde 2 287 805, anlaşmalılarda 383 709, toplam olarak 2 271 514; 1972'nin ilk 6 ayında kurum tesislerinde 1 323 142, anlaşmalılarda 194 098, toplam olarak 1 517 240; 1973 tahmini, kurum tesislerinde 2 850 000, anlaşmalılarda 400 000, toplam olarak 3 250 000'dir.

Poliklinik muayenelerine bakarsak : 1971'de kurum tesislerinde 9 666 651, anlaşmalılarda 2 245 173, toplam olarak 11 908 824; 1972'nin ilk 6 aylık tahminlerinde; kurum tesislerinde 5 569 203, anlaşmalılarda 1 190 721, toplam olarak 6 459 924; 1973'ün tahminî 11 400 000 kurum tesislerinde, anlaşmalılarda 2 500 000, toplam olarak 13 900 000'dir.

Bu rakamlar göstermektedir ki, Sosyal Sigortalar Kurumu sağlık tesisleri büyük hizmet vermektedir. Hiç bir zaman yetersizlikten bahsedilemez.

Pahalı maliyet, fazla ilâç israfı iddialarının da üzerine eğilmek yerinde olur. Sigorta hastahanelerinin ve hastaların özelliği düşünülecek; hastayı her türlü imkânı kullanarak kısa zamanda tedavi etmek ve böylece iş gücüne iade ederek genel iş hacmini düşürmemek, umumî istihsali düşürmemek, maliyeti artırmamak ve millî geliri azaltmamak gibi sonuçları hesaplanırsa, tedavi harcamalarının pahalı olmayacağı kolaylıkla ortaya çıkar.

Muayene ve tedavi hizmetlerine gelince: Sigorta hekimlerine kendi kapasitelerinin üstünde hasta muayene ettirmenin yerinde olmayacağı aşikârdır. Bunun için noksan hekim kadrolarının bir an evvel yetkililer tarafından tamamlanmasının yerinde olacağını belirtmek isteriz. Böylece, yapılan şikâyetlerin ortadan kalkacağına emin olduğumuzu ifade etmek isteriz.

İşçi meskenlerine gelince : Rapordan öğrendiğimize göre, 1972 Ağustos ayı sonuna kadar sigortalıları konut sahibi yapmak amacıyle çeşitli yollardan toplam olarak 2 974 473 161 lira kredi tahsis edilmiştir. Bu miktarın 1972 yılı sonuna kadar 3 174 473 161 lirayı bulacağı ve 1973 yılında 500 milyon lira daha arttırılarak kredi tahsisinin 3 674 473 160 liraya ulaşacağı bildirilmektedir.

Diğer taraftan kooperatifler, bankalar ve kurum tarafından inşa ettirilen konutları finanse etmek üzere ödenmiş kredilerin toplamı, 1971 sonuna kadar 2 695 516 516 liraya ulaşacağı ve bu miktara 1973 yılında 5 milyon lira daha ödenerek 3 195 516 516 lirayı bulacağı bildirilmektedir. Böylece 1971 yılı sonunda 61 534 olan konut sayısının 1972 yılında 74 459'a ve 1973'de de 88 959'a yükseleceği ifade edilmektedir. Bu rakam iyi bir sonuçtur. Yalnız meskenlerin, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Türk örf ve âdetlerine göre yapılmasının, sağlanmasının uygun olacağını belirtmek isteriz. Ayrıca, İşçi Meskenleri Yönetmeliğindeki bir aksaklık nedeniyle Ankara veya büyük bir şehirde çalışan taşralı bir işçinin taşra kooperatifine üye olamaması gibi bir durumun derhal düzeltilmesinin yerinde olacağını belirtmek isteriz.

İşçi çocuklarını okutma :

Yine rapordan bildirildiğine göre, bu konu bir program dahilinde yürütülmektedir. 1969 - 1970 ders yılında 152 öğrenciye 1 milyon 205 bin, 1970 - 1971 ders yılında 259 öğrenciye 2 milyon 860 bin, 1971 - 1972'de 355 öğrenciye 6 milyon tahminî, 1972 - 1973'de 475 öğrenciye 8 milyon lira programda konulmuştur.

Bu kontenjanlardan görüyoruz ki, bunlar da memnuniyet verici bir sonuçtur.

Bağ - Kur; esnaf, sanatkâr ve diğer bağımsız çalışanlara sosyal güvenlik sağlanması için 1 . 4 . 1972 tarihinde yürürlüğe giren 1479 sayılı Kanunla kurulmuştur. Kanunun yürürlüğe girmesinden 6 ay sonra Bakanlar Kurulu kararı ile yurt çapında kademesiz olarak uygulanma-

ya başlanması memnuniyet vericidir. Merkez teşkilâtı kurulmuş olan Bağ - Kur'un taşra teşekkülleriniin esnaf, sanatkâr ve diğer bağımsız çalışanların meslek teşekkülleri çerçevesinde organize edilmiş olduğunu görüyoruz. Bu suretle sağlanan işbirliği sonucu 1 . 10 . 1972 tarihinde başlayan sigortalıların başvurma işlemleri meslek kuruluşları aracılığı ile kabul edilmeye başlanmış ve 31 . 12 . 1972 tarihine kadar geçen dönem içerisinde kayıtları yapılan sigortalıların sayısının 625 bin civarında olduğu görülmüştür. Bu da küçümsenecek bir sonuç değildir. Çok olumlu bir şekilde yürütülen bu modeller yurt çapında teşkilât kurmanın gerektirdiği harcamalardan yaklaşık olarak % 80 oranında tasarruf sağlanmış olması memnuniyet vericidir ve bu şekilde devamı da uygun görülmektedir.

BAŞKAN — Bir dakika efendim.

Gruplara tahsis edilmiş olan yarım saatlik zamanımız dolduğundan ve sırada başka grup sözcüsü söz istememiş bulunduğundan, ikinci kez söz isteğinizi yerine getiriyorum. 15 dakika daha konuşacaksınız, devam buyurun.

A. P. GRUBU ADINA Ö. FARUK KINAYTÜRK (Devamla) — Muhterem senatörler, İş ve İşçi Bulma Kurumu faaliyetlerinden bahsetmek isteriz. 4837 sayılı Kuruluş Kanunu ile bu Teşkilât, bugün 1960'larda olduğu gibi, iş arayanlarla işverenleri birbiriyle buluşturmaktan daha ötede ve bilhassa memleketimizde olduğu gibi, geri kalmış ülkelerde arz ve talebi denkleştiren ve ekonominin bir kesiminde faaliyet gösteren bir müessese olarak Devletin sosyal ve ekonomik politikasına uygun bir şekilde işgücünün istihdama yöneltilmesi, insan gücü plânlanması gibi önemli hizmetler görmektedir. Ayrıca 1961'den itibaren dışa işçi göndermeye başlaması, Kurumun amaç ve fonksiyonlarındaki yeni bir merhaleyi de ortaya koymuştur. İhracat pazarlarından daha önemli olarak, işgücü pazarlarının ele geçirilmesi, ekonomimizin şiddetle ihtiyaç duyduğu dış ödemenin üzerindeki etkisinin önemini de ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan, işsizlik sorununun hafiflemesi, vasıflı işçi kazanılması gibi önemli hizmetleri de vardır. Kurum bu hizmetleri lâyıkı ile yapabilmesi için etkin ve verimli bir dinamizme ve güce sahibolmalıdır. Bu da, yeterli bütçelerle ve kadrolarla sağlanabilir. Malûmunuz olduğu üzere, toplam olarak 1972 bütçesi 58 983 477 lira idi. 1973 bütçesi ise 72 522 531 lira olup, bunun 43 milyon 791 lirası genel bütçeden, 17 milyon 500 bin lirası da Sosyal Sigortalar Kurumunun yüzde yarımlarından, 400 bin lirası çeşitli gelirlerden, 1 milyon lirası devreden fon ve 9 835 531 lirası da bütçe açığı olarak bağlanmıştır.

Görüldüğü üzere, bu yıl bütçesi 1972 bütçesine nazaran bir artış göstermekte ise de, bütün illerde ve önemli ilçe merkezlerinde 99 ünite ile kurumun kendisinden beklenen hizmetleri bu bütçe ile de zor yerine getireceği kanaatinde olduğumuzu belirtmek isteriz. Her zaman ifade ettiğimiz gibi, kurumu bir tüketici olarak değil, üretici olarak mütalâa etmek yerinde olur.

Bugüne kadar kurumun yatırımları için ayrılan ödenekler, kurumdan beklenilen hizmetlerin artış oranına paralel bir artış göstermediği gibi, gereğinin çok altında kalarak, kurumun istihdam düzeyinde modern bir kuruluş olma niteliğini kazanmasını engellemiştir. Kurum, ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye erişmedikçe, hizmet üreten bir kuruluş olan bu müessesenin, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı çerçevesinde istihdam ve insan gücü kaynakları plânlamasında gittikçe kendisine düşen görevleri gereğince yerine getiremeyeceği ortadadır.

Yoğun bir iş hacmine sahip kurumda, kadro açıkları hizmeti aksatacak nitelikler göstermektedir. Bunların da giderilmesinin lüzumunu belirtmek isteriz.

Kurumun 1973 yılı bütçesinin aylık ve ücretler bölümünde % 10 - 11 nispetinde bir artış olmuştur. Bunun sebebi de, 104 yeni kadro karşılığıdır.

Kurum, yayın hizmetlerine de büyük önem vermektedir. İş arayanlar bülteni, açık işler bülteni gibi yayınları ile iş münhallerinin ve iş arayanların niteliklerinin yurt çapında duyurulması memnunyet vericidir.

Ayrıca, aynı bilgiler haftada 2 defa Türkiye Radyolarından halka duyurulmaktadır. Diğer taraftan, kurumun hazırladığı işgüsünün yerli ve yabancı kuruluşların istifadesine ve desteklerine sunulması da isabetlidir.

Memleket içi işe yerleştirmede de kurum büyük faaliyetler göstermiştir. 1972 yılında 236 271 erkek ve 169 499 kadın olmak üzere 405 770 kişiyi işe yerleştirmiştir.

Kurumun dışarıya işçi gönderme faaliteleri ne gelince; 1970'de 129 575, 1971'de 85 483 ve 1972'de 66 575 erkek ve 18 654 kadın olmak üzere 85 229 işçiyi göndermiştir ki, bu miktar 1970 - 1971 yıllarına nazaran daha azdır. Bunun da sebebi, memleketimizde cereyan eden son olaylar ve dış ülkelerin kalifiye işçi istemesidir. Kalifiye işçi sorunu memleketimiz içinde de ortaya çıkmaktadır. Endüstrileşmemizin önemli şartlarından birisi, vasıflı işgücünün çoğunluğuna bağlıdır. Bu nedenle, kurumun vasıflı işçi yetiştirmesi kaçınılmaz bir görev olarak ortadadır.

İleri memleketlerin pek çoğunda okul sonrası, sanayi öncesi ve sanayi için eğitim ve çırakların eğitimi tamamen Çalışma Bakanlığına aittir. Bizde ise Millî Eğitim Bakanlığı, «Öğretim Birliği» kavramını yanlış yorumladığı için, sanayi içi eğitimi kendi üzerine aldığından, bu konudaki gayretleri ve çabaları boşa gitmektedir. Bu bakımdan sanayi içi eğitimi, çalışma Bakanlığının yapmasının lüzumlu olduğunu belirtmek isteriz.

Değerli senatörler, dilek ve temennilerimize gelince:

Raportör arkadaşlarımızın raporda belirttikleri dilek ve temennilere yürekten katılıyoruz. Bu konular üzerinde tekrar konuşmayı tekerrür kabul ederek biz, yalnız birkaç nokta üzerine temas ederek sözlerimize son vereceğiz.

1. Kurum sağlık tesislerinde radyodiyanostik ve radyoterapi lâboratuvarlarının hepsinde radyoloji Kanunun emrettiği koruyucu ertibatın alınması, hekim ve personelin yıpratıcı mesaisine son verilmesi ve her ay muntazam kan muayenelerinin yaptırılması,

2. Sosyal Sigortalar Kurumunun diğer yataklı tesisler gibi, işçi özelliğini dikkate alarak büyük bir iki merkezde akliye ve asabiye hastaneleri kurması,

3. İşçilerimizi yurt dışına gönderirken ecnebi doktorlar tarafından yapılan gerekli sıkı sağlık muayenelerine paralel olarak, yurda katî dönüşleri sırasında da kendi doktorlarımıza ve sağlık kurullarımıza aynı şekilde muayene ettirilerek sağlıklarından ne kaybettiklerinin tespiti; mâlûliyet ve ölüm primleri alabilmeleri için de işçilerimiz dışarıya giderken 60 aymı doldurmadan yurda dönmemelerinin öğretilmesi, (59 ay çalışıyor, bir ay kaldığı için bu haklarını kaybediyorlar.)

4. Dışarıdaki işçilerimizin ölüm sebeplerinin pek çoğunun iş kazalarından ileri geldiği söylenmektedir. Gerekli tedbirlerin aldırılarak kazaların önlenmesi, hastalıktan ileri gelenlerin, icabeden tedavilerinin süratle yaptırılarak ölüm nispetinin azalmasını ve ölülerimizin yurda getirilmesinde kolaylık sağlanması.

5. İşçilerimizin okul çağındaki çocuklarının büyük bir kısmı Alman okullarına devam etmek imkânını bulmuş olmalarına rağmen, Hükümetimizce buraya gönderilen öğretmenlerden istifade eden çocuk sayısının % 5 ilâ 10'u geçmediği, bunun sebebinin öğretmenlerin şehrin uzak bir semtinde 1 veya 2 eğitim okulunda eğitim yaptıkları, diğer semtlerdeki çocukların istifade edemediği, bu nedenle öğretmen göndermekden istenilen neticenin elde edilemediği, bunun için çocukları şehrin semtlerindeki Alman okullarından toplayarak kendi eğitimimizin yaptırılması ve çocukların da buraya vasıta ile götürülüp getirilmesiyle problemin halledilmesi,

6. Altı yaşından küçük çocuklar için kreş ve çocuk yuvası açılması, Kızılay ve Çocuk Esirgeme kanalı ile yurt dışındaki işçilerimizin küçük çocukları için ölçülü bir ücret mukabilinde gerçekleştirilmesi, hem işçilerimizin iyi çalışmasına, hem de çocukların bakımına müessir olacağından, ehemmiyetle bu işin üzerine eğilinmesi,

7. Aile müessesinin parçalanmaması için karı - koca taleplerine öncelik verilmesi,

8. Uygunsuz hareketleri görülen işçilerimizin derhal yurda getirilmesi hususunda gerekli tedbirin alınması için büyükelçiliklere ve konsolosluklara yetki verilmesi,

9. Sosyal, ekonomik ve kültürel sıkıntı içinde memleket hasretini çeken ve terk edilmişlik hisleriyle bocalayan işçilerimizi müsait bir ortam olarak yakalayan kasıtlı kişilerin ve bilhassa komünistlerin şahsan veya broşür, gazete, dergi, kitap gibi vasıtalarla

millî birlik ve beraberliğimizi ve siyasî bütünlüğümüzü zedelemek çin kesif şekilde faaliyet gösterdiği, dinî ve siyasî propaganda yapıldığı bir gerçektir.

Hattâ son günlerde basında çıkan Batı Almanya Anayasasını Koruma Teşkilâtının hazırladığı raporda, «Türk komünistleri şimdi Almanya'da işçilerin arasında örgütleniyor.» başlığı altındaki makalede, yabancı Türk işçi topluluğu içinde Mao'cu Türk komünistleri kesif bir faaliyet göstermektedir. Türk proleter devrimci topluluğu adı ile teşkilâtlanan Mao'cuların Almanya'nın muhtelif şehirlerinde 15 emekçi - köylü bürosu bulunduğu, bunların gazete ve dergilerinde açıkça işçi köylülerin iktidarını korumak ve son damla kanı akıncaya kadar savaşmak gerektiği yazılmaktadır. Batı Berlin'deki Türk Mao'cuların organlarından biri olan Şafak Gazetesinin tirajının 10 bini bulduğu, bundan başka merkez organı aydınlı, Yıldız ve Halkın Sesi gibi komünist neşriyat yapan dergilerin de yayınlandığı yazılmaktadır. Mao'cu Türk komünistleri Türk işçileri arasında nüfuzlarını artırmak için işyerlerine tercüman, sosyal danışman, aracı olarak girmeye ve işçilere Türkiye'deki komünist ihtilâlci tohumları yaymaya uğraşmaktadırlar.

Diğer taraftan, turist işçi olarka gidenlere pek çok kolaylıklar sağlanarak Doğu Almanya'ya götürüldüğü ve orada günlük mesai saatinin bir saatinde komünist propagandası yapıldığı söylentileri ortadadır. Bunlara karşı her türlü tedbirin süratle alınması ve aynı şekilde mukabil propaganda yaparak basın ve yayın organlarından istifade edilmesi zaman zaman konferenslar tertip edilmesi, tarihî ve millî günlerin daha esaslı kutlanması gerekmektedir.

10. Yine basından öğrendiğimize göre, Berlin'in Karlsberp semtinde yaşayan işçilerimiz hakkında neşriyatta «Türkler birbirine girdi, 2 ölü 5 yaralı var. Büyük esrar deposu ele geçirildi» gibi haberler televizyon yayınlarında bu semtte yaşayan, yalnız Türkleri ele alarak oradaki kötü hayat şartları Newyok'un uyuşturucu madde kaçakçılığı ve çeşitli gangsterlik olaylarının cereyan ettiği Harlem Mahallesine benzetilerek, Türkler bu olayların faili olarak gösterilmektedirler. Halbuki burada yaşayan 200 bin kişinin 160 bini Alman, 40 bini Türktür. Cereyan eden olayların hepsini Türklere yüklemek, hem oradaki Türk vatandaşlarımızı ve hem de burada bizleri üzmektedir. Hükümetin bu konu üzerine ciddiyetle eğilmesini ve Alman Hükümeti ile gerekli teması yaparak icabeden tedbirlerin alınması,

11. Meyve ve diğer gıda maddelerimizin ilgili diğer Bakanlıklar ve Alman makamlariyle temas edilerek GİMA - Tariş, Et Balık Kurumu ve Tekel İdaresinin ortaklaşması ile büyük merkezlerde mağazalar açılması ve işçilerimizin besin ve giyim ihtiyaçlarının karşılanması,

12. Kurum yatırımlarının gayrimenkul gibi ölü yatırımlardan ziyade, ya müstakilen yahut da işçilerimizin ortaklığı ile rantı yüksek garantili sanayi sahalarına aktarılması, böylece dışarıdaki işçi dövizlerinin yurda getirilmesinin sağlanması,

13. Bugüne kadar bir türlü gerçekleşmeyen işsizlik, çıraklık, sanayi eğitimi, tarım ve orman iş kanunlarının çıkarılması,

14. Gümrük kapılarında işçilerimize sağlanan kolaylıklar memnuniyetle karşılanmakta olup, bundan böyle gümrük işlerinde de hızlandırıcı tedbirlerin alınması,

15. Sosyal Sigortalar Kurumu depolarında pek çok âlet ve malzeme yatmaktadır. Bunların tamir ettirilerek, yeniden alınmasının önlenmesi ve külliyetli döviz israfına son verilmesi,

16. Felâkete uğrayan bölgelerde ve bilhassa benim memleketimde, evvelce tanınan dış ülkelere gönderilmek üzere verilmiş kontenjanlar ve bu kontenjanlardan ayrılan vatandaşların bir çoğu gönderilmemiştir. Geriye kalanları gitmek üzere hazırladıkları sırada, bunların gönderilmemesi bir emirle bildirilmiştir. Bu, tamamiyle adalet dışı bir usuldür. Bunun sebebini Sayın Bakandan öğrenmek istiyorum ve bu işe son verilmesini istirham ediyorum.

Değerli arşadaşlar, geçen sene de ifade ettiğimiz gibi, Almanya'daki şartlar içerisinde bu kadar dilek ve temennilerin pek çok malî külfetlere malolacağı ilk olarak akla gelebilir.

Ama Almanya'daki şartlar düşünülürse, bütün işçilerimizi bünyesinde toplayan bir yardım sandığı, İşçi Yardımlaşma Sandığı teşekkül edilirse ve bu teşkilâtın Devletten ve Almanya'daki Devlet teşekküllerinden destek görmesi şartiyle işçilerimizden ayda 1 Mark alınırsa, bugün işçilerimizden gelecek 12 - 13 milyon markla bu işlerin hepsinin tamamlanacağı meydandadır. 10 milyon markla yapılmayacak hiçbir işin olmayacağı meydana çıkar. Ayrıca Alman sosyal yardım teşkilâtından ve Türk işçi çalıştıran firmaların sosyal fonlarından temin edilecek yardımları da nazarı dikkate alırsak, toplanacak meblâğın büyük bir yekûna varacağı ortadadır.

İşçilerimizden temin edilecek aidatların, konsolosluklarımızın pasaport uzmanları sırasında tahsil edilmesi gayet kolaydır. Bu iş üzerine de önemle durulması yerinde olur.

Değerli senatörler, bizi dinlemek lütfunda bulunduğunuzdan dolayı Yüce Heyetinize teşekkür ederken, Çalışma Bakanlığının bir tablosunu çizebilmiş ve bu davanın hallinde grubumuzun görüşlerini ifade edebilmiş ve bu görüşlerimiz çalışma hayatımızda bir hizmet teşkil edebilecekse kendimizi vazifesini yapmış mutlu insanlar arasında sayarız.

1973 yılı Çalışma Bakanlığı bütçesinin memleketimize ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını grupum ve şahsım adına temenni eder, Yüce Heyetinize saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü bütçesine açık oyunu kullanmayan sayın üye var mı efendim? («Var» sesleri) Lütfen acele etsinler.

Sayın Öztürk.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başkanım, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, Çalışma Bakanlığının seçkin temsilcilerini saygı ile selâmlıyarak sözlerime başlıyorum.

Çalışma Bakanlığının genel olarak çalışmasından memnun olduğumu ve iyi bir çalışma içinde olduğunu baştan söylemekle, benim buradaki yapacağım eleştirilerin bir dilekten, bir hatırlatmadan daha ileri düşünülmemesini de temenni ediyorum.

Ülkemizde, çalışanlarla çalıştıranlar arasında ilişkileri kurmak, düzenlemek, çalışma gücünü ülkenin ulusal gelirini artırıcı yönde kullanmak ve çalışanların sosyal güvenliğini sağlamak, Çalışma Bakanlığının başlıca amaçlarındandır. İstatistik ve matematiksel bilginin noksanlığı sebebiyledir ki, çalışma hayatımızdaki işgücü somut belgelere bağlanamamıştır. Kalkınma plânlarında öngörülen işçi - işveren ilişkilerinin ücret, fiyat, verimlilik açısından ekonomik değerde istatistikî bilgilerin elde edilmemiş olduğunu görüyoruz, bunların da randımana olumsuz etkileri olduğuna şahit oluyoruz.

Asgarî ücretler için gerekli verilerin elde edilmemiş olması, 81 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesinin öngördüğü istatistik bilgilerin elde edilememiş olması, ne faaliyete yeni geçirilmiş olan Araştırma Kurulu Başkanlık Teşkilâtı, ne de Çalışma Enstitüsü bu yönlerde hâlâ yardımcı olamamıştır bu istatistik çalışmalarına. Bu yöndeki çalışmaları kapsayacak olan ve bir yıldır faaliyet gösteren Araştırma, Plânlama ve Koordinasyon Dairesi, tam randımanlı bir çalışmaya girememiş görülmektedir. Bu da, belki yeni kurulma, eleman noksanlığı, çeşitli maddî imkânsızlar olabilir; ama biran önce bunların randımanlı hale konulması faydalıdır.

Hâlâ tarım ve orman işçilerinin asgarî ücretlerini 1475 sayılı Kanunun geçici 4 ncü maddesine göre yapamamanın ve bunu tespit edememenin durumu içindeyiz. Bu konuda rahatlık, verimlilik sağlayacak olan Tarım ve Orman İk Kanun tasarısının biran önce çıkarılması ve aynı zamanda tarım alanında çalışan işçilerimizin mutlaka bir güvenliğe ve sigortaya bağlanması da bugün artık bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Fukara insanlardan müteşekkil olan kapıcıların içinde bulunduğu haksızlık ve mağduriyeti önleyecek Kapıcılık Sözleşmesi Kanun tasarısının hazırlanıp Millet Meclisine verilmesini de bekliyoruz.

Sosyal güvenlik, yerleşim, işçi sağlığı ve güvenliğinin; Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ - Kur gibi iki büyük teşekkülün üyelerinin çokluğu sebebiyle, işleri ağırlaşmış ve bunların sağlanması da hayli zorlaşmıştır. Bu bakımdan iş sağlığı ve güvenliği merkezinin kuruluşu anlamlı, çalışması ise hâlâ yetersiz görülmektedir.

İşçi ve çıraklık eğitimini sağlayacak tasarı mutlaka çıkarılmalıdır. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tüzüğü, sözleşmeli personel için yönetmelik, asgarî ücreti saptama yönetmelikleri çıkarılmalı ve buna göre çalışmalar essalı şekilde ele alınmalıdır.

Görülüyor ki, hâlâ biz mevzuatımızda bir noksanlık içindeyiz. Yurt dışındaki işçilerimizin sorunlarını çözecek yeterli mevzuat noksanlığı ile de karşı karşıya bulunuyoruz. 1971 yılında 123 742 işyeri tespit edilmiş ve burada 1 480 toplu sözleşme yapılmış, 350 743 kişi bundan faydalanmış. 1970 yılında ise, toplu sözleşme 1 516 olmuş ve bundan faydalanan işçi sayısı 550 951 olmuştru. Oysaki, 1972 yılında bu işyerlerinin sayısı 250 bine yükseldiği halde, toplu sözleşme düşmüş; 1 120, bundan faydalanan işçi sayısı da 225 765 olmuştur. Bunun sebebini de öğrenmek istiyoruz.

Sayın üyeler, bilindiği gibi İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının 1972 icra programında dış ülkelerde çalışan işçilerimizin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarının çözümünde Çalışma Bakanlığını diğer bakanlıklar arasında bir organizatör olarak tanımıştır. Fakat ne elçilikleri, ne konsoloslukları, ne bunlar nezdinde kurulan danışmanlıkları ve ne de daha önce gönderilmiş olanları bu işte başarı göstermiş olarak kabul edemiyoruz. Bilhassa çalışma ataşeliklerini ve onların yardımcılarını da aynı katagori içerisinde mütalâa ediyor ve hattâ daha da yetersiz buluyoruz. İnşallah bundan sonra seçip göndereceklerini çok dahi iyi seçer gönderirler ve bu işçilerimize bu yönden yardımcı olurlar. Bunlar üzerinde bir disiplin kurulmazsa bu işin verimi artmaz.

Ayrıca, işsizlik sürüp gideceğe benziyor. Hiç değilse bundan sonraki danışman ve ataşeleri iyi seçmek gerekecektir. Yani iş zorlukları, işçilerin problemleri sürüp gitmektedir. İşçilerin çeşitli sorunlarını çözmek için Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü ile bakanlararası işbirliğinin kurulması için yapılan teşebbüsler yerindedir. İnşallah verimli olur.

İşçilerin eş ve çocuklarının eğitimi ile ilgili çalışmaların yetersizliğini görüyoruz. Okul öncesi temel eğitim ve yaygın eğitim alanındaki çalışmaların yetersizliği de ortadadır. Aşağı - yukarı çocuklar, anneler ve babalar ve yakınları ile giden işçilerimizin aileleri 1,5 milyona yaklaşmıştır. Bunların eğitimi ile mutlaka ilgilenmek ve bunları millî kültürümüzden ve eğitimimizden faydalandırmak bizim ulusal bir görevimiz olsa gerektir.

Yabancı ülkelerdeki işçilerimizin pasaport işleri, askerlik yoklamaları, çeşitli vizeler bakımından da zorluklar çektiklerini görüyoruz. Bunları yapacak olan teşkilâtlarımızın yetersizliği ve az oluşu buna sebep olmaktadır. Ülke hasreti içinde bulunan işçilerimizin, arkadaşlarımızın da belirttiği gibi, sosyal ve kültürel yönündeki boşluktan faydalanan yıkıcı akımların etkisi altında kalmasını önlemek bakımından, gerçekten Hükümetin ve bilhassa Bakanlığın bu konuda gerekli tedbirleri alması gerekir. Burada zaman az olduğu için bunları sayamıyorum. Bunun başında kültür ve eğitim gelir. Bunu mutlaka sağlamalıdır.

Ayrıca gümrük ve dışardaki işlerde, gelip gidişte, yolculukta, uçak meselelerinde keşmekeşin önüne mutlaka geçilmelidir. İşçilerimizin her gün havaalanlarında birçok olaylarla karşı karşıya kaldığını görüyoruz. Bu çalışmalar içerde ve dışarıda yetersizdir. Halen Çalışma Bakanlığının 7 ülkede 6 çalışma danışmanlığı, 12 çalışma ataşeliği, 18 dış temsilcilik filân.. Bunlar kâfi değildir. Bunların sayısını mutlaka çoğaltmalıdır. Ayrıca, teknik ve politik çalışmalar mutlaka yapılmalıdır.

Bölgelerin özelliklerine göre işçilerimizin sermayesini Türkiye'ye aktaracakları bâzı dokümanları; kuracakları fabrikalara kadar neler yapabileceklerini, oradaki temsilcilerimiz vasıtasıyle verip, teşvik etmek lâzım. Hâlâ işçilerimiz ne yapacaklarını, ne kuracaklarını, sermayelerini nereye yatıracaklarını bilememektedirler. Ülkemize dönecek işçilerimizin de yerleşmesi bakımından, mesleklerine göre yeniden bir çalışma sistemine girmek lâzımdır.

Sosyal Sigortalar Kurumu maddî gücü yönünden hayli gelişmiştir; fakat işçi çocuklarının eğitimiyle, üstün yetenekli çocukların eğitimi ile ilgili nedense bir çalışmaya girememiştir. Bunun yanında Avrupa'da 50 - 60 bini bulmuş olan okul çağındaki çocukların eğitimi ile ilgili bir faaliyet görülmemektedir. Nihayet şimdiye kadar gönderdiğimiz öğretmen sayısı 200'ü bulmamaktadır. Oysa 50 - 60 bin okul

çağında çocuk vardır. Bir de okul öncesini düşünürsek, bu çocukların eğitimine de el atmanın faydalı olacağı kanaatindeyim. Daha çok öğretmen, ve daha çok aydın din adamı göndermenin, demin de söylediğim gibi, çeşitli boşlukları doldurmanın, yıkıcı ideolojik akımları önlemek bakımından faydalı olacağına inanıyorum.

Ayrıca, işçilerimizin bilhassa buradan gönderilirken yabancı doktorların kontrolü altında yapılan muayenelerinde bâzı hastalık tespit edilir; bizim hastanelerimize gelirler sağlam raporlar alırlar; yani bir çatışma içindedirler. Bu mutlaka çözülmelidir.

Yine bir problem olarak, Almanya ve bâzı yerlerde yüksek ücret alan, yıllardır orada kalan işçilerimizi çıkararak, onların yerine az ücretle çalıştırabilecek, onların yerine iki işçi çalıştırabilecek şekilde imkânlar arayan bâzı işyerleri olduğunu duyuyoruz, öğreniyoruz. Bakanlık olarak bunların da önüne geçilmesi faydalı olacaktır.

Ayrıca, çalışırken yabancı ülkelerde sakatlanan işçilerimize o şirketler, o devletin hükümeti araçlar temin etmektedir. Bu araçların gümrüklerden geçirilirken mutlaka Gümrük Vergisinden kurtarılması lâzımdır. Hiç değilse, onların temin ettiği o araçlara karşılık, biz de işçilerimize; bu kadar döviz, bu kadar imkân getiren bu vatan çocuklarına bu imkânları da tanımalıyız.

Bütçenin hayırlı olması dileğiyle sonsuz saygılarımı sunarım.

BAŞKAN — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü Bütçesinin açık oylama işlemi bitmiştir.

Sayın İşmen.

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Sayın Başkan, sayın senatörler,

Sayın Bakan Bütçe Karma Komisyonunda son asgarî ücret tespitinin 1969'dakinden % 4 oranında yüksek olduğunu ve işveren kesimlerinin bunu fazla bulduğu için muhalif kaldığını söylemiştir. Ücretlerde artış, malî bakımdan biraz rahatlık demektir. Normal artışın hemen arkasından birkaç kat fazla fiyat artışları izlerse bu neyi ifade eder ki? Önemli olan, reel artıştır. Hükümet edenlerin fiyatların başı boş bir şekilde artmasını kontrol altına alma hünerini göstermeleri beklenir.

İşveren kesimi ücret artışına elbette karşıdır, bir kuruş artışı bile istemez. Bu, o sınıfın kaçınılmaz özlemidir. Asgarî ücret tespit edilirken, bütün tüketim harcamalarının hesaba katıldığı Ticaret Bakanlığı Konjonktür Dairesinin açıkladığı geçinme endekslerinden Bakanlıkça çok iyi bilinmektedir.

Sayın üyeler, herbiri birbirinden önemli, işçi sorunlarından hangisine öncelik tanımalı şu on dakika içerisinde? Eğer biraz daha zamanımız olsaydı daha detaylı bir şekilde bâzı konulara eğilmek imkânımız olacaktı.

«Benden sonra tufan; denmiyorsa, işsizlik sorununa en kısa zamanda bir çare bulunmalıdır. Her gün, kaç yıl sonra işçi sayısının kaça çıkacağı, işsizlerin dış memleketlere daha çok adette gönderileceği müjdeleriyle işsizlik sorunu ortadadır. Halen dışarıdaki işçilerin gönderdikleri döviz katkısıyle 900 milyon doları aştığı söylenen döviz rezervlerimizle, yıllar heba edilmeden, yatırıma gidilmelidir. Batı Almanya kapitalizmi yabancı işçilerin Alman bankalarında birikmiş üç buçuk milyar markını yatırıma çekerek, kendisini yabancı işçilere finanse ettirmeye başladığı haberini alıyoruz.

İşsizlik sorununun; montaj, gazoz sanayii ile çözümlenemiyeceği artık Türkiye'de çok iyi bilinmektedir. Ancak, gerçek bir sanayileşmeye, özel girişimciyi özendire bezendire gidilemeyeceği de ortadadır. Çünkü, bizim özel girişimci kısa zamanda kâr etmek isteyen güçsüz kapitalistlerdir. Oysa, ciddî ağır sanayi, yıllarca kâr getirmeyeceği gibi, sürekli yatırımlara da ihtiyaç gösterdiğinden, mümkün olmamaktadır. İnsanlarımızı kendi memleketinde doyurma gururuna ulaştırmak ve güçlü bir Türkiye yaratmak için emekten yana gerçek bir sanayi şarttır.

Sayın üyeler, bildiğimiz kadariyle Bakanlık, yalnız bir işçi konfederasyonuyle ilişki kurmaktadır. Bu, hatalıdır. Başka konfederasyonlar, ya da bağımsız sendikaların da her alanda görüşünü alması, çalışma hayatının kararlılığı için zorunludur. Ancak, bu şekilde Türkiye gerçeklerine uyarlı sonuçlar alınır. Aksi halde yer yer huzursuzluklar kaçınılmaz olur. Bu nedenle, Çalışma Bakanlığının çeşitli işçi kesimlerinin temsilcilerinin görüşlerine itibar etmesi gereğine inanıyorum.

Sayın üyeler, öyle görünüyor ki, Çalışma Bakanlığı Teşkilât Kanunu, günün icaplarına ve artan ihtiyaçlara cevap verecek durumda değildir. Yenilenmesi, modernleşmesi bir ihtiyaçtır. Diğer taraftan, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal edilmiş olan Sendikalar Kanununun Anayasa Mahkemesinin tanıdığı bir yıllık süreyi beklemeden ele alınması ve hazırlanıp Anayasa Mahkemesinin kararının ışığı altında hazırlanıp Meclislere getirilmelidir. İş Kanunu konusunda olduğu gibi, aylarca iş hayatının kanunsuz sürdürülmesine meydan verilmemiş olur.

Bir başka önemli konu da Sosyal Sigortalar sorunudur: İşçilerin en kuvvetli dayanağı olması gereken Sosyal Sigortalar Kanunu tam tersine, onlara huzursuzluk ve güvensizlik kaynağı olmaktadır. Sosyal Sigortalar Kanunu üzerine yapılan tartışmalar, alınan sonuçlar, basında sütunlarla yer almıştır. Hiçbiri de övünülecek şey değildir. Kurum, işçilerin toplanmış paralarını rahatlıkla çarçur etmekte, birçok memurların yolsuzluk yapmasına fırsat vermekle suçlanmaktadır. İşverenlerin milyarlar tutan prim borçlarını hâlâ tahsil etmediği iddia edilmektedir; ama bunlardan hiçbirisine karşı bir beyana da tanık olmuyoruz.

Kuruma ödenmeyen primlerin % 9'u işçi ücretlerinden kesildiğine göre, işverenlerin hiç umursamadan zimmetlerine milyarları geçirdikleri de anlaşılır şey değildir.

Kurumun malî bunalımdan kurtulmasına çare bulmak için teknik bir komisyon çalışmış ve bir rapor hazırlamıştır. Rapor, çok ilginçtir; baştan aşağı işçi alehine düzeltmelere yer vermiştir. Emeklilik yaşının yeniden, kadınlarda 55, erkeklerde 60'a çıkarılması, emeklilik aylığı tespitinde son beş yılda en yüksek üç yıllık kazancın ortalamasının esas alınması, (Çünkü önceden daha uzun süreliydi) asgarî aylık tanımında prime esas olan ücreti 360 katı yerine 300 katın kabul edilmesi, primlerin % 11'den en az % 25'e çıkarılması gibi, işçilerin hepten zararına kazanılmış haklarının bir kalemde geri alınmasını öngörmektedir. Kurum, malî iflâstan yine işçilerin sırtından kurtulmayı hesabetmektedir. Oysa, bu yanlış tutum ve uygulamalardan derhal vazgeçip, önce işverenlerin prim borçları ile toplanmamış kira borçlarının toplamı olan 3,5 milyarı kurtarmalı, lüks ve gereksiz harcamalardan, artık kaçınmalıdır.

Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Kurulu her yıl toplanır, fakat hiç bir yetkiye sahip değildir. Boşuna harcamaya sebebolmaktadır. Öncelikle, Genel Kurula yöneticileri ibra etmek ya da etmemek yetkisi tanınmalıdır. Çalışma Bakanlığı Teşkilât Kanununda yapılması gerekli değişikliklerle gelişen sendikal yapıya göre, Kurum Genel Kurulunda bütün işçi örgütlerinden temsil edilen işçi sayısına göre bir oran bularak işçilerin söz ve karar sahibi olmaları yolu açılmalıdır. Sigorta Genel Kurulunda demokratik bir düzen hâkim olmalıdır.

Sayın senatörler, dünkü gazetelerin hemen hepsinde, bugüne kadar emekliye ayrılmış olan emekli işçilerin emekli aylıklarının yeniden düzenlenmesine gidilmekte olduğunu hayretle okuduk. Ayrıntılarına giremiyorum, gazetelerde sütun, sütun veriyorlar zaten; fakat bugüne kadar kazanılmış ve müktesep hak olarak uygulanmanın önlenmesi isteği eğer doğru ise, hangi rüzgârların ortaya attığını anlamak da zordur.

4841 sayılı Kanun, «Çalışma Bakanlığı, çalışma hayatının düzenlenmesi, çalışanların yaşama seviyelerinin yükseltilmesi ve tam çalışma ve sosyal güvenliğin sağlanması ile görevlidir,» demektedir. Bunu unutmamalıyız.

Sayın üyeler, gerçek şudur; memleketimizde, «Vur ağızına al lokmasını» uygulamasına karşı, ne yapıp yapıp insanlarımızı Anayasal haklarını savunmalarına itecek süratli bir eğitime gitmekten başka çare kalmamıştır. Yoksa, bugüne kadar olduğu gibi, egemen sınıflar durup dinlenmeden, «Kürt Memet, nöbete» sloganını uygulayageleceklerdir. Bu arada benim elime gelen bir şikâyetten de, Sayın Bakandan cevap almak arzusuyle bahsediyorum: Dışkapı Sosyal Sigrotalar Hastanesinde çalışan sekiz fizyoterapistin, aynı yılda aynı sınıfı tamamlayıp çalışmaya başladıkları halde, başka hastanelerde çalışan sınıf arkadaşlarından; yani bu fizyoterapistlerden farklı ve düşük ücret aldıkları ve bu hususun düzeltilmesi için verdikleri dilekçeye de olumsuz cevap aldıklarını şikâyet etmişlerdir. Sayın Bakan, acaba bu hususta bir çözüm yolu düşünüyorlar mı, cevabını bekliyorum.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Özer.

HAMİDİ ÖZER (Malatya) — Sayın Başkan, sayın senatörler; Bakanlığın güzide mensupları;

Şu anda hasta olmama rağmen, sırf işçi vatandaşların biriken dert ve dileklerini bütçe münasebetiyle özetlemek üzere kendimi zorlayarak huzurunuza gelmiş bulunmaktayım.

Yorumlara girmeden, sadece bu dileklerin neler olduğunu sıralayacağım.

1. Ücretler günün şartlarına ve iş riskine göre tespit edilmeli.

2. Eski ve yeni emekli işçi, dul ve yetim aylıklarında eşitlik sağlanmalıdır.

3. Emekli Sandığının dul ve yetimlere tanıdığı haklar, işçi dul ve yetimlerine de aynen tanınmalıdır.

4. Sosyal Sigortalar Kurumunda çalışanlar, istekleri halinde bu Kurumun statüsüne tâbi tutulmalıdır.

5. İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğü, sosyal bir Devlet bünyesinde âmme hizmeti yapmaktadır. Bunlara ait masraf, işçilere yükletilmemelidir.

Sivil Savunma, İşçi Sağlığı ve Güvenliği Teşkilâtının yaptığı hizmetler de âmme hizmetleridir, bunların da masrafı işçiye değil, Devlete aidolmalıdır.

Yurt dışındaki işçilerimizin kendilerinin ve ailelerinin problemlerine süratle çözüm yolları aranmalı ve çaresine bakılmalıdır. Onların tasarruflarını yurda çekmek için yatırım sahaları açıp, Devletçe desteklenmeli ve garanti altına alınmalıdır.

Yurt dışındaki işçilerimizi zararlı cereyanlardan korumak için gerekli maddî ve manevî çabalarda bulunulmalıdır. İşçi çocukları için yurtlar tesis edilmeli, sanat okullarındaki bölümlere tercihan aynı branşta çalışan işçi çocukları alınmalıdır.

Sakat işçlerin çalıştırılması bir düzene bağlanmalıdır. İşverenler, sakatlardan kaçmaktadırlar. Sakatlar, onların merhametine değil, Devletin himayesine alınmalıdır.

Sayın Senatörler, ücret konusunda iş riskine bir tutamak olmak üzere çok kısa bir örnek vereceğim. Malatya Mensucat fabrikası işçileri üç vardiya halinde çalışırlar. Kadro sıkıntısı ve daimî tensikat yüzünden, bu, böylece devam etmektedir. Yaz, kış ısı derecesi otuz, rutubet derecesi % 75 ilâ 80 olmasa, pamuğu iplik haline getirmek mümkün değildir. Kar tipisi gibi, pamuk tipisi içinde ilk bakışta maskesiz çalışmanın mümkün olamayacağına hükmettim. Fakat, burada iki vardiya halinde çalışmak hakkı dahi tanınmadan işçilerimiz çalıştırılmaktadır. Burada çalışan 28 yıllık bir işçinin oniki saatlik mesai ile çalışması; yani bir buçuk aylık çalışma karşılığı brüt olarak ayda 1695 liradır. Bundan, 206 lira gelir vergisi, 15,60 lira malî denge vergisi; 24 lira sendika; 158 lira sigorta, 5 lira ölüm yardımı; 5 lira spor; 9 lira pul; 2,5 lira dernek parası kesilerek böylece günde oniki saat çalışan 28 yıllık bu işçinin eline ayda 1300 lira geçmektedir. Şu halde ücretleri tespit ederken, iş riskinin hesaplanarak âdil bir ölçü kullanılması şarttır.

Sayın senatörler, kısaca bir noktaya daha dokunarak mâruzatıma son vereceğim. Bugün, görünürden 250 bin işyeri tespit edilmiştir. Bunlara daha birçok sayıda işyeri eklemek mümkün ve gereklidir. İşyerlerini tespit, tescil ve bunlarda mevzuat uygulamasını sağlamak için aktif bir denetime ihtiyaç vardır. Bunun için işçi müfettişi sayısını artırmak ve bunlara devamlı bir harcırah hakkı tanımak gerekir.

Muhterem senatörler, sayın Bakanın gayret içinde çalışan bir Bakan olarak Çalışma Bakanlığı görevini yaptığını görmekteyiz. Bakanlığın bütün teşkilâtı da aynı atmosfer içinde çalışmaktadır. Ancak, bir konu üzerindeki mâruzatıma verilen açıklamayı çok kapalı buldum, hâlâ da anlayamadım. Âfete mâruz kalan bölge halkına dış ülkelere işçi gönderme hakkı verildi. Sayın Seyfi Öztürk, Malatya'ya bin kişilik kontenjan vermişti; ihtiyacı karşılayamayacağı üzerinde direndim, «Altı ay sonra beş yüz kişilik bir kontenjan ekleriz» dediler. Kontenjan emri çıktı, Hükümet değişti, eski Bakanın emri uygulanamadı. Devlet hizmetleri daimilik ifade eder; hükümetlerle veya kişilerle alınıp verilemez. Sayın Bakana bu durumu iki defa arz etmiştim, buradaki tekrarımdan ben de üzgünüm.

Muhterem senatörler, maruzatımı burada bitirirken, Çalışma Bakanlığı Bütçesinin milletimize, memleketimize hayırlı ve uğurlu olmasını diler; Yüce Heyetinize saygılar sunarım.

BAŞKAN — Sayın Dikeçligil.

HÜSNÜ DİKEÇLİGİL (Kayseri) — Efendim, Çalışma Bakanlığı Bütçesinde sayın arkadaşlarımı dinledim. Ben onlara cevap verecek değilim; elbette ki Sayın Bakan cevap verecektir.

Bakanlık Bütçesi müzakere edilirken tecrübeli arkadaşımızın konuşmasını yadırgadım. Sebebine gelince; her Çalışma Bakanı, Bakanlığı mevkiinde kendisine göre bir hizmette bulunmuştur. Kanunların çıkarılmasında bakanların da rolü vardır, ama en nihayet bu Parlâmentodan çıkar. Parlâmento kabul etmediği takdirde bu kanunlaşmaz. Onun için, çıkan bir kanunun tek bir bakana irca edilmesini ve onun malı gibi gösterilmesini ben doğrusu yadırgadım. Çünkü, Parlâmento kabul etmediği takdirde kanun tasarısı kanunlaşmayacaktır. O halde bu kanunda bir müştereklik vardır.

Diğer taraftan, dünyanın şu kritik zamanında, benim kanaatime göre arz edeyim, Türkiye'nin içtimaî yapısında işçi de, çalışan da, çalıştıran da olacaktır. Ama bunun bir birinden ayırımını yapmak doğru değildir. Arkadaşlarımız kendi partilerinin tarihî gelişimine baktıkları zaman göreceklerdir ki, Millî Mücadelede bir Türk Milleti vardır, ama o Türk Milletinin içerisinde de çeşitli fertler vardır. Eğer o Millî Mücadelede bir ayrım yapılmış olsaydı, o taktirde bir Kuvvaî Milliye ruhu doğmaz, birlik ve beraberlik olmazdı.

Yine inkılâp derslerinin hazırlanışında o devrin felsefesini işleyenler; bilhassa Recep Peker, halkçılığı sınıf ayrımı mânasına almaz ve sınıf ayrımının Türkiye'nin bünyesine uygun olmayacağını açıklar ve izah eder. Hele, Allah rahmet eylesin Mahmut Esat Bey güzel bir fıkrası ile şu hususu belirtir ve Türk Milletinde herkesin «Bey» olduğunu söyler.

Onun ağzına göre söylüyorum; Abbasîler zamanında, İran, Arap, Acem, Yunan ve Türk olmak üzere dört milletin bilginleri toplanıyor. İranlı geliyor kendi milletini methediyor, Arap ve Yunan kendi milletini methediyor. Sıra Türk'e geliyor ve ne söyleyecek diye merak ediyorlar. O şöyle cevap veriyor; «Evet, sizde bunların hepsi var, ama bizde kölelik yoktur, sizde vardır ve her Türk kendi başına bir beydir.» diyor. Bu, Türk Milletinin tarihî yapısında böyledir. Her Türk, Türklüğü ile iftihar eder ve farklılık gözetmez ve diyarında, beldesinde de beydir. Biz, bu beylik ruhunu kaldırıp da içtimaî yapımıza sınıf farkı mücadelesini koyduğumuz taktirde, Türk Milleti birbirine düşecek ve sonra ortadan kalkacaktır.

Bugün, bence içtimaî yapımızın dışında bir harekete giriştiğimiz içindir ki, çalkantılar bundan ileri gelmektedir. Sınıf farklılığının dışında bir millî gurur, millî haysiyet ve dengeli bir istikamette olmak üzere, Türk Milletini geliştirmek mecburiyetindeyiz. Bunu ben böyle biliyorum, böyle hissediyorum, böyle görüyorum. Ama Devlet, elbette bu haksızlığı kaldıracak olan bir varlık; Hükümet, bu dengeyi kuracak olan bir topluluktur ve aynı zamanda bu parlâmenterlerin de vazifesidir. Aksaklıklar varsa, o taktirde kardeşlerimizi birbirine düşürerek değil, aralarındaki haksızlığı telafi ederek yapımızı kuvvetlendirmek zorundayız. Zaten, kanaatimce biz kendimizi, kendi tarihimizin seyrini bilmiyoruz. İçtimaî yapımızı, bünyemizi bilsek, zamanında tüm haksızlıklara ecdadımız nasıl karşı koymuşsa, biz de koyabiliriz.

Bir misâl vereceğim. Hazreti Ömer dışarıda, dilenen 80 yaşındaki bir hıristiyanı görmüş ve «Bu insandan gençliğinde faydalandık, dilenmesine mahal yoktur.» demiş ve Beytülmal'den bizatihi para bağlamıştır. Yani İslâm'ın içtimaî yapısında, herkes yoksullara bakmakla mükelleftir ve düşkünlere Beytülmal'dan yardım edilir. Onun için ecdadımız vakıflar kurmuşlardır.

Bunu böyle bağladıktan sonra, halkın içinde olduğumuz için, halktan duyduklarımız bâzı hususlara temas edeceğim.

Bir Sosyal Sigortalar Kanunu çıkarıldı ve aksaklıkları görüldü. Bence bunun tatbikatcıları ve bilhassa münevver tatbikatcıları bu aksaklıkları düzeltmiyorlarsa, mesuldürler. Çünkü, onu çok iyi istikamette kullanması gereklidir. Meselâ, bin kadar aile yatırım yapmıştır, maalesef paraları çar - çur olmuştur. Halbuki biz dengeli bir cemiyet istiyoruz. Dengeli bir cemiyet oldu mu; kalkınan bir ülke istiyoruz ve bunun için aynı zamanda tasarrufa da ihtiyacımız var. Böyle tasarruf imkânları varken, niçin biz onlarla fabrika kurmaya gitmedik?. Niçin başka milletlere doğru elimizi açmaya gi-

diyoruz, millî gücümüzü seferber etmiyoruz?.. Hata burada.

Şimdi bir Bağ - Kur kuruldu. Gönül ister ki, Beğ - Kur aynı hataya düşmesin. Çünkü bu, orta sınıfın paralarıyle kurulan bir teşekkül oluyor. O da, hastane yatırımı, bilmem şu bu yatırımı gibi gösterişli yatırımlardan ziyade, Türk Milletinin iş gücünü artıracak, Türk Milletine fayda sağlayacak, orta sınıfa gelir getirecek kuruluşlara ve işlere doğru gitmelidir. Yarın bunlara yanlar çıkacaktır; bir ilâç fabrikasının kurulmasının karşısına çıkanlar gibi. Ama onlar, sosyal meseleleri kavrayan insanlar değil, sadece yan kuvvetlerin tesirinde kalan kimselerdir ve onlara mâni olmayan insanlar, zenginler de kendi sermayelerinin teminatını emniyet altına alma düşüncesinden mahrum kimselerdir; alamıyorlar, bilemiyorlar.

Yalnız, bu kanunda noksanlık vardır. Siz ne derseniz deyiniz, kanunları çıkarırken Türkiye'nin küçük bir memleket olduğunu düşünüyoruz ve çok geniş bir araştırmada bulunmuyoruz, tetkik etmiyoruz. Bâzı yerlerde gördüm, dükkânlarını kapatanlar var. Çalışma Bakanlığı haddizatında durumu itibariyle içtimaî hadiseleri yerinde, mahallinde tetkik eden bir kurumdur ve kuruluşu da bu felsefeye dayanır. İlk kuruluşlarında müesseselerine benim meslekdaşlarımdan da girmiştir; felsefe hocası ve diğer bâzı hocalar gibi. Bunlar içtimaî durumu bilen kimselerdir. Bunların vazifeleri, sosyal araştırmacılık olacaktı; yani Türk Milletinin bünyesini tetkik edeceklerdi, araştıracaklardı ve kanunlar bu bünyeye uygun olarak çıkarılacaktı. Ama bu olmamıştır.

Çalışma müdürlükleri vardır, içerisinde kıymetli elemanlar vardır; ama bu müdürlükler bu tetkikattan geçmeden kurulmuşlardır. Meselâ, kazancı az olan bir bakkal, dükkanını kapatıyor. Çünkü, ödeyeceği prim miktarı onun kazancı ile mütenasip değildir ve bundan çok mutazarrırdırlar. Ankara'da bir bakkalın kazancını düşününüz, Anadolu'nun en ücra köşesindeki bir kasabadaki bakkalın ve diğer küçük esnafın kazancını düşününüz?.. Arada büyük farklılıklar vardır. Biz bu farklılığı nazarı itibare almadan hepsinden aynı miktarda prim istiyoruz. Az kazancı olan veremiyor, geçiminden aciz; sızlanıyor ve dert yanıyor. Bu Bağ - Kur Kanunu hakikaten iyilik getireceği yerde, içtimaî bünyemizde bir huzursuzluk ve rahatsızlık doğuruyor.

Şu halde, Parlâmentoya kanun teklif ve tasarısı geldiği zaman bunları çıkarmadan evvel derinlemesine araştırma fırsatı bulamıyoruz. Müşterek komisyonlar filan kuruluyor, acele olarak geliyor ve acele olarak çıkıyor ve bunun için de bünyede birtakım rahatsızlıklar meydana geliyor. Arkadaşlarımız tetkikatta bulunacak olurlarsa, esnafın çok mutazarrır olduğunu, ıstırap içerisinde olduğunu, hattâ ve hattâ bâzılarının işlerini bıraktıklarını da görecekler ve benim bu dediklerime şahit olacaklardır.

Arkadaşlar, Sosyal Sigortalar Kanunun tatbikatında çok dikkatli olunmalıdır. Maalesef Türkiye'nin ahlâkî durumu bozulmuştur. Meselâ, bir kimse hanımını, bir otelde çalışmadığı ve primini vermediği halde işçi gösteriyor; ama bir yerde ucuz işçi meskeni yapılacaktır ve o ucuz mesken kredisinden faydalanıyor. Bu, çalışanın hakkını zayî ediyor. Böylesi çoktur ve söylediler bize. Araştıracak olursanız bulursunuz ve ortada başka meseleler de görülür...

İşte dikkat edilecek nokta bu; huzursuzluğa mâni olacak nokta budur ve bunlar üzerinde baştaki kimseler hassasiyetle durmalıdır. İşçi temsilcileri için de öyledir.

Fiyatlar meselesinde; ücretlerin işçide artırımında fiyatları dondurursanız, iyi. Ama başka siyasî cereyanlar ve durumlarla ilgili olarak işçi ücretlerinin artırılımı ise pahalılık yaratmaktadır. Bu da bir millette iktisadî buhranı yaratır. Bu, bâzı art niyetlilerin bir milleti içten yıkmak için aldıkları bir prensip kararıdır. Hükümet, işçilerin ücretlerini artırırken, fabrikatörler de kârlarından fedakârlık yapmak mecburiyetindedirler. Bugün işçi ücretleri bir kuruş artırılırsa, esnaf fiyatlara 3 - 4 kuruş zam yapmıştır ve işçi ücretlerinin artırılması hiçbir şeye yaramamıştır. Bugün Fransa çalkalanmalara karşı ne yapıyor? Komünizmi önlemek için ne gibi tedbir alıyor? Avrupa memleketleri ve hattâ Amerika nereye doğru gidiyor? Bunu, okuyanlar ve tetkik edenler bilir. Çünkü, onlar artık ortaklığa doğru gidiyorlar. Bunun üzerinde de durmak lâzımdır.

Konuşmalarımı bağlıyorum. Avrupa'daki işçilerimizin üzerlerinde hassasiyetle durulmalı-

dır. Hiçbir çalışma bakanı, kendi evlâtlarının dövizini buraya çekme ve onlarla beraber yatırıma gitme imkânını bulamdı. Ben isterdim ki, Koç'un yerine Almanya'daki Ford Müessesesinde çalışan işçilerle beraber Devlet bir otomobil fabrika kursun; bak bakalım nasıl geliyorlar. Maalesef bunu yapabilecek yiğitler çıkmamıştır, akıntıya kürek çekilmiştir.

Bizim istirhamımız bu, öteden beri de tenkitlerimiz bu olmuştur.

Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Tanyeri, buyurunuz.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; birkaç konu üzerinde kısaca mâruzatta bulunmak istiyorum.

Dışarıya işçi göndermeye başladıktan sonra, tabiatiyle bunun getireceği birtakım problemlerin de olacağı şüphesizdir. Her yeni müessese problemlerini de beraber getirir, zaman içerisinde görülen aksaklıklar yeni düzenlemelerle giderilmeye çalışılır.

Bu alanda son olarak ittilamıza çarpan mesele, dışarıdan izinle gelen bâzı işçilerimizin çıkışlarına müsaade edilmemesi keyfiyetidir. Sebep olarak bunlara, «Siz sıranız gelmeden, para vermek suretiyle gittiğiniz tespit edildiği için, şimdi çıkışınıza müsaade edilmemektedir.» cevabı verilmektedir.

Son günlerde bu kabil şikâyetler oldukça tevalî etti. Biz vaktiyle Çalışma Bakanlarına, «Sıraya riayet edilmediğini, sırası gelmeden de birtakım kimselerin gönderildiği hakkında şikâyetler almaktayız, bunları incelemeniz, eğer doğru ise önlemeniz yerinde olur» şeklinde ikazlarda bulunduğumuz sıralarda bize, «Hayır, sıra değiştirmeye olanak yoktur, imkan yoktur, mutlaka sırası gelen kimseler gidecektir» şeklinde cevaplar verilmiştir.

Şimdi bu şikâyetler tevalî ettiğine göre, demek ki oldukça bir yaygın durumun bahis konusu olduğu anlaşılıyor. Tabiatiyle bu olayın sorumluluğunu Sayın Bakana yüklemeye imkân yoktur. Bilâkis, böyle bir ilayın, bir sui'istimalin olduğunu tespit ederek meydana çıkardığından dolayı kendilerini tebrik etmek isterim.

Ancak, netice itibariyle yine işçi vatandaş mağdur olmakta ve âdeta kendisi iki defa cezalandırılmak durumuna düşmektedir. Bir kere, sırasının değiştirilmesi veyahut gelip gelmediği hakkında bir bilgiye sahip olmadığı halde, kendisi çağrılarak, icbar ve iğfal edilmek suretiyle irtikapta bulunulmuş, malî bir zarara düçar olmuştur. Şimdi; dönüşünde de izinle geldi, gelmeseydi mesele yok, demek ki izinle geldikten sonra çıkması için müsaade verilmemek suretiyle bir kere daha mağdur edilmek durumuna düşmektedir.

Tabiatiyle bu adamların izinle geldiklerine göre orada kurulmuş bir düzenleri vardır, muvakkat olarak gelmişlerdir, belki eşyalarını filan getirmemişlerdir, ilişkileri vardır. Bunların da dikkat nazarına alınması lâzım gelmekteydi.

Şimdi, Sayın Bakandan yazıyle cevaplandırılması ricasıyle bâzı şeyler sormak istiyorum : Bu meselede kaç kişi bahis konusudur? Yani yaygın ve şâmil bir durum mu vardır, yoksa lokalize bir durum mudur ve mağdur durumda olanlar ne kadardır ve nasıl tespit edilmiştir, Bu irtikâpta bulunmak suretiyle, bunları sırası gelmeden dışarıya gönderen kimseler, suçları tespit edilerek mahkemeye verilmiş ve mahkûm olmuşlar mıdır? Mahkûm olmamışlarsa, ileride beraat ettikleri taktirde demek ki, ortada irtikâp fiili bahis konusu olmamış demektir. Bu şekilde iş yerlerinden yoksun tutulan işçilerin durumları ne olacaktır?

Son olarak da, bu şekilde vaktinden evvel bu yoldan gittiğinden dolayı çıkışına müsaade edilmeyen işçiler, ileride gerçek sıraları geldiği taktirde; (ki, bunların birçoklarının sıraları şimdiye kadar gelmiş olması lâzımdır. Meselâ elimde bir mektup var, diyor ki, «1964'te müracaat ettim, 1971'de gittim.») yeniden gönderilecek midir? Bunları lütfederlerse memnun olurum.

İkinci olarak, Almanya'nın bâzı eyaletlerinde 7 yıl bulunmuş olan işçilerin, bu eyaletlerin kendi kanunlarına göre çıkarılmaları için kendilerine tebligat yapıldığını Komisyonda da ifade etmiştim. Gördüm ki, Sayın Bakan bu işle cidden yakından ilgili; Ataşeden de yazı gelmiş, üzerine eğilmişler, fakat bilahara basından izlediğimize göre, bu meselenin federal seviyede halledilmesi biraz zor görülüyor. Bundan mutazarrır olacak birçok vatandaşlarımız vardır. Bu itibarla, değerli Bakanın meselenin üzerine daha yakından eğilmesini ve gerekiyorsa Dışişleri Bakanlığıyla da koordone bir çalışma

yoluna giderek herhalde, federal seviyede bu meseleyi halletmek olanağı yoksa, eyaletler seviyesinde hal yoluna gidilmesi olanağının yaratılmasını temenni ediyoruz.

Dün İçişleri Bakanlığı bütçesi münasebetiyle görüşlerimizi arz ederken, hudut boylarında, hudut köylerinde, Güneydoğuda yaşayan vatandaşlarımızın işsizlik sebebiyle gözlerinin hudutlardan ayrılmasını sağlamak için, kendilerine bir öncelik kontenjanı tanınmasının bir tedbir olacağını arz etmiştim.

Hatırlıyorum, Suat Hayri Ürgüplü Hükümeti zamanında Çalışma Bakanı olan zat, Sayın Çağlayangil, bu mevzu üzerine eğilmiş ve «Eğer hudut boylarında yaşayan vatandaşlara öncelik tanınmak suretiyle dışa gönderilmek olanağı bir kntenjan şeklinde sağlandığı taktirde bu mevzuda bir azalma, bir hafifleme olacaksa, Çalışma Bakanlığı olarak buna hazırız.» şeklinde bir de tamim yayınlamıştı.

Sayın Bakan da bunun üzerine eğilerek, hiç olmazsa bu bölgelerde yaşayan vatandaşlarımıza bir iş olanağı sağlarsa, emin olsunlar büyük hizmet görmüş olurlar. Bu vatandaşlarımızı çolak, topal olmaktan, hayatlarını kaybetmekten kurtarmış olurlar.

Bir de temennide bulunacağım. Geçenlerde bir tesadüf öğrendim; bayram, ya da yılbaşı münasebetiyle yurda gelen bir vatandaşımız; ki yüksek mühendistir; uçak bileti almış, karısıyle birlikte teşyicileri de dahil dönmek üzere hava meydanına gelmiş. Uçak zamanında gelmiş, muamelesini yaptırmak üzereyken; polis. «gidemezsiniz» demiş. «Neden gidemem?» diye sorunca da; gidemezsiniz. Çünkü, gidebilirsiniz diye pasaportunuzda damga yok. İş ve İşçi Bulma Kurumundan böyle bir damga yaptırmak lâzımdı, bunu yaptırmadığımız içinde gidemezsiniz» cevabını almış. Gün de pazar, uçak kalkmak üzere, tabiatiyle aynı şirketin aynı uçağı haftaya yahut aynı firmanın temin etmiş olduğu uçak bir hafta sonra gideceği için, bir hafta sonra gitmek zorunda kalıyor. Ertesi hafta pazartesi günü gidiyor, bir dakika içinde damgası vuruluyor, fakat 6 gün işinden mahrum kalıyor.

Acaba, bu kadar basit bir iş için bu Yeşilköy'de pasaport yerinde bir yetkili memurun damga ile bulundurulması olanağı yok mudur? İhmalkârlar veyahut bilmeyenler, sırf bu kadar basit bir muameleden dolayı uzun süre, ya da kısa süre işinden mahrum kalıyor; zamanında gelmedin diye belki de işinden çıkarılıyor, Bu, bana basit göründü, bilmiyorum Sayın Bakan bu hususta ne düşünür.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Kürümoğlu.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Sayın Başkan, muhterem üyeler;

Zamanımızı fazla almayacağım, sadece bir husus hakkında sormak istediğim mevzuu Sayın Bakanın ıttılaına daha kolaylıkla arz edebileceğim cihetle, kürsüye gelmek zaruretini hissettim. Belki soracağım husus Maliye Bakanlığı bütçesinde de sorulabilir gibi bir mütalâa ileri sürülebilir; fakat görüşüm odur ki, Çalışma Bakanlığı personeliyle ilgili bir husus olduğu ve bu bütçeyi de bu Bakanlık uygulayacağı için, Sayın Bakanın bu hususu açıklamasını bilhassa istirham edeceğim.

1973 yılı Bütçe Kanununun 19 ncu maddesinin 2 nci fıkrası; «Harcırah Kanununun 33 ncü maddesinin (b) bendi hükümlerine göre tespit edilen yevmiyeler, Bakanlık ve Müstakil genel müdürlük müfettiş ve müfettiş muavinleri ile Maliye Bakanlığı hesap uzman» diye devam etmektedir. Şimdi, Sosyal Sigortaların Teşkilâtta bölge müdürlüklerinde sigorta müfettişleri vardır. Şimdi, burada «Bakanlık ve müstakil genel müdürlük müfettiş ve müfettiş muavinleri» ibaresinden acaba teşkilâtta çalışan bu müfettişler de istifade edecek mi? Yoksa genel müdürlük merkez teşkilâtına bağlı ve idarî işlerle görevli müfettişler mi istifade edecek? Şayet böyle bir ayırım yapılmış ise, bu bir noksandır. Sayın Bakanlığın ileride karşılanması muhtemel olan mahzurları şimdiden hatırlatmak bakımından, konu üzerinde titizlikle durması icabedeceği kanaatindeyim. Sayın Bakanın bu hususu cevaplandırmasını ve «müstakil genel müdürlük» ibaresine, taşra teşkilâtındaki müfettişlerin de girip girmeyecekleri hususunun tavzihini istirham ediyorum.

Yalnız bir hususu daha var; bunlar dahil değilse, taşra teşkilâtındaki müfettişlerin bundan sonraki 1973 yılı içerisinde ne şekilde teftişle görevlendirilecekleri hususu ortaya çıkmaktadır ki; bunu da izah ederlerse memnun kalırım. Saygılar sunarım.

BAŞKAN — Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe Kanunu tasarısının açık oylamasına 103 sayın üye iştirak etmiş, 102 kabul, 1 ret oy kullanılmıştır. Tasarı kabul edilmiştir.

Bir önerge var takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Müzakerenin kifayetini arz ve teklif ederim.

Eskişehir
Ömer Ucuzal

BAŞKAN — Önergeyi oylarımıza arz ediyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yapılmış olan tenkitlere cevap vermek üzere, Çalışma Bakanı Sayın Uzuner.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Trabzon Milletvekili) — Çok Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Çalışma Bakanlığının 1973 yılı bütçesi yüksek heyetinizin kararlarına sunulmuş bulunmaktadır. Bu vesileyle, Türk çalışma topluluğunun yüce kurulunuza içten güven, selâm ve saygılarını arz etmeme izninizi istirham ediyorum.

Bakanlığım bütçesi üzerinde çok istifadeli tenkit ve temennilere ve Bakanlığımızın çalışmalarını tasvip etmek suretiyle bizi daha çok teşvik eden değerli senatörlere teşekkür etmek isterim. Şahsım ve mensubolduğum camia adına sunduğum bu teşekkürler, gerçekten 1973 yılı programında bize ışık tutacak nitelikte olacaktır. Elbette ki bu çalışmalarımız, buradaki tenkit ve temennilerin plân ve program çerçevesi içinde kaldığı ölçüde gerçekleşebilecektir.

Sayın senatörler, izin verirseniz mâruzatıma geçen yıl kabul etmek lütfunda bulunduğunuz bütçemizi en iyi kullanımla, çalışma yaşantımıza ürettiğimiz hizmetlerin bilânçosuyla, kabul buyurduğunuz takdirde 1973 yılı bütçemiz içinde bir kısmını geliştireceğimiz, bir kısmına da yeni başlayacağımız işleri kapsayan Bakanlığımın bir nevi çalışma programında yer alan bâzı hususları özetle bilgi ve takdirlerinize sunmak istiyorum.

Değerli senatörler, bilindiği üzere Bakanlığıma, kuruluş yasası, kalkınma plânı ve programıyle verilmiş olan, hukukî temelleri Anayasamıza dayalı tüm görevler, toplum dediğimiz canlı bir organizmanın sosyo - ekonomik sorunlarıyle giriftleşmiş, ücret, iş, işsizlik, istihdam, sosyal güvenlik, meslek ilişkileri ve benzeri konuları içermekte, görünür kalemler gibi bugün yapılıp yarın sonucu alınabilecek tedbirlere bağlanamayacak, reaksiyoner bir yapıyla ilgili, çok kez zaman isteyen önem ve kapsamdadır.

Son zamanlara değin kanunî formaliteleriyle ve genellikle hizmet içi idarî işler ile uğraşmış olan Bakanlığım, özellikle son bütçe yılımızda çalışma yaşantımızın içine girmiş, çalışanlarla kaynaşmış ve hizmet üreten bir yürütüm sağlamıştır. Bakanlığım ve bağlı kurumlarının gösterdiği, Hükümetimizin reform ilkesine uyarlı bir değişme ve gelişmenin Kuruluş Kanununa yansıtılarak hukukîleştirilmesi için, gerekli yeniden düzenleme çalışmaları yapılmıştır.

Ancak, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın 1973 yılı programının 511 nci paragrafında sözü edilen ve Devlet Plânlama Teşkilâtımızın hazırlayıp kamu kuruluşlarına göndermesi öngörülen model beklenmektedir. Bu konuda Sayın Baysoy ve diğer konuşmacıların haklı görüşlerine katılıyoruz, Bakanlık olarak biz hazırlıklarımızı tamamlamış durumdayız.

Sayın senatörler, yurdumuzun selâmetle geçirmekte olduğu zor koşullar, iç yaşantımızın düzenlenmesi ve denetlenmesi çalışmalarına özel bir önem kazandırmıştır. İşçi ve İşveren haklarının eşitlik ve adalet ölçüleri içinde korunması, işin etkili denetimiyle olanaklıdır. Bu sayede Anayasa dışı bölücü etnik ve ideolojik eğilimler büyük ölçüde etkisiz kalır ve çalışma barışı gerçekleşir. Bu amaçla işyerlerimizin tümünün saptanarak kartoteks yöntemiyle tescilini öngören bir sistem uygulamaya konulmuştur. Bölge çalışma müdürlükleri ve özellikle iş müfettişleri kadroları imkân ölçüsünde artırılmış, Doğu'da yeni bir bölge müdürlüğü açılmıştır.

Toplu iş ilişkilerini düzenleyen 274 sayılı Sendikalar ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunlarımızın çalışma barışını sağlayacak bir biçimde değiştirilmesi ihtiyacı, uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar sonucunda anlaşılmıştır.

274 sayılı Kanunun bâzı maddelerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi de, her iki

Kanunun yeniden ele alınmasını gerektiren başka bir nedendir.

Sayın senatör İşmen bu konuya değindiler. 1 Ekim 1973 tarihine kadar yeni bir yasayı devreye koymamız gerekmektedir. Bu konudaki çalışmalarımı kısaca arz etmeme tekrar izninizi istirham edeceğim.

Bu konuda büyük bir hassasiyet gösteren Hükümetimiz ve Bakanlığım; meslek kuruluşlarının, bilim çevrelerinin, bu işle ilgili faydalanabileceğimiz şahısların görüşlerini alarak hazırlıklara girişmiştir. Çalışmalarımız tamamlanınca, tasarı son şeklini almadan tekrar ilgili bilim adamları ile işçi ve işveren kesimlerinin görüşüne sunulacak ve bu görüşler değerlendirilecektir.

Yapılması düşünlen değişikliklerin anahatlarını şöyle özetleyebilirim :

Her şeyden önce bir işyerinde aynı anda ve muhtevaları aynı iki toplu iş sözleşmesi yapılmasının yararına inanmıyoruz. Öte yandan bir işyerinde veya işkolunda toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili meslek kuruluşunun saptanmasında ortaya çıkan ve sendikalar arası rekabeti normal sınırlar dışına taşıran uygulamaya daha gerçekçi bir çözüm getirmeyi ısrarla talebetmekteyiz.

Bu kanunlarla tanınmış olan hakların, dayanağını Anayasadan aldığı ve bu nedenle bu hakların kısıtlanması yolunda herhangi bir tartışma açılmasına dahi olanak bulunmadığı görüşündeyiz. Bu hakların, uygulamadaki aksaklıkların giderilmesi amacını taşıyan hazırlıklarımız sırasında, kısıtlanmayacağından kimsenin şimdiden kuşkusu olmamalıdır. Bu konuda Bakanlığımın görüşlerini çeşitli sendika toplantılarında ve beyanatlarımda kamuoyuna da arz etmiş durumdayım.

Amacımız, çalışma ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen uygulamalara elden geldiğince az yer vermeyi sağlayacak yeni imkânları getirmektir. Bu amaç, tarafların görüşlerini belli bir noktada birleştirecek devamlı ve etkili bir uzlaştırma ve arabuluculuk sisteminin barışçı çözüm yolları içinde geliştirilmesiyle sağlanacaktır.

Bu arabuluculuk ve tahkim konusunda şunu bir defa daha kaydetmek isterim ki, mecburî bir tahkimi katiyen uygun görmemekteyiz. Bu beyanım dışında kalan bir husus.

Bu arada genel ve katma bütçeli idarelerle, kamu iktisadî teşebbüslerini yakından ilgilendiren ve kamuoyunda işçi - memur ayrımı olarak bilinen konuya da gerçekçi bir çözüm getirilmesi için, tarafların görüşlerini birleştirecek ve kamu yararını sağlayacak bir formül bulunmasına çalışılmaktadır. Bulunacak çözüm yolu, memurun kapsamını belirleyen Devlet Memurları Kanunu ile işçinin kapsamını belirleyen 274 sayılı Sendikalar Kanunu hükümleri arasındaki farklılığı giderecek şekilde her iki Kanunda da yapılacak değişikliklerde de yer alacaktır.

Ayrıca, Kanun Kuvvetinde Kararnamede ki Yüksek Mecliste müzakere edilmektedir, mutabık kaldığımız üzere; işçi kesimi, Çalışma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı müşterek gayretler sarf ederek bir yaklaşım doğmuş bulunmaktadır. Bu yaklaşım, bu yetki kararnamesinin müzakeresi esnasında monte etmeğe gayret sarf edeceğiz.

1475 sayılı İş Kanununun 5 nci maddesinde yer alan 3 ve daha az işçi çalıştıran esnaf ve küçük sanatkârların işyerlerinde bu kanun hükümlerinin uygulanmayacağına ilişkin hükmün kaldırılması hakkındaki kanun tasarımız Yüce Meclislerimize sunulmuştur. Çalışma Komisyonu gündemine alınmış bulunmaktadır. Bu değişiklik tasarısı kanunlaştığı takdirde, 1936 yılında kabul edilmiş ve bugüne değin Anayasamız ve uluslararası taahhütlerimiz ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın gereği olarak gerçekleştirilmiş bulunan çalışma süreleri, asgarî ücret, yıllık ücretli izin, hafta ve genel tatil hakkı ve ücreti gibi çalışanların en doğal ve vazgeçilmez haklarının, söz konusu işyerlerinde çalışan işçilerimize de kazandırılması sağlanacaktır.

Bu hakların tanınması, çalışanlar arasında değişik işyerlerinde çalışmakta olma halinden doğan ve hiç de haklı bir nedene dayanmayan farklılığı ortadan kaldıracak, öte yandan küçük sanatkâr, esnaf niteliğini taşıyan işverenlerimize de katlanamayacakları ölçüde yeni külfetler getirmeyecektir.

Gerçekten örneklerini verdiğim haklar o kadar mütevazi ölçülerdir ki, bunların tanınması halinde işçinin işyerine bağlılığı ve verimi artacak ve sonuç işverenlerimizin yararına ge-

lişecektir. Bu konu son zamanlarda basında ve bâzı kesimlerde üzerinde ısrarla durulan bir konudur. Bu nedenle zamanımızı da fazla israf etmemek yönünden bu konunun 1475 sayılı Kanunda yapılacak değişiklikle ilgili hususunu kısaca arz etmiş oldum.

Tarım ve orman işçilerimizin yasal koruma altına alınmalarını sağlayacak Tarım ve Orman İş Kanunu tasarısı Yüce Millet Meclisimizin Geçici Komisyonundadır. Projesi bir akademisyene hazırlatılmış olup, reformist bir nitelik taşıyan Kapıcılık kanun tasarısı üzerindeki çalışmalarımız son safhaya gelmiş bulunmaktadır. Yakında bunu da Yüksek Meclise sunmak imkânını bulacağız.

Geçtiğimiz bütçe yılı içinde, 24 Nisan 1972 günü başlayan ve 19 Ekim 1972 günü sona eren tarım dışı asgarî ücretlerin saptanması çalışmaları, sosyal politika tarihimizde ilk kez asgarî ücretlerde taraf hak ve çıkarlarını birleştiren, sosyal düşünceyle ekonomik düşünceyi bağdaştıran, sosyo - ekonomik bir denge esasına göre yürütülmektedir. 1969 yılı asgarî ücret saptanmalarına göre % 28 ile % 42 arasında bir artış da getirmiştir. Tarım ve orman işçilerimizin asgarî ücretlerini düzenlemek üzere İş Kanununun 33 ncü maddesi ve geçici 2 nci maddesine göre kurulmuş olan komisyon, çalışmalarını sürdürmektedir. Yakın bir zamanda bu çalışmaların sonuçlanmasını temenni etmekteyim.

Değerli senatörler, son bir yıl içinde aldığımız ve geliştirmek, yaymak zorunda olduğumuz etkili işçi sağlığı ve güvenliği tedbirleriyle ekonomimiz ve sosyal yaşantımız için büyük kayıplar nedeni olan iş kazalarında durma, hattâ nispî azalma, meslek hastalıklarında ise belirli düşme sağlanmıştır.

Uluslararası Kalkınma Programı çerçevesinde kurulan İş Sağlığı ve Güvenliği Merkezi çalışır duruma getirilerek, övüneceğimiz bir modern araştırma kurumu haline gelmek üzere geliştirilmektedir. İş güvenliği teftişleri ise yeni bir sistem içine sokulmuştur. İş güvenliği grup başkanlıkları örgütü meydana getirilmektedir. Konu ile ilgili 14 tüzük yeniden düzenlenmiştir.

Sayın senatörler, sosyal güvenlik sistemimiz içinde yer alan Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ - Kur uygulamalarımız hakkında kısaca bilgi arz etmek isterim.

Sosyal Sigortalar Kurumumuzun malî ve aktüeryal dengesizliğinin başlıca nedenlerini ve çözüm yollarını, bir süre önce bu kürsüden yaptığım gündem dışı konuşma ile Yüksek Heyetinize arz etmiştim. Bu konuyu tekrarlamak suretiyle bu geç saatte, yorgun zamanınızda sizi rahatsız etmek istemiyorum.

Bu sorunu inceleyen üçlü komisyonun hazırlayacağı rapor, Nisan ayı içinde toplantıya çağrılması düşünülen 6 ncı Çalışma Meclisinde de görüşülecektir.

Şunu bir kez daha bu Yüce Kürsüden arz etmek isterim ki, biz bu çalışmalarda esas olarak işçilere tanınmış olan hakları kısıtlamak değil, onun yanında ve ötesinde, Sosyal Sigortalar Kurumunun aktüaryal ve parasal dengesini düzeltecek örgütsel ve yönetsel tedbirler almak hususunda kararlıyız ve bu yönde çalışmalarımız ilerlemiş bulunmaktadır.

Bunları uzun uzun değil de, kısaca başlıklar halinde arz etmek isterim. Metotlar yönünden almayı düşündüğümüz tedbirler şunlardır :

1. Aktüerya hesaplarını daha etkin ve istatistik değerlerle araştırma yöntemlerinin kullanılması yolu ile geliştirmek.

2. Borçlanma, 25 yıllık emeklilik gibi kurum patrimuanını tüketen faktörlerin parasal değerlerini hesaplamak, gerçek değerlerini hesaplamak.

3. Bugüne değin yapılmamış olan maliyet analizlerini yapmak.

4. Muhasebe sistemini, sevk ve idare muhasebesi biçimine dönüştürmek.

5. Harcama yöntemlerini yeniden gözden geçirmek, iyileştirmek.

6. Daha etkin para plânlaması yapmak; bölgelerde daha iyi para plânlaması yapıp, merkezde bunları konsolide ederek para hesaplarının rasyonel izlenmesini sağlamak.

7. Fonların kullanılmasında :

a) Güvenlik,

b) Rantabilite,

c) Likidite ve esneklik ilkelerine uymak.

8. Rant binaları gelirlerini cari fiyat düzeyine çıkarmak.

9. Bildirge vermeyerek S. S. K. dışında kalan işyerlerini kovuşturmak, kapsama almak.

Değerli konuşmacıların belirttiği gibi % 50 ye yakın işyeri maalesef bildirge vermemektedir.

10. Bildirge veren işyerlerinde sigortalanmamış işçi çalıştırılmasının önüne geçmek.

11. İşverenlerin prim borçlarını zamanaşımına girmeden almak.

12. İlâç ambalajlama yöntemiyle, ilâç israfını, araç ve gereçlerinin tasarruf kuralları dışına kullanımını önlemek, genellikle donatım hizmetlerini geliştirmek.

13. Özellikle personel reformu yaparak iş - insan ilişkilerini düzeltmek.

Organizasyonal tedbirleri de şöyle sıralayabiliriz :

Kurumu idarî reform ilkelerine göre yeniden düzenleyerek kuruluş kanununu buna göre değiştirmek ki, bu konuda çalışmalarımız ileri bir safhadadır.

Diğer bir konu, Tarım ve orman işçilerini de kapsama alarak kaynak geliştirmek ve genişletmek. Yüce Parlâmentonun takdirine sunulmuştur; bunun Bakanlık olarak, Hükümet olarak Yüksek Heyetinizin de ilgisi ile süratle tahakkuk edeceğine inanmaktayız. Bu vesile ile yüksek ilginizi istirham eylemekteyiz.

Şimdi, var olan çeşitli sosyal güvenlik kurumlarının bağlı oldukları mevzuatı birleştirmek bir plân ilkesidir. Bu konuda bir çalışma yıl içinde yapılacaktır.

İlâç yapımına girişmek;

Genel olarak tüm yönetim organlarını plânlama, programlama, bütçe ve benzeri gibi çalışmaları geliştirmek;

Bunları başlıklar halinde arz etmiş bulunuyorum. Bizim Sosyal Sigortalar Kurumunda aktüeryal ve parasal dengeyi bu hükümet olarak ve bu yıl içinde ıslah etmek bakımından öngördüğümüz tedbirler bunlardır.

Diğer konuları, teknik konuları burada tartışma mevzuu yapmak istemiyorum ve bu nedenle, gerek Çalışma Bakanı olarak bendeniz ve gerekse Hükümet Başkanı Sayın Melen tarafından çeşitli toplantılarda «İşçilere verilmiş olan haklar kısıtlanmayacakt.r.» denmiş olmasına rağmen, bunlar maalesef maksatlı çevrelerce ısrarla tahrik mevzuu olarak; teknisyenlerin, teknik adamların, bilim adamlarının verdiği raporlar ölçüsü içinde kalan görüşleri «mutlaka uygulanacaktır» denmek suretiyle kamuoyuna yansıtılmakta ve bir ölçüde huzursuzluk yaratılmış bulunmaktadır.

Şunu da arz edeyim ki, bu teknik elemanların verdiği raporların büyük bir ağırlığı vardır. Benden önce konuşan bir değerli senatör arkadaşımızın da belirttiği gibi, Hükümetten gelen tasarılar bâzı kez buralarda, özür dilerim, çok iyi niyetle, fakat kapsam genişletmek gibi yollara gidildiğinden birçok suiistimallerin kapısı kapatılamamaktadır. Aslında Sosyal Sigortalarla ilgili mevzuat değişikliği de, Milletlerarası sözleşme ile kabul buyurduğunuz Yüce Meclislerden çıkan ve kanunlaşan bir yasa gereğince 102 sayılı Sözleşmeyi yasalaştıran bir hususturu. Sosyal Sigortaların malî ve aktueryal dengesi hesap edilmeden hiç bir yeni adım atılamaz. İşte bu adımlar zaman içinde atıldığı için, birçok haklar doğmuş. Aslında bu hakları gerçek hak olarak tahakkuk ettirmek gayretini gösteriyor, Bakanlık olarak, kurum olarak üstün bir gayretle gerçekleştirmeye çalışıyoruz; ama işin en müspet yönünü de ele aldığımız zaman bâzı masraflı kesimler bunu bir istirmar konusu yapmakta ısrarlı olmaktadırlar. Bundan da zarar gören Türk işçisi oluyor, Türk ekonomisi oluyor.

Sayın senatörler, yıl içinde yapılan çalışmalarla aylık ve gelirlerin bağlanmasında çabukluk sağlanmış, arşivler sistematik duruma getirilmiştir. İşçi emeklilerinin sistematik bir ayarlama yöntemi ile aylıklarının düzenlenmesine ilişkin kanunî tedbirler öngörülmüştür. Bakanlıkların mütalâası tamamlanmak üzeredir. Bu sistematik ayarlama ile ilgili kanun tasarısını ilk fırsatta Yüksek Meclislere takdim edeceğiz.

Bu arada, işçi emeklilerinin 1973 yılından önce emekli olanlarının arasındaki farklılığı giderecek ve Yüksek Meclislerde bizim de katkımızla oluşan teklifler Senato Bütçe Komisyonunda da görüşülmüş, yakın günlerde Yüksek Heyetinizce müzakere edilecektir. Bunun malî portesi 400 milyon lira civarındadır.

Geçtiğimiz çalışma yılı içinde önem verdiğimiz bir konu da, dar gelirli işçilere dönük işçi konutları çalışmalarıdır. 1972 yılı sonuna değin 70 473 sigortalıya 3 milyardan fazla kredi açılmıştır. 1973 yılında 500 milyon liralık yeni kredi açılacaktır.

Bugüne değin yeni bir talimatnameyle yürütülen konut kredisi, Nisan 1973'de yürürlüğe konulacak bir yönetmelikle düzenlenmiştir. Bu

yönetmelikte krediden yararlanma süresi 2 yıldan 5 yıla, pirim ödeme gün sayısı 400 günden 1 000 güne çıkarılmış, krediden yararlanma koşulları eşitlik ilkesine göre düzenlenmiş, küçük alanlı yapılarda ödeme süresi 20 yıl, faiz % 4; 85 metrekareden büyük alanlı yapılar için 15 yıl ödeme süresi, % 4 faiz konmuştur.

Toplu konut politikamıza uygun olarak 30 sigortalı ortağı olan kooperatiflere ancak kredi verilecektir. Kontrol imkânını bulamadığımız küçük kooperatifler bu imkândan yararlanamayacaktır.

Ayrıca, Sosyal Sigortalar Kurumumuz isabetli bir görüşle, Bakanlığımın da tasvibettiği bir görüşle konutları doğrudan doğruya kendisinin yapması sistemine doğru bir plân anlayışı içindedir, bunu geliştirmek kararındadır. Bu yönden bâzı çalışmalar da halen aktüeldir; bâzı yerlerdeki inşaatlar devam etmektedir.

Ayrıca, müstakbel inkişaf bölgelerinde ve sanayi bölgelerinde ucuz arsa stoku yapmak suretiyle ucuz konut inşa etmek politikası Sosyal Sigortalar Kurumunca benimsenmiş bir politikadır. Uygulamada bunun çok yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Bundan başka, konut kredisi tavanı 60 bin liraydı; devalüasyondan önce tespit edilmiş olan bu tavan, bugünün koşulları içinde özellikle 100 metrekarelik konut elde etmekte tamamen yetersiz görülmekte ve konut kredisi alan vatandaşımız bunun ötesinde başka kredi kaynakları bulmak gibi büyük bir külfetle ve çok kez tahakkuk ettiremeyeceği problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle birçok kooperatiflerin, iştirakçileriyle büyük ihtilâflara düştüğünü üzüntüyle müşahade etmiş bulunmaktayız.

Bu nedenle, bütün gerekçesini de belirtmek suretiyle, konut kredisi tavanının 75 bin liraya çıkarılması hususundaki teklif, Sosyal Sigortalar Kurumu Müdürler Kurulundan Bakanlığıma intiakl etmiş, konunun bir kararname mevzuu olması ve bir program değişikliği gerektirmesi nedeniyle, mesele bütün ayrıntılarıyle Devlet Plânlama Teşkiljtına intikal ettirilmiştir.

Başarılı çalışmalarından bahsedilen diğer bir kurumumuz olan Bağ - Kura gelince; 1 Ekim 1972 tarihinde başlayan sigortalı tescilleri bugüne değin bir meslek kuruluşuna üye olarak bağımsız çalışan 800 bin yükümlüden 265 bininin kayda alınmasıyle başarılı sonuçlanmıştır. Makineye dönük bir yönetimle işe başlayan Bağ - Kur, hizmet maliyetinde % 80 oranında bir tasarruf sağlamıştır. Kapsama girecekleree tanıtma ve eğitim hizmetleri de masrafsız pratik yöntemlerle geliştirilmiş ve yükümlülerinin dörtte üçünün tescili sağlanabilmiştir.

Kanunun 1,5 yıllık teşmil süresini biz bir tarafa bırakarak bu kanunun bir anda bütün Türkiye'ye teşmili sistemini çok değerli arkadaşlarımla birlikte cesaretle benimsedik ve bunda isabetli bir yöntem izlediğimiz bugün bir gerçek olarak huzurunuzdadır.

Sayın senatörler, Bağ - Kur'la ilgili olarak yine aktüel olan bir konuda kısaca bilgi arz etmek isterim. Başkasının aracında bir iş akdi ve ücretle çalışan şoför yurttaşlarımızın Bağ - Kurla ilgilendirilmelerine kanun yönünden olanak yoktur. Bir iş akdi ve ücret karşılığında başkasının aracında çalışan şoförler doğrudan doğruya 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun kapsamı içindedir. Bu gibilerin işvereni olan araç sahipleri, Sosyal Sigortalar Kurumuna bildirge vermekle; yani araçlarında iş akdi ve ücretle çalıştırdıkları şoförleri bildirmekle yükümlüdürler.

Başkasının aracında bir iş akdi ve ücret karşılığı çalışan şoförlerden Bağ - Kura yazılmış olanların Sosyal Sigortalar Kurumuna aktarılması bir kanun zorunluluğudur. Bu kanunî zorunluluğa rağmen bâzı meslekî kuruluşların kanunla bağdaşmayan görüşleri, beyanları ve Çalışma Bakanlığının uygulamasındaki hatalar diye takdim edilen; radyodan ve basından dinlediğiniz haberlere tanık olmaktayız. Oysa ki, kanun gayet açıktır; bir iş akdi bahis konusu olduğu zaman Sosyal Sigortaların müşterisi oluyor, iştirakçisi oluyor, kendi namı hesabına çalışan, meselâ arabanın sahibi olan şahıs, kendisi çalışıyor ise o Bağ - Kur üyesidir; ama yanında şoför veya şoför muavini çalıştırıyorsa bu, Sosyal Sigortaların iştirakçisi olmak durumundadır.

Değerli senatörler, 1970'lerde gelişme halinde olan ülkelerin ve bu arada Türkiye'nin temel sorunu, her zaman ifade edildiği gibi ve bendenizin de geçen bütçede de belirttiğim gi-

bi, istihdam sorunudur. Ayrıca 1950'lerden sonraki dünya sanayi gelişimi giderek daha sermaye yoğun hale gelmekte ve bu gelişim sanayileşmenin direkt istihdam yaratma hızını azaltmaktadır. Bu durum, gelişme halindeki ülkeler için sanayileşme amacı ile tam istihdam düzeyine ulaşma hedefi arasında kısa ve orta vâdede bir çelişki ortaya çıkartmaktadır. Bu nedenle, Birinci ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma plânlarımızda olduğu gibi, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımız, istihdamı makro modelde bağımsız bir değişken olarak ele almamış, sanayileşmenin ancak uzun dönemde istihdam sorununu çözümleyeceğini varsaymıştır. Ara dönemlerde sanayileşmenin gelişiminde teknoloji seçimi, istihdam krizine yol açmamak bakımından büyük önem kazanmaktadır. Esasen Üçüncü Beş Yıllık Plân dışı rekabete dönük olmayan ve temel mallar üretimi dışında teknoloji seçiminin emek yoğun türlere yöneltilmesini öngörmek suretiyle yukarıda belirtilen dönüşümlü hedefler arasında bir bağdaşma düzlemi saptamış bulunmaktadır.

Plânlı dönemde istihdam haemi belli oranlarda artmış olmakla birlikte, bu artış işgücü fazlasının gerek sabit sayı, gerek oran olarak artmasını önleyememiştir. 1962'de işgücü fazlası 985 binden 1972'de 1 milyon 580 bine, oran olarak aynı yıllarda % 8'den yüzde 11'e yükselmiştir.

Yurt içi istihdam düzeyindeki bu durum 1962 - 1972 yılları arasında yurt dışına İş ve İşçi Bulma Kurumu kanalıyle giden 690 bin işçinin gönderilmesi sonucu gerçekleşmiştir. Bu sayı 1972 yılı işgücü fazlası sayısının % 43 'ünü teşkil etmektedir. Perspektif dönemin ilk onbeş yılında plânın projeksiyonlarına göre bu oran % 67'ye erişecektir. 1995'te tam istihdama varacağımız öngörülmüştür. Bu tam istihdama varma hususu ancak 5 yıllık plânların, onun yıllık programlarının tam ve noksansız olarak uygulanmasını da yine bu varsayım olarak kabul etmek gerekir ve bu vazgeçilmez bir şarttır.

İstihdam sorunu, Bakanlığımın üzerinde fevkalâde hassas olduğu ve haddizatında her Türk ferdinin, her kuruluşun üzerinde büyük önemle durması lâzımgelen ciddî bir konudur. Bu nedenle, bütün bu çalışmalarımız yanında, Milletlerarası Çalışma Teşkilâtıyle de işbirliği yaparak istihdam sorununu, istihdam sorununda bir proje geliştirilmesi aktüeldir, başlanmış olan bir çalışmadır. Bu çalışmalara bir ara verilmişti, yaptığımız temaslarla bu projeyi tekrar geliştireceğiz.

Sayın senatörler; bu açıklamamla yurt dışı istihdamın, tam istihdam düzeyine ulaşmada ne derece önemli bir yeri olduğunu da belirtmiş oluyorum.

İçinde bulunduğumuz 1973 yılında işgücü gönderdiğimiz bellibaşlı Avrupa ülkelerinde, OECD'nin projeksiyonlarına göre iktisadî konjonktür yüksek düzeyde gelişecektir. En fazla işgücü gönderdiğimiz Almanya'da 1973 yılı için net kalkınma hızının % 5,5 civarında olacağı tahmin edilmektedir. Bu projeksiyonlar, 1973 yılında Türk işgücüne talebin geçen yıla oranla artacağı şeklinde yorumlandırılabilmektedir.

Söz sırası buraya gelmişken yurt dışı işgücü talebinin giderek vasıflı işçiye yöneldiğini belirtmek gerekir. Türkiye açısından baktığımızda işgücü fazlasının genellikle tarım sektöründe ve geri kalmış yörelerde yoğunlaştığını ve bu nedenle vasıfsız işçi durumunda olduğunu görmekteyiz. Dış işgücü talep yapısı çerçevesinde vasıfsız işgücümüzün asgarî ölçüde sanayide kullanılabilecek yarı vasıflı işçi haline dönüştürülmesi önümüzdeki yıllarda zorunlu olmaktadır. Öte yandan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı yurt içi işgücü gerekleri açısından hangi dallarda açıklarımız bulunduğunu saptamış bulunmaktadır.

Vasıflı işgücü ihtiyacı, sanayileşmemiz yönünden de çok önemli bir darboğaz olarak ortaya çıkmaktadır. Yurt içinde bu darboğazın giderilmesi ve istihdam sorununu hafifleten dışarıya işgücü göndermenin sürdürülmesi yönlerinden, olgunlaşma süresi kısa olan meslekî teknik yaygın eğitim stratejik bir boyut kazanmaktadır. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı da bu konuyu vurgulamış ve Meslekî - Teknik Yaygın Eğitim Kurumu içinde bu faaliyetlerin düzenlenmesine öncelik vermiştir.

Bu konuda halen yurt dışına işçi göndermelerini düzenleyen İş ve İşçi Bulma Kurumumuz 5 ilimizde vasıfsız yetişkinleri işgücü alan ülkelerin malî katkılarına dayalı olarak yetişti-

rilecek ve gönderme öncesi belli bir yabancı dilbilgisi ile bezeyecek merkezlerin kurulması ile ilgili bir proje hazırlamış bulunmaktadır. Ayrıca, yurt içi insangücü ihtiyaçlarına dönük olarak Millî Eğitim Bakanlığı, Dünya Bankasınca finanse edilen benzer 6 eğitim merkezi üzerinde çalışmaktadır. Bu konuda işverenlerin kendi işyerlerinde yapmaları gereken işbaşı eğitimini düzenleyen yeni sanayi içi eğitim kanunu tasarısı İş ve İşçi Bulma Kurumunca hazırlanmış olup, Millî Eğitim Bakanlığının görüşünü beklemektedir. Diğer bakanlıklar uygun mütalâa vermişlerdir. Bu kanunun biran önce yasalaşma süresine sokulması ihtiyaçlar karşısında çok önemli bir zorunluluk haline gelmiştir.

Bu amaçlara ulaşmak, yurt içi ve yurt dışı istihdamı yöneten İş ve İşçu Bulma Kurumumuzu bir «İşgücü merkezi» olarak geliştirmek üzere, yeniden düzenlemekteyiz.

İşsizliğe karşı bir tedbirimiz de, yurt dışına işçi göndermek olmuştur. Bildiğiniz gibi, 1972 yılında işgücü arzımız 14 320 000'i bulmuştur. İşgücü istemi ise 13 580 000 kadardır. Buna göre 1 590 000 gibi toplam işgücü fazlası karşısında bulunuyoruz. Bu sayı 1973 yılında 1 650 000 kadar olacaktır. Bu fazlalığın her yıl 85 bine yakın bir kısmını yurt dışına gönderiyoruz. 1972 yılında yurt dışına işçi gönderme toplamının 70 bin kadar olacağı beklenirken, harcanan çabalarla bu tahmin aşılmış; 83 binden fazla gönderme yapılmıştır.

Gönderme çalışmaları kadar, dışardaki işçilerimizin sorunlarına da önem veriyoruz. Diyebilirim ki, 1972 yılı, yurt dışındaki işçilerimizin sorun yumağını çözme yılı olmuştur. Yurt dışı örgütümüz kabul buyurduğunuz 1579 sayılı Kanunla derme - çatmalıktan kurtarılmış, sözleşmeli personel kullanımı da sağlanmış, Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Almanca dilinin geçerli olduğu ülkelere atanacak personelin işlemleri tamamlanmış ve hepsi, bir programa göre eğitime alınmıştır. Yapılan eğitim sonunda atama yerlerine gideceklerdir. Bu işin bu ay içinde tahakkuk etmesine bilhassa dikkat ediyoruz. 1579 sayılı Kanun gereği kurulacak olan, Yurt Dışı İşçi Sorunları Bakanlıklararası Koordinasyon Kurulu Karar tasarısı Başbakanlığa sunulmuştur. Sosyal güvenlik politikamız yanında yer alan sosyal yardım hizmetini yurt dışı işçilerimize ulaştırıyoruz. Bu yardımları yeni bir yönetmelikle düzenlemiş bulunuyoruz.

Turist pasaportuyle gidip kaçak çalışırken, geçici çalışma izni belgesi (Duldung) alan işçilerin legalize edilmesi zamanı içinde sağlanmıştır.

Bu şekilde Hessen ve Rhinland - Pfalz eyaletlerinde bulunan 7056 kaçak işçiden 6909 kişinin talep mekanizması vasıtasıyle Alman işverenleri tarafından çağrılması sağlanmış ve durumları legalize edilmiş bulunmaktadır. Bu meşru işçi statüsüne sokma ameliyesi, mevcut hukukî düzeni değiştirmeden başarıyle uygulanmıştır. Bu suretle bu işçilerin sırada bekleyenlere takdimen gönderilmesi önlenerek, bekleme listesindeki vatandaşlarımızın haklarının zedelenmesine meydan verilmemiştir. Bu iyi örneğin diğer 9 eyalet tarafından da benimsenmesini temenni ediyoruz.

Dönüş sürelerinin kısıtlanması sorununa gelince; Almanya'nın iki eyaletinde (Bavyera ve Şlezvig Holştayn) 7 yılını dolduran yabancı işçilerin oturma izinlerinin uzatılması şarta bağlanmıştır. Fakat bu uygulama bu iki eyalet içinde kalmış ve birkaç olaya inhisar etmiştir. Federal Almanya Hükümetinin bu konuda kesin bir tutumu belirmemiştir. Biz de bu usule her hangi bir eğilim göstermedik. Fakat şunu söyleyebilirim ki, dışardaki işçilerimizin büyük çoğunluğu ortalama 5 yılda yurda dönüyorlar.

İşçilerimizin ilk çıkışlarında, çalıştıkları ülkede ve dönüşlerinde eğitilmesi işine Federal Almanya'da da başladık. Bu uygulamayı daha da genişleteceğiz.

Dışarıdaki işçilerimizin aşırı akımlara karşı korunmaları için Bakanlığımda çok yönlü ve önemli bir çalışma yürütülmektedir. Az evvel arz ettiğim gibi, Bakanlıklararası Kurul; ki, Bakanlığımız patronajında yürütülecektir, birçok önemli tedbirleri daha şimdiden saptamış bulunmaktadır.

Cumhuriyet Senatosunun saygı değer üyeleri;

Buraya kadar, 1972 yılı çalışmalarımızın bir kısmını ancak çok kısa bir özetle vermiş bulunuyorum. Şimdi müsaade ve müsamaha buyu-

rursanız, 1973 yılı içinde plânladığımız çalışmaları çok kısa olarak arz etmek istiyorum.

Çalışma barışının gerçekleştirilmesine ilişkin mevzuat ve örgüt çalışmalarımızı sürdüreceğiz.

İşçi sağlığı konusunda Sosyal Sigortaların doyum noktasına varmış olan; yani plân hedeflerini de aşmış bulunan ve şimdiki durumda kapasitelerin altında çalışan tedavi edici hekimlik hizmetlerini, koruyucu hekimlik doğrultusuna yönelteceğiz. İşgüvenliği teftiş sistemini en verimli biçimde temeline oturtacağız.

Sosyal Sigorta işlemlerinde bütün şubelerin hesaplarının mekanize edilerek merkezden tutulması sağlanacaktır. Aylık bağlama işlemleri de makineleşmiştir. Üç aylık ödemeler çek sistemiyle yapılacaktır. Uygulamalara 1973 yılı başında Kırıkkale'de başlanmıştır. Diğer illeri kapsamış olan sağlık hizmetlilerinin eş ve çocuklarının kapsama alınması, Nisan ayında Adana'da da uygulanmaya geçilerek, yurt düzeyinde tamamlanmış olacaktır. Adana Hastanemizin inşaatına bağlı olması nedeniyle, bu işi Nisan ayına kadar erteleme zarureti doğmuştur. Gerekli kararnamenin istihsali Başbakanlığa intikal etmiştir.

İnşaatta, ölçümlemeyle prim tahakkuk ettirilen hallerde, bina maliyeti yerine, aracılara ödenen istihkak üzerinden işlem yapılması konusu etüdedilecektir.

Sosyal güvenlik anlaşmamız olmayan ülkelerle anlaşma yapılması yolları aranacak, yapılmış anlaşmalar yeniden gözden geçirilerek boşluklarının giderilmesine çalışılacaktır.

Yurt dışı işçi sorunları Bakanlıklararası işbirliğiyle çözümlenmeye devam edilecek, yurt dışındaki örgüt çalışmalarının koordinasyonunu sağyacak olan bir başmüşavirlik yurt dışında kurulacaktır.

Sağlık personeli yönünden; özellikle yardımcı sağlık personeli bakımından, darboğazlarımız vardır. Sayın Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı arkadaşımın, burada takibetmek imkânını bulduğum konuşmasında işaret ettikleri görüşlere katılmaktayız. Özellikle yardımcı sağlık personeli, bu arada hemşire sorunu, Bakanlığımın sağlık hizmetleri yönünden de büyük bir ehemmiyet taşımaktadır. Bu gerçeği gören Sosyal Sigortalar Kurumu, hemşire ihtiyacını karşılamak ve özellikle bu hemşireleri işçi çocuklarından seçmek şeklinde bir yöntemle hemşire okullarını açmak kararını vermiştir. İstanbul'da açılacak bir hemşire okulu yanında Dışkapı Hastanemize mücavir bir binanın; ki, sigortanın malıydı, hemşire okulu olarak eğitime başlaması yakın zamanda gerçekleşecektir. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı, Avrupa Konseyi ve OECD ile sosyal konulardaki ilişkilerimiz geliştirilecektir.

İstihdam ve işsizlik sorunlarımızın üstüne kalkınma plânının ışığı altında eğilecek, İş ve İşçi Bulma Kurumunu mesleğe yöneltme fonksiyonunu da yapacak duruma getireceğiz.

Araştırma, yayın ve tanıtma çalışmalarımızı geliştireceğiz.

1972 yılında yapıldığı gibi, bütçemizin tek kuruşunun israfına yer verilmeyecektir.

Bakanlığımın, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının öngördüğü biçimde, bir istihdam ve sosyal güvenlik bakanlığı haline getirilmesi için yeniden düzenleme çalışmaları sürdürülecektir.

Verimli çalışmaya elverişli fizik koşullardan yoksun olan Bakanlığımın, yerleşme durumunun iyileştirilmesine 1974 yılı programı içinde çalışılacaktır.

Sayın senatörler, 1972 yılı meslek ilişkileri yönünden oldukça başarılı bir yıl olarak geçmiş bulunuyor. Hür ve milliyetçi sendikacılığımızla gerçekten övünebiliriz. Bu konuda memleketimizde tetkikler yapmış Avrupa Konseyine mensup parlâmenterler ve Türkiye'yi ziyaret etmiş hür sendikacılığın değerli temsilcileri, Türkiye'de müşahade ettikleri sendikal hürriyetin, izlenimlerini kıyançla gittikleri memleketlerde çeşitli araçlardan yararlanarak dile getirmişlerdir. Ama bu konuda «Türkiye'de hür sendikacılık yoktur, kısıtlanmaktadır; çeşitli Hükümet baskıları, sıkıyönetim baskıları vardır.» diyenler, maalesef bu gerçeği henüz görememektedirler.

Toplu sözleşme müesesesi çalışma barışını, iş verimliliğini gerçekleştirici yoldan gelişmektedir.

Grev ve lokavt silâhlarının genel kamu yararını zedelemeyecek biçimde kullanılması yolunda Bakanlığımızca gerekli uyarmalar tarafsızlık içinde yapılmaktadır.

Sayın senatörler, çalışma yaşantımıza güç katacak Tarım ve Orman İş Kanunu, üç ve daha az işçi çalıştıran esnaf ve küçük sanatkârlar yanında çalışanların İş Kanunu kapsamına alınması hakkındaki kanun tasarısı, az evvel de işaret ettiğim gibi, Yüce Meclislerdedir. Bu çalışma döneminde, bu Meclis döneminde tahakkuk etmesi fevkalâde büyük bir önem taşımaktadır. Tarım ve orman işçilerinin Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından sigortalanmaları, 506 sayılı Kanunun kapsamı içine alınmalarıyle ilgili kanun tasarımız, şükranla ifade edeyim ki, bundan birkaç gün önce Millet Meclisinin Çalışma Komisyonunca kabul edilmiş bulunmaktadır.

İşçi emekli aylıklarının sistematik ayarlamasıyle ilgili konuyu arz ettim, son şeklini almıştır. Yakın günlerde Mecliste görüşülmüş ve Yüksek Heyetinize intikal etmiş olacak. «Ayarlama» diyeceğim kanun teklifiyle birlikte bir bütün teşkil ederek, entegre olarak emekli işçilerin problemlerini halledecek nitelikte önem taşımaktadır. Bu tasarıyı da yakında Yüksek Meclise sunmak olanağını bulacağız. Bu konuda, tekraren yüksek yardımlarınızı istirham etmekteyiz.

Çok sayın Başkan, değerli senatörler;

Hizmeti, bütçe olanaklarının sınırladığını takdir buyurursunuz. Bakanlığım, feragatli personelinin olağanüstü çalışma gücünden yararlanarak, maddî olanağın üstünde bir verim sağlamıştır. Bu gerçek, Bütçe Karma Komisyonunda da saptanmıştır. Bakanlığım, ağır ve geniş kapsamlı görevlerini genel bütçenin binde 1,6'sı oranında bir bütçe ile başarmaya çalışmaktadır. Yüksek kurullarımıza sunulan 1973 yılı Bütçemizde bu oran binde 1,8'e yükselmiş olacaktır. Yalnız bu arada şunu önemle belirtmek isterim ki, «Sosyal bir Devlette bu kadar düşük bütçe olur mu?» diye eleştiri yapanlar, bu rakamı esas alırlarsa hata ederler. Çünkü, yalnız Sosyal Sigortaların bütçesi genel bütçemizin % 10'una tekabül etmektedir ve 6 milyar civarındadır. Bağ - Kurun bütçesi vardır, Emekli Sandığının bütçesi vardır; Sosyal Devleti değerlendirirken, bu hizmetleri de terazinin kefesine koyup öyle değerlendirmek gerekir.

Sayın Başkan izin verirseniz, çok kısa olarak değerli arkadaşlarımızın bana yönelttikleri soruları cevaplandırmaya gayret sarf edeyim.

BAŞKAN — Bazılarını da yazılı olarak cevaplandırabilirsiniz, Sayın Bakan.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Devamla) — Sayın, Başkan, tutanaklara geçmiş olan önemli hususlar var; soru soran arkadaşlarımız eğer bunların cevaplarını yazılı olarak talebederlerse, yazılı talebettiklerine, o şekilde tutanağa intikal ettirmek suretiyle, yazılı cevabımı arz ederim.

Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Sayın Bilgen arkadaşımız, sosyal Devlet bütçesini eleştirirken, bu oran binde 1,8 demişlerdir. Genel bütçe dışında kalan Sosyal Sigortalar Kurumu, Bağ - Kur ve Emekli Sandığını da bu sosyal Devlet bütçesini münakaşa ederken nazara almak gerekmektedir. Çünkü Sosyal Sigortalar Kurumunun, arz ettiğim gibi, genel bütçemizin % 10'u kadar bir bütçesi vardır; zait Bağ - Kur bütçesi, zait Emekli Sandığı bütçesi olduğu zaman, sosyal Devlet olarak harcamalarımızı genel bütçenin binde 1,8'i olarak değerlendirmek hatalı olmuştur yahut ben hatalı anladım. Bunu bu şekilde ifade etmek isterim.

Yalnız şunu da belirteyim ki, Çalışma Bakanlığına verilmiş olan görevleri eksiksiz, olaylara tekaddüm ederek yürütmek olanağını sağlamak, elbette ki, bu bütçe ile mümkün olamaz. Bu bütçe ile bize verilmiş imkânları en iyi şekilde kullanmak suretiyle, etkili hizmet yapmaya gayret sarf etmek görevi bize düşer.

Sayın Lûtfi Bilgen, Sosyal Sigortalar Kurumu müfettişleri hakkında, tamamen Personel Kanunu ile ilgili iş riski, temin riski, yahut işgüçlüğü riskinden bahsettiler. Bu, Personel Kanunu ile ilgili bir hususdur. Bendeniz Bakanlığımla ilgili bu hizmetlerde risklerin sağlanması hususunda gayret sarf etmekteyim. Yüksek malûmunuz olduğu üzere, Sosyal Sigortalar Kurumu mensuplarının büyük bir çoğunluğunun bu risk meselesi, yani yan ödemeler konusu henüz halledilmemiştir. Bakanlar Kurulunda görüşülecek bir konudur.

Sayın Bilgen'in grev ve lokavtlarla ilgili beyanı oldu. Şunu da arz edeyim ki, bugün Türkiye'de hiçbir lokavt kalmamıştır, hepsi bitmiş durumdadır.

Sayın Bilgen arkadaşım katiyen kabul etmediğim ve daha doğrusu katılmadığım bir görüşü oldu. Sosyal Sigortalar Kurumunun sağlık hizmetlerinden çok acı olarak yakındılar. Eğer bize, vakaları, mahallini belirtirlerse kendilerine daha ayrıntılı cevap vermek imkânını buluruz.

«Yatak adedi yetersiz, hizmet çok yetersiz» dediler. Oysa ki; yatak adedindeki artış 1970'te 11 093 iken, 1973'te 14 973'e ulaşmıştır. Doktor sayısında da artış vardır. Hepsini saymayayım; doktor, asistan, diş hekimi, hepsinde artış vardır. Yekûnlarını arz edeyim; 1971'de toplam olarak 2 658 iken, 1973'te 3 196'ya ulaşmıştır.

Sağlık tesislerinin yetersizliğinden bahsettiler. Oysaki, yurt sathına yaygın sağlık tesislerimiz vardır. Bir kısmı hali inşadadır. Dispanserlerin bir kısmı hastane haline getirilmiştir. Bu nedenle dispanserlerde bir kısıntı bahis konusu olabilir. Sağlık istasyonlarında devamlı bir artış vardır. Koruyucu tababete verdiğimiz önemin gereği olarak, 1970'te hastane adedi 58 iken, 1973'te 67'ye yükselmiştir. Dispanser adedi 1970 yılında 55 iken, 1973'te 68'e yükselmiştir. Sağlık istasyonu 1971 ve 1973 mukayeselerini arz ederek söyleyeyim; 61'den 83'e yükselmiş bulunmaktadır. Doktor başına düşen poliklinik vaka sayısı yer yer bâzı bölgelerde izdiham gösterebilir; fakat ortalamalar bizim için önemlidir ve trafiğin fazla olduğu yerlere yeni kadrolar, yeni imkânlar sağlamak gayreti peşindeyiz. Yapılan değerlendirmeye göre doktor başına düşen poliklinik sayısı, kıstaslarımıza göre günde, bir hekime 35 - 40 poliklinik vaka esasına göre yürütülmektedir. Bu, diğer Devlet hastaneleri ve onların imkânları ile mukayese edildiği zaman çok daha üst seviyede bir tablodur. Tamamen yeterli olduğunu söylemiyoruz. Esasen bu nedenle bu hizmetleri genişletme gayreti içindeyiz. Ancak bu hizmetlerin çok aksak yürüdüğü ve yetersiz olduğu görüşüne değerli arkadaşım izin versinler, buradan katılmak olanağını bulamıyoruz.

Sayın arkadaşım bir taraftan işyerlerinin, sosyal sigortaların, kaynaklarının güçlenmesinden bahsederken, diğer taraftan işyerlerinin ve bilhassa inşaat işyerlerinin tespit edilmediği hususundan yahut ölçümlemelerimizden şikâyet ettiler. Bunu şahsan bir tezat olarak görmekteyim. Çünkü, Sosyal Sigortalar Kurumu işçi adedinin yoğun bulunduğu bölgelerde aktüaryel hesaplara göre şubeler açmaktadır. Bu şubelere bölgesel olarak diğer il ve ilçeler bağlanmaktadır. Bu şubeler, bölgesindeki işyerlerinin tespitinde, işverenlerin müracaatı, kurum şube müfettişlerinin tespiti, bizzat kurum tarafından ihale makamları ile belediyelerle yapılan temaslar neticesi sağlanmaktadır. İnşaat işyerlerinin tespitinde, bilhassa belediyelerce işyerinin tespiti verilir; çünkü ruhsatı onlar veriyor ve inşaat ruhsatlarına göre ancak bu tespit yapılabiliyor.

Sigortaların bu yoldan takibi muntazam yürütülememektedir. Bu, çok doğrudur. Ancak inşaat işyerlerinin mevsimlik olması ve çok zaman kesiklikler arz etmesi bu işyerlerinin takibini güçleştirmektedir. Bütün bu güçlüklere rağmen, geçmiş senelere oranla, gerek kurumun sıkı takibi ve gerekse çalışan vatandaşların sosyal güvenliğini daha yakından takip için kurumlara, ilgili makamlara müracaat etmeleri sonucu tespitlerimize büyük çapta yardımcı olmaktadırlar. Yapılan ölçümlemelerde tamamen Bayındırlık Bakanlığından alınan kıstaslar esas olmaktadır. Ölçümlemede her hangi bir şekilde itiraz mercileri vardır. Çok defa kayıtlara itibar edilmektedir ve belli kıstaslar dışına çıkmak olanağı yoktur. Yani bir metreküp betonda ne kadar işgücü vardır; bu, belli birimlere bağlanmıştır. Bu esastan ölçümleme yapılmaktadır. Dürüst ve doğru çalışanların bundan kaçmaması gerekir. Kaçma veya onları himaye etme hali, işçinin hakkına karşı olmaktır. Bu hakkı kısıtlamayacak tedbirlerde, değerli arkadaşımızın da bizim gibi düşündüğünü bilmekteyim.

Değerli arkadaşım, kurum gelirleri ile ilgili 4792 ve 344 sayılı yasalardan bahsettiler. Kurum gelirlerinin yöneleceği alanlar kanunlarla saptanmış bulunmaktadır. Bunlar % 40 tahvillere, % 25 işçi meskenlerine; gayrimenkul alımı için olabilir, 50 milyon lira sanayi kredisi olarak belirtilmiş bulunmaktadır. Bu % 40'lar Bütçe Kanunu ile kaldırıldığı için % 57'ye kadar çıkmaktadır.

1971 yılı sonunda plâsman nispetleri; bankalarda % 8,37, tahviller % 56,42, gayrimenkul % 14,55, işçi meskenleri % 16,42, diğer yatırımlar % 4,24'tür.

Sayın Bilgen arkadaşımızın haklı olarak ve önemle işaret ettikleri yurt dışındaki işçilerin eş ve çocuklarını götürmeleri konusundaki sorularına; ki soruları daha uzun, kısaca özetlemiş oldum, cevabımız şudur : İşçilerimizin eş ve çocuklarını yanlarına aldırabilmeleri için Federal Almanya, Holanda, İsviçre gibi ülkelerin mevzuatlarına göre 12 - 18 aylık bir sürenin geçmesi gerekmektedir. Bu sürenin konmasındaki amaç, işçinin ailesi için uygun bir mesken bulabilmesi, istikrarlı bir kazancı olması, işçinin iş ve sosyal hayata bir ölçüde uyması bakımından olmuştur. Sanırım ki; paraların gönderilmesi konusunda da bir soruları oldu veya diğer arkadaşlarımızın sorusu oldu. İzin verirlerse onu ileride cevaplamış olayım.

Sayın Baysoy arkadaşımız, genellikle teşekkür borçlu olduğumuz bâzı görüşler de ileri sürdüler. Bizi genel espri itibarı ile destekler mahiyette konuştular. Sosyal sigorta kaynaklarının en iyi şekilde değerlendirildiği ortadadır. Yasal bir değerlendirmedir. Şimdi ulusal kalkınma bankası kuruluyor; belki onun bu kaynaktan yararlanması bahis konusu olur.

Arkadaşımız, barındırma yurtlarından bahsettiler. 1950 yılından itibaren kurulan barındırma yurtlarının, tarım işçilerinin günübirlik çalışmaya gitmeleri veya çalışma sahasına sabah gidip akşam dönmeleri sebebi ile önemini kaybettiğinden bahsettiler. Bir yer varmış; 9 adedi kapatılmıştır. Biz bunun yerine İş ve İşçi Bulma Kurumunun eğitime önem veren ve İş Kanunun tarım kesimini de kapsadığı zaman, işverene de mükellefiyetler yükletmek sureti ile bunların barınma şartlarını hali ile düzeltmek gibi yasal bir yol seçmiş bulunmaktayız.

Sayın Baysoy ve Adalet Partisi adına konuşan Sayın Kınaytürk, yurt dışındaki işçi çocuklarının Türkçe öğrenimi konusu üzerinde durdular. Bakanlar Kurulunun 15 . 11 . 1971 tarihli ve 7/5479 sayılı Kararı ile oluşan Bakanlıklararası Ortak Kültür Komisyonu kararı ile işçi çocuklarının öğrenimi için, işçilerimizin bulunduğu ülkelere öğretmen gönderme işlemleri yürütülmektedir. 1972 sonu ve 1973 yılı başında Almanya'da 93, Belçika'da 9 öğretmen gönderilmiştir. Bu yıl ihtiyaç duyulan diğer ülkelere de öğretmen gönderilecektir. Buna, orada öğretmen olarak bulunup, Almanlar tarafından görevlendirilen öğretmenleri dâhil etmedim. Onlar da bir hayli rakam teşkil etmektedir.

Ancak, bütün bununla birlikte yurt dışında bulunan işçilerimizin çocuklarının eğitim sorununu tam ve kâmil mânada hallettiğimiz iddiasında değiliz. İhtiyaç aktüeldir; bu nedenle 1973 yılında bu soruna da bir çare bulmaya gayret sarfedeceğimizi bilvesile işaret etmiş olduk.

Sayın Baysoy arkadaşımız, yurt dışına işçi göndermede bizim sıralar atladığımızı iddia ediyor.

SALİH TÜRKMEN (Ağrı) — Baysoy değil, Bilgen efendim.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Devamla) — Evet.

Şunu arz edeyim ki; bana şayet değerli arkadaşlarım. «Şu şahsın şurada sırası değiştirilmiştir.» der ise, bunu büyük bir önemle tahkik ederim.

LÜTFİ BİLGEN (İçel) — Onu değil efendim.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Devamla) — Onun cevabını oraya geldiğim zaman arz edeceğim. İsterseniz hemen cevap vereyim.

Sayın arkadaşımızın belirttiği husus, bir suiistimal meselesidir. Teftiş neticesi Gaziantep'te İş ve İşçi Bulma Kurumu şubesinde tamamen sahte belgelerle tanzim edilip, dış ülkelere işçi gönderildiği saptanmış, iş mahkemeye intikal etmiş, 280 kadar sahte işlem ortaya konulmuş, işçiler döndüğü zaman adalet bunların yakasına yapışmıştır. Şayet bunlar beraet ederse, normal sırada elbette kendilerini gönderme olanağına sahibiz. Sorumlular mahkemeye verilmiştir ve görevlerinden alınmışlardır.

Şimdi, karşılıklı bir sahtekârlığı oluşturan, rüşvet vermek suretiyle memuru iğfal eden şahsın bu hakkı tahakkuk etmiştir; bunu dışarıya göndermekte ısrar edelim diye değerli senatör arkadaşımın düşünmesine imkân yoktur. Bu konu ciddî bir tahkik konusu yapılmıştır. Hattâ sorumluları uzun zaman bulmak mümkün olamamıştır. Görevini kötüye kullanan, vatandaşı oyalayan, sahtekârlık yapan şahıslara karşı ne ben, ne de Bakanlığıma ve bağlı kuruluşlara mensup hiçbir arkadaşımızın müsamahası yoktur. Bu konuda gayet hassas ve titiz davrandığımıza inanmanızı bilhassa istirham ediyorum.

Sıra meselesi, dışarıya işçi gönderilmesi ile ilgili bütün ülkeler 12 Marttan sonra bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Değerli senatörler, şunu arz edeyim ki; benim Bakan olarak tek bir kontenjanım yoktur ve bugüne kadar şahsen böyle bir kontenjan kullanılmamıştır. Bu, tamamen kararlarla saptanmıştır. Sıra esası vardır; en düzgün şekilde nüfus kayıtlarına kadar, bizim kayıtlarımıza kadar, hattâ merkezden kontrol edebileceğimiz bir sisteme bağlanmıştır. İş ve İşçi Bulma Kurumu gayet modern bir kuruluştur; ama bu modern aracı yürütecek bâzı şahıslar maalesef kötü yollara saptığı için, zaman zaman gazetelerde de okuduğumuz bizim de rahatlıkla itiraf ettiğimiz kusurları oluyor ve bunları cezasız bırakmıyoruz.

Onun için «Sıra değiştirilmiştir» dendiği zaman, bana lütfedip değerli arkadaşlarım, «Şu bölgede, şu sırada bulunan vatandaşımızın gitmesi lâzım iken, aynı şartları haiz ondan sonra kaydolmuş kimseler gitmiştir.» diyebilsin.

Mesele şundan doğuyor: Vasıflı ve vasıfsız işçiyi vatandaş tefrik etmediği ve vasıflı işçi talebi fazla olduğu için, vasıflı işçi süratle gitmektedir. Bir de yaş meselesinden dolayı oluyor. Bu, tamamen yabancılar tarafından tavanlanan bir husustur. Bu nedenle gitme olanağını kaybetmiş kimseler; daha evvel kötü halleri de gördükleri için ve maalesef memleketimizde henüz hudut dışı edemediğimiz suiistimalleri de bildiği için bir yakıştırma da yapmaktadırlar. Bendenize yüksek senatörlerimiz örnek verirler ise, bunu en ciddî şekilde tahkik, tetkik eder ve kendilerine de sonucunu bildiririm.

Sayın Kınaytürk arkadaşımızın çok geniş görüşmelerinden istifade ettik. Gerçekten, bizim de Bakanlık olarak görüşlerimizi yansıtmakta yardımcı oldular; hattâ bu nedenle ben konuşmamdan büyük bir kısmını bir tarafa bırakmak durumunda kaldım. Genel olarak görüşlerine katılmaktayız.

Mevzuat yönünden bizim geç kaldığımızı tenkit ettiler. Bunun uzun bir listesini verebilirim; yüzlere varır. Tüzük hazırlamak kolay olmuyor, bütün bakanlıkların mütalâalarını alıyorsunuz, Danıştayın mütalâasını alıyorsunuz ve birçok çalışmalarımızda bu prosedür içinde yürümektedir.

Konut kredisiyle ilgili hususu arz ettim. Yabancı memleketlerde bulunan işçilerimizin konut kredisinden yararlanma olanağı daha geniş ölçüde Yönetmelikte saptanmış bulunmaktadır. Ayrıca, yüksek malûmunuz, Emlâk Kredi Bankası aracılığıyle de yurt dışındaki işçilerimizin diğer vatandaşlarımızdan farklı avantajları vardır.

Saha tahditi çok lüzumludur muhterem senatörler. Biz, daha çok konut yapmak durumundayız. Daha çok konut yapmak için küçük konutlara doğru yönelmek; ancak bunların projelerini, plânlarını ıslah etmek gerekmektedir. Yani kullanış sahasını genişletmek lâzım. Batı ülkelerinde örneğini gördüğümüz 6 - 7 kişilik bir ailenin 60 - 70; hattâ 75 metrekarelik yerde çok rahat yaşadığı olanağı var. Tefrişi de bunu tamamlar bir husustur. Büyük konuta fazla itibar etmiyoruz; ama hiç yapmıyoruz da değil. Büyük konut isteyene de, 100 metrekare talebinde bulunana da; bir komşu ilde de bulunur ise, meselâ Ankara'da bulunan Konya'da 100 metrekare ev yapabilir; İzmir'de bulunan bitişik ilde yapabilir; İstanbul'da bulunan veya İzmit'de bulunan İstanbul'da yapabilir; fakat küçük konutu işçi her istediği yerde yapabilir. Yurt dışında bulunan işçiye de aynı avantajı tanıyoruz; küçük konutu teşvik etmek bakımından. Bu yönden Sosyal Sigortalar Kurumu yeni bir çalışma düzeni içine girmiş bulunmaktadır.

Sayın Kınaytürk arkadaşımız, genel ahlâk ve âdetlere aykırı hareketleri görülenlerin pasaportlarının iptali, bunlar hakkında ciddî bir takibat yapılmasını önerdiler. İçişleri Bakanlığının bir konusu olarak, bizimle de işbirliği yaparak, daha doğrusu bizim de görüşümüzü alarak hazırlanan bir kanun tasarısı, Pasaport Kanununun 22 ve 23 ncü maddelerinde tadilât yapmayı öngörmektedir. Bu tasarının hazırlandığını duymuş bulunuyorum.

Ayrıca, dışarıda ideolojik zararlı davranışları görülenlere yurda dönmelerinin ihtar edilmesi, üç ay içinde dönmeyenlerin vatandaşlıktan düşürülmesi için hazırlanan Vatandaşlık Kanununda yapılacak değişiklik tasarısı da bakanlıkların görüşüne sunulmuş bulunuyor. Bu, bir kanun meselesidir. Aşırı cereyanlarla orada ciddî mücadele gücümüz ölçüsünde yapılmaktadır; fakat her şeyden evvel güçlü bir örgüte ihtiyaç

var ve her şeyden evvel hizmeti getirmek gerekir. Biz, oradaki vatandaşlarımızın nabzını her zaman tutamadığımız, Türk Devletini yanlarında hissettirmediğimiz zaman çeşitli ideolojiler fevkalâde iyi bir ortam bulur, her türlü fikir yeşerir. Burada, yalnız dışarıda değil, içeride de bir çok kusurlarımız vardır. Gümrük kapılarından itibaren; hattâ Türk uçaklarından itibaren vatandaşımızın kendi köyüne varıncaya kadar karşılaştığı bin bir çile vardır. Bunların da tedbirlerini bakanlıklararası çalışmalarda bulmaya gayret sarfetmekteyiz.

BAŞKAN — Sayın Bakan, bir hususu yardımcı olmak üzere arz edeyim: Konuşmanız 1 saat 30 dakika ile mahduttur, bunun 1 saat 10 dakikasını kullanmış bulunuyorsunuz, 20 dakika içerisinde toparlamanızı istirham ediyorum.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Devamla) — Sayın Başkan, toparlamaya çalışayım.

Doğal olay öncelikleri; sırada bekleyen 65 000 kişinin dışında alınan vasıfsız işçi taleplerinin % 15'inin doğal olaylardan zarar görenlere tahsisi şeklindeki bu dağıtım, dış talebin vasıflı işçiye dönüşmesi nedeniyle, normal sıradakilerden farksız bir hale gelmiştir. Aslında kalkınmada öncelikli yörelere, Bakanlığım esnasında iki yıl bir öncelik tanımış bulunmaktayım. Daha evvel yapılmış işlemler tekrar gözden geçirilmiştir. Çünkü doğal olaylardan bize gelen rakamlar mübalâğasız 500 000 civarına varıyordu. İdarecilerimiz de büyük bir gayretle, doğal olayın içinde kalanları, o dairenin içinde kalanları tefrik etmeden listeler halinde gönderiyorlardı. Aslında, bunu değerlendirecek bakanlık da Çalışma Bakanlığı değil, İmar ve İskân Bakanlığı ve oradaki bir komitedir. Oradan bize intikal ettiğinde, normal olarak bu vatandaşlarımız sıraya alınmakta ve kooperatiflere % 15 kontenjan ayrılırken, doğal olaylara da yine % 15'lik öncelik vermekteyiz. Ancak arz ettiğim gibi, vasıfsız talep kısırlığı nedeniyle, bunları arzu ettiğimiz zamanda göndermek olanağından yoksun bulunmaktayız.

Sayın Kınaytürk arkadaşımın, cenazelerle ilgili sorusu var. Müşavirlikler ve ataşeliklere 1 500 000 liralık kredi açılmıştır. 330 000 lirası, çok şükür diyeyim, harcanmıştır. Çünkü, Holanda'da vefat edenlerin masrafları oradaki firmalar tarafından karşılanmaktadır. Geçtiğimiz yıl cenaze bakımından, hepimizi üzen bu olay bakımından, çok yüksek bir rakama varmamış bulunuyoruz. Aslında bütün ataşeliklere, cenazelerin Türkiye'ye Devlet tarafından gönderilmesini sağlayacak imkânlar, döviz transferi yapılıyor ve kendi emirlerinde bulunuyor. Bu işi daha iyi yürütmek bakımından yönetmelikte yeni ıslahat yaptık.

Ayrıca, sosyal hizmetleri rahatlıkla yürütmek için yeni bir fon tasarısı hazırlamış bulunuyoruz; bakanlıkların mütalâasına bunu sunduk. Sosyal hizmetlerin, bu fon tasarısı kapsamı içinde çok iyi sonuçlar vereceği kanaatindeyiz. Değerli mesai arkadaşlarım, diğer ülkelerin de çalışmalarını incelemek suretiyle, bu karara vardılar ve bunun yakında gerçekleşeceği ümidindeyim.

Bakanlığım diğer kuruluşlarla her türlü koordinasyonu yapmaktadır. Meselâ vergi iadesi konusu var; Çalışma Bakanlığı, Maliye ve Dışişleri bakanlıklarıyle bu konuda koordinasyon yapıyor. 624 Mark Kanunu ile ilgili, yine Maliye ve Ticaret ve Sanayi ve Teknoloji bakanlıklarıyle de koordinasyon yapıyor. Oradaki işçilerimizin vergi iadesi ve 624 Mark Kanunundan; ki avantajlı bir kanundur, yararlanması için teknik çalışmalar tamamlanmış, ilgili kuruluşlarımıza gerekli direktifler verilmiştir.

Aşırı akımlara karşı tedbirlerden bir kısmının bu vesileyle, yüksek Senatonun önem verdiği bir konu olduğunu bildiğim için, kısaca değinmek isterim. Bu akımlara karşı savunma tedbirlerini plânlamak üzere Bakanlığımda yeni bir birim kurulmuştur. Bunun için çalışma ve icra plânı hazırlanmıştır. İşçilerimizin Ankara Radyosuna gazetelere ve Bakanlığa yurt dışından yönettikleri soruları cevaplayan bakanlıklararası bir kurul her hafta cuma günü toplanmaktadır.

Ordu Film Merkezinden de yararlanılarak bir film gönderme sistemi kuruldu. İlk 9 filmi bu hafta gönderiyoruz.

Diyanet İşleri, Millî Eğitim ve Genelkurmay yayınları ve başka yayınları göndermek üzere yeni bir sistem kurulmuştur. İşçilere bir el kitabı hazırlanmaktadır. Ayrıca, ileri bir safhada bir el kitabı hazırlıyoruz. Dışarıdaki memurlara kendilerinin faaliyetlerinde rehber olacak bir el kitabı da hazırlamaktayız. Yurt dışında psikolojik savunma birimleri kurulması plân-

lanmıştır. Bankalarımızın parasız yayınlarından yararlanmak için işbirliği içindeyiz. Bakanlık dergisi her ay çıkarılmak suretiyle işçilerimiz uyarılmak yoluna gidilecektir ve tüm kamuoyuna çalışmalarımızı yansıtacağız. Ancak, dışarıda kurduğumuz Baş Müşavirliğe bu kabil görevleri de vermek suretiyle yerinde daha etkili çalışma yapmak ve diğer bakanlıklarla koordine çalışma olanağını bulacağımıza inanıyorum.

Ayrıca, folklor ekipleri zaman zaman Bakanlığım tarafından gönderilmektedir. Bunların masraflarının bir kısmına katılıyoruz. İki defa; Şeker ve Kurban Bayramında din görevlisi gönderdik ve çok başarılı, etkili oldu. Ayrıca folklor ekipleri de gönderilmiştir. Bunlar için 42 660 lira harcadık. Din görevlileri için de 150 000 lira harcamış bulunuyoruz.

Sayın Kınaytürk arkadaşımın başka soruları var, izin verirse bunların bir kısmına yazılı olarak, Sayın Başkanın da ikazına uymak suretiyle cevap vermeye çalışayım.

Karsberg'le ilgili bir soru sordular, özür dilerim bunu hiç hatırlayamadım, inceleyeceğim.

Fon tasarısından bahsettim.

Gıda maddeleri konusunu Ticaret Bakanlığına, ilgili bakanlıklara, hattâ GİMA'ya intikal ettirmiş bulunuyorum. Bu konuda etütler yapılıyor. Gerçekten Türk işçileri için fevkalâde önem taşıyan bir konudur. İlgili kuruluşlar meseleyi incelemektedirler.

Sayın Öztürk arkadaşımıza teşekkür ederim. Çalışmalarımızdan lütfedip memnuniyetle bahsettiler. İstatistik ve araştırma konusu, gerçekten Bakanlığım yönünden fevkalâde önem taşıyan bir bilimdir ve bu nedenle bunu güçlendirme yoluna girmiş bulunuyoruz. Değerli Araştırma Kurulu Başkanı arkadaşımız Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsünü de devreye sokacak tedbirleri bizimle birlikte yürütmek gayreti içindedir.

İSGÜM'ün başarısızlığından bahsettiler. İSGÜM gayet başarılı bir merkezdir. Milletlerarası Çalışma Teşkilâtının da övgüsüne mazhar olmuştur.

«İş müfettişleri yetersizdir.» dediler. Doğrudur. artırmak istiyoruz.

Yurt dışı işçi sorunlarına verdiğimiz önemi arz ettim.

Yeni iki merkez daha açıyoruz. Paris'de bir çalışma müşavirliği açıyoruz, ataşelik olarak devreye girmiştir. Bir de Salzburg'da ihtiyaçtan doğan yeni bir teşkilât kuruyoruz. Dışişleri Bakanlığının da hizmetlerinin bizimle birlikte dengeli yürütülmesi için gerekli işbirliğini yapıyoruz. Kendileriyle geniş ölçüde bir brifing yapmak suretiyle, karşılıklı sorunları tartışmış ve bunların çarelerini saptamış durumdayız.

Yatırımlarda Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyle işbirliği yapılıyor. Ulusal Kalkınma Bankası, Devlet garantisi altında iştirakler, halka açık anonim şirketler çok yararlı olacaktır. Bu statü de hazırlanmış durumdadır.

Sosyal Sigortalar Kurumu halen 1 000 kadar öğrenciye burs vermektedir. Son yılda 475 işçi çocuğuna burs vermiştir. Arz ettiğim gibi, açacağımız hemşire okullarına da tercihan işçi çocuklarını almak suretiyle, imkânlarımızı daha çok yaygın hale getirmek kararındayız.

Hastalık teşhisi konusunda aksaklıklar vardır. Sözleşmeli personel istihdamı yoluyle bunun çaresini bulacağımız kanaatindeyiz. Bu imkânı bütçe olarak sağladık, kadrolarını da sanıyorum ki ilk fırsatta temin edeceğiz.

Sayın senatör İşmen Hanımefendi asgarî ücrette reel artışlara riayet edilmediği ve daha çok sübjektif bir değerlendirmeyle, hatalı bir değerlendirmeyle gerçeği yansıtmayan % 28,42 gibi oranlardan bahsettiler.

Şunu kendilerine arz etmek isterim ki; hattâ bizzat takdim edeyim, asgarî ücret yönetmeliği ileri bir görüşle hazırlanmıştır. En mükemmelini belki bulamamışızdır; sayın senatör bize daha ileri fikirler verirlerse, örnekler verirlerse ondan yararlanalım. Bu konudaki çalışmamızı lütfeder teşrif eder incelerlerse, ne kadar hassas ve dikkatli hareket ettiğimizi ve işçi kardeşlerimizin asgarî ücret yoluyle durumlarını ıslah edici çalışmaları hiç birgûna ihmal etmediğimizi tespit edeceklerdir. Eğer bu davetimi lütfedip kabul ederlerse, meseleyi karşılıklı daha iyi görüşürüz.

Yüksek Senato izin verirse, takip ettiğimiz asgarî ücret yönetmeliğini, bunun esaslarını, bu çalışmaların nasıl geliştiğini arz edeyim. Şunu da tekrar belirteyim ki, asgarî ücret konusunda işverenlerin sert bir protestosu ile karşılaş-

tık ve işçilerin iştiraki ile bu asgarî ücretleri oylamak imkânını bulduk. Bu da bizim, işçiye karşı değil, işçinin haklarına sahip kalarak bir çözüm aradığımızın en beliğ örneğidir.

İşsizlik sorunundaki çareleri Plân saptamıştır. Bunun dışındaki bir çareyi biz de bilmiyoruz.

İstihdamla ilgili konuyu biraz açtım. Orada gerçek tabloyu yansıttım. Bu çok kısa zamanda tılsımlı bir değnekle çözülebilecek bir konu değil. Bunu bilen varsa bize de söylerse, biz de öğrenir elbette onu uygularız. Fevkalâde önemli bir konudur, sanayileşme konusudur. Esasen Üçüncü Beş Yıllık Plân da bu yöntemi seçmiş bulunmaktadır.

Bir işçi konfederasyonunun etrcih edilip, bir diğerinin tercih edilmemesi bahis konusu değildir. Bu, statü gereği olarak böyle yürütülüyor. Ben şahsen ve çalışma arkadaşlarım, hiç bir konfederasyon, hiç bir sendika arasında ayırım yapmamaktayız. Birçok meseleleri kendileriyle görüşüyoruz ve bize şimdiye kadar hiç bir konfederasyon, «Bizimle işbirliği yapmıyorsunuz.» diye bir şikâyette bulunmamıştır. Hangi konularda bizimle işbirliği yapmak isterlerse kendileriyle en iyi şartlarda; ama her halûkârda ideolojik saplantıların dışında, Bakanlığım açısından, çalışma barışını sağlamak yönünden işbirliği yapmaya amadeyiz.

Teşkilât kanunu için söyledikleri doğrudur arkadaşların; Sosyal Sigortaların paraları katiyen çarçur edilmiyor. Borçlu işverenlerin primden borçları hakkında size bilgi arz edeyim; bir çarçur bahis konusu değildir. Ayrıca kira borcu diye bir borç da yoktur. Bu rantları artırmak bakımından kiralarda bir artış olmuştur ve kira tahsilinde hanımefendinin buyurduğu gibi 3 milyarlık bir konu, primlerle birlikte bahis konusu değildir.

İşverenlerden olan prim alacaklarımızın yekûnu 1970 yılında 873 milyon lira iken, 1971 yılında % 28,27 nispetinde; yani 248 milyon lira artarak 1 milyara baliğ olmuştur. Bu artımda, işverenlerin prim borçlarını taksitle ödeme arzuları, kredi darlığı, icra dairelerindeki sıkışıklık, 1 . 3 . 1965 tarihinden sonra ölçümleme suretiyle (ki, bu ölçümleme işi fevkalâde önemli. Bulamıyorsunuz, bâzı ahvalde takibi zor, ortada firma yoktur.) Ölçümlemeden doğan alacaklar büyük bir yekûn teşkil ediyor. Yapılan prim tahakkuklarının tahsilinde mahkemeye gitme mecburiyeti, mahkemelerin uzaması, firmaları, şahısları bulmadaki gecikmelerde rol oynamaktadır.

1 milyar 122 milyon küsur lira olan prim alacaklarımızın mühim bir kısmı, kanunen Ocak 1972 sonuna kadar verilmesi mümkün olan 1971 Aralık ayı bildirgelerinin 1971 yılına ircaı dolayısıyle tahakkuk etmiş olup, buna tekabül eden 1972 Ocak ayında tahsil olunan prim 234 milyon 318 bin küsur liradır. Bakiye 887 milyon lira alacağımızın 302 milyon lirasının kanunî yollardan tahsiline tevessül edilmiş olup, 585 milyon lirası ise takside bağlanan veya işverenlerce itiraz edilen, yahut süresi içinde ödenmeyen ve ikmali zarurî kanunî formalite sebebiyle henüz icraya intikal etmemiş prim alacaklarıdır. Hiç bir kuruşu takipsiz değildir. Bu, en uyanık bir şekilde hukuk kurallarına uygun olarak takibedilmektedir. Ancak arz ettiğim gibi, inşaatlarda ölçümlemeden doğan sorunlarımız mahkemelerdedir ve ödeme imkânını, tahsil imkânını sağlamak bakımından bir kısmı takside bağlanmış durumdadır. Aksi takdirde tümünü tahsil etme olanağını bulamazsınız. Bunları tahsil etmek bakımından taksit sistemi getirilmiştir ve faizle yürütülmektedir. Kurumun bu konuda bir kaybı bahis konusu değildir.

Sayın İşmen Hanımefendinin yine değindikleri Sosyal Sigortalar Kurumu murakabesi ve son zamanlarda basına intikal eden işçilerin verilmiş haklarını geri almak, (Bununla ilgili bir not var kendilerinde aynen takdim edeyim, tetkik buyursunlar.), sahte hizmet belgesi ihya etme usulünün karşısındayız. Gerçek çalışanların hakkına el atan bu insanların muamelelerinin sahteliği sabit olursa, elbette kendilerine, «Senin bu hizmetin normaldir.» diyerek Sosyal Sigortanın zaten erimekte olan kaynaklarını yedirmek istemiyoruz. Bu kaynağa el atan uygunsuz davranışlara, «Hayır diyoruz. Bu nedenle hizmet ihyası maalesef kötü bir çığır olarak açılmış, Sosyal Sigortalar Kurumu bütün teşkilâtını uyararak, bütün dosyaları da tetkik ederek ve bu konuda yapılan ve şükranla borçlu olduğumuz ihbarları da değerlendirerek birçok sahte işlemler tespit etmiştir. Yoksa, verilmiş olan, tahakkuk etmiş % 100 hakların tekrar geri alınması, durdurulması diye bir işlem asla ve kat'a bahis konusu değildir. Bu konuda

Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürü arkadaşım zannederim ki, dün veya evvelki gün basında bir açıklama yaparak, sansasyonel bir hüviyet taşıyan ve gerçekten bizi de üzen haberi telzibetmiş durumdadırlar. Bu konuda Sayın İşmen Hanım, arzu buyurursanız ben zatıâlinize bu notu vereyim, tetkik ederseniz tatmin olacağımız kanaatindeyim. Hiçbir çarpıtma bahis konusu değil; «Ağzına vur lokmasını al.» sistemi yürümüyor. O lokmayı vermemek için büyük gayret sarf ediyoruz. Açıkgözlere bunu yedirmemek için gayret sarf ediyoruz. Fiilen alın teri döken, Türkiye'nin kalkınmasında emek sarf eden şükran borçlu olduğumuz işçilerin hakkına göz dikenlerin karşısında mücadele ediyoruz.

Dışkapı Sosyal Sigortalar Kurumu Hastanesinde çalışan fizyoterapistlerden bahsettiler. Bunlar, bir formasyon değerlendirmesi olarak Sağlık Bakanlığı ile ahenkli yürütülen bir sistemin gereği. Kendilerine tazminat verilmiyor. Ben, bu konuya haddizatında şu anda muttali oldum. Genel Müdür arkadaşımdan sordum hakikaten tazminat verilmiyor, diğer kuruluşlarda da bir tazminat verilmiyor. Konu üzerinde duracağız, bir hakkı yönlerini bulursak kendilerine yardımcı olmaya gayret sarfedeceğiz.

Sayın Özer arkadaşımızın esasen kanun teklifleri de bulunduğu için, bâzı sorunlarına o zaman cevap vermek olanağını bulurum. Sosyal Sigortalar Kurumu kamu hizmeti yaptığına göre, Sosyal Sigortalar Kurumunun Emekli Sandığından kopup bütün personelinin Sosyal Sigortalar Kurumu kaynaklarından aylık ve ücretlerini finanse edilmesi olanağını görmüyoruz. Bu, bir plân işidir, Devlet yönetimi işidir, bir kanun işidir. Yürürlükteki sistem budur.

İşçi çocukları için yurt konusuna değindiler. İşçi çocuklarına ancak burs vermek imkânını buluyoruz. Üzerinde durulabilecek bir konudur. Bir taraftan Kredi ve Yurtlar Kurumunu geliştirirken, her müessesenin ayrı ayrı yurt kurması acaba uygun mudur? Bu, bir plân işidir. Kalkınma Plânımız böyle bir görevi bize verdiği takdirde, bunu yerine getirmeye gayret sarf ederiz.

Sakat işçilerin durumu fevkalâde önemlidir. Bu statüyü ıslah etmek için ciddî bir çalışmanın içine girmiş bulunuyoruz.

Önce, Sayın Devlet Başkanımızın, Sayın Başbakanımızın himayesi ve tüm bu dava ile ilgili şahısların, kuruluşların da katılması ile bir dernek kurmak ve bu konuyu bir vakıf şeklinde yürütmek zarureti aşikârdır. Önce bir rehabilitasyondan geçmek gerekmektedir. Bu, hem tıbbî rehabilitasyon olacaktır, hem meslekî rehabilitasyon olacaktır. İş becerisi olanlara iş bulmak olanağını sağlamak, bunlar için gerekli tesisleri kurmak, bunları ekonominin ve ticaretin içine sürmek; diğer taraftan halihazır statüyü de mümkün mertebe yürütmeye de gayret sarf etmek gerekir. Bu, yalnız Çalışma Bakanlığı açısından yürütülebilecek bir dava değil, devasa bir davadır, kanayan bir yaradır. Bunu çözmek için yeni teşebbüslerimiz vardır. Hattâ bu derneğin tüzüğü de hazırlanmış durumdadır.

BAŞKAN — Sayın Bakan müddetiniz doldu lütfen bağlamanızı istirham edeceğim.

ÇALIŞMA BAKANI ALİ RIZA UZUNER (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkan. Çok özür dilerim, müddetinin dolduğunu biliyorum, konuyu bağlıyorum.

Esasen konuşan 2 arkadaşım vardır, onların konuşmalarına izin verirlerse yazılı cevap vereyim. Müfettişlerle ilgili konuyu sordular. Kontrolörler meselesidir; onlara da müfettiş denmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumunda kurum üfettişi olanlar 45 - 50 lira alıyorlardı, yeni statüde 60 - 70 lira alacaklardır. Şube müfettişleri konusu bir sorundur. Bunun tetkik edilecek tarafı vardır; ama prensip olarak biz bunların da yevmiye almasından yanayız. Bunu statü olarak gerçekleştirmek yalnız Çalışma Bakanlığının önerisi ile olmaktadır, Personel Kanunu ile ilgilidir. Yetki Kararnamesinin ötesinde, yan ödemeler yönü ile de belki tatmin edilebilirler. Bir kanun mevzuudur, mevzuat işidir ve bunu yalnız Çalışma Bakanlığı oluşturma olanağını bulsa idi, bu arkadaşlarımızı tatmin edecek bir yol bulabilirdik.

Sayın Başkan, Tanyeri arkadaşım zaten bendenizden yazılı olarak cevap istediler. Kendilerine yazılı olarak cevap arz etmeye amade bulunacağım.

Çok değerli senatörler, vaktinizi fazla işgal zorunda kaldım. Bu, sorunlarımızın çokluğundan, çeşitliliğinden, diğer taraftan değerli senatörlerin Bakanlığıma yöneltmiş oldukları çok yönlü sorunlardan neşet etmiştir. Tekrar özür diliyorum.

Bütçemize gösterilen ilgiden dolayı, Sayın Başkan, yüksek şahsınızda Yüce Senatoya derin saygılarımı arz ediyorum. (Alkışlar)

LÜTFİ BİLGEN (İçel) — Sorum var efendim.

BAŞKAN — Soru olmaz efendim. Çünkü kifayet takriri oylandı, sorulara da şâmildir.

Son söz olarak buyurun Sayın Tanyeri.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, ben esasen kısa bir açıklama yapmak için Sayın Başkandan söz rica etmiştim.

Konuşmamda kimseyi savunmak için fikir beyan etmedim. Büyük bir suiistimali meydana çıkardığından dolayı da Sayın Bakanı tebrik etmiştim. Sözlerimde irtikaptan bahsettim; rüşvetten değil. Eğer bu sırasız ve haksız gidişler rüşvet yolu ile olmuşsa, bunda vatandaş da suçlu durumda olacağı için mesele yok. Fakat, irtikâp yolu ile; ehliyeti var da kendi suçu olmadığı halde irtikâp yolu ile mağdur edilmek suretiyle gönderilmişse, o takdirde vatandaş mağdur, memur suçludur; fakat bununla beraber yine irtikâp yolu ile de gönderilmiş olsa, ehliyeti olmadan tamamiyle sahte vesikalar düzenlenmek suretiyle gönderilmişse, yine söylenecek bir şey yok. Muameleler beraat yolu ile neticelendiği takdirde, bu mağdur olmuş, o zaman mağduriyetleri bir kere daha tebeyyün etmiş olacak olan kimselerin yeniden gönderilmek olanaklarını Sayın Bakan burada ifade buyurduklarına göre, yine mesele yoktur. Kendilerine bilhassa teşekkür ederim.

Çalışma Bakanlığı bütçesinin memleketimize ve değerli işçilerimize, Bakanlık mensuplarına hayırlı olmasını diler, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Çalışma Bakanlığı 1973 malî yılı bütçe kanunu tasarısı üzerindeki müzakereler bitmiştir.

Bölümlere geçilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

C) ÇALIŞMA BAKANLIĞI BÜTÇESİ

Bölüm (Prog.)		Lira
101	Genel Yönetim	7 504 685

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

102	Destek Hizmetleri	1 885 544

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

111	İşyerlerinin tescili, sınıflandırılması, ve izlemesi, iş hayatının düzenlenmesi ve denetimi.	22 846 812

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

112	İşçi sağlığı ve güvenliği, sosyal güvelik ve istihdam	47 943 145

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

113	Yurtdışı işçi sorunlarının çözümlenmesi	33 628 480

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

900	Hizmet programlarına dağıtılamayan transferler	2 505 845

BAŞKAN — Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir..

Çalışma Bakanlığı 1973 malî yılı bütçesi hayırlı, uğurlu olsun.

4 . 2 . 1973 Pazar günü saat 9,30'da toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.

(Kapanma saati : 23,30)

Karayolları Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısına verilen açık oyların sonucu

(Kabul edilmiştir.)

Üye sayısı :	184
Oy verenler :	107
Kabul edenler :	107
Reddedenler :	0
Çekinserler :	0
Oya katılmıyanlar :	74
Açık üyelikler :	3

[Kabul edenler]

TABİÎ ÜYELER
Refet Aksoyoğlu
Mucip Ataklı
Emanullah Çelebi
Vehbi Ersü
Suphi Gürsoytrak
İsmet İnönü
Kadri Kaplan
Suphi Karaman
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'kan
Fahri Özdilek
Selâhattin Özgür
M. Şükran Özkaya
Haydar Tunçkanat
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

ADANA
M. Nuri Âdemoğlu
M. Yılmaz Mete

ADIYAMAN
Mehmet Sırrı Turanlı

AFYON KARAHİSAR
M. Kâzım Karaağaçlıoğlu
Kemal Şenocak

AĞRI
Salih Türkmen

AMASYA
Macit Zeren

ANKARA
Turhan Kapanlı
Mahmut Vural
İsmail Yetiş

ANTALYA
Mehmet Pırıltı

AYDIN
Ali Celâlettin Coşkun
İskender Cenap Ege

BİLECİK
Mehmet Orhan Tuğrul

BİTLİS
Orhan Kürümoğlu

BOLU
Turgut Yaşar Gülez
Alâeddin Yılmaztürk

BURDUR
Ö. Faruk Kınaytürk

BURSA
Şeref Kayalar
Cahit Ortaç

ÇANKIRI
Gürhan Titrek

ÇORUM
M. Şevket Özçetin

DENİZLİ
Hüseyin Atmaca
Ali Kemal Turgut

EDİRNE
Mehmet Nafiz Ergeneli

ELÂZIĞ
Salim Hazerdağlı

ERZİNCAN
Fehmi Baysoy

ERZURUM
Osman Alihocagil
Sakıp Hatunoğlu
Edip Somunoğlu

GAZİANTEP
İbrahim Tevfik Kutlar

GÜMÜŞANE
Abbas Cilâra

HAKKÂRİ
Necip Seyhan

HATAY
M. Enver Bahadırlı
Mustafa Deliveli

ISPARTA
Mustafa Gülcügil

İÇEL
Lûtfi Bilgen
Talip Özdolay

İSTANBUL
Mebrure Aksoley
Rifat Öztürkçine
Ekrem Özden
Cemal Yıldırım

İZMİR
Beliğ Beler
Mustafa Bozoklar

KASTAMONU
Mehmet Çamlıca
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ
Hüsnü Dikeçligil
Hüseyin Kalpaklıoğlu
Sami Turan

KIRKLARELİ
Ali Alkan

KONYA
Osman Nuri Canpolat
Sedat Çumralı
Fevzi Halıcı
Fakih Özlen
Mehmet Varışlı

MALATYA
Nurettin Akyurt
Hamdi Özer

MANİSA
A. Orhan Süersan

MARAŞ
Hilmi Soydan

MARDİN
Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA
İlyas Karaöz
Haldun Menteşeoğlu

MUŞ
İsa Hisan Bingöl

NEVŞEHİR
İ. Şevki Atasağun

NİĞDE
Hüseyin Avni Göktürk

ORDU
Şevket Köksal

RİZE
O. Mecdi Agun

SAKARYA
Osman Salihoğlu

SAMSUN
H. Enver Işıklar
Rıza Işıtan
Fethi Tevetoğlu

SİİRT
Abdurrahman Kavak

SİNOP
Nâzım İnebeyli

SİVAS
Âdil Altay
Nurettin Ertürk

TEKİRDAĞ
Hayri Mumcuoğlu
Cemal Tarlan

TOKAT
Ali Altuntaş

TRABZON
Reşat Zaloğlu

URFA
Hasan Oral

YOZGAT
Sadık Artukmaç

ZONGULDAK
Tarık Remzi Baltan
Ahmet Demir Yüce

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Selâhattin Babüroğlu
Özer Derbil

Sait Naci Ergin
Nihat Erim
Fahri Korutürk
Tayfur Sökmen
Halil Tunç

[Oya katılmıyanlar]

TABİÎ ÜYELER
Ekrem Acuner
Mehmet Özgüneş

ADANA
Mukadder Öztekin (B.)
Mehmet Ünaldı (Bşk. V.)

AFYON KARAHİSAR
Ahmet Karayiğit

ANKARA
Hıfzı Oğuz Bekata
Turğut Cebe
Yiğit Köker
Mansur Ulusoy (İ.)

ANTALYA
Âkif Tekin (İ. Â.)

ARTVİN
Fehmi Alpaslan (B.)

AYDIN
Halil Goral

BALIKESİR
Nuri Demirel
Mehmet Güler
Cemalettin İnkaya
Nejat Sarıcalı

BİNGÖL
A. Hikmet Yurtsever

BURSA
İ. Sabri Çağlayangil
Saffet Ural

ÇANAKKALE
Nahit Altan
Ziya Termen

ÇORUM
Safa Yalçuk

DİYARBAKIR
Selâhattin Cizrelioğlu
Azmi Erdoğan

ELÂZIĞ
Celâl Ertuğ

ESKİŞEHİR
Ömer Ucuzal

GAZİANTEP
Salih Tanyeri

GİRESUN
Sabahattin Orhon
İhsan Topaloğlu

İSTANBUL
Erdoğan Adalı
Şevket Akyürek
Tekin Arıburun
(Başkan)
Halûk Berkol
O. Zeki Gümüşoğlu
Fikret Gündoğan

İZMİR
Nazif Çağatay (İ.)
Mümin Kırlı
Orhan Kor
Necip Mirkelâmoğlu

KARS
Sırrı Atalay (Bşk. V.)
Y. Ziya Ayrım
Mehmet Hazer

KIRŞEHİR
Halil Özmen

KOCAELİ
Hikmet İşmen
Lûtfi Tokoğlu

KÜTAHYA
A. Orhan Akça
İ. Etem Erdinç

MANİSA
Doğan Barutçuoğlu (İ.)
Oral Karaosmanoğlu
Ruhi Tunakan
(İ.)

MARAŞ
Adnan Karaküçük (B.)

MARDİN
Abdurrahman Bayar

NİĞDE
Kudret Bayhan

ORDU
Selâhattin Acar
Bekir Sıtkı Baykal

SAKARYA
Mustafa Tığlı
Refet Rendeci

SİVAS
Hüseyin Öztürk

TOKAT
Zihni Betil

TRABZON
Ali Şakir Ağanoğlu
Ö. Lûtfi Hocaoğlu

TUNCELİ
Arslan Bora

UŞAK
Mehmet Faik Atayurt

VAN
Ferid Melen (Başbakan)

YOZGAT
İsmail Yeşilyurt

ZONGULDAK
Mehmet Ali Pestilci

CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Cihat Alpan
Fethi Çelikbaş
Hayri Dener
Vahap Güvenç
Mehmet İzmen (B.)
Sabahattin Özbek (B.)
Naim Talû (B.)
Bahriye Üçok

[Açık üyelikler]

Eskişehir	1
Sivas	1
Urfa	1
Toplam	3

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1973 yılı Bütçe kanunu tasarısına verilen oyların sonucu

(Kabul edilmiştir.)

Üye sayısı : 184
Oy verenler : 103
Kabul edenler : 102
Reddedenler : 1
Çekinserler : 0
Oya katılmıyanlar : 78
Açık üyelikler : 3

[Kabul edenler]

TABİÎ ÜYELER
Refet Aksoyoğlu
Mucip Atakh
Emanullah Çelebi
Suphi Gürsoytrak
İsmet İnönü
Kadri Kaplan
Suphi Karaman
Kâmil Karavelioğlu
Sami Küçük
Sezai O'kan
Fahri Özdilek
M. Şükran Özkaya
Haydar Tunçkanat
Ahmet Yıldız
Muzaffer Yurdakuler

ADANA
M. Nuri Âdemoğlu

ADIYAMAN
Mehmet Sırrı Turanlı

AFYON KARAHİSAR
M. Kâzım Karaağaçlıoğlu
Ahmet Karayiğit
Kemal Şenocak

AĞRI
Salih Türkmen

AMASYA
Macit Zeren

ANKARA
Turhan Kapanlı
Mahmut Vural
İsmail Yetiş

AYDIN
Ali Celâlettin Coşkun
İskender Cenap Ege

BALIKESİR
Nuri Demirel
Mehmet Güler
Nejat Sarlıcalı

BİLECİK
Mehmet Orhan Tuğrul

BİNGÖL
A. Hikmet Yurtsever

BİTLİS
Orhan Kürümoğlu

BOLU
Turgut Yaşar Gülez
Atâeddin Yılmaztürk

BURDUR
Ö. Faruk Kınaytürk

BURSA
İ. Sabri Çağlayangil
Şeref Kayalar
Cahit Ortaç

ÇANAKKALE
Nahit Altan

ÇANKIRI
Gürhan Titrek

ÇORUM
M. Şevket Özçetin
Safa Yalçuk

DENİZLİ
Hüseyin Atmaca
Ali Kemal Turgut

DİYARBAKIR
Azmi Erdoğan

EDİRNE
Mehmet Nafiz Ergeneli

ELÂZIĞ
Celâl Ertuğ
Salim Hazerdağlı

ERZİNCAN
Fehmi Baysoy

ERZURUM
Osman Alihocagil
Edip Somunoğlu

ESKİŞEHİR
Ömer Ucuzal

GAZİANTEP
İbrahim Tevfik Kutlar

GÜMÜŞANE
Abbas Cilâra

HAKKÂRİ
Necip Seyhan

HATAY
M. Enver Bahadırlı

ISPARTA
Mustafa Gülcügil

İÇEL
Talip Özdolay

İSTANBUL
Halûk Berkol
O. Zeki Gümüşoğlu

İZMİR
Beliğ Beler
Mustafa Bozoklar
Orhan Kor

KAHRAMAN MARAŞ
Hilmi Soydan

KARS
Y. Ziya Ayrım

KASTAMONU
Mehmet Çamlıca
Ahmet Nusret Tuna

KAYSERİ
Hüsnü Dikeçligil
Hüseyin Kalpaklıoğlu
Sami Turan

KIRKLARELİ
Ali Alkan

KONYA
Osman Nuri Canpolat
Sedat Çumralı
Fevzi Halıcı
Mehmet Varışlı

KÜTAHYA
İ. Etem Erdinç

MALATYA
Nurettin Akyurt
Hamdi Özer

MANİSA
Ruhi Tunakan

MARDİN
Abdülkerim Saraçoğlu

MUĞLA
Haldun Menteşeoğlu

NİĞDE
Hüseyin Avni Göktürk

ORDU
Bekir Sıtkı Baykal

RİZE
O. Mecdi Agun

SAMSUN
H. Enver Işıklar
Rıza Işıtan
Fethi Tevetoğlu

SİİRT
Abdurrahman Kavak

SİNOP
Nâzım İnebeyli

SİVAS
Âdil Altay
Hüseyin Öztürk
TEKİRDAĞ
Hayri Mumcuoğlu
Cemal Tarlan
TRABZON
Reşat Zaloğlu
URFA
Hasan Oral
YOZGAT
İsmail Yeşilyurt
ZONGULDAK
Tarık Remzi Baltan
Ahmet Demir Yüce
CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Fahri Korutürk
Tayfur Sökmen
Halil Tunç

[Reddeden]

GAZİANTEP
Salih Tanyeri

[Oya katılmayanlar]

TABİÎ ÜYELER
Ekrem Acuner
Vehbi Ersü (İ.)
Mehmet Özgüneş
Selâhattin Özgür
ADANA
M. Yılmaz Mete
Mukadder Öztekin (B.)
Mehmet Ünaldı (Bşk. V.)
ANKARA
Hıfzı Oğuz Bekata
Turgut Cebe
Yiğit Köker
Mansur Ulusoy
ANTALYA
Mehmet Pırıltı
Âkif Tekin (İ. Â.)
ARTVİN
Fehmi Alpaslan (B.)
AYDIN
Halil Goral
BALIKESİR
Cemalettin İnkaya
BURSA
Saffet Ural
ÇANAKKALE
Ziya Termen
DİYARBAKIR
Selâhattin Cizrelioğlu
ERZURUM
Sakıp Hatunoğlu
GİRESUN
Sabahattin Orhon
İhsan Topaloğlu
HATAY
Mustafa Deliveli
İÇEL
Lûtfi Bilgen
İSTANBUL
Erdoğan Adalı
Mebrure Aksoley
Şevket Akyürek
Tekin Arıburun
Fikret Gündoğan
Ekrem Özden
Rifat Öztürkçine
Cemal Yıldırım
İZMİR
Nazif Çağatay (İ.)
Mümin Kırlı
Necip Mirkelâmoğlu
KAHRAMAN MARAŞ
Adnan Karaküçük (B.)
KARS
Sırrı Atalay (Bşk. V.)
Mehmet Hazer
KIRŞEHİR
Halil Özmen
KOCAELİ
Hikmet İşmen
Lûtfi Tokoğlu
KONYA
Fakih Özlen
KÜTAHYA
A. Orhan Akça
MANİSA
Doğan Barutçuoğlu
Oral Karaosmanoğlu
A. Orhan Süersan
MARDİN
Abdurrahman Bayar
MUĞLA
İlyas Karaöz (B.)
MUŞ
İsa Hisan Bingöl
NEVŞEHİR
İ. Şevki Atasağun
NİĞDE
Kudret Bayhan
ORDU
Selâhattin Acar
Şevket Köksal
SAKARYA
Osman Salihoğlu
Mustafa Tığlı
SAMSUN
Refet Rendeci
SİVAS
Nurettin Ertürk
TOKAT
Ali Altuntaş
Zihni Betil
TRABZON
Ali Şakir Ağanoğlu
Ö. Lûtfi Hocaoğlu
TUNCELİ
Arslan Bora
UŞAK
Mehmet Faik Atayurt
VAN
Ferid Melen
(Başbakan)
YOZGAT
Sadık Artukmaç
ZONGULDAK
Mehmet Ali Pestilci
CUMHURBAŞKANINCA SEÇİLEN ÜYELER
Cihat Alpan
Selâhattin Babüroğlu
Fethi Çelikbaş
Hayri Dener
Özer Derbil
Sait Naci Ergin
Nihat Erim
Vahap Güvenç
Mehmet İzmen (B.)
Sabahattin Özbek (B.)
Naim Talû (B.)
Bahriye Üçok

[Açık üyelikler]

Eskişehir	1
Sivas	1
Urfa	1
Toplam	3

Cumhuriyet Senatosu

GÜNDEMİ

25 NCİ BİRLEŞİM

3 . 2 . 1973 Cumartesi

Saat : 9,30

I

A - BAŞKANLIK DİVANININ GENEL KURULA SUNUŞLARI

B - İKİNCİ DEFA OYA KONULACAK İŞLER

II

SORULAR VE GENEL GÖRÜŞME

III

ÖNCELİKLE GÖRÜŞÜLMESİ KARARLAŞTIRILAN İŞLER

IV

A - HAKLARINDA İVEDİLİK KARARI VERİLEN İŞLER

B - TÜZÜK GEREĞİNCE BİR DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

1. — 1973 yılı Bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Karma Komisyonu raporu Millet Meclisi (1/734) ; Cumhuriyet Senatosu (1/124) (S. Sayısı : 167) (Dağıtma tarihi : 27 . 1 . 1973)

V

İKİ DEFA GÖRÜŞÜLECEK İŞLER

A - İKİNCİ GÖRÜŞÜLMESİ YAPILACAK İŞLER

B - BİRİNCİ GÖRÜŞMESİ YAPILACAK İŞLER